

# **JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI. FIȘE TEMATICE**

Prezentul material a fost pus la dispoziția Facultății de Drept și Științe Administrative prin bunăvoința domnului profesor univ. DHC Marin Voicu, căruia îi mulțuim pe această cale.

## **CUPRINS**

### **I. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND SANATATEA. .... p. 5**

1. Accesul la tratamente si medicamente experimentale
2. Accesul la dosarul medical personal
3. Pretinsa neacordare de îngrijiri medicale adecvate
4. Vaccinarea obligatorie
5. Confidențialitatea informațiilor cu caracter personal privind sănătatea
6. Proceduri disciplinare împotriva personalului medical
7. Discriminarea pe motive de sănătate
8. Expulzarea persoanelor bolnave
9. Expunerea la pericolele de mediu
10. Intervenții sau tratamente medicale forțate
11. Neglijența medicală și răspunderea personalului medical
12. Transplantul de organe
13. Furnizarea de informații medicale publicului
14. Rambursarea cheltuielilor medicale

### **II. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND REPUTATIA, DREPTUL LA PROPRIA IMAGINE SI IDENTITATEA DE GEN ..... p.24**

#### **1. Protectia reputatiei ca o limita pentru libertate de exprimare**

- 1.1. Asociații, organizații neguvernamentale s.a.
- 1.2. Autori si editori de carte
- 1.3. Medici si alti lucratori din sanatate
- 1.4. Anagajati
- 1.5. Istorici
- 1.6. Jurnalisti si editori
- 1.7. Avocati
- 1.8. Notari
- 1.9. Personalitati politice
- 1.10. Persoane particulare
- 1.11. Functionari publici
- 1.12. Profesori si conferentieri universitari
- 1.13. Sindicalisti

#### **2. Dreptul la protectia reputatiei legata de respectarea vietii private**

- 2.1. Personalitati istorice
- 2.2. Persoane arestate sau urmarite penal
- 2.3. Persoane particulare
- 2.4. Profesioniști
  - 2.4.1. Oameni de afaceri
  - 2.4.2. Medici si altii din sanatate
  - 2.4.3. Jurnalisti
  - 2.4.4. Judecatori
  - 2.4.5. Avocati
  - 2.4.6. Politisti
  - 2.4.7. Profesori si conferentieri universitari
- 2.5. Personalitati publice sau politice

### **3. Dreptul la propria imagine**

## **III. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND DREPTURILE COPILULUI SI PROTECTIA MINORULUI ..... p. 68**

### **1.Drepturile copilului**

- 1.1.Dreptul de acces la o instanță
- 1.2.Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8)
  - 1.2.1.Adopție
  - 1.2.2.Dreptul la reantregirea familiei
  - 1.2.3.Recunoașterea legală a copiilor născuți prin maternitatea de substitutie
  - 2.4.Autoritatea părintească, încredințarea copilului și dreptul de acces
  - 1.2.5.Dreptul la cunoașterea propriei origini
  - 1.2.6.Educația sexuală în școlile publice
  - 1.2.7.Libertatea de gândire, de conștiință și de religie
  - 1.2.8.Libertatea de exprimare
  - 1.2.9.Interzicerea discriminării. Drepturi în materie de filiație și de naștere
  - 1.2.10.Neacordarea cetățeniei unui copil, născut în afara căsătoriei
  - 1.2.11.Plasarea unor copii de etnie romă în școli speciale
  - 1.2.12.Folosirea limbilor în educație
  - 1.2.13.Protectia proprietății (art. 1 Protocol 1 la Convenție)
  - 1.2.14.Dreptul la educație (art. 2 Protocol 1)

### **2.Protectia minorilor**

- 2.1.Pedepse corporale
- 2.2.Filmarea pe ascuns a minorilor
- 2.3.Violenta/abuz în familie
- 2.4.Excluderea din programul de protecție a martorilor
- 2.5.Minori aflați în plasament
- 2.6.Comportament abuziv al cadrelor didactice
- 2.7.Protectia contra identificării minorilor, prin internet, de către pedofili
- 2.8.Reglementări privind căsătoria
- 2.9.Servitute și munca forțată sau obligatorie
- 2.10.Abuz sexual
- 2.11.Violenta în școli

## **IV. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND SUPRAVEGHEREA ÎN MASĂ ȘI SUPRAVEGHEREA LA LOCUL DE MUNCĂ ..... p. 99**

- 1. Supravegherea în masă
- 2. Supravegherea la locul de muncă

## **V. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND INCITAREA LA URĂ ..... p. 107**

- 1. Ură etnică
- 2. Ură rasială
- 3. Ură religioasă
- 4. Restricții privind protecția acordată prin art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție

## **VI. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND PERSOANELE VÂRSTNICE SI SFÂRSITUL VIEȚII ..... p. 122**

1. Persoanele vârstnice
2. Sfârșitul vieții

**VII. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND SPORTUL ..... p. 140**

**VIII. UNELE CONSIDERATII ASUPRA JURISPRUDENTEI CEDO PRIVIND ARBITRAJUL  
INTERNATIONAL PRIVAT SPORTIV ..... p. 147**

## **I. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND SANATATEA<sup>1</sup>**

1. Accesul la tratamente si medicamente experimentale
2. Accesul la dosarul medical personal
3. Pretinsa neacordare de îngrijiri medicale adecvate
4. Vaccinarea obligatorie
5. Confidențialitatea informațiilor cu caracter personal privind sănătatea
6. Proceduri disciplinare împotriva personalului medical
7. Discriminarea pe motive de sănătate
8. Expulzarea persoanelor bolnave
9. Expunerea la pericolele de mediu
10. Intervenții sau tratamente medicale forțate
11. Neglijența medicală și răspunderea personalului medical
12. Transplantul de organe
13. Furnizarea de informații medicale publicului
14. Rambursarea cheltuielilor medicale

\*\*\*

### **1. Accesul la tratamente sau medicamente experimentale**

#### **Hristozov si alții împotriva Bulgariei** ***13 noiembrie 2012***

Cei zece reclamanti, care sufereau de cancer, s-au plâns că li s-a refuzat accesul la un medicament experimental anti-cancer care nu era autorizat. Dreptul bulgar prevedea că o astfel de autorizație putea fi acordată numai în cazul în care medicamentul în cauză fusese autorizat anterior în altă țară. Deși era permisă „utilizarea compasională” a medicamentului într-o serie de țări, acesta nu fusese autorizat nicăieri în mod oficial. În consecință, autoritățile bulgare au refuzat să acorde autorizația.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenția europeană a drepturilor omului. Considerând că restricția în cauză privea dreptul pacienților la respectarea vieții private, protejat de art. 8 din Convenție, aceasta a observat o tendință în rândul țărilor europene de a permite, în condiții excepționale, folosirea unor medicamente neautorizate. Cu toate acestea, Curtea a constatat că acest consens care se contura nu avea la bază principii consacrate în dreptul țărilor respective și nici nu includea modalitatea precisă în care ar trebui să fie reglementată utilizarea unor astfel de produse. În continuare, Curtea a constatat că art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea torturii și tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție nu au fost încălcate în această cauză.

#### **Durisotto împotriva Italiei** ***6 mai 2014 (decizie privind admisibilitatea)***

Cauza privea refuzul instanțelor italiene de a autoriza ca fiica reclamantului să facă obiectul unei

---

<sup>1</sup> Fisa de sinteza elaborata de Serviciile media ale CEDO in aprilie 2018-www.echr.coe.int

terapii compasionale (tratament experimental cunoscut drept metoda „Stamina”) pentru a-și trata boala cerebrală degenerativă. Terapia presupunea teste clinice și, conform unui decret legislativ, făcea obiectul unor criterii restrictive de acces. Reclamantul susținea în special că decretul legislativ în cauză a introdus discriminarea în ceea ce privește accesul la îngrijiri medicale între persoanele care începuseră tratamentul înainte de intrarea în vigoare a decretului și cele care - precum fiica acestuia - nu se aflau în această situație.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă (vădit nefondată) în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și în temeiul art. 14 (interzicerea discriminării), coroborat cu art. 8 din Convenție. Pe de o parte, observând în special că un comitet științific, înființat de Ministerul Sănătății din Italia, a emis un aviz negativ privind metoda terapeutică în cauză și că valoarea științifică a terapiei nu fusese așadar stabilită, a constatat că ingerința în exercitarea dreptului fiicei reclamantului la respectarea vieții private, pe care a reprezentat-o refuzul de a aproba cererea de a beneficia de terapia medicală, putea fi considerată necesară într-o societate democratică. Pe de altă parte, chiar presupunând că fiica reclamantului se afla într-o situație comparabilă cu aceea a persoanelor care primiseră autorizația judiciară excepțională de a fi supuse tratamentului, Curtea nu putea concluziona că refuzul sistemului de justiție de a-i acorda acesteia autorizația fusese discriminatoriu. Astfel, în special, interzicerea accesului la terapie în cauză urmărea scopul legitim de a proteja sănătatea și era proporțională cu acest scop. În plus, decizia instanțelor italiene a fost motivată suficient și nu a fost arbitrară. În cele din urmă, valoarea terapeutică a metodei „Stamina” nu fusese dovedită științific până la acel moment.

## **2. Accesul la dosarul medical personal**

### **K.H. și alții împotriva Slovaciei (cererea nr. 32881/04)**

***28 aprilie 2009***

Reclamantele, opt femei de etnie romă, nu au mai putut procrea după ce au fost tratate la secțiile de ginecologie din două spitale diferite, acestea suspectând că fuseseră sterilizate în perioada spitalizării lor. Acestea s-au plâns că nu au putut obține fotocopii ale dosarelor lor medicale.

Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8 (dreptul la viața privată și de familie) din Convenție, în măsura în care reclamantelor nu li s-a permis să își facă copii ale dosarelor lor medicale. A constatat că, deși ulterior au fost introduse modificări legislative compatibile cu Convenția, acestea au fost tardive pentru reclamante.

## **3. Pretinsa neacordare de îngrijiri medicale adecvate**

### **Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României**

***17 iulie 2014 (Marea Cameră)***

Cererea a fost introdusă de o organizație neguvernamentală (ONG), în numele lui Valentin Câmpeanu, care a decedat în 2004, la vârsta de 18 ani, într-un spital de psihiatrie. Abandonat la naștere și plasat într-un orfelinat, acesta a fost diagnosticat la o vârstă fragedă cu HIV și cu un retard psihic sever.

Curtea a constatat că, în circumstanțele excepționale ale cauzei și având în vedere gravitatea acuzațiilor, trebuia să i se permită ONG-ului să acționeze ca reprezentant al lui Valentin Câmpeanu, chiar dacă organizația însăși nu era victima pretinselor încălcări ale Convenției.

În această cauză, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, atât pe fond, cât și sub aspect procedural.

Aceasta a constatat în special că: Valentin Câmpeanu a fost plasat în instituții medicale care nu

erau dotate pentru a-i asigura tratamentul adecvat pentru starea sa de sănătate; că a fost transferat de la o unitate la alta, fără să se stabilească un diagnostic corect; și că autoritățile nu i-au asigurat tratamentul adecvat cu medicație antiretrovirală. Având în vedere că autoritățile erau conștiente de situația dificilă - lipsa de personal, hrana insuficientă și lipsa încălzirii - din spitajul de psihiatrie unde fusese plasat, acestea i-au pus în mod nejustificat viața în pericol. În plus, nu a existat o anchetă eficientă cu privire la circumstanțele decesului acestuia. Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă) din Convenție, coroborat cu art. 2, considerând că statul român nu a asigurat un mecanism adecvat pentru a despăgubi persoanele cu handicap mintal, care susțin că sunt victime în temeiul art. 2.

În cele din urmă, în temeiul art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, constatând că încălcările Convenției în cauza Valentin Câmpeanu reflectau o problemă mai amplă, Curtea a recomandat României să adopte măsurile generale necesare pentru a garanta că persoanele cu handicap mintal, aflate într-o situație similară, beneficiază de o reprezentare independentă, care să le permită examinarea de către un organism independent a plângerilor legate de sănătatea lor și de tratamentul care li se aplică.

### **Otgon împotriva Republicii Moldova**

25 octombrie 2016

Această cauză privea plângerea reclamantei cu privire la valoarea despăgubirii (echivalentul a 648 EUR) acordate de către instanțe, după ce aceasta a băut apă infestată de la robinet. Ca urmare, aceasta a fost internată două săptămâni în spital, cu dizenterie.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că, deși instanțele interne au stabilit răspunderea și au acordat despăgubiri în procedura inițiată împotriva furnizorului local de utilități publice, suma acordată a fost insuficientă pentru gravitatea prejudiciului care a fost cauzat sănătății reclamantei.

### **4. Vaccinarea obligatorie**

Cereri pendinte

Vavricka împotriva Republicii Cehe (nr. 47621/13), Novotna împotriva Republicii Cehe (nr. 3867/14), Hornvch împotriva Republicii Cehe (nr. 73094/14), Brozik împotriva Republicii Cehe (nr. 19306/15) și Dubskv împotriva Republicii Cehe (nr. 19298/15)

***Cereri comunicate guvernului ceh la 7 și la 9 septembrie 2015***

Skerlevska împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei” (nr. 54372/15)

***Cerere comunicată Guvernului „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei” la 12 iunie 2017***

### **5. Confidențialitatea informațiilor cu caracter personal privind sănătatea**

### **Pantelevenko împotriva Ucrainei**

29 iunie 2006

Reclamantul s-a plâns în special de faptul că, în cadrul unei ședințe de judecată, au fost dezvăluite informații confidențiale privind starea psihică a acestuia și tratamentul psihiatric urmat.

Curtea a constatat că obținerea de la un spital de psihiatrie a unor informații confidențiale privind starea psihică a reclamantului și tratamentul medical relevant, precum și dezvăluirea acestora într-o ședință publică, au constituit o ingerință în exercitarea de către reclamant a dreptului la respectarea vieții sale private. Aceasta a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, subliniind în special că detaliile în cauză nu puteau să influențeze rezultatul litigiului, că

nu a fost necesară solicitarea informațiilor respective de către instanța de prim grad, deoarece informațiile nu erau „importante pentru o anchetă, o cercetare precontencioasă sau un proces” și a fost, așadar, nelegală în sensul Legii privind asistența medicală psihiatrică din 2000.

### **L.L. împotriva Franței (nr. 7508/02)**

***10 octombrie 2006***

Reclamantul s-a plâns în special de prezentarea în fața instanțelor și utilizarea de către acestea a unor documente din dosarul său medical, în contextul unei proceduri de divorț, fără consimțământul său și fără desemnarea unui expert medical în acest sens.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că ingerința în exercitarea dreptului reclamantului la respectarea vieții private nu a fost justificată, având în vedere importanța fundamentală a protejării datelor cu caracter personal. Aceasta a observat în special că instanțele franceze au făcut referire doar cu titlu subsidiar la raportul medical incriminat pentru a-și fundamenta deciziile și, prin urmare, a reieșit că acestea ar fi putut să ajungă la aceeași concluzie fără să utilizeze informațiile din raport. În continuare, Curtea a remarcat că dreptul intern nu prevedea suficiente garanții în ceea ce privește utilizarea în cadrul acestui tip de proceduri a unor date referitoare la viața privată a părților, justificând astfel **a fortiori** exigența unui control strict privind necesitatea unor astfel de măsuri.

### **Armonas împotriva Lituaniei și Biriuk împotriva Lituaniei**

***25 noiembrie 2008***

În ianuarie 2001, cel mai mare cotidian din Lituania a publicat pe prima pagină un articol referitor la pericolul reprezentat de SIDA într-o zonă îndepărtată a Lituaniei. În special, au fost citați membri ai personalului medical al unui centru pentru tratarea SIDA și al unui spital, aceștia confirmând faptul că reclamanții erau seropozitivi. Cu privire la a doua reclamantă, descrisă ca fiind „foarte cunoscută pentru promiscuitate”, s-a afirmat și faptul că ar fi avut doi copii nelegitimi cu primul reclamant. Reclamanții s-au plâns în special că, deși instanțele interne au hotărât că dreptul lor la respectarea vieții private a fost grav încălcat, li s-au acordat despăgubiri derizorii.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, din cauza plafonului scăzut aplicat despăgubirilor acordate reclamanților. Preocupată în special de faptul că, potrivit ziarului, informațiile referitoare la boala reclamanților fuseseră confirmate de membri ai personalului medical, Curtea a observat că era crucial ca dreptul intern să garanteze confidențialitatea pacienților și să descurajeze orice dezvăluire a datelor cu caracter personal, în special ținând seama de impactul negativ al unor astfel de dezvăluiri asupra disponibilității altor persoane de a face voluntar testul HIV și de a solicita un tratament adecvat.

### **Avilkina și alții împotriva Rusiei**

***6 iunie 2013***

Reclamanții erau o organizație religioasă, Centrul Administrativ al Martorilor lui Iehova din Rusia, și trei martori ai lui Iehova. Aceștia s-au plâns în special de dezvăluirea dosarelor lor medicale organelor de urmărire penală din Rusia, în urma refuzului acestora de a face transfuzii de sânge în cursul spitalizării. În legătură cu o anchetă privind legalitatea activităților desfășurate de organizația reclamantă, organele de urmărire penală au dispus ca toate spitalele din Sankt Petersburg să raporteze refuzul Martorilor lui Iehova de a face transfuzii de sânge.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă (incompatibilă **ratione personae**) în ceea ce privește organizația religioasă reclamantă și în privința unei reclamante din ceilalți trei reclamanți, având în vedere că nu a avut loc efectiv nicio dezvăluire a dosarului medical al acesteia, fapt necontestat de părți. În continuare, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din

Convenție, în privința celorlalți doi reclamânți. În special, aceasta a constatat că nu existase nicio nevoie socială imperioasă de a dezvălui informații confidențiale referitoare la aceștia. În plus, nu a fost necesar ca metodele utilizate de procuror în desfășurarea anchetei, implicând dezvăluirea de informații confidențiale fără nicio avertizare în prealabil și fără să li se ofere ocazia de a se opune, să fie atât de opresive pentru reclamânți. Prin urmare, autoritățile nu au făcut niciun efort pentru a realiza un echilibru just între, pe de o parte, dreptul reclamânților la respectarea vieții lor private și, pe de altă parte, obiectivul procurorului de a proteja sănătatea publică.

### **L.H. împotriva Letoniei (nr. 52019/07)**

***29 aprilie 2014***

Reclamanta a susținut că, prin colectarea datelor sale medicale personale de către o agenție a statului fără consimțământul său, a fost încălcat dreptul acesteia la respectarea vieții private.

Curtea a reamintit importanța protejării datelor medicale pentru ca o persoană să se bucure de exercițiul dreptului la respectarea vieții private. A hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în cazul reclamantei, constatând că legea aplicabilă nu preciza suficient de clar marja de libertate conferită autorităților competente și modalitatea de exercitare a acesteia.

**A se vedea, de asemenea:** Radu împotriva Republicii Moldova, hotărârea din 15 aprilie 2014, Y.Y. împotriva Rusiei (nr. 40378/06), hotărârea din 23 februarie 2016.

### **Konovalova împotriva Rusiei**

***9 octombrie 2014***

Reclamanta s-a plâns de prezența neautorizată a unor studenți la medicină în timpul nașterii copilului său, susținând că nu și-a dat acordul în scris pentru a fi observată și că era aproape inconștientă atunci când i s-au comunicat aceste aranjamente.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a constatat în special că legislația națională relevantă la momentul nașterii copilului reclamantei - 1999 - nu conținea garanții pentru protecția dreptului pacienților la respectarea vieții private. Această deficiență gravă a fost accentuată de procedura folosită de spital pentru a obține consimțământul pacienților de a face parte din programul de practică clinică în timpul tratamentului lor. În special, broșura de prezentare a spitalului, prin care reclamanta era notificată cu privire la posibila implicare a acesteia în programul de practică, avea informații vagi și acest aspect îi fusese expus, în general, într-o asemenea manieră încât să i se sugereze că nu avea de ales.

## **6. Proceduri disciplinare împotriva personalului medical**

### **Diennet împotriva Franței**

***26 septembrie 1995***

Reclamantul, un medic francez, a fost eliminat din registrul regional al medicilor pentru abateri profesionale, după ce a admis că oferise consultații la distanță pacienților săi care doreau să slăbească. Nu își întâlnea niciodată pacienții, nu monitoriza sau adapta tratamentele prescrise și, în perioadele sale frecvente de absență, aceștia primeau sfaturi de la personalul administrativ al acestuia. Reclamantul s-a plâns că organismele disciplinare care au soluționat dosarul său nu au fost imparțiale și că ședințele desfășurate în fața acestora nu au fost publice.

Curtea a constatat că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, din cauza faptului că ședințele nu au fost publice, și că nu a fost încălcat art. 6 § 1 în privința capătului de cerere conform căruia organismele disciplinare nu au fost imparțiale.

### **Defalque împotriva Belgiei**

**20 aprilie 2006**

Medic de profesie, reclamantul a fost acuzat de un coleg medic de efectuarea unor proceduri care nu erau necesare. În 1996, s-a dispus rambursarea de către acesta a sumelor plătite de Institutul Național pentru Sănătate și Asigurări de Invaliditate și i s-a interzis să aplice sistemul de plăți directe timp de cinci ani. Reclamantul s-a plâns în special de durata și caracterul inechitabil al procedurii inițiate împotriva sa.

Curtea a declarat inadmisibile capetele de cerere formulate de reclamant cu privire la pretinsul caracter inechitabil al procedurii în cauză. De asemenea, aceasta a hotărât că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție în ceea ce privește durata procedurii.

### **Gubler împotriva Franței**

**25 iulie 2006**

Cauza privea o procedură disciplinară desfășurată de Consiliul Național al Colegiului Medicilor (**Ordre des médecins**) împotriva reclamantului, care era medicul personal al Președintelui François Mitterrand, pentru că a dezvăluit informații protejate de secretul profesional, a eliberat certificate medicale false și a adus atingere reputației profesiei de medic. Ulterior, reclamantul a fost eliminat din registrul medicilor.

Acesta a susținut în special că Consiliul Național al Colegiului Medicilor nu a fost independent și imparțial. Reclamantul a pretins că respectivul consiliu a fost atât judecător, cât și parte în cauza sa, având în vedere că acesta a fost reclamant în primă instanță și ulterior a acționat în calitate de organism de apel, ceea ce însemna că a trebuit să se pronunțe, în calitate de organism disciplinar, cu privire la propria plângere. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție. Curtea a subliniat în special că membrii titulari ai secției disciplinare s-au retras de la ședința la care Consiliul Național al Colegiului Medicilor a hotărât să depună o plângere împotriva reclamantului, înainte ca respectivul consiliu să fi analizat caracterul oportun al inițierii unei astfel de proceduri. Acest lucru demonstra că membrii secției disciplinare, în special cei care făcuseră parte din completul care se pronunțase asupra plângerii formulate împotriva reclamantului, nu au fost implicați în decizia Consiliului Național de a formula cererea în cauză.

## **7. Discriminarea din motive de sănătate**

### **Kiyutin împotriva Rusiei**

**10 martie 2011**

Această cauză privea refuzul autorităților din Rusia de a-i acorda reclamantului, resortisant uzbek, un permis de ședere, din cauza faptului că fusese testat pozitiv cu HIV. Reclamantul s-a plâns că această decizie a fost disproporționată în raport cu scopul legitim de protejare a sănătății publice și a adus atingere dreptului său de a trăi împreună cu familia sa.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării), coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Deși a admis că măsura incriminată urmărea scopul legitim de protejare a sănătății publice, Curtea a subliniat în special că experți medicali și organisme internaționale au convenit că restricțiile de călătorie impuse persoanelor infectate cu HIV nu puteau fi justificate făcându-se referire la probleme legate de sănătatea publică. În prezenta cauză, ținând seama de apartenența reclamantului la un grup deosebit de vulnerabil, absența unei justificări rezonabile și obiective, precum și lipsa unei evaluări individualizate, Curtea a constatat că guvernul rus și-a depășit marja limitată de apreciere, iar reclamantul a fost victima unei discriminări pe motivul stării sale de sănătate.

## **Novruk și alții împotriva Rusiei**

### **16 martie 2016**

Toți cei cinci reclamânți doreau să obțină permise de ședere în Rusia. Pentru ca cererea să fie completă, li s-a solicitat să se supună unui examen medical, care a inclus un test obligatoriu pentru infecția cu HIV. Rezultatele testului pentru HIV fiind pozitive, autoritățile pentru migrație au respins cererile, făcând trimitere la Legea privind resortisanții străini, care împiedica resortisanții străini seropozitivi să obțină permise de ședere. Reclamânții au susținut în special că au fost discriminați deoarece erau seropozitivi.

Curtea a constatat că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. În special, aceasta a observat că actul legislativ destinat să prevină transmiterea HIV, care a fost utilizat în speță pentru a le interzice reclamanților intrarea sau șederea, s-a bazat pe ipoteza nejustificată potrivit căreia aceștia urmau să adopte un comportament nesigur, fără a efectua un exercițiu de punere în balanță, care să implice o evaluare individualizată a fiecărui caz. Având în vedere consensul larg existent la nivel european și internațional, orientat către eliminarea oricăror restricții impuse cu privire la intrarea, șederea și stabilirea persoanelor seropozitive, care constituie un grup deosebit de vulnerabil, Curtea a constatat că Rusia nu a invocat motive imperioase sau vreo justificare obiectivă pentru diferența de tratament aplicată reclamanților din motive de sănătate. Prin urmare, reclamânții au fost victime ale unei discriminări bazate pe starea lor de sănătate.

## **8. Expulzarea persoanelor bolnave**

### **Paposhvili împotriva Belgiei**

#### ***13 decembrie 2016 (Marea Cameră)***

Cauza privea o decizie de expulzare a reclamantului în Georgia, emisă împreună cu interdicția de a reîntra pe teritoriul Belgiei. Reclamantul, diagnosticat cu o serie de boli grave, inclusiv leucemie limfocitară cronică și tuberculoză, a susținut în special că se dovedise faptul că existau motive întemeiate pentru a crede că, dacă ar fi expulzat în Georgia, s-ar confrunta acolo cu un risc real de a fi supus la tratamente inumane și degradante și de a fi expus unui deces prematur. De asemenea, acesta s-a plâns că măsura expulzării sale în Georgia, dispusă împreună cu o interdicție de a reîntra în Belgia timp de zece ani, ar fi condus la separarea acestuia de membrii familiei, cărora li s-a permis să rămână în Belgia și care constituiau singura lui sursă de sprijin moral. Reclamantul a murit în iunie 2016. Soția și cei trei copii ai acestuia au continuat ulterior procedura în fața Curții.

Curtea a hotărât că ar fi existat o încălcare a art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, dacă reclamantul ar fi fost expulzat în Georgia, fără ca autoritățile belgiene să fi apreciat riscul cu care se confrunta acesta, în lumina informațiilor referitoare la starea lui de sănătate și la existența unui tratament adecvat în Georgia, precum și o încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, dacă acesta ar fi fost expulzat în Georgia, fără ca autoritățile belgiene să fi evaluat impactul expulzării asupra dreptului său la respectarea vieții de familie, având în vedere starea lui de sănătate. Curtea a observat, în special, că situația medicală a reclamantului, care suferea de o boală foarte gravă și a cărui stare de sănătate îi pune în pericol viața, nu a fost examinată de autoritățile belgiene în cadrul cererilor acestuia de reglementare a statutului său de rezident. De asemenea, autoritățile nu au examinat gradul de dependență a reclamantului de familia sa, ca urmare a deteriorării stării sale de sănătate. Curtea a constatat că, având în vedere că autoritățile interne nu au efectuat nicio evaluare a riscului cu care se confrunta reclamantul, în lumina informațiilor referitoare la starea lui de sănătate și la existența unui tratament adecvat în Georgia, informațiile de care dispuneau autoritățile în cauză au fost insuficiente pentru ca acestea să concluzioneze că, dacă reclamantul ar fi fost expulzat în Georgia, nu ar

fi existat un risc real și concret ca acesta să fie supus unui tratament contrar art. 3 din Convenție. Curtea a constatat, de asemenea, că autoritățile naționale aveau obligația să efectueze o evaluare a impactului expulzării asupra vieții de familie a reclamantului, în lumina stării sale de sănătate. Pentru a respecta dispozițiile art. 8 din Convenție, autoritățile ar fi trebuit să examineze dacă, având în vedere situația specifică a reclamantului la momentul expulzării, s-ar fi putut aștepta în mod rezonabil ca familia să îl urmeze în Georgia sau, în caz contrar, dacă conformarea cu dreptul reclamantului la respectarea vieții de familie impunea ca acestuia să i se acorde încuviințarea de a rămâne în Belgia pentru tot restul vieții sale.

#### **D. împotriva Regatului Unit (nr. 30240/96)**

**2 mai 1997**

Reclamantul, originar din Saint Kitts (Caraibe), a fost arestat pentru posesie de cocaină, la sosirea acestuia în Regatul Unit, și a fost condamnat la șase ani de închisoare. S-a descoperit că acesta suferea de SIDA. Înainte de a fi pus în libertate, a fost emis un ordin de expulzare a acestuia în Saint Kitts. Acesta a susținut că expulzarea sa îi va reduce speranța de viață, deoarece în Saint Kitts nu era disponibil niciun tratament de tipul celui de care beneficiase în Regatul Unit.

Curtea a subliniat că străinii care au executat pedeapsa cu închisoarea și făceau obiectul expulzării nu puteau, în principiu, să pretindă niciun drept de a rămâne pe teritoriul unui stat contractant, pentru a continua să beneficieze de asistența medicală, socială sau de alt tip oferită, pe durata detenției, de statul care a dispus măsura de expulzare. Cu toate acestea, circumstanțele cauzei reclamantului erau excepționale într-o anumită măsură. Întrucât boala acestuia era într-un stadiu foarte avansat și acesta era dependent de tratamentul pe care îl primise, exista un pericol grav ca, din cauza condițiilor de trai dificile din Saint Kitts, speranța de viață a acestuia să scadă și să fie supus unor suferințe acute. Prin urmare, expulzarea acestuia ar încălca art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție.

#### **N. împotriva Regatului Unit (nr. 26565/05)**

**27 mai 2008 (Marea Cameră)**

Reclamanta, resortisant ugandez, a beneficiat de spitalizare la scurt timp după ce a sosit în Regatul Unit, deoarece era grav bolnavă și suferea de boli legate de SIDA. Cererea de azil formulată de aceasta a fost respinsă. Aceasta a pretins că va fi supusă unui tratament inuman sau degradant, dacă era obligată să se întoarcă în Uganda, deoarece acolo nu va putea primi tratamentul medical necesar.

Curtea a observat că autoritățile Regatului Unit i-au asigurat reclamantei un tratament medical în cursul perioadei de nouă ani cât a durat soluționarea de către instanțele interne și de către Curte a cererii de azil și a plângerilor acesteia. Convenția nu a impus statelor părți obligația de a-și asuma răspunderea pentru diferențele în ceea ce privește tratamentul medical furnizat în statele care nu sunt părți la Convenție, prin asigurarea unui tratament medical gratuit și nelimitat tuturor cetățenilor străini care nu au dreptul să rămână pe teritoriul lor. Prin urmare, Regatul Unit nu avea obligația de a continua să asigure tratamentul reclamantei. Dacă aceasta era expulzată în Uganda, nu ar fi încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție.

### **9. Expunerea la pericolele de mediu**

## **Roche împotriva Regatului Unit**

***19 octombrie 2005 (Marea Cameră)***

Reclamantul, născut în 1938 și înregistrat ca persoană cu dizabilități în 1992, avea probleme de sănătate ca urmare a expunerii acestuia la substanțe chimice toxice, în cursul unor teste la care a fost supus la începutul anilor '60, când efectua serviciul militar în Armata Britanică. Acesta s-a plâns că nu a avut acces la toate informațiile relevante și adecvate, care i-ar fi permis să evalueze riscul la care a fost expus în cursul participării sale la testele în cauză.

Curtea a constatat o încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, deoarece reclamantului nu i-a fost pusă la dispoziție o procedură prin care să obțină informații cu privire la riscurile conexe participării sale la testele organizate de armată.

## **Vilnes si alții împotriva Norvegiei**

***5 decembrie 2013***

Cauza privea plângeri vechi ale unor scafandri, conform cărora aceștia aveau dizabilități cauzate de scufundările în Marea Nordului, efectuate pentru companiile petroliere în cursul perioadei de pionierat a explorării petroliere (1965-1990). Toți reclamânții s-au plâns că Norvegia nu a adoptat măsurile adecvate pentru a proteja sănătatea și viața scafandrilor de mare adâncime, atunci când aceștia au desfășurat activități în Marea Nordului și în laboratoarele de testare, situație în care se aflau trei dintre reclamânți. Toți reclamânții au susținut, de asemenea, că statul nu le-a oferit informații corespunzătoare cu privire la riscurile implicate de scufundările la mare adâncime și testele de scufundare. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, din cauza faptului că autoritățile norvegiene nu s-au asigurat că reclamânții primesc informații esențiale care să le permită să aprecieze riscurile pentru sănătatea și viața acestora, rezultate din folosirea tabelului de decompresie rapidă. De asemenea, a hotărât că nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) sau art. 8 din Convenție în privința celorlalte capete de cerere ale reclamanților, conform cărora autoritățile nu s-au asigurat că sănătatea și viața lor nu sunt puse în pericol, și că nu a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție.

Această cauză completează jurisprudența Curții privind accesul la informații, în temeiul art. 2 și 8 din Convenție, în special în măsura în care stabilește obligația autorităților de a se asigura că angajații primesc informații esențiale, care să le permită să aprecieze riscurile profesionale pentru sănătatea și siguranța lor.

## **Brincat si alții împotriva Maltei**

***24 iulie 2014***

Această cauză privea lucrători în domeniul reparațiilor navale, care au fost expuși la azbest timp de mai multe decenii, începând cu anii '50 și până la începutul anului 2000, ceea ce a condus la apariția unor afecțiuni cauzate de azbest. Reclamânții s-au plâns în special de expunerea la azbest a acestora sau a rudelor decedate ale acestora și de faptul că guvernul maltez nu i-a protejat de consecințele fatale ale acestei expuneri.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție în privința reclamanților ale căror rude au decedat și că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în privința celorlalți reclamânți. Aceasta a constatat în special că, având în vedere gravitatea pericolului reprezentat de azbest și în pofida libertății de acțiune („marjei de apreciere”) oferite statelor pentru a decide cum să gestioneze astfel de riscuri, guvernul maltez nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive care îi revin în temeiul Convenției, de a legifera sau de a lua alte măsuri practice pentru a se asigura că reclamânții erau protejați în mod corespunzător și informați cu privire la riscul pentru sănătatea și viața lor. Într-adevăr, cel puțin de la începutul anilor 70, guvernul maltez a fost sau ar fi trebuit să fie constient

ca lucratorii navali ar putea avea de suferit de pe urma consecințelor cauzate de expunerea la azbest și totuși, abia în 2003, a adoptat măsuri pozitive pentru a contracara acest risc.

## **10. Intervenții sau tratamente medicale forțate**

### **Jalloh împotriva Germaniei**

**11 iulie 2006 (Marea Cameră)**

Această cauză privea administrarea forțată de emetice unui traficant de droguri, cu scopul de a recupera un pliculeț de plastic ce conținea droguri, pe care acesta îl înghițise. Drogurile au fost utilizate ulterior ca probă în procesul penal împotriva lui. Reclamantul a susținut în special că fusese supus unui tratament inuman și degradant ca urmare a administrării forțate a emeticelor în cauză.

Curtea a reiterat faptul că, în principiu, Convenția nu interzice recurgerea la o intervenție medicală forțată care ar contribui la cercetarea unei infracțiuni. Cu toate acestea, orice atingere adusă integrității fizice a unei persoane, realizată cu scopul obținerii unor probe, trebuia să facă obiectul unui control riguros. În prezenta cauză, Curtea a hotărât că reclamantul a fost supus unui tratament inuman și degradant, contrar art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. A observat în special că autoritățile germane l-au forțat pe acesta să regurgiteze, nu din motive terapeutice, ci pentru a extrage probe pe care le-ar fi putut obține și prin metode mai puțin intruzive. Maniera în care a fost pusă în aplicare măsura incriminată nu numai că era susceptibilă să îi provoace reclamantului sentimente de teamă, angoasă și inferioritate, care îl puteau umili și înjosi, dar, în plus, procedura a implicat riscuri pentru sănătatea reclamantului, mai ales din cauza faptului că nu se obținuse în prealabil o anamneză corespunzătoare. În plus, deși nu aceasta fusese intenția, maniera în care a fost pusă în aplicare măsura respectivă i-a cauzat reclamantului atât durere fizică, cât și suferință psihică.

### **Bogumil împotriva Portugaliei**

**7 octombrie 2008**

La sosirea pe aeroportul din Lisabona, reclamantul a fost percheziționat de ofițeri vamali, care au găsit mai multe pliculețe de cocaină, ascunse în încălțăminte. Reclamantul i-a informat că înghițise un pliculeț. Acesta a fost dus la spital și supus unei intervenții chirurgicale pentru extragerea pliculețului. Acesta s-a plâns, în special, că a îndurat o constrângere fizică gravă, din cauza intervenției chirurgicale la care a fost supus.

Curtea a considerat că operația nu a fost de natură să constituie un tratament inuman sau degradant și a hotărât că nu a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. În special, nu existau suficiente probe pentru a stabili dacă reclamantul și-a dat consimțământul sau dacă a refuzat operația și dacă a fost obligat să se supună acesteia. În plus, operația s-a impus ca o necesitate medicală, deoarece reclamantul risca să moară intoxicat, și aceasta nu a fost realizată cu scopul de a obține probe. În ceea ce privește efectele operației asupra sănătății reclamantului, probele prezentate Curții nu au dovedit că durerile pe care acesta a pretins că le-a avut de atunci aveau legătură cu operația.

### **Dvoracek împotriva Republicii Cehe**

**6 noiembrie 2014**

Această cauză privea condițiile internării nevoluntare a reclamantului într-un spital de psihiatrie pentru a fi supus unui tratament de protecție legat de sexualitate. Reclamantul s-a plâns în special că spitalul nu i-a oferit o psihoterapie adecvată și că a fost supus unui tratament medicamentos forțat și unei presiuni psihologice.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în privința detenției reclamantului într-un spital de psihiatrie și a tratamentului medicamentos

administrat. Aceasta a subliniat în special că tratamentul anti-androgen a fost o necesitate terapeutică și că nu s-a stabilit faptul că reclamantul a fost constrâns să îl facă. Deși nu mai exista niciun motiv pentru a pune la îndoială declarațiile spitalului, conform cărora reclamantul a fost informat cu privire la efectele secundare ale tratamentului în cauză, Curtea a considerat totuși că situația ar fi fost clarificată dacă ar fi existat un formular special, în care să se menționeze acordul acestuia și care să îl informeze cu privire la beneficiile și efectele secundare ale tratamentului, precum și dreptul acestuia de a-și retrage consimțământul inițial în orice etapă. Cu toate acestea, deși o astfel de procedură ar fi consolidat certitudinea juridică pentru toate părțile interesate, neutilizarea unui astfel de formular nu era suficientă pentru a constitui o încălcare a art. 3. Prin urmare, Curtea nu a putut stabili dincolo de orice îndoială rezonabilă că reclamantul a fost supus unui tratament medicamentos forțat. Curtea a hotărât, de asemenea, că nu a fost încălcat art. 3 din Convenție în ceea ce privește ancheta referitoare la acuzațiile de rele tratamente formulate de reclamant.

### **11. Neglijența medicală și răspunderea personalului medical**

Obligațiile pozitive în temeiul art. 2 (dreptul la viață) din Convenție „le impun statelor să prevadă reglementări care să oblige spitalele [...] să adopte măsuri adecvate pentru protejarea vieții pacienților lor” și „să instituie un sistem judiciar independent eficient, astfel încât să fie stabilită cauza decesului pacienților aflați în grija personalului medical, din sectorul public sau privat, și să fie trase la răspundere persoanele responsabile [...]” rCalvelli si Ciglio împotriva Italiei, hotărârea (Marea Cameră) din 17 ianuarie 2002, pct. 49].

### **Silih împotriva Sloveniei**

***9 aprilie 2009 (Marea Cameră)***

Fiul reclamantilor, în vârstă de 20 de ani, care a solicitat asistenta medicală pentru stări de greață și mâncărime a pielii, a decedat la spital în 1993, după ce i s-au injectat medicamente la care era alergic. Reclamantii s-au plâns că fiul lor a murit din cauza neglijenței medicale și că nu a fost realizată nicio anchetă efectivă cu privire la decesul său.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, din cauza ineficienței sistemului judiciar sloven în ceea ce privește stabilirea cauzei decesului fiului reclamantului și a răspunderii pentru acesta. Curtea a observat în special că procedura penală, îndeosebi ancheta, a durat prea mult, că au fost schimbați șase judecători în cadrul unui singur set de proceduri, în primă instanță în fața unei instanțe civile, procedură care era încă pendinte la 13 ani de la începerea acesteia. **A se vedea, de asemenea:** Zafer Ozturk alții împotriva Turciei, hotărârea din 21 iulie 2015.

### **G.N. si alții împotriva Italiei**

***1 decembrie 2009<sup>2</sup>***

Această cauză privea infectarea reclamantilor sau a rudelor acestora cu virusul imunodeficienței umane (HIV) sau cu hepatita C. Persoanele în cauză sufereau de o boală ereditară (talasemie) și au fost infectate în urma unor transfuzii efectuate de serviciul medical de stat. Reclamantii s-au plâns în special că autoritățile nu au efectuat verificările necesare pentru prevenirea infectării. De asemenea, aceștia s-au plâns de deficiențe în cadrul procedurii civile desfășurate ulterior și de refuzul de a li se acorda despăgubiri. În plus, aceștia au susținut că au fost discriminați în comparație cu alte grupuri de persoane infectate.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție în ceea ce privește obligația de a proteja viața reclamantilor și a rudelor acestora, observând în special că nu s-a stabilit că, la

---

<sup>2</sup>. A se vedea, de asemenea, hotărârea privind reparația echitabilă din 15 martie 2011.

momentul faptelor, Ministerul Sănătății știa sau ar fi trebuit să știe de riscul de transmitere a HIV sau a hepatitei C prin intermediul transfuziilor de sânge și că nu a putut stabili data începând de la care ministerul a știut sau ar fi trebuit să știe de acest risc. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost încălcat art. 2 din Convenție în ceea ce privește desfășurarea procedurii civile, considerând că autoritățile judiciare italiene, în cadrul procesului de soluționare a unei plângeri credibile întemeiate pe art. 2, nu au oferit un răspuns adecvat și prompt în conformitate cu obligațiile procedurale pe care le are statul în temeiul acestei dispoziții. În cele din urmă, a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării), coroborat cu art. 2 din Convenție, constatând că reclamanții, în calitate de persoane care sufereau de talasemie, sau moștenitorii acestora au fost discriminați în comparație cu persoanele care sufereau de hemofilie, care au putut beneficia de soluționări extrajudiciare oferite de minister.

### **Eugenia Lazăr împotriva României**

***16 februarie 2010***

Reclamanta s-a plâns de decesul fiului ei de 22 de ani, cauzat, în opinia acesteia, de deficiențele din cadrul secțiilor spitalului în care a fost internat acesta și de maniera în care autoritățile au desfășurat cercetarea cu privire la plângerea penală introdusă de aceasta împotriva medicilor care i-au tratat fiul.

Având în vedere imposibilitatea instanțelor române de a adopta o decizie pe deplin informată cu privire la motivele decesului fiului reclamantei și privind posibilitatea de angajare a răspunderii medicilor, Curtea a concluzionat că a fost încălcat art. 2 din Convenție, sub aspect procedural. Aceasta a observat în special că ancheta privind decesul fiului reclamantei a fost subminată de normele neadecvate privind rapoartele de expertiză medico-legală.

### **Oval împotriva Turciei**

***23 martie 2010***

Această cauză privea incapacitatea de a-i furniza unui pacient, infectat cu virusul HIV prin intermediul unor transfuzii efectuate la naștere, o asigurare medicală completă și gratuită pe întreaga durată a vieții. Acesta și părinții lui au susținut în special că autoritățile naționale erau responsabile pentru starea de sănătate care îi punea viața în pericol, deoarece acestea nu au instruit, nu au supravegheat și nu au verificat suficient activitatea personalului medical implicat în transfuziile de sânge.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție. Deși a recunoscut abordarea sensibilă și pozitivă adoptată de instanțele naționale, Curtea a considerat că, în aceste circumstanțe, cel mai adecvat remediu ar fi fost să se dispună ca pârâții să plătească, în afară de suma aferentă despăgubirilor pentru prejudiciul moral, cheltuielile aferente tratamentului și medicației primului reclamant, pe întreaga durată a vieții sale. Prin urmare, reparațiile oferite reclamanților au fost departe de a fi satisfăcătoare, în sensul obligației pozitive prevăzute la art. 2. În plus, având în vedere că procedura internă a durat mai mult de nouă ani, nu se poate considera că instanțele administrative au respectat cerințele privind promptitudinea și un termen rezonabil, implicate în acest context. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, din cauza duratei procedurii administrative, și că a fost încălcat art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție.

### **Reynolds împotriva Regatului Unit**

***13 martie 2012***

Această cauză privea decesul fiului reclamantei, pacient al secției de psihiatrie, diagnosticat cu schizofrenie, în 2005, ca urmare a căderii acestuia de la etajul 6 al unui spital public. Reclamanta s-a plâns că nu a avut la dispoziție niciun mecanism eficient prin care putea fi stabilită răspunderea civilă pentru pretinsa îngrijire neglijentă a fiului său și prin care aceasta ar fi putut obține despăgubiri pentru pierderea suferită.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 13 (dreptul la o cale de atac eficientă), coroborat cu art. 2

(dreptul la viață) din Convenție. Aceasta a subliniat în special că, abia în februarie 2012, Curtea Supremă a Regatului Unit a confirmat, într-o altă cauză, că obligația efectivă de protejare a pacienților cu risc de suicid ar putea lua naștere în ceea ce privește pacienții internați voluntar la secția de psihiatrie, precum fiul reclamantei, și că părinții ar avea dreptul la despăgubiri pentru prejudiciul moral cauzat de pierderea unui copil aflat într-o astfel de situație. Totuși, anterior acestei date, reclamanta nu a avut la dispoziție nicio cale de atac în ceea ce privește prejudiciul moral suferit de aceasta.

### **Mehmet Senturk si Bekir Senturk împotriva Turciei**

***9 aprilie 2013***

Această cauză privea decesul unei femei însărcinate, în urma unei serii de erori comise de membri ai personalului medical din diferite spitale, și neacordarea ulterioară de către aceștia a unui tratament medical de urgență, atunci când se știa că situația sa era critică. Reclamantii, soțul și fiul acesteia, au susținut în special că a fost încălcat dreptul la viață al soției și mamei, precum și al copilului pe care aceasta îl purta, ca urmare a neglijenței personalului medical implicat.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție. Aceasta a constatat în special că persoana decedată a fost victima unor deficiențe grave din partea conducerii spitalelor și că acesteia i s-a negat posibilitatea de a avea acces la tratamentul de urgență corespunzător, încălcându-se astfel pe fond art. 2. Având în vedere constatările sale referitoare la deficiențele procedurii penale, Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare sub aspect procedural a art. 2.11.6.

**A se vedea, de asemenea:** Elena Cojocaru împotriva României, hotărârea din 22 martie 2016.

### **Grav împotriva Germaniei**

***22 mai 2014***

Această cauză privea decesul unui pacient la domiciliul său din Regatul Unit, ca urmare a malpraxisului medical săvârșit de un medic german, care fusese recrutat de o agenție privată pentru a lucra la Serviciul Național de Sănătate (NHS) din Marea Britanie. Fiii pacientului s-au plâns că autoritățile din Germania, unde medicul a fost judecat și condamnat pentru cauzarea decesului prin neglijență, nu au desfășurat o anchetă eficientă privind decesul tatălui lor.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, constatând că procedura penală desfășurată în Germania împotriva medicului responsabil pentru decesul tatălui reclamantilor a fost adecvată. Aceasta a admis în special că instanța de judecată germană a avut la dispoziție suficiente probe pentru condamnarea medicului prin ordonanță penală, fără organizarea unei ședințe. În plus, reclamantii au fost informați suficient cu privire la procedura desfășurată în Germania, iar decizia autorităților germane, de a nu îl extrăda pe medic în Regatul Unit, a fost justificată în lumina procedurii în fața instanțelor germane.

### **Asive Gene împotriva Turciei**

***27 ianuarie 2015***

Această cauză privea decesul într-o ambulanță al unui copil născut prematur, la câteva ore de la naștere, în urma transferării bebelușului între spitale, fără spitalizarea acestuia pentru tratare. Reclamanta s-a plâns în special de pretense deficiențe ale anchetei referitoare la decesul fiului său.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție. Aceasta a considerat, în primul rând, că statul turc nu a asigurat suficient organizarea și funcționarea adecvate ale serviciilor medicale oferite în spitalele publice sau ale sistemului său de protecție a sănătății. Copilul a murit din cauză că nu i s-a administrat niciun tratament. Curtea a observat că o astfel de situație constituia un refuz de a acorda asistență medicală de natură să pună în pericol viața unei persoane. În al doilea rând, Curtea a considerat că răspunsul sistemului judiciar turc la tragedie nu a fost corespunzător, în sensul clarificării

circumstanțelor exacte ale decesului copilului. Prin urmare, Curtea a constatat că se putea considera că Turcia nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul art. 2 din Convenție în ceea ce privește copilul, care a murit la câteva ore după naștere.

### **Altuâ si alții împotriva Turciei**

***30 iunie 2015***

Această cauză se referea la decesul unei rude a reclamanților, la vârsta de 74 de ani, ca urmare a unei reacții alergice violente la un derivat al penicilinei, administrat prin injectare intravenoasă, într-un spital privat. Reclamanții au susținut în special faptul că membrii echipei medicale nu și-au respectat obligațiile legale de a efectua o anamneză (adresarea unor întrebări pacienților sau rudelor acestora privind istoricul lor medical și posibilele alergii), de a informa pacientul cu privire la posibilitatea unei reacții alergice și de a obține consimțământul acestuia pentru administrarea medicamentului în cauză. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție. Aceasta a subliniat în special că nu are sarcina de a face speculații cu privire la posibila răspundere a echipei medicale în cauză pentru decesul mamei/bunicii reclamanților. Totuși, aceasta a considerat că autoritățile nu au asigurat punerea în aplicare adecvată a cadrului legislativ și de reglementare relevant, menit să protejeze dreptul pacienților la viață. Într-adevăr, nici experții medicali, care au considerat că decesul a fost o consecință neprevăzută a tratamentului administrat, nici instanțele turce nu au examinat posibilitatea ca echipa medicală să fi încălcat dispozițiile legale în vigoare (obligația de a adresa întrebări pacienților sau membrilor familiei acestora cu privire la dosarul lor medical, de a-i informa cu privire la posibilitatea unei reacții alergice și de a obține consimțământul acestora pentru administrarea medicamentului în cauză).

### **Vasileva împotriva Bulgariei**

***17 martie 2016***

Această cauză privea o acțiune în despăgubiri introdusă de o pacientă împotriva unui chirurg și a unui spital, ulterior unei operații. În cadrul procedurii, au fost întocmite diverse rapoarte de expertiză medicală. După examinarea rapoartelor, instanțele naționale nu au identificat nicio dovadă a existenței unei neglijențe din partea chirurgului. Reclamanta s-a plâns, în special, de o lipsă de imparțialitate din partea experților medicali desemnați în procedura privind cazul de malpraxis.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că nu se putea afirma că autoritățile nu i-au pus la dispoziție reclamantei o procedură eficientă, care să îi permită obținerea unor despăgubiri pentru malpraxisul medical a cărui victimă susținea că a fost.

### **Avdoâdu împotriva Turciei**

***30 august 2016***

Reclamanții, a căror fiică se născuse prematur și decedase, două zile mai târziu, în spitalul la care fusese transferată pentru a primi tratament de urgență, au susținut că decesul fiicei lor fusese cauzat de neglijența profesională a personalului din spitalul în care a fost tratată. De asemenea, ei s-au plâns că procesul penal a fost inechitabil.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, atât pe fond, cât și sub aspect procedural. Aceasta a constatat, în special, că bebelușul a fost victima unei lipse de coordonare între membrii personalului medical, combinată cu deficiențe structurale din sistemul spitalicesc și că acestuia i s-a refuzat accesul la un tratament de urgență adecvat, fiind astfel încălcat dreptul acestuia la protejarea vieții sale. Curtea a constatat, de asemenea, că procesul penal a fost lipsit de eficiența necesară și că răspunsul sistemului de justiție turc la decesul bebelușului nu a asigurat garanțiile inerente dreptului la viață, luând act de faptul că, din cauza unor opinii ale experților neadecvate, autoritățile nu au fost în măsură să furnizeze un răspuns coerent și întemeiat din punct de vedere științific problemelor ridicate și să stabilească eventuala răspundere pentru acestea. În cele din urmă, în temeiul art. 46 (forța obligatorie

și executarea hotărârilor) din Convenție, Curtea a solicitat Turciei să ia măsuri pentru a impune realizarea unor anchete administrative și disciplinare independente și imparțiale, în cadrul sistemului său juridic, oferind victimelor posibilitatea efectivă de a participa la acestea; pentru a se asigura că organismele și/sau specialiștii cărora li s-ar putea solicita să realizeze expertize dispun de calificări și competențe care să corespundă pe deplin particularităților fiecărui caz în parte; și pentru a le impune experților medico-legali să își motiveze în mod corespunzător avizele științifice.

### **Ionită împotriva României**

***10 ianuarie 2017***

Această cauză se referea la decesul fiului reclamanților, în vârstă de patru ani, în urma unei operații. Reclamanții s-au plâns de faptul că autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă cu privire la incident, în pofda faptului că au susținut în repetate rânduri că acesta fusese cauzat de neglijența personalului medical.

Curtea a constatat că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, sub aspect procedural, constatând că nu a fost efectuată o anchetă corespunzătoare cu privire la decesul fiului reclamanților, în special din motivele expuse în continuare. În primul rând, autoritățile medicale nu au furnizat un raport suplimentar de expertiză medico-legală cu privire la incident, deși această măsură se impunea. În plus, autoritățile nu au stabilit niciodată dacă asistenta responsabilă cu supravegherea își îndeplinise în mod corespunzător atribuțiile, deși acestea erau deosebit de relevante pentru pretinsa cauză a decesului. În plus, instanțele naționale au constatat că nu existase nicio neglijență medicală din partea medicilor — deși instanțele disciplinare au constatat că medicii în cauză nu obținuseră consimțământul prealabil în cunoștință de cauză al reclamanților pentru efectuarea procedurii, iar acest consimțământ era obligatoriu în temeiul legislației române. În cele din urmă, procedura a avut o durată nejustificat de lungă, având în vedere că trecuseră șase ani și jumătate de la decesul fiului reclamanților până la data pronunțării hotărârii definitive în această cauză.

### **Erdinc Kurt împotriva Turciei**

***6 iunie 2017***

Această cauză privea două intervenții chirurgicale cu risc ridicat, efectuate la o pacientă — fiica reclamanților —, în urma cărora aceasta a rămas cu sechele neurologice grave (handicap de 92 %). Reclamanții au susținut că autoritățile erau responsabile pentru sechelele în cauză și s-au plâns de lipsa unei căi de atac efective, prin care să își valorifice drepturile în cadrul unei proceduri civile. Aceștia au susținut că au contestat, fără succes, caracterul relevant și suficient al raportului de expertiză pe care se bazaseră instanțele naționale pentru a respinge cererea de despăgubire a reclamanților.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că reclamanții nu au primit un răspuns judiciar adecvat, care să îndeplinească cerințele inerente protejării dreptului pacienței la integritate fizică. Aceasta a subliniat, în special, că raportul de expertiză, pe care s-au bazat instanțele naționale pentru a respinge cererile de despăgubire ale reclamanților și care a concluzionat că medicii nu erau vinovați, a furnizat explicații insuficiente privind problema referitor la care ar fi trebuit să furnizeze o expertiză tehnică (aspectul dacă medicii au contribuit la producerea vătămării). Curtea a considerat că vătămarea în cauză ar putea fi considerată o consecință neprevăzută a tratamentului numai în cazul în care s-a stabilit că medicii au realizat operația în conformitate cu regulile științei medicale, ținând seama în mod corespunzător de riscurile implicate de aceasta; în caz contrar, chirurgii nu ar fi niciodată trași la răspundere pentru acțiunile lor, având în vedere că orice intervenție chirurgicală implică un anumit grad de risc.

### **Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei**

19      *decembrie 2017 (Marea Cameră)*

Această cauză privea decesul soțului reclamantei, în urma unei intervenții chirurgicale de îndepărtare a polipilor nazali și procedurile ulterioare deschise pentru diverse neglijențe medicale. Reclamanta a susținut că decesul soțului ei a fost cauzat de neglijența și imprudența personalului medical, și că autoritățile nu au elucidat cauza exactă a deteriorării sănătății soțului său.

Marea Cameră a hotărât că, pe fond, nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție în ceea ce privește decesul soțului reclamantei. Aceasta a considerat, în special, că prezenta cauză avea ca obiect mai degrabă acuzații de neglijență medicală decât refuzul tratamentului. În aceste condiții, obligațiile Portugaliei se limitau la instituirea unui cadru de reglementare adecvat, care să oblige spitalele, private sau publice, să adopte măsuri adecvate pentru protejarea vieții pacienților. Având în vedere normele detaliate și standardele prevăzute de dreptul și practica interne ale statului portughez în domeniul în cauză, Marea Cameră a constatat că, în ceea ce privește obligația statului de a proteja dreptul la viață al soțului reclamantei, cadrul de reglementare relevant nu prezenta deficiențe. Cu toate acestea, Marea Cameră a hotărât că, sub aspect procedural, a fost încălcat art. 2, constatând că sistemul juridic intern în ansamblul său, atunci când a fost sesizat cu o plângere întemeiată, în cadrul căreia reclamanta susținea existența unei neglijențe medicale care a condus la decesul soțului

său, nu a oferit un răspuns adecvat și în timp util cu privire la împrejurările decesului acestuia din urmă.

### **S.A. împotriva Turciei (nr. 62299/09)**

16 ianuarie 2018 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea plângerea reclamantului potrivit căreia fiul său suferise o vătămarea fizică ca urmare a unei operații de circumcizie pretins nereușite. Reclamantul s-a plâns că fiul său a suferit vătămări fizice din cauza unor complicații postoperatorii. Curtea a declarat cererea ca fiind în mod vădit inadmisibilă, constatând că, având în vedere dosarul cauzei, decizia instanțelor turce nu a fost nici arbitrară, nici vădit nerezonabilă. Aceasta a luat act, în special, de faptul că autoritățile naționale au deschis din oficiu o anchetă administrativă internă de natură disciplinară și că, atunci când au respins cererile reclamantului, autoritățile naționale s-au bazat pe rapoarte de expertiză medicală. Nu este de competența Curții să pună sub semnul îndoielii constatările medicilor sau să facă speculații cu privire la natura concluziilor experților. Considerând că nu era adecvat să pună în discuție faptele, astfel cum au fost stabilite de autoritățile naționale, sau concluziile la care au ajuns acestea, Curtea a constatat, de asemenea, că decizia instanțelor interne de a respinge cererile reclamantului nu a fost nici arbitrară, nici nejustificată. În cele din urmă, Curtea a subliniat că reclamantul nu a făcut niciun demers pentru a obține o evaluare medicală în sprijinul afirmațiilor sale. În plus, acesta nu a acceptat efectuarea unei a doua operații corective, astfel cum au recomandat medicii.

### **Mehmet Gunav si Gullu Gunav împotriva Turciei**

19      *februarie 2018<sup>3</sup>*

Această cauză privea acuzații de neglijență medicală în ceea ce privește decesul fiicei reclamantilor, la zece zile de la o operație efectuată în spital. Reclamantii au pretins că procedura internă nu a permis identificarea persoanelor responsabile pentru moartea fiicei lor și s-au plâns cu privire la durata procesului.

Curtea a declarat inadmisibil, ca fiind vădit nefondat, capătul de cerere formulat de reclamantii în temeiul art. 2 (dreptul la viață) din Convenție. Aceasta a subliniat în special că expertizele medicale și

---

<sup>3</sup> . Hotărârea va rămâne definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.

concluziile instanțelor naționale, care au fost motivate în mod corespunzător, au exclus posibilitatea existenței vreunei erori sau neglijențe medicale. De asemenea, a reiterat că nu are sarcina de a pune sub semnul îndoielii concluziile expertizelor. Cu toate acestea, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil) din Convenție, constatând că o perioadă de aproximativ șapte ani și patru luni, pentru a se pronunța asupra cererii de despăgubire a reclamantilor, nu îndeplinea cerința unui „termen rezonabil”.

## **12. Transplantul de organe**

### **Petrova împotriva Letoniei**

***24 iunie 2014***

După ce, într-un accident rutier, a suferit răni care i-au pus viața în pericol, fiul reclamantei a fost dus la spital, unde a decedat. La scurt timp, a fost realizată o laparotomie pe trupul acestuia, în cursul căreia i-au fost prelevate rinichii și splina, în scopul transplantului de organe. Reclamanta a susținut că prelevarea organelor fiului său a fost realizată fără consimțământul prealabil al acesteia sau al fiului ei și că, în orice caz, nu i s-a cerut opinia cu privire la acest lucru.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. A constatat că dreptul leton în domeniul transplantului de organe, aplicat la momentul decesului fiului reclamantei, nu era suficient de clar și a generat circumstanțele în care reclamanta, în calitate de cea mai apropiată rudă a fiului ei, deși avea anumite drepturi legate de prelevarea organelor acestuia, nu a fost informată - cu atât mai puțin nu i s-a oferit o explicație - cu privire la modul și momentul în care ar fi putut fi exercitate aceste drepturi.

### **Elberte împotriva Letoniei**

***13 ianuarie 2015***

Această cauză privea prelevarea de țesut biologic de la soțul decedat al reclamantei, de către medici legiști, după decesul acestuia, fără ca reclamanta să fie informată sau să i se ceară acordul. Fără să i se aducă la cunoștință reclamantei, în temeiul unui acord aprobat de stat, a fost prelevat țesut biologic de pe corpul soțului acesteia, după efectuarea autopsiei lui, și a fost trimis unei companii farmaceutice din Germania pentru crearea unor bio-implanturi. Aceasta a aflat de evenimente abia după doi ani de la decesul soțului ei, atunci când în Letonia a fost inițiată o anchetă penală privind acuzații de prelevare ilegală, pe scară largă, de organe și țesuturi de la cadavre. Cu toate acestea, autoritățile interne nu au stabilit ulterior întrunirea elementelor constitutive ale unei infracțiuni. Reclamanta s-a plâns în special că prelevarea de țesut de la soțul acesteia a fost realizată fără acordul ei prealabil. De asemenea, s-a plâns de suferința emoțională cauzată de faptul că a fost lăsată într-o stare de incertitudine în ceea ce privește circumstanțele prelevării de țesut de la soțul ei, având în vedere că trupul soțului i-a fost înapoiat după autopsie cu picioarele legate între ele.

Curtea a hotărât că au fost încălcate art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. A hotărât în special că legislația letonă referitoare la obligativitatea consimțământului privind prelevarea de țesut nu era suficient de clară și nu prevedea garanții juridice adecvate împotriva arbitrarului: deși prevedea cadrul legal care le permitea celor mai apropiate rude să își exprime acordul sau refuzul în ceea ce privește prelevarea de țesut, aceasta nu definea clar obligația experților sau libertatea lor de a decide obținerea consimțământului. Într-adevăr, modul în care trebuia să fie exercitat dreptul rudelor de a-și exprima dorința în acest sens și sfera de aplicare a obligației de a obține consimțământul făceau obiectul unui dezacord între autoritățile interne. Curtea a concluzionat, de asemenea, că reclamanta a trebuit să se confrunte cu o perioadă lungă de incertitudine și suferință în ceea ce privește natura, modul și scopul prelevării de țesut biologic de la soțul

său, subliniind că, în domeniul special al transplantului de organe și țesut, corpul uman trebuie să fie tratat cu respect chiar și după deces.

### ***13. Furnizarea de informații medicale publicului***

#### **Open Door si Dublin Well Woman împotriva Irlandei**

***29 octombrie 1992***

Reclamantele erau două societăți irlandeze, care s-au plâns că au fost împiedicate, prin ordonanță președințială, să furnizeze unor femei gravide informații privind avortul efectuat în străinătate.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat că restricția impusă societăților reclamante a generat un risc pentru sănătatea femeilor care nu aveau resursele sau educația necesare pentru a solicita și utiliza mijloace alternative de obținere a informațiilor despre avort. În plus, având în vedere că astfel de informații erau disponibile în altă parte și femeile din Irlanda puteau, în principiu, să călătorească în Marea Britanie pentru a efectua avorturi, restricția a fost în mare măsură ineficientă.

#### **Women on Waves si alții împotriva Portugaliei**

***3 februarie 2009***

Această cauză privea decizia autorităților portugheze de a interzice intrarea în apele teritoriale portugheze a navei **Borndiep**, care fusese închiriată pentru organizarea de evenimente pentru promovarea dezincriminării avortului. Asociațiile reclamante s-au plâns că această interdicție privind desfășurarea activităților acestora le-a încălcat dreptul de a comunica informații fără imixtiuni.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că imixtiunea autorităților portugheze a fost disproporționată în raport cu scopul urmărit. A observat în special că, pentru apărarea ordinii și protejarea sănătății, autoritățile portugheze ar fi putut recurge la alte mijloace, care ar fi limitat mai puțin drepturile asociațiilor reclamante, precum confiscarea medicamentelor de la bordul navei. De asemenea, a subliniat efectul disuasiv, în ceea ce privește libertatea de exprimare în general, al unui astfel de act radical precum trimiterea unei nave de război (pentru a împiedica nava în cauză să intre în apele sale teritoriale).

### **14. Rambursarea cheltuielilor medicale**

#### **Nitecki împotriva Poloniei**

***21 martie 2002 (decizie privind admisibilitatea)***

Reclamantul, care avea o boală foarte rară și fatală, a susținut că nu dispunea de mijloacele necesare pentru a plăti tratamentul său medical. Acesta s-a plâns în fața Curții de refuzul autorităților de a rambursa costul total al tratamentului său (în temeiul sistemului general de asigurări de sănătate erau acoperite doar 70% din costuri).

Curtea a declarat cererea inadmisibilă (în mod vădit nefondată). Deși ar putea fi ridicată o problemă în temeiul art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, în cazul în care se demonstra că autoritățile unui stat contractant au pus în pericol viața unei persoane prin refuzul de a-i furniza asistența medicală pe care acestea s-au angajat să o asigure întregii populații, Curtea a constatat că acest lucru nu era valabil în cazul reclamantului.

#### **Panaiteescu împotriva României**

***10 aprilie 2012***

Reclamantul a susținut în special că autoritățile au refuzat cu cinism și în mod abuziv să pună în executare hotărâri judecătorești definitive, prin care tatălui acestuia i s-a recunoscut dreptul de a beneficia gratuit de un tratament medical adecvat și că acest lucru i-a pus viața în pericol.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, sub aspect procedural, din cauza faptului că autoritățile române nu au furnizat gratuit tatălui reclamantului medicamentele anti-cancer specifice, de care acesta avea nevoie, în conformitate cu hotărârile instanțelor interne.

## **II. JURISPRUDENȚA CEDO PRIVIND REPUTAȚIA, DREPTUL LA PROPRIA IMAGINE ȘI IDENTITATEA DE GEN**

### **1. Protecția reputației ca o limită pentru libertate de exprimare**

- 1.1. Asociații, organizații neguvernamentale s.a.
- 1.2. Autori și editori de carte
- 1.3. Medici și alți lucrători din sănătate
- 1.4. Anagajati
- 1.5. Istorici
- 1.6. Jurnaliști și editori
- 1.7. Avocați
- 1.8. Notari
- 1.9. Personalități politice
- 1.10. Persoane particulare
- 1.11. Funcționari publici
- 1.12. Profesori și conferențieri universitari
- 1.13. Sindicalisti

## **2. Dreptul la protecția reputației legate de respectarea vieții private**

- 2.1. Personalități istorice
- 2.2. Persoane arestate sau urmărite penal
- 2.3. Persoane particulare
- 2.4. Profesioniști
  - 2.4.1. Oameni de afaceri
  - 2.4.2. Medici și alții din sănătate
  - 2.4.3. Jurnaliști
  - 2.4.4. Judecatori
  - 2.4.5. Avocați
  - 2.4.6. Politicieni
  - 2.4.7. Profesori și conferențieri universitari
- 2.5. Personalități publice sau politice

## **3. Dreptul la propria imagine**

\*\*\*

### **1. Protecția reputației ca o limită pentru libertatea de exprimare**

#### **1.1. Asociații, organizații neguvernamentale ș.a.**

##### **Cicad împotriva Elveției**

7 iunie 2016

Această cauză privea o hotărâre din procesul civil împotriva asociației reclamante, CICAD (Coordonare Intercomunitară contra Antisemitismului și Defăimării), pentru că a descris afirmațiile unui profesor universitar drept antisemite pe pagina sa de internet.

Nu s-a contestat în această cauză că o condamnare a asociației reclamante a constituit o ingerință în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare a acesteia, astfel cum este prevăzut de lege, și în scopul protejării reputației sau a drepturilor altora. Observând, în special, că instanțele elvețiene au cântărit cu atenție interesele concurente aflate în joc în speță și că motivele pe care le-au invocat pentru a justifica ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamantei au fost relevante și suficiente, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție

##### **Medzlis Islamske Zaednice Brcko și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei**

iunie 2017 (Marea Cameră)

Această cauză privea latura civilă în cadrul unui proces penal soluționat cu condamnarea pentru calomnie a patru organizații în urma publicării unei scrisori pe care acestea o adresaseră celei mai înalte autorități din districtul lor pentru a se plânge de candidatura unei persoane pentru postul de director al stației de radio și televiziune multi-etnice a Districtului Brcko. Invocând dreptul la libertatea de exprimare, reclamantele s-au plâns de faptul că au fost obligate la plata unor despăgubiri care le-au fost impuse în cadrul contextului unei acțiuni civile pentru calomnie.

Marea Cameră a hotărât, cu unsprezece voturi la șase, că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Marea Cameră a constatat, în special, că patru declarații din scrisoare conțineau afirmații care îl prezentau pe candidatul în cauză ca fiind o persoană lipsită de respect și disprețuitoare în opiniile și sentimentele sale față de musulmani și etnicii bosniaci. Acuzațiile erau de natură să pună în

discuție capacitatea persoanei de a ocupa postul de director al radioului și rolul acesteia de redactor al programului de divertisment al unui post de radio public multiethnic. Cu toate acestea, reclamantele nu au făcut în fața instanțelor interne proba verității acestor declarații, despre care cunoșteau sau ar fi trebuit să cunoască faptul că erau false, în ciuda faptului că aveau obligația să verifice veridicitatea declarațiilor, chiar dacă le aduseseră la cunoștința autorităților prin intermediul corespondenței private. Prin urmare, Marea Cameră a hotărât că reclamantele nu dispuneau de o bază faptică suficientă pentru a-și susține alegațiile și că ingerința în libertatea de exprimare a acestora a fost susținută de motive relevante și suficiente și a fost proporțională cu obiectivul legitim urmărit (protecția reputației candidatului în cauză). Curtea a hotărât, de asemenea, că autoritățile interne au păstrat un echilibru just între libertatea de exprimare a reclamantelor și interesul candidatului la protecția reputației sale, acționând astfel în cadrul marjei lor de apreciere.

### **GRA Stiftung Gegen Rassismus und Antisemitismus împotriva Elveției**

9 ianuarie 2018

Cauza avea ca obiect plângerea unei organizații neguvernamentale asupra faptului că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat deoarece instanțele interne au concluzionat că l-a calomniat pe un politician clasificându-i afirmațiile, făcute la un discurs ținut în perioada campaniei pentru referendumul din 2009 pentru interzicerea construcției de minarete, ca fiind „rasism verbal”.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, reținând că, per ansamblu, examinând circumstanțele prezentate în speță, instanțele elvețiene nu au acordat atenția cuvenită principiilor și criteriilor stabilite în jurisprudența Curții pentru echilibrarea dreptului la respectarea vieții private și dreptul la libertatea de exprimare, depășind, prin urmare, marja de manevră („marja de apreciere”). Curtea a reținut, în special, că în contextul la momentul referendumului - inclusiv alte critici la adresa chiar a referendumului formulate de organisme pentru drepturile omului - folosirea de către organizație a sintagmei „rasism verbal” nu era făcută o bază faptică. Sancțiunea impusă reclamantei ar fi putut avea un efect descurajator asupra libertății acesteia de exprimare.

## **1.2. Autori și editori de cărți**

### **Lindon, Otchakovskv-Laurens si July împotriva Franței**

22 octombrie 2007 (Marea Cameră)

Această cauză privea condamnarea penală a autorului și a editorului unui roman, primii doi reclamânți, pentru calomnierea unui partid politic de extremă dreapta și a președintelui partidului, precum și condamnarea pentru calomnie a celui de-al treilea reclamant, directorul unui cotidian național important, care a publicat o petiție ce reproducea pasajele ofensatoare ale romanului și protesta față de condamnarea autorului și a editorului. Cartea a ridicat în mod deschis problema responsabilității partidului și a președintelui acestuia în dezvoltarea rasismului în Franța și a dificultății de a lupta împotriva acestui flagel. Reclamânții au susținut că condamnarea lor a constituit o încălcare a libertății lor de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție în ceea ce privește condamnarea celui de-al doilea și a celui de-al treilea reclamant. A observat, în special, că sancțiunile impuse autorului și editorului nu priveau teza dezvoltată în opera contestată, ci trei pasaje specifice din roman. Condamnările s-au bazat așadar pe motive suficiente și relevante, iar sancțiunile nu au fost disproportionale. În privința celui de-al treilea reclamant, acesta a depășit limitele admisibile ale „provocării” prin reproducerea pasajelor ofensatoare într-un cotidian național citit pe scară largă, luând totodată în considerare necesitatea de a proteja reputația unei persoane și drepturile altora. Amenda care i-a fost impusă și despăgubirile pe care a trebuit să le plătească au fost moderate.

### **Ileana Constantinescu împotriva României**

11 decembrie 2012

Această cauză privea condamnarea reclamantei pentru calomnie, în urma publicării unei cărți despre viața tatălui său (cunoscut economist român), în care punea sub semnul întrebării anumite fapte care aduseseră atingere intereselor tatălui său și celor ale „Casei economiștilor”, precum și pe cele ale unuia dintre foștii colegi ai tatălui său, care devenise vicepreședinte al Asociației Generale a Economiștilor din România.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că motivele invocate de instanțele din România nu puteau fi considerate relevante și suficiente pentru a justifica ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamantei, care a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației altora. Curtea a observat, în special, că cel puțin o parte dintre afirmațiile în litigiu fuseseră formulate în contextul unei dezbateri de interes general pentru comunitatea economiștilor din România. În plus, afirmațiile nu se refereau la aspecte legate de viața privată a persoanei în cauză, ci la comportamentul legat de activitățile sale profesionale și implicarea într-o asociație. În sfârșit, deși reclamanta nu a putut proba în fața instanțelor interne că afirmațiile sale aveau o bază factuală suficientă, comportamentul său analizat în ansamblu a arătat că a acționat cu bună-credință, aceasta fiind convinsă că exista o problemă de etică profesională.

### **Ojala si Etukeno Ov împotriva Finlandei si Ruusunen împotriva Finlandei**

14 ianuarie 2014

În aceste cauze, editorul și autoarea unei autobiografii despre relația dintre autoare și fostul prim-ministru finlandez fuseseră condamnați de instanțele penale. Reclamantii au susținut că aceste condamnări le-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

În ambele cauze, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că instanțele finlandeze au păstrat un echilibru just între interesele concurente aflate în joc. Curtea a notat, în special, că prim-ministrul era în mod cert o personalitate publică și că acea carte conținea elemente de interes public, dar că numai pasajele referitoare la viața intimă au fost luate în considerare în evaluarea prejudiciului cauzat reputației acestuia.

### **Almeida Leita Bento Fernandes împotriva Portugaliei**

12 martie 2015

Această cauză privea condamnarea penală a reclamantei pentru descrierea făcută unora dintre membrii familiei soțului, în urma publicării unui roman care relatează drame familiale în contextul diasporei portugheze din Statele Unite și al războiului colonial. Reclamanta s-a plâns de faptul că condamnarea sa pentru descrierea familiei soțului său și atingerea adusă onoarei sale i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în exercitarea de către reclamantă a dreptului la libertatea de exprimare al acesteia nu a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației și a drepturilor altora. Curtea a fost de acord cu instanțele portugheze că reclamanta și-a depășit limitele libertății de creativitate artistică încălcând drepturile familiei soțului la respectarea vieții private, având în vedere anumite evenimente narate și judecățile de valoare făcute. A considerat, în special, că spațiul de manevră (marja de apreciere) care s-a acordat autorităților în evaluarea necesității pedepsei aplicate reclamantei a fost unul larg, pentru că persoanele în cauză nu erau personalități publice.

## **1.3. Medici și lucrători din domeniul sănătății**

### **Frankowicz împotriva Poloniei**

16 decembrie 2008

Reclamantul era ginecolog și președintele Asociației pentru Protecția Drepturilor Pacienților în Polonia. Acesta s-a plâns de acțiunea disciplinară inițiată împotriva sa pentru raportul pe care l-a redactat privind tratarea unui pacient, în care acesta critica un alt medic, text în urma căruia a fost sancționat de Curtea medicală și a primit o mustrare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în exercitarea de către reclamant a dreptului la libertatea de exprimare nu a fost proporțională în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației altora. A observat, în special, că, în cazul reclamantului, autoritățile poloneze au concluzionat, fără să fi încercat să se verifice veridicitatea constatărilor din avizul medical, că reclamantul a discreditat un alt medic. Această decizie a fost pronunțată în temeiul interdicției absolute în Polonia cu privire la orice critică între medici. Curtea a considerat că această interdicție absolută era de natură să-i descurajeze pe medici să le ofere pacienților o opinie obiectivă despre sănătatea lor și orice tratament primit, fapt care ar putea compromite însuși scopul profesiei medicale, și anume protecția sănătății și a vieții pacienților.

### **Heinisch împotriva Germaniei**

21 iulie 2011

Această cauză privea concedierea unei asistente dintr-o secție de geriatrie după ce aceasta a formulat o plângere penală împotriva angajatorului ei, prin care susținea că existau deficiențe în serviciile de îngrijire oferite. Reclamanta s-a plâns de faptul că disponibilizarea sa și refuzul instanțelor de a dispune reîncadrarea sa pe post i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că a fost disproporționată concedierea reclamantei fără preaviz și că instanțele interne nu au păstrat un echilibru just între necesitatea de a proteja reputația angajatorului și necesitatea de a proteja dreptul la libertatea de exprimare al reclamantei. Curtea a observat, în special, că, având în vedere deosebita vulnerabilitate a pacienților în vârstă și necesitatea de a preveni abuzurile, informațiile dezvăluite erau incontestabil de interes public. În plus, interesul publicului de a fi informat cu privire la carențele serviciilor de îngrijire instituționalizată a persoanelor în vârstă oferite de o societate deținută de stat era atât de important încât prima în fața interesului de a proteja reputația și interesele comerciale ale societății.

### **Ärztelkammer Für Wien și Dorner împotriva Austriei**

16 februarie 2016

Reclamanții din această cauză, respectiv Camera Medicilor din Viena și președintele acesteia la data producerii evenimentelor, s-au plâns de deciziile instanțelor austriece de a le interzice să facă anumite declarații negative cu privire la o companie privată care intenționa să ofere servicii de radiologie. Aceste decizii au fost rezultatul unei plângeri înaintate de societate cu privire la o scrisoare publicată de al doilea reclamant pe site-ul Camerei, care afirma, în special, că ar fi o societate sau un fond de tip „lăcustă”.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție în privința celui de-al doilea reclamant, constatând că ingerința în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare al acestuia a fost necesară într-o societate democratică pentru a proteja reputația și drepturile societății respective. În continuare, Curtea a declarat cererea inadmisibilă (incompatibilă *ratione personae*) în privința primului reclamant.

## **1.4. Angajați**

### **Marunic împotriva Croației**

martie 2017

Reclamanta, director la o societate municipală de furnizare servicii de interes public, a fost concediată în mod sumar în urma unor declarații publice prin care s-a apărut, declarații făcute la o săptămână după ce președintele companiei i-a criticat activitatea într-un articol de presă. Decizia de concediere a fost motivată de faptul că declarațiile acesteia către presă prejudiciază reputația societății. Reclamanta s-a plâns că declarațiile sale către presă au fost făcute doar cu scopul de a respinge falsele acuzații ce i s-au adus, iar concedierea sa i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în libertatea de exprimare a reclamantei sub forma concedierii în mod sumar nu era necesară într-o societate democratică pentru protejarea reputației și drepturile societății. Curtea a reținut, în special, că deși obligația de loialitate, rezervă și discreție previne în mod normal angajații să critice public activitatea angajatorilor, în speța prezentă elementul esențial îl constituie ieșirea în presă a celui alt membru din conducerea societății și criticarea în mod public a activității reclamantei. În aceste condiții, ea nu putea rămâne tăcută și să nu-și apere reputația în același mod. Ar însemna o extindere a obligației de loialitate să ceri altceva.

## **1.5.Istorici**

### **Karsai împotriva Ungariei**

1 ianuarie 2009

În 2004, a existat o dezbatere publică în Ungaria cu privire la faptul dacă ar trebui ridicată o statuie care să-l comemoreze pe fostul prim-ministru Pál Teleki, care colaborase cu Germania nazistă și fusese implicat în adoptarea de legislație antisemită. Reclamantul, care era istoric și profesor universitar maghiar, a publicat un articol în care critica presa de dreapta și, în special, un jurnalist care făcea apologia rolului lui Pál Teleki și făcea declarații antisemite. Acesta s-a plâns, în special, că a fost obligat să publice o rectificare pe propria cheltuială și să suporte cheltuieli de judecată considerabile.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că instanțele maghiare nu au stabilit în mod convingător existența unei nevoi sociale presante de a pune drepturile personalității unui participant la o dezbatere publică în raport cu dreptul la libertatea de exprimare al reclamantului. A observat, în special, că articolul reclamantului fusese publicat în cursul unei dezbateri publice de foarte mare interes public. În plus, jurnalistul respectiv se expusese voluntar criticii publicului publicând articole în presa zilnică pentru publicul larg, în cadrul acestei dezbateri. În sfârșit, sancțiunea aplicată reclamantului, și anume obligația de a face o rectificare într-o chestiune care i-a afectat credibilitatea profesională ca istoric, putea avea un efect disuasiv.

### **Braun împotriva Poloniei**

4 noiembrie 2014

Această cauză privea plângerea unui regizor de film și istoric de a fi fost obligat să plătească o amendă și să ceară scuze publice pentru că a adus atingere reputației unui binecunoscut profesor despre care a afirmat, în cadrul unei dezbateri radio, că a fost informator al poliției secrete politice în perioada comunistă. Reclamanta s-a plâns că deciziile instanțelor poloneze i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare, susținând, în special, că fusese mulți ani jurnalist activ și că dezbaterea radio respectivă la care a participat privea un aspect important legat de o personalitate publică.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A luat notă, în special, de faptul că reclamantul i-a adus grave acuzații profesorului, care constituiau un atac la adresa reputației acestuia. Totuși, atunci când au fost confruntate cu sarcina de a realiza un echilibru între dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și dreptul profesorului la respectarea reputației sale, instanțele

poloneze au făcut o distincție între normele aplicabile jurnaliștilor și cele aplicabile altor participanți la dezbaterile publice. Potrivit jurisprudenței Curții Supreme poloneze, norma de diligență și de bună-credință se aplica doar jurnaliștilor, în timp ce celorlalte persoane, în mod similar reclamantului, li se cerea să probeze veridicitatea alegațiilor. Întrucât nu a putut proba veridicitatea afirmației, instanța a concluzionat că acesta i-a încălcat drepturile personale ale profesorului. Curtea nu a putut însă accepta abordarea instanțelor poloneze, care i-au cerut reclamantului să probeze veridicitatea alegațiilor sale și astfel să respecte o normă mai ridicată decât cea impusă jurnaliștilor.

### **Pinto Pinheiro Maraes împotriva Portugaliei**

22 ianuarie 2015

Acest caz privea condamnarea reclamantului, istoric și președinte al unei asociații culturale, pentru că a adus atingere reputației unui consiliu local cu care semnase un acord privind publicarea lucrărilor unui poet din regiune. Un prim volum a fost publicat în 2003. În 2005, consiliul a publicat o altă carte despre operele poetului. Reclamantul, care a considerat că respectivul consiliu a acționat cu rea-credință editând cartea din proprie inițiativă, a publicat un articol într-un ziar regional pentru care a fost ulterior condamnat pentru insultarea unei entități juridice aflate în exercitarea autorității publice. Recursul său împotriva deciziei a fost respins. În fața Curții, reclamantul s-a plâns de faptul că a fost condamnat pentru calomnie.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că, deși erau relevante, motivele invocate de guvernul portughez nu erau suficiente pentru a stabili că ingerința în litigiu era necesară într-o societate democratică și că nu exista un raport rezonabil de proporționalitate între restricționarea dreptului la libertatea de exprimare al reclamantului drept efect al condamnării sale și scopul legitim urmărit, și anume protecția credibilității și onoarei consiliului municipal și încrederea cetățenilor în acea instituție. Curtea a constatat, în special, că observațiile reclamantului nu au depășit limitele unei critici admisibile în sensul art. 10 din Convenție. Limitele unei critici admisibile erau mai mari în ceea ce privește o instituție publică decât cele impuse unei persoane particulare, sau chiar unui politician, mai ales în condițiile în care instituția avea autoritate executivă, precum în speță. Într-un sistem democratic, acțiunile sau omisiunile acesteia trebuie să facă obiectul unui control atent nu doar din partea autorităților legislative și judiciare, ci și din partea presei și opiniei publice.

### **1.6. Jurnaliști și edituri**

#### **Radio France și alții împotriva Franței**

30 martie 2004

Această cauză privea condamnarea unor jurnaliști radio în urma difuzării la radio timp de 24 de ore a unei serii de buletine de știri care atribuiau unui fost subprefect un rol activ personal în deportarea a mii de evrei în 1942. Reclamanții s-au plâns, în special, de o încălcare a dreptului lor de a comunica informații drept urmare a sancțiunilor și măsurilor impuse împotriva lor de instanțele franceze.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că măsurile luate împotriva reclamanților nu au fost disproporționate în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației sau a drepturilor altora, și puteau așadar să fie considerate ca fiind necesare într-o societate democratică. În ceea ce privește, în special, buletinele de știri în litigiu, acestea citau un articol detaliat și bine documentat și un interviu publicat într-o revistă săptămânală respectată. Cu toate acestea, în buletinele de știri se susținea că fostul subprefect a recunoscut că „a organizat plecarea unui convoi de deportați către Drancy”. Potrivit Curții, această afirmație nu reflecta în mod corect articolul sau interviul publicat. În plus, cu toate că ulterior buletinele de știri au fost ușor modificate și menționau că persoana în cauză a negat alegațiile, buletinul de știri inițial a fost totuși difuzat de mai multe ori.

### **Chauv si alții împotriva Franței**

iunie 2004

Reclamanții din această cauză erau un jurnalist și scriitor, o editură și președintele respectivei edituri. În 1997, editura a publicat cartea primului reclamant intitulată Aubrac-Lyons 1943, care relatează arestarea de către Klaus Barbie a principalilor lideri ai Rezistenței din Caluire, între care Jean Moulin și Raymond Aubrac. În urma unei plângeri formulate de Raymond și Lucie Aubrac, reclamanții au fost condamnați pentru calomnie și obligați, printre altele, la plata unei amenzi și a unor despăgubiri. Reclamanții au susținut că această condamnare le-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamanților nu a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția împotriva prejudiciilor aduse reputației familiei Aubrac. Observând, în special, că a căuta adevărul istoric este parte integrantă a libertății de exprimare, Curtea a considerat că nu era sarcina sa să soluționeze problema istorică de fond, care se înscria în cadrul unei dezbateri în desfășurare între istorici și chiar opinia publică cu privire la evenimente și interpretarea acestora. Cu toate acestea, pentru a stabili dacă măsura în cauză fusese necesară într-o societate democratică, Curtea a trebuit să pună în balanță interesul publicului de a cunoaște circumstanțele arestării lui Jean Moulin și cerința de a proteja reputația domnului și a doamnei Aubrac, care fuseseră ei înșiși personalități importante ale Rezistenței.

### **Cumpănă si Mazăre împotriva României**

17 decembrie 2004 (Marea Cameră)

Reclamanții, un ziarist și editorul unui ziar local, au scris un articol despre modul în care consiliul municipal local gestiona finanțele, acuzând un funcționar al consiliului și pe viceprimarul orașului de săvârșirea mai multor infracțiuni și prezentându-i sub forma unei caricaturi în care aceștia se bucurau pentru fărâdelegile comise. Funcționarul în cauză a formulat o plângere penală pentru insultă și calomnie. Reclamanții s-au plâns că libertatea lor de exprimare a fost încălcată drept urmare a condamnării lor, în urma publicării articolului.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție constatând că, deși ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamanților ar fi putut să fie justificată de preocuparea de a restabili echilibrul între diferite interese concurente aflate în joc (dreptul de a comunica idei și fapte și protejarea reputației reprezentanților autorităților publice), sancțiunea penală și interdicțiile aferente impuse acestora au fost în mod vădit disproporționate în ceea ce privește natura și severitatea lor în raport cu scopul legitim urmărit. În această cauză, Curtea a subliniat, în special, că, deși presa are obligația de a informa publicul despre presupuse detournări de fonduri de către reprezentanții aleși și funcționarii publici locali, fapta de a acuza direct anumite persoane menționând numele și funcțiile acestora dă naștere obligației de a oferi o bază faptică suficientă. În plus, atunci când își exercită libertatea de exprimare, jurnaliștilor li se cere să acționeze cu bună-credință pentru a oferi informații exacte și credibile respectând etica jurnalismului. Nu s-a întâmplat astfel în această situație. Cu toate acestea, atunci când reglementează exercitarea libertății de exprimare astfel încât să asigure o protecție adecvată prin lege reputației persoanelor fizice, statele ar trebui să evite luarea de măsuri care ar putea descuraja media să-și îndeplinească rolul de a avertiza publicul despre o posibilă sau suspectată utilizare necorespunzătoare a puterii publice. În plus, jurnaliștii de investigație ar putea fi inhibați să mai relateze aspecte de interes public dacă există riscul, drept una dintre sancțiunile standard impuse pentru atacurile nejustificate asupra reputației unor persoane particulare, să fie condamnați la închisoare sau să primească interdicția de a-și exercita profesia.

### **Katamadze împotriva Georgiei**

14 februarie 2006 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea condamnarea reclamantei, o jurnalistă, în urma publicării unui editorial în care îi critica pe fondatorul, editorul și trei jurnaliști de la un alt ziar local. Aceștia s-au plâns că reclamanta a răspândit zvonuri prin intermediul presei și că expresiile folosite în cuprinsul articolului în litigiu au adus atingere demnității și reputației lor.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată. Întrucât reclamanții au dovedit în mod obiectiv că afirmațiile în litigiu puteau constitui o ingerință în drepturile lor, faptul că legislația națională impunea ca reclamanta să probeze veridicitatea declarațiilor sale nu pare în special, în sine, să contravină art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Cu toate acestea, reclamanta nu a putut să demonstreze că nu a fost un atac personal gratuit, cu comentarii vătămătoare inutile. Hotărârea pronunțată împotriva sa a fost, prin urmare, o măsură necesară într-o societate democratică pentru protecția reputației și a drepturilor celorlalți. În plus, având în vedere insultele publice la adresa respectivelor persoane, fără nicio justificare valabilă, sancțiunea impusă nu pare excesiv de dură.

### **Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue împotriva Belgiei**

9 noiembrie 2006

Reclamanții erau o editură și editorul acesteia. Cauza privea retragerea de la vânzare și interdicția privind vânzarea și distribuirea de reviste Ciné Télé Revue, care publicase note întocmite de un judecător de instrucție pentru o audiere în fața comisiei parlamentare de anchetă în cauza Dutroux<sup>4</sup>. Reclamanții au susținut că condamnarea lor le-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că articolul în cauză și circularea sa în presă nu putea fi considerat ca având

contribuție la vreo dezbatere de interes general pentru societate și că motivele invocate de instanțele belgiene pentru a justifica condamnarea reclamanților au fost relevante și suficiente. Ingerința în litigiu a fost așadar proporțională cu scopul urmărit, și anume protecția reputației sau a drepturilor altora, și era necesară într-o societate democratică. În respectiva cauză, Curtea a observat, în special, că, deși exista un drept al publicului de a fi informat - un drept esențial într-o societate democratică care, în anumite circumstanțe, ar putea chiar privi aspecte legate de viața privată a personalităților - publicațiile care au ca singur scop să satisfacă curiozitatea anumitor cititori despre detaliile vieții private ale unei persoane, indiferent cât de celebră ar fi acea persoană, nu pot fi considerate ca având o contribuție la o dezbatere de interes general pentru societate.

### **Tonsbergs Blad AS si Haukom împotriva Norvegiei**

martie 2007

Această cauză privea deciziile pronunțate împotriva reclamanților - editorul și redactorul-șef al unui ziar - de a plăti despăgubiri și cheltuielile de judecată ca urmare a apariției unui articol în ziar care îl identifica pe un important om de afaceri ca apărând pe o listă cu proprietari de imobile suspectați că ar încălca reglementările locale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că motivele invocate de autoritățile norvegiene, deși relevante, nu au fost suficiente pentru a demonstra că ingerința reclamată era necesară într-o societate democratică. Nu a existat un raport rezonabil de proporționalitate între restricțiile aduse dreptului la libertatea de exprimare al reclamanților și scopul legitim urmărit, și anume protecția drepturilor și reputației omului de afaceri. În această privință, Curtea a observat, în special, că articolul nu avea drept scop să prejudicieze reputația omului de afaceri, ci să ilustreze o problemă despre care publicul avea interesul de a fi informat. În plus, articolul nu se referea exclusiv la viața privată a acestuia, întrucât privea eventuala nerespectare de către o persoană publică a

---

<sup>4</sup> „Cauza^ Dutroux” a dus la trimiterea în judecată a unui număr de persoane suspecte de pedofilie în Belgia, în anii '90. În 2004, principalul inculpat, Marc Dutroux, a fost condamnat la închisoare pe viață pentru că a răpit, a ținut ostatic, a violat și a ucis mai multe fete.

unor acte cu putere de lege al căror scop era acela de a proteja interese publice majore, chiar și în sfera privată.

### **Colaco Mestre si SIC - Sociedade Independente de Comunicacao S.A. împotriva Portugaliei**

26 aprilie 2007

Această cauză privea condamnarea pentru calomnie a reclamantilor - un jurnalist și societatea al cărei angajat era și de care aparținea canalul național de televiziune SIC - ca urmare a afirmațiilor făcute de jurnalist în cursul unui interviu cu secretarul general al UEFA la acea vreme, difuzat de SIC în cadrul unei emisiuni televizate. Interviul se axa pe afirmațiile privind mita dată unor arbitri în Portugalia și acțiunile președintelui Ligii Profesioniste de Fotbal din Portugalia la acel moment și președinte al clubului de fotbal FC Porto.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Ținând seama, în special, de toate aspectele cauzei, a constatat, în special, că în cauză a fost păstrat un echilibru just între necesitatea de a proteja drepturile la libertatea de exprimare ale reclamantilor și cea de a proteja drepturile și reputația părții vătămate. A constatat, printre altele, că acesta din urmă era binecunoscut publicului larg și juca un rol major în viața publică portugheză. În plus, interviul nu se referea la viața privată a acestuia, ci doar la activitățile sale publice în calitate de președinte al unui club de fotbal important și de președinte al Ligii. În sfârșit, Curtea a constatat că sancționarea unui jurnalist prin condamnarea acestuia la plata unei amenzi, precum și obligarea sa și a canalului de televiziune angajator la plata de despăgubiri, puteau afecta semnificativ contribuția presei la discutarea de chestiuni de interes public, iar o asemenea situație nu putea fi acceptată decât dacă existau motive extrem de puternice pentru a proceda astfel. În aceste condiții, chiar dacă motivele invocate de instanțele portugheze pentru a justifica condamnarea reclamantilor puteau fi considerate relevante, acestea nu erau, însă, suficiente și, prin urmare, nu răspundeau unei necesități sociale imperative.

### **Mihaiu împotriva României**

4 noiembrie 2008

Reclamantul, jurnalist, a fost condamnat la plata unei amenzi penale pentru calomnie și a fost obligat să plătească despăgubiri pentru că a publicat un articol în care susținea că un alt jurnalist a acceptat un ceas de lux din partea unui grup industrial în timpul unei conferințe de presă organizate de acel grup, care - potrivit articolului în cauză - a dus la insolvența uneia dintre cele mai mari întreprinderi din România. Reclamantul a susținut, în special, că această condamnare pentru calomnie s-a făcut prin încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că condamnarea reclamantului nu a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației altora, și că ingerința în litigiu putea așadar să fie considerată necesară într-o societate democratică. Curtea a considerat, în special, că aducând acuzații directe unei anumite persoane, precizându-i numele și profesia, reclamantul avea obligația să ofere o bază faptică suficientă în procedura inițiată împotriva sa. Cu toate acestea, în speță, Curtea nu a fost convinsă de pretinsa bună-credință a reclamantului. Dimpotrivă, a considerat că atunci când a repetat declarații atribuite unor părți terțe, reclamantul ar fi trebuit să dea dovadă de rigoare maximă și o prudență deosebită înainte de publicarea articolului. Prin urmare, în absența bunei-credințe și a unei baze factice, și deși articolul în cauză fusese publicat în contextul unei dezbateri mai largi și de mare actualitate în România, și anume independența presei, Curtea nu a văzut în comentariile reclamantului expresia unei doze de exagerare sau de provocare care să fie permisă de libertatea jurnalistică.

### **Standard Verlags GmbH împotriva Austriei (nr. 2)**

4 iunie 2009

Această cauză privea condamnarea pentru calomnie a editurii reclamante în urma publicării unui articol, într-un ziar deținut de reclamantă, care comenta zvonul că soția președintelui austriac intenționează să divorțeze și că avea relații apropiate cu doi bărbați, un politician austriac și un ambasador străin.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție în această cauză. Având în vedere că și persoanele publice pot avea speranța legitimă de a fi protejate împotriva propagării de zvonuri referitoare la aspecte intime ale vieții lor private, Curtea a constatat că ingerința în cauză fusese necesară într-o societate democratică pentru protecția reputației și a drepturilor altora. În plus, măsurile instituite asupra societății reclamante nu fuseseră disproporționate.

### **Kulis si Rozvcki împotriva Poloniei**

6 octombrie 2009

Primul reclamant din această cauză deținea o editură care publica o revistă săptămânală și un supliment pentru copii. Al doilea reclamant era redactorul-șef al revistei. Cazul privea publicarea în supliment a unui articol ce conținea benzi desenate umoristice care făceau aluzie la o campanie publicitară pentru chipsuri comercializate de un producător de alimente și care erau destinate copiilor. Reclamanții s-au plâns că sancțiunea impusă pentru publicarea benzilor desenate nu a fost justificată.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că motivele invocate de instanțele poloneze nu puteau fi considerate relevante și suficiente pentru a justifica ingerința, care a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației sau drepturilor altora. A observat, în special, că scopul principal al reclamanților nu fusese de a denigra calitatea chipsurilor, ci de a sensibiliza cu privire la tipul sloganurilor folosite de producător și caracterul inacceptabil al unor astfel de tactici pentru a genera vânzări. În plus, în îndeplinirea obligației sale de a comunica informații și idei privind aspecte de interes public, presa era îndreptățită să recurgă la o anumită doză de exagerare sau chiar provocare. Chiar dacă formularea utilizată de reclamanți a fost exagerată, aceasta s-a întâmplat doar ca reacție la o campanie publicitară care demonstrase lipsă de sensibilitate și înțelegere pentru vârsta și vulnerabilitatea copiilor. Stilul de exprimare al reclamanților a fost așadar motivat de tipul de sloganuri la care au reacționat și, în acest context, nu au depășit limitele permise pentru o presă liberă.

### **Ruokanen si alții împotriva Finlandei**

6 aprilie 2010

Reclamanții erau un redactor-șef și jurnalist și o editură. Ei s-au plâns de condamnarea pentru calomnie în urma publicării unui articol care afirma că o studentă fusese violată în septembrie 2000 de membrii unei echipe de baseball în timpul unei petreceri prin care se celebra victoria echipei în campionatul finlandez. Reclamanții au fost obligați la plata a peste 80 000 de euro cu titlu de despăgubiri pentru fiecare membru al echipei de baseball.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că instanțele interne au păstrat un echilibru just între interesele concurente implicate, și anume între dreptul la libertatea de exprimare al reclamanților și dreptul la reputație al presupușilor autori ai unei infracțiuni. A observat, în special, că cerințe imperative altele decât aspectele de interes public ar fi trebuit să fie cântărite înainte ca un incident să fie prezentat publicului de către media ca fiind un fapt. Dreptul la prezumția de nevinovăție și reputație al părților terțe era la fel de important, mai ales dacă era vorba despre acuzații grave de infracțiuni privitoare la viața sexuală.

### **Brunet Lecomte si Lvon Mag' împotriva Franței**

mai 2010

Reclamanții erau o editură și editorul unei reviste de știri. Ei s-au plâns de condamnarea pentru calomnie în urma publicării, într-un articol despre rețelele islamiste din Lyon, a unor alegații care insinuuau că un profesor musulman a participat la activități teroriste. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că o astfel de sancțiune a fost disproporționată și că ingerința în exercitarea de către reclamanți a dreptului lor la libertatea de exprimare nu fusese așadar necesară într-o societate democratică. Curtea a observat, în special, că afirmațiile ofensatoare nu erau lipsite de temei faptic și că, ținând seama de numărul și seriozitatea surselor consultate, ancheta desfășurată, precum și de moderația și prudența dovedite în cadrul articolului, reclamanții acționaseră cu bună-credință. În plus, articolele ofensatoare, publicate la scurt timp după atacurile din 11 septembrie 2001, au contribuit la o dezbatere politică de interes imediat, resituând-o în contextul local. Prin urmare, interesul reclamanților de a comunica și interesul public de a primi informații despre un subiect de interes general și repercusiunile sale pentru întreaga zonă lioneză prevaleau față de dreptul profesorului în cauză la protecția reputației sale.

### **Uj împotriva Ungariei**

19 iulie 2011

Jurnalist, reclamantul s-a plâns de condamnarea sa pentru calomnie pentru că a criticat dur, într-un cotidian național, calitatea unui renumit soi de vin din Ungaria, produs de o întreprindere deținută de stat. Instanțele maghiare au constatat că, deși reclamantul avea dreptul să-și exprime opinia cu privire la vin, caracterizarea acestuia drept „porcărie” reprezenta o insultă nejustificată și încălca dreptul la bună reputație al producătorului vinului.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că necesitatea ingerinței în dreptul la libertatea de exprimare al reclamantului nu a fost motivată în mod convingător. A observat, în special, că există o diferență între a aduce atingere reputației unei persoane în ceea ce privește statutul său social, cu repercusiunile pe care le-ar putea avea asupra demnității sale, și reputația comercială a unei companii, care nu are o dimensiune morală. În plus, articolul a exprimat o judecată de valoare sau o opinie al cărei scop principal era mai degrabă de a sensibiliza populația cu privire la dezavantajele deținerii societății de către stat decât cel de a denigra calitatea produselor societății. În sfârșit, ridicând, în modul în care a făcut-o, problema politicilor guvernamentale privind protecția valorilor naționale și rolul întreprinderilor private și al investițiilor străine, articolul privea o chestiune de interes public despre care presa avea obligația de a comunica informații și idei, fie și exagerate sau provocatoare. Având în vedere că instanțele interne nu au avut în vedere aceste considerații, Ungaria nu a putut demonstra că restricția a fost proporțională.

### **Axel Springer AG împotriva Germaniei**

februarie 2012 (Marea Cameră)

Compania reclamantă este editoarea unui cotidian național de mare circulație care, în septembrie 2004, a publicat un articol de primă pagină despre starul unui serial de televiziune popular, care fusese arestat în timpul Festivalului berii din München pentru posesie de cocaină. Articolul era completat de un articol mai detaliat la o altă pagină. Imediat după ce a apărut respectivul articol, actorul a obținut o interdicție care nu permitea o viitoare publicare a articolului. Compania reclamantă s-a plâns împotriva interdicției impuse de a relata despre arestarea și condamnarea actorului în cauză.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că restricțiile impuse societății reclamante nu au fost rezonabil proporționale în raport cu scopul legitim urmărit de a proteja reputația sau drepturile altora. Curtea a observat, în special, că articolele în cauză priveau fapte juridice publice care puteau fi considerate ca prezentând o doză de interes general. În plus, actorul era suficient de bine cunoscut pentru a fi considerat personalitate publică, iar faptul că fusese arestat în public și a încercat în mod activ să iasă în prim-plan dezvăluind informații despre viața sa privată

într-o serie de interviuri însemna că încrederea sa legitimă că viața sa privată va fi protejată în mod efectiv era limitată. În plus, nu a existat niciun element care să sugereze despre societatea reclamantă că nu a efectuat o punere în balanță între interesul său de a publica informațiile și dreptul actorului la respectarea vieții sale private. În ceea ce privește conținutul, forma și consecințele publicațiilor, articolele nu dezvăluiseră detalii despre viața privată a actorului, ci vizaseră în principal circumstanțele arestării sale și soluționarea procesului penal.

### **Tănăsoaica împotriva României**

19 iunie 2012

Reclamantul, care era de profesie jurnalist, s-a plâns de condamnarea sa pentru insultă în urma publicării unui articol privind poluarea mediului de către o societate comercială.

În această cauză Curtea a reamintit că libertatea presei joacă un rol esențial într-o societate democratică și că, deși nu poate depăși anumite limite, în special, în ceea ce privește protecția reputației și a drepturilor celorlalți, aceasta este totuși îndreptățită să comunice, respectând îndatoririle și responsabilitățile sale, informații și idei privind toate chestiunile de interes general. Prin urmare a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, în special, având în vedere existența unei dezbateri de interes general, lipsa de rea-credință a publicației și o bază faptică suficientă.

### **Smolorz împotriva Poloniei**

octombrie 2012

Această cauză privea condamnarea reclamantului, de profesie jurnalist, pentru atingerea adusă bunei reputații a unuia dintre arhitecții pe care îi menționa într-un articol extrem de critic pe care l-a publicat pe tema arhitecturii din era comunistă a orașului Katowice, Polonia.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Deși ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului era prevăzută de lege și urmarea scopul legitim de a proteja reputația altora, Curtea a considerat că instanțele poloneze au demonstrat rigiditate și că nu au luat suficient în considerare contextul și caracterul articolului în litigiu. A-l obliga pe reclamant să probeze veridicitatea afirmațiilor sale constituia o sarcină nerezonabilă, dacă nu chiar imposibilă. Curtea a reiterat că o anumită doză de exagerare, sau chiar de provocare este permisă presei, care are datoria de a face observații asupra unor chestiuni de interes public. În sfârșit, deși sancțiunea aplicată reclamantului fusese una minoră, aspectul important a fost acela că a fost obligat să-și ceară scuze publice pentru comentariile sale.

### **Mladina D.D. Liubliana împotriva Sloveniei**

aprilie 2014

Această cauză privea plângerea editurii reclamante despre faptul că a fost obligată de instanțele naționale să plătească despăgubiri unui parlamentar pentru insultele aduse acestuia într-un articol despre organizarea unei dezbateri parlamentare privind recunoașterea legală a relațiilor între persoane de același sex. Articolul a fost publicat într-o revistă a editurii în iunie 2005. Reclamanta s-a plâns, în special, că instanțele interne nu au fost dispuse să dezvăluie stereotipii dăunătoare, homofobe și nu au luat în considerare faptul că stilul exagerat, satiric al acestui articol era o reacție la propriul comportament controversat al parlamentarului.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A subliniat că limitele unei critici acceptabile sunt mai mari în ceea ce privește un politician, în special, întrucât el însuși făcuse declarații publice controversate, decât în ceea ce privește o persoană privată. Atât contextul în care a fost redactat articolul editorului (o dezbatere politică intensă), cât și stilul folosit (similar comportamentului și comentariilor provocatoare ale parlamentarului) nu au fost luate suficient în considerare de instanțele naționale. Prin urmare, articolul nu a fost un atac personal gratuit la adresa

parlamentarului, ci o replică la propriile remarci publice ale parlamentarului și, în special, la un comportament care ar putea fi considerat ridiculizând persoanele cu orientare homosexuală și promovând stereotipii negative. În consecință, instanțele naționale nu au păstrat un echilibru just între interesele concurente de a proteja reputația sau drepturile parlamentarului și dreptul la libertatea de exprimare al editorului.

### **Axel Springer AG împotriva Germaniei**

iulie 2014

Această cauză privea publicarea unui articol în cotidianul Bild care reproducea suspiciunile și îndoielile legate de vicepreședintele grupului parlamentar al Partidului Liberal Democrat (FDP) în ceea ce privește condițiile și circumstanțele care au precedat numirea fostului cancelar Schröder în funcția de președinte al consiliului de supraveghere al unui consorțiu germano-rus. Compania reclamantă s-a plâns de o încălcare a dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că Bild nu a depășit limitele libertății editoriale a jurnaliștilor prin publicarea pasajului în litigiu și că instanțele germane nu au reușit să probeze că exista o necesitate socială presantă de a pune protecția reputației fostului cancelar federal Gerhard Schröder mai presus de dreptul presei de la libertatea de exprimare. Curtea a observat, în special, că speța privea aspecte de interes public și că fostul cancelar, în măsura în care ocupase una din cele mai înalte poziții politice din Republica Federală Germania, avea îndatorirea să dovedească un grad mult mai mare de toleranță decât o persoană particulară.

### **Stankiewicz și alții împotriva Poloniei**

14 octombrie 2014

Reclamantii erau doi jurnaliști și editorul cotidianului național la care erau ambii angajați. Cauza privea un articol pe care l-au publicat în acest ziar, în care au afirmat că un înalt funcționar din Ministerul Sănătății a fost implicat în practici de corupție. Reclamantii s-au plâns că deciziile instanțelor poloneze le-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând, în special, că autoritățile judiciare poloneze nu au păstrat un echilibru just între dreptul de a comunica informații și protecția reputației sau drepturilor altora. Motivele invocate de Polonia pentru a justifica ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamantilor, deși relevante, nu au fost suficiente pentru a demonstra că această ingerință era necesară într-o societate democratică.

### **Erla Hlynisdottir împotriva Islandei**

21 octombrie 2014

Această cauză privea plângerea unei jurnaliste despre faptul că fost găsită vinovată de calomnie în urma publicării, în 2007, a unui articol privind o cauză penală care îl implica pe directorul unui centru de reabilitare și pe soția acestuia, suspectați de abuz sexual. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că instanțele islandeze nu și-au întemeiat hotărârea pe motive relevante și suficiente care să demonstreze că reclamanta a acționat cu rea-credință sau fără obligația de diligență. În plus, instanțele nu păstrat un echilibru între dreptul acesteia la libertatea de exprimare ca jurnalistă și dreptul la reputație al soției directorului.

### **Haldimann și alții împotriva Elveției**

24 februarie 2015

Această cauză privea condamnarea a patru jurnaliști pentru că au înregistrat și difuzat un interviu cu un broker de asigurări private folosind o cameră de filmat ascunsă, ca parte a unui documentar de

televiziune care avea drept scop să denunțe consilierea înșelătoare oferită de brokerii de asigurări. Reclamanții s-au plâns că obligarea lor la plata de amenzi a constituit o ingerință disproporționată în dreptul lor la libertatea de exprimare.

În această cauză, Curții i s-a solicitat pentru prima dată să examineze o cerere privind folosirea de către jurnaliști a camerelor de filmat ascunse pentru a oferi informații publice despre un subiect de interes general, în care persoana filmată nu era vizată personal, ci în calitate de reprezentantă a unei anumite categorii profesionale. Curtea a hotărât, în cazul reclamanților, că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, având în vedere, în special, faptul că ingerința în viața privată a brokerului, care a refuzat posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere asupra interviului în cauză, nu a fost suficient de gravă încât să prevaleze asupra interesului public în ceea ce privește informațiile referitoare la practicile incorecte în domeniul serviciilor de brokeraj în asigurări. De asemenea, Curtea a afirmat că reclamanții ar fi trebuit să beneficieze de prezumția de nevinovăție în ceea ce privește dorința lor de a respecta etica jurnalismului, astfel cum este definită de legislația elvețiană, citând exemplul utilizării limitate de către aceștia a camerei de filmat ascunse.

### **Hlynisdottir împotriva Islandei**

iunie 2015

Această cauză privea procesul de calomnie împotriva reclamantei, jurnalistă, în urma publicării unui articol despre procesul penal aflat în desfășurare împotriva unui bărbat suspectat că a importat o cantitate mare de cocaină în Islanda. După ce prima instanță s-a pronunțat inițial în favoarea reclamantei, Curtea Supremă a infirmat hotărârea. De asemenea, a obligat-o pe aceasta și pe editor să plătească despăgubiri părții vătămate. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A admis că motivarea Curții Supreme islandeze a fost relevantă pentru scopul legitim de a proteja drepturile și reputația bărbatului suspectat de săvârșirea infracțiunii, dar ulterior achitat de acuzația de a fi importat droguri. Cu toate acestea, a constatat că motivele invocate de Curtea Supremă nu au fost suficiente pentru a demonstra că ingerința în drepturile reclamantei era necesară într-o societate democratică. În special, din articol reieșea în mod clar că procesul era în curs de desfășurare și nu se încheiase la acel moment. În plus, afirmația în litigiu utiliza formularea exactă din rechizitoriu și nu exista niciun motiv pentru ca reclamanta să creadă că rechizitoriul nu reprezenta o sursă pe care să se bazeze.

### **Morar împotriva României**

7 iulie 2015

Această cauză privea condamnarea penală și răspunderea civilă a unui jurnalist care lucra pentru un săptămânal de satiră pentru calomnie împotriva unui candidat în campania electorală. Reclamantul a susținut că i-a fost încălcată libertatea de exprimare. În această cauză, Curtea a reamintit, în special, că, deși statele contractante au posibilitatea sau chiar îndatorirea de a reglementa exercitarea libertății de exprimare astfel încât să fie asigurată prin lege o protecție corespunzătoare a reputației indivizilor, acestea trebuie să evite să adopte măsuri care pot descuraja media și formatorii de opinie să-și îndeplinească rolul de atenționare a publicului cu privire la chestiuni de interes general - precum relațiile personalităților publice cu fostul regim represiv românesc de dinainte de 1989. Ținând seama mai presus de toate de importanța dezbaterii unei chestiuni de interes general în contextul căreia au fost făcute comentarii în litigiu și de valoarea despăgubirilor acordate împotriva reclamantului, Curtea a constatat că ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului nu a fost justificată de motive relevante și suficiente. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, întrucât ingerința nu putea fi considerată ca fiind necesară într-o societate democratică în sensul art. 10.

### **De Carolis si France Télévisions împotriva Franței**

ianuarie 2016

Această cauză privea o acuzație de calomnie formulată de prințul saudit Turki Al Faisal pentru un reportaj de pe canalul de televiziune France 3 referitor la plângerile depuse de familiile victimelor atentatelor din 11 septembrie 2001. Primul reclamant și jurnalista care a realizat reportajul au fost condamnați pentru calomnie la adresa unei persoane particulare, prințul Turki Al Faisal, care se constituise ca „parte civilă” la procedură. Canalul de televiziune France 3 a fost declarat răspunzător civil pentru prejudiciile cauzate. Reclamanții s-au plâns de o încălcare a dreptului acestora la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând, după o examinare detaliată, că modul în care a fost tratat subiectul nu contravenea standardelor unui jurnalism responsabil. În ceea ce privește sancțiunile, amenda aplicată primului reclamant și constatarea răspunderii civile împotriva France 3 au reprezentat o ingerință disproporționată în dreptul acestora la libertatea de exprimare, ingerință care nu era necesară într-o societate democratică. În această cauză, Curtea a observat, în special, că faptele relatate vizaseră un subiect de interes general. A notat totodată că prințul Turki Al Faisal ocupa o poziție importantă în Regatul Arabiei Saudite și a reamintit că limitele criticii admisibile devin mai mari atunci când este vorba despre funcționarii publici care acționează în calitate de autoritate publică în exercitiul funcției decât în cazul persoanelor particulare obișnuite.

### **Bédat împotriva Elveției**

29 martie 2016 (Marea Cameră)

Această cauză privea condamnarea la plata unei amenzi a unui jurnalist întrucât a publicat documente încălcând confidențialitatea anchetei judiciare în procesul penal împotriva unui conducător auto care fusese arestat preventiv pentru că a intrat într-un grup de pietoni, ucigând trei și rănind opt, înainte de a cădea de pe un pod.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că necesitatea amenzii impuse reclamantului era justificată. A considerat, în special, că publicarea unui articol cu o opinie unilaterală la un moment în care ancheta era încă în curs implica riscul inerent de a influența desfășurarea procedurii, ceea ce justifică în sine adoptarea de către autoritățile interne a unor măsuri disuasive, cum ar fi interzicerea de a dezvălui informații confidențiale. Deși a admis că inculpatul putea recurge la măsura unei acțiuni în justiție în materie civilă pentru a se plânge de ingerința în viața sa privată, Curtea a hotărât totuși că existența în dreptul intern a unor căi de atac pe care acuzatul le-ar fi putut utiliza nu exonera statul de obligația sa pozitivă de a proteja viața privată a tuturor persoanelor inculcate în cadrul procesului penal. În sfârșit, Curtea a constatat că sancțiunea aplicată jurnalistului pentru încălcarea confidențialității, care avea drept scop protejarea unei bune funcționări a justiției și drepturile acuzatului la un proces echitabil și la respectarea vieții sale private, nu a constituit o ingerință disproporționată în exercitarea dreptului acestuia la libertatea de exprimare.

### **Nadtoka împotriva Rusiei**

31 mai 2016

Această cauză privea condamnarea pentru insultă a unei jurnaliste și redactor-șef (reclamanta) la un ziar în care articolul în litigiu - care conținea expresia „un hoțoman din Altay care avea o funcție importantă confortabilă” pentru a face referire la primarul orașului Novocherkassk la momentul respectiv - fusese publicat.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că articolul reclamantei urmărea să denunțe corupția primarului orașului Novocherkassk. Un astfel de subiect reprezenta o chestiune de interes public și discutarea sa contribuia la dezbaterea politică. În ceea ce privește procedura, Curtea a observat, de asemenea, că instanțele interne nu au pus niciodată în balanță dreptul la respectarea reputației primarului orașului Novocherkassk, care fusese vizat de articol, și dreptul la libertatea de exprimare a reclamantei, redactor-șef. În viziunea Curții, aceasta era o omisiune problematică. Curtea a subliniat că autoritățile beneficiau doar de un spațiu extrem de limitat de manevră

și a concluzionat că ingerința denunțată de reclamantă nu fusese necesară într-o societate democratică pentru protejarea reputației și drepturilor altora.

### **Dorota Kania împotriva Poloniei**

iulie 2016

Cauza se referea la condamnarea reclamantei pentru calomnie după publicarea unui articol într-un săptămânal național în care afirma că poliția secretă comunistă a creat mafia poloneză și a protejat-o în anii '80. Articolul mai susținea că unii funcționari publici, care au devenit membri ai serviciilor de poliție în regimul democratic de după 1989, au continuat să-și protejeze foștii colegi încă implicați în lumea prosperă a criminalității organizate.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că condamnarea reclamantei și pedeapsa care i-a fost aplicată nu au fost disproporționate în raport cu scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației sau a drepturilor altora. Autoritățile poloneze au putut așadar să constate în mod rezonabil că ingerința în exercitarea de către reclamantă a dreptului său la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică pentru a proteja reputația și drepturile altora. A se vedea de asemenea: *Dorota Kania împotriva Poloniei* (nr. 2), hotărâre din 4 octombrie 2016.

### **Olafsson împotriva Islandei**

16 martie 2017

Reclamantul era editor al site-ului de presă Pressan. Acesta a publicat articole care insinuuau că un politician care candida în alegeri a comis abuzuri sexuale împotriva copiilor. Curtea Supremă islandeză l-a condamnat pe reclamant pentru săvârșirea infracțiunii de calomnie. Reclamantul s-a plâns că această hotărâre i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că Curtea Supremă islandeză nu a păstrat un echilibru just între măsurile care au restricționat libertatea de exprimare a reclamantului și scopul legitim de a proteja reputația altora. În special, Curtea a considerat că răspunderea pentru calomnie nu fusese necesară într-o societate democratică, date fiind circumstanțele cauzei. Subiectul alegerii candida pentru o funcție politică și ar fi trebuit să anticipeze controlul din partea publicului. Mai mult, articolele despre acesta fuseseră publicate cu bună-credință, în conformitate cu normele jurnalistice obișnuite, și contribuiseră la o dezbatere de interes public. În plus, deși acuzațiile fuseseră calomnioase, ele nu fuseseră făcute de reclamant însuși, ci de alte persoane. În sfârșit, politicianul candidat alesese să nu acționeze în justiție persoanele care făcuseră afirmațiile și poate că astfel l-a împiedicat pe reclamant să stabilească că a acționat cu bună-credință și că a verificat veritatea alegațiilor.

### **Milisavljevic împotriva Serbiei**

4 aprilie 2017

Această cauză privea plângerea unei jurnaliste privind condamnarea sa pentru insultă în urma unui articol pe care îl scrisese despre Natasa Kandić, o binecunoscută activistă pentru drepturile omului. Instanțele sârbe au hotărât că, nepunând o anumită frază - „doamna Kandić [fuseseră] numită vrăjitoare și prostituată” - între ghilimele, reclamanta și-ar fi asumat tacit cuvintele ca fiind ale sale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că reacția autorităților sârbe la articolul reclamantei a fost disproporționată. Curtea a considerat, în special, că era evident, chiar și fără ghilimele, că fraza respectivă, scrisă de un alt jurnalist și publicată anterior într-o altă revistă, nu reprezenta opinia personală a reclamantei despre doamna Kandić, ci că aceasta nu făcuse altceva decât să-i transmită doamnei Kandić modul în care era percepută de alții. În plus, instanțele interne, limitându-și motivarea la lipsa ghilimelelor, nu au păstrat deloc echilibrul între dreptul la reputație al doamnei Kandić și libertatea de exprimare și datoria reclamantei, ca jurnalistă, de a comunica informații de interes general.

### **Novava Gazeta si Milashina împotriva Rusiei**

octombrie 2017

Cauza avea ca obiect procesul de calomnie împotriva unei edituri și a unui jurnalist în urma publicării a 2 articole privind scufundarea, în august 2000, a submarinului rus Kursk cu propulsie nucleară, purtător de rachete de croazieră, în marea Barents și a anchetei privind incidentul. În special, articolele respective relatau declarațiile rudei uneia dintre victime și a avocatului acesteia ce acuzau autoritățile însărcinate cu ancheta, ce fusese încheiată, de abuz în serviciu contra intereselor publice.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. S-a reținut, în special, că editura și jurnalistul au fost considerați răspunzători pentru relatarea opiniilor unor terți. Deși ar fi fost nevoie de motive extrem de puternice pentru sancționarea unui jurnalist ce sprijinea diseminarea mărturiilor făcute de terțe persoane, instanțele naționale nu au furnizat astfel de motive. Acestea au considerat complet irelevant faptul dacă jurnalistul a exprimat propria opinie ori a unei terțe persoane. Per ansamblu, motivarea instanțelor naționale în cauză a părut că se întemeiază pe presupunerea că protecția reputației părții vătămate are prioritate față de libertatea de exprimare în orice circumstanță.

### **Eker împotriva Turciei**

24 octombrie 2017

Cauză avea ca obiect solicitarea adresată reclamantei, editorul unui cotidian, de a publica un răspuns la replică pentru rectificarea unui articol scris și publicat în cotidianul său, în care critica asociația locală a jurnaliștilor afirmând că acțiunile acesteia contraziceau obiectivul său de bază și că nu se încadrau în scopul avut în vedere. Răspunsul la replică a fost scris de asociația locală a jurnaliștilor ca răspuns la criticile respective. Reclamanta s-a plâns, în special, de faptul că a fost obligată să publice textul ce rectifica articolul; în opinia sa, acest lucru a adus atingere reputației și demnității sale și a constituit o ingerință cu libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. S-a reținut, în special, că instanțele naționale au păstrat un echilibru just între dreptul la libertatea de exprimare și dreptul asociației locale a jurnaliștilor la protejarea reputației sale. Curtea a considerat că răspunsul la replică nu a depășit limitele criticii admisibile, iar obligația de publicare a fost proporțională cu scopul urmărit, respectiv de a proteja reputația și drepturile altora. Mai mult de atât, reclamantei nu i s-a cerut să modifice conținutul articolului și nu o împiedica nimic să republice versiunea proprie a faptelor.

### **Frisk si Jensen împotriva Danemarcei**

5 decembrie 2017

Cauza avea ca obiect 2 jurnaliști danezi angajați la televiziunea națională și condamnarea acestora pentru calomnie în urma difuzării unei emisiuni ce critica tratamentul de cancer la Spitalul Universitar din Copenhaga. Instanțele daneze au concluzionat că respectiva emisiune a dat incontestabil impresia telespectatorilor că această practică neregulamentară s-a întâmplat la spital. Au reținut, în special, că emisiunea îl acuza pe specialistul de cancer la spitalului că preferă să folosească chimioterapia, care era doar un produs de test, pentru a-și crește prestigiul profesional și în interes material; acest lucru, s-a susținut în emisiune, a dus la deces ori la scurtarea duratei vieții în cazul unor pacienți.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că, în cazul reclamanților, condamnarea pentru calomnie a fost justificată. Curtea a fost de acord cu decizia instanțelor daneze, considerând că acestea au păstrat un echilibru just între dreptul jurnaliștilor la libertatea de exprimare și dreptul spitalului și al consultantului la protejarea reputației lor. În special, Curtea nu vede niciun motiv să repună în discuție decizia instanțelor interne că emisiunea nu a fost corectă din punct de vedere factual. De asemenea, este de acord că aceste acuzații nelegale, diseminate la televiziunea națională

la o oră de audiență maximă, au avut consecințe negative considerabile, respectiv neîncrederea publicului în chimioterapia folosită de spital.

## **1.7. Avocați**

### **Reznik împotriva Rusiei**

aprilie 2013

Această cauză privea un proces pentru calomnie împotriva președintelui Baroului din Moscova pentru declarațiile critice făcute în timpul unei dezbateri TV în direct despre comportamentul gardienilor care o percheziționaseră pe avocata care îl reprezenta pe celebrul om de afaceri Mihail Khodorkovskiy. Reclamantul s-a plâns că dreptul său la libertatea de exprimare i-a fost restricționat în mod disproporționat.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că reclamantul nu a depășit limitele unei critici acceptabile, că declarația sa se întemeiase pe o bază faptică suficientă și că Tribunalul Moscova, care l-a condamnat pentru calomnie, nu și-a întemeiat decizia pe o evaluare acceptabilă a faptelor relevante. În special, tribunalul nu a păstrat niciun echilibru între necesitatea de a proteja reputația petenților și interesul public. În plus, deși reclamantul a fost obligat să plătească doar o mică sumă de bani drept despăgubire, declanșarea unui proces pentru calomnie împotriva sa a fost de natură să aibă un efect descurajator asupra libertății de exprimare a acestuia.

### **Fuchs împotriva Germaniei**

27 ianuarie 2015 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea plângerea unui avocat privind sancțiunile penale și disciplinare pronunțate împotriva sa pentru, printre altele, declarații calomnioase împotriva unui expert numit de acuzare, făcute de avocat în timp ce reprezenta un client.

Curtea a declarat cererea reclamantului în temeiul art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată. A reținut, în special, faptul că sancțiunile impuse reclamantului au constituit o ingerință în libertatea de exprimare a acestuia. În același timp, a observat că sancțiunile erau prevăzute de lege - bazându-se pe Codul penal german, respectiv pe Codul profesiilor juridice german, și că acestea au urmărit, în special, scopul legitim de a proteja reputația și drepturile unui expert autorizat. În plus, Curtea a concluzionat că sancțiunile au fost necesare într-o societate democratică, în sensul art. 10 din Convenție.

### **Morice împotriva Franței**

aprilie 2015 (Marea Cameră)

Această cauză privea condamnarea unui avocat, având în vedere observațiile prezentate în presă, pentru complicitate la calomnie împotriva judecătorilor de instrucție care fuseseră recuzați din ancheta judiciară privind decesul judecătorului Bernard Borrel. Reclamantul a susținut, în special, că condamnarea pentru complicitate la calomnie i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare în temeiul art. 10 din Convenție.

Nu s-a contestat în această cauză că decizia de condamnare a reclamantului a constituit o ingerință în exercitarea dreptului acestuia la libertatea de exprimare, astfel cum este prevăzută de lege, în scopul protejării reputației sau a drepturilor altora. Curtea a hotărât totuși că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că decizia de condamnare pentru complicitate la calomnie pronunțată împotriva reclamantului poate fi privită drept o ingerință disproporționată în dreptul său la libertatea de exprimare și, prin urmare nu a fost necesară „într-o societate democratică” în sensul art. 10.

### **Peruzzi împotriva Italiei**

30 iunie 2015

Această cauză privea condamnarea reclamantului, avocat, pentru calomnie față de un judecător de instrucție (judecătorul X) în contextul unui partaj al unei proprietăți, în care acesta acționa în numele a doi clienți. Reclamantul a trimis o circulară judecătorului X și altor judecători ai Judecătoriei din Lucca, care conținea textul unei scrisori anterioare pe care acesta o adresase în scris Consiliului Suprem al Magistraturii pentru a se plânga de comportamentul judecătorului X.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că una dintre cele două critici exprimate de reclamant împotriva judecătorului X implica faptul că acesta din urmă și-a încălcat obligațiile sale etice ca judecător sau chiar a comis o infracțiune. Cu toate acestea, reclamantul nu a căutat să probeze veridicitatea afirmațiilor sale de conduită ilicită. Curtea a considerat că condamnarea sa putea fi considerată în mod rezonabil necesară într-o societate democratică pentru a proteja reputația altora și pentru a menține autoritatea și imparțialitatea sistemului judiciar.

### **Bono împotriva Franței**

15 decembrie 2015

Această cauză privea o sancțiune disciplinară aplicată reclamantului, în calitate de avocat care reprezenta o persoană suspectată de terorism, pentru observațiile făcute în observațiile formulate în fața curții de apel. Acesta a susținut că judecătorii de instrucție francezi au fost complici la torturarea clientului său de către serviciile secrete siriene și, prin urmare, solicita excluderea declarațiilor obținute prin folosirea torturii. Reclamantul s-a plâns de sancțiunea disciplinară ce i-a fost impusă.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că observațiile reclamantului, prin virulența lor, demonstau în mod clar o anumită doză de dispreț față de judecătorii de instrucție. Cu toate acestea, nu făceau trimitere la judecători personal, ci doar la modul în care aceștia efectuaseră cercetarea penală. Observațiile scrise, care aveau o bază faptică, au contribuit direct la apărarea clientului reclamantului și nu au fost exprimate în afara sălii de judecată. Deși reclamantului i se solicitase deja să dea dovadă de moderație în cursul ședinței la Curtea de Apel Paris, Curtea a constatat că sancțiunea disciplinară nu a fost proporțională. În această cauză, Curtea a reamintit totodată că, deși autoritățile judiciare și disciplinare aveau competența, în interesul bunei funcționări a sistemului de justiție, să sancționeze anumite comportamente ale avocaților, aceste autorități aveau obligația să se asigure că un astfel de control nu are un efect descurajator care să-i împiedice pe avocați să apere intereselor clienților lor.

### **Rodriguez Ravelo împotriva Spaniei**

12 ianuarie 2016

Cauza privea expresiile folosite de un avocat într-o cerere scrisă care conținea judecăți de valoare despre o judecătoare și care îi atribuia acesteia un comportament blamabil. Reclamantul s-a plâns de condamnarea și de pedeapsa aplicată pe motiv că acestea au reprezentat o ingerință disproporționată în exercitarea dreptului său de a se exprima liber în contextul îndatoririlor sale profesionale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Cu siguranță, condamnarea și pedeapsa impusă reclamantului erau prevăzute de lege și ingerința în exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare urmăriseră scopul legitim de a proteja reputația și drepturile judecătoarei și de a menține autoritatea și imparțialitatea sistemului judiciar. Cu toate acestea, Curtea a constatat că condamnarea reclamantului putea avea un efect descurajator asupra avocaților apelați să-și apere clienții. Instanțele penale spaniole nu au păstrat așadar un echilibru just între necesitatea de a menține autoritatea sistemului judiciar și necesitatea și necesitatea de a proteja libertatea de exprimare. Pedeapsa pronunțată împotriva avocatului nu a fost, așadar, proporțională cu scopul legitim urmărit și, prin urmare, nu a fost necesară într-o societate democratică.

## **1.8. Notari**

### **Ana Ionitã împotriva României**

21 martie 2017

Reclamanta este notar public și autoritatea profesională din care face parte i-a aplicat diferite sancțiuni disciplinare pentru că, printre altele, a criticat, într-o emisiune televizată, Uniunea Națională a Notarilor Publici din România și Camera Notarilor din Bacău, din care făcea parte ca membru. Aceasta s-a plâns că i-a fost încălcată libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat că instanțele din România au pus în balanță interesele conflictuale, în lumina dreptului intern, și au concluzionat că reclamanta a depășit limitele admisibile ale dreptului la critică și că autoritățile interne nu și-au depășit marja de apreciere ce le revenea, sancționând-o.

## **1.9. Personalități politice**

### **Keller împotriva Ungariei**

4 aprilie 2006 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea condamnarea reclamantului, membru al Parlamentului, pentru căj- a acuzat pe un ministru că își neglijează îndatoririle de loialitate față de tatăl său. În cursul unei sesiuni parlamentare, în timp ce adresa întrebări prim-ministrului, reclamantul a susținut că lipsa unei anchete privind o problemă de securitate națională, și anume practicile grupurilor de extremă dreaptă, ar putea fi rezultatul faptului că tatăl ministrului competent în materie era membrul unei mișcări de extremă dreapta care avea legătură cu naziștii.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată, constatând că ingerința în exercitarea de către reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare putea în mod rezonabil să fie considerată de autoritățile maghiare drept necesară într-o societate democratică pentru protejarea reputației și a drepturilor altora. A reamintit, în special, că protecția reputației altora prevăzută de art. 10 § 2 din Convenție se extinde și asupra politicienilor, cu atât mai mult într-o situație în care un politician este criticat de un altul, în special, în cazul în care critica este exprimată în arena privilegiată a Parlamentului. Cu toate acestea, reclamantul nu s-a limitat la a-și ataca adversarul în Parlament. Identitatea țintei reclamantului a devenit evidentă ulterior, odată cu explicațiile suplimentare date în cadrul unei emisiuni televizate. Astfel de insinuări publice nu mai beneficiau de privilegiul acordat dezbaterii parlamentare. În plus, reclamantul a fost acționat în justiție în fața instanțelor civile (nu în fața instanțelor penale) și i s-a cerut să dea o rectificare în presă și să plătească despăgubiri într-un quantum mai mic de două ori decât salariul brut lunar la care avea dreptul la momentul respectiv. Curtea nu a considerat aceste sancțiuni excesive în circumstanțele cauzei.

## **1.10. Persoane particulare**

### **Kanellopoulou împotriva Greciei**

11 octombrie 2007

Reclamanta din această cauză s-a plâns, între altele, de condamnarea sa penală pentru calomnie față de un chirurg plastician după declarațiile făcute în presă despre „desfigurarea oribilă la care i-a fost supus corpul” în urma operațiilor chirurgicale, în special, de mamoplastie și mastectomie, care au lăsat-o cu sechele grave.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că restricționarea dreptului reclamantei la libertatea de exprimare nu a fost proporțională în raport cu scopul legitim urmărit. Publicarea articolelor în cauză putea, într-adevăr, avea un efect advers asupra imaginii profesionale a medicului, însă interesul de a proteja reputația acestuia nu era suficient pentru a justifica o pedeapsă privativă de libertate, în măsura în care acțiunea în despăgubire era încă pendinte. În plus, declarațiile reclamantei nu conțineau niciun element care să sugereze rea-credință din partea sa. În acest sens, era important să nu se confunde intențiile reclamantei cu cele ale presei de senzație, care avea un interes în cauză, în special, întrucât medicul era celebru. Aceasta este însă ceea ce pare să se fi întâmplat în fața instanțelor elene, care nu au plasat declarațiile reclamantei în contextul specific al cauzei, nici nu au ținut seama în mod corect de suferințele resimțite de reclamantă atunci când a făcut declarațiile.

### **Tesic împotriva Serbiei**

11 februarie 2014

În 2006, reclamanta, pensionară care avea diverse probleme de sănătate, a fost condamnată pentru calomnie față de avocatul său. În iulie 2009, tribunalul a pus în executare hotărârea, conform căreia două treimi din pensia reclamantei urmau a fi transferate lunar în contul bancar al avocatului, până în momentul în care sumele acordate erau plătite integral. Reclamanta s-a plâns de latura civilă a hotărârii penale de condamnare pentru calomnie și de modalitatea de executare a despăgubirilor. Aceasta a susținut, în special, că punerea în executare i-a provocat dificultăți financiare extreme. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că, deși măsurile în litigiu fuseseră prevăzute de lege și fuseseră adoptate în vederea îndeplinirii unui scop legitim, respectiv protecția reputației altora, o astfel de ingerință în exercitarea de către reclamantă a dreptului la libertatea de exprimare nu fusese necesară într-o societate democratică. Curtea a observat, în special, că nu se poate considera că declarațiile reclamantei în ceea ce privește fostul său avocat erau doar un atac personal gratuit. În fapt, poliția considerase că susținerile nu erau complet lipsite de temeii. În plus, argumentul guvernului sârb, potrivit căruia o discuție privind conduita profesională a unui avocat nu era în mod clar de interes public, era în sine îndoielnic, având în vedere în mod deosebit rolul avocaților în buna administrare a justiției.

### **1.11.Funcționari publici**

#### **Povraz împotriva Turciei**

decembrie 2010

Această cauză privea latura civilă a hotărârii penale pentru calomnie împotriva reclamantului, pe baza unui raport pe care îl întocmise în calitate de inspector-șef în Ministerul Justiției și care se scursese în presă, privind acuzații de abatere profesională gravă aduse unui înalt magistrat. Reclamantul a susținut, în special, că hotărârea pronunțată împotriva sa a constituit o ingerință nejustificată și disproporționată în dreptul său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința autorităților în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică și că mijloacele utilizate au fost proporționale cu scopul urmărit, și anume protecția reputației sau a drepturilor altora. Curtea a afirmat, în special, că persoanele ce au responsabilități publice, care au o poziție privilegiată în ceea ce privește accesul mass-media, trebuia să dea dovadă de reținere pentru a nu crea situații de inegalitate atunci când fac declarații publice despre cetățeni obișnuiți, al căror acces la mass-media este mai limitat. În plus, este necesară o vigilență crescută din partea funcționarilor publici însărcinați cu anchete care implică informații care intră sub incidența unei clauze de secret de stat cu scopul de a asigura buna administrare a justiției.

## **1.12.Profesori și conferențieri universitari**

### **Boldea împotriva României**

15 februarie 2007

Reclamantul era conferențiar universitar. În timpul unei ședințe a corpului didactic al catedrei sale, în cursul căreia a reieșit că exista o nemulțumire generală în ceea ce privește publicațiile editate în cadrul catedrei, decanul facultății a ridicat problema pretinsului plagiat în publicațiile științifice. Reclamantul era singurul participant care a considerat fără rezerve că publicațiile celor doi autori constituiau un plagiat. Autorii tezelor au formulat o plângere penală pentru calomnie, iar reclamantul a fost condamnat la plata unei amenzi administrative. Reclamantul a susținut, în special, că respectiva condamnare pentru calomnie i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că autoritățile naționale nu au oferit motive relevante și suficiente care să justifice obligarea reclamantului la plata unei amenzi administrative, precum și la suportarea cheltuielilor de judecată de către părțile vătămate, precum și că amenda impusă reclamantului nu răspundea așadar unei nevoi sociale urgente. Curtea a observat, în special, că susținerile reclamantului erau grave în măsura în care îi acuza de plagiat pe cei doi colegi, dar aveau o bază factică. În plus, afirmațiile în cauză nu vizau aspecte legate ale vieții private a colegilor săi, ci comportamente care implicau calitatea lor de cadre universitare.

### **Sorauc împotriva Turciei**

23 iunie 2009

Această cauză privea obligarea reclamantului de a acorda despăgubiri, profesor universitar, pentru presupusa calomniere a unui coleg într-un articol dintr-o publicație universitară, în care critica procedura de recrutare și promovare a asistenților universitari. Acesta din urmă a introdus o acțiune civilă în despăgubiri împotriva reclamantului, susținând că anumite comentarii folosite în articol reprezentau un atac la adresa reputației sale. Reclamantul s-a plâns despre deciziile instanțelor interne care l-au condamnat pentru calomnie.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că autoritățile turce nu au păstrat un echilibru just între interesele relevante. În special, fără a examina argumentele reclamantului, instanțele interne au concluzionat că declarațiile în litigiu au constituit un atac la adresa reputației părții vătămate. În plus, acestea nu au explicat motivul pentru care reputația reclamantului, al cărui nume nici măcar nu fusese menționat în articol, ar fi primat față de libertatea de exprimare a reclamantului. În această hotărâre, Curtea a subliniat, de asemenea, importanța libertății universitare și, în special, libertatea cadrelor universitare de a-și exprima în mod liber opinia despre instituția sau sistemul în care lucrează și libertatea acestora de a disemina cunoștințele și adevărul fără restricție.

### **Mustafa Erdoan si alții împotriva Turciei**

27 mai 2014

Această cauză privea plângerea unui profesor de drept, a unui redactor-șef și a unui editor despre faptul că au fost condamnați de instanțele din Turcia pentru insultă la adresa la trei judecători ai Curții Constituționale și plata de despăgubiri într-un articol dintr-o revistă care relatează decizia de dizolvare a unui partid politic. Articolul a fost publicat într-o revistă de drept trimestrială, în 2001. Reclamantii s-au plâns că deciziile instanțelor naționale le-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare, în special, în măsura în care criticile aduse judecătorilor aveau o bază factică, erau conforme cu legea și se încadrau în limitele admisibile criticii aduse judecătorilor într-o societate democratică.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că membrii sistemului judiciar care acționează în calitate oficială trebuie să se aștepte să facă obiectul unei critici într-o limită admisibilă mai mare decât în cazul cetățenilor obișnuiți. Atât contextul (o dezbateră publică virulentă privind hotărârile Curții Constituționale) în care a fost redactat articolul, cât și forma (o revistă cvasiacademică, nu un ziar pentru publicul larg) utilizată nu au fost suficient luate în considerare de instanțele naționale în cadrul procesului de calomnie împotriva reclamanților. Curtea a subliniat importanța libertății academice și, în special, posibilitatea cadrelor universitare de a-și exprima liber opiniile, fie și controversate sau nepopulare, în domeniile lor de cercetare, expertiză profesională și competență. În ceea ce privește conținutul articolului, deși unele dintre observațiile făcute erau dure, era vorba în mare parte de judecăți de valoare, exprimate în termeni generali, cu o bază faptică suficientă. Acestea nu puteau fi considerate atacuri gratuite personale la adresa celor trei judecători. În consecință, Curtea a hotărât că motivele invocate, respectiv dreptul judecătorilor de a fi protejați împotriva insultei personale, pentru a justifica ingerința în dreptul reclamanților de a dea glas criticilor, pe o temă de interes general, nu erau suficiente pentru a demonstra că această ingerință era necesară într-o societate democratică.

### **Kharlamov împotriva Rusiei**

octombrie 2015

Această cauză privea latura civilă în cadrul unui proces pentru calomnie împotriva reclamantului, profesor universitar, de către angajatorul său, Universitatea Tehnică de Stat din Orel, după ce acesta și-a exprimat opinia potrivit căreia conducerea universității nu putea fi considerată legitimă, din cauza deficiențelor în procedura de alegere. Reclamantul s-a plâns că procesul pentru calomnie i-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. A constatat, în special, că instanțele din Rusia, în deciziile pronunțate împotriva reclamantului, nu au luat în considerare trăsăturile specifice ale relațiilor universitare. În special, protecția în temeiul Convenției a autorității sau reputației unei universități de renume nu poate fi asimilată cu cea a unui individ. Concentrându-și în întregime atenția pe descrierea făcut de reclamant senatului ales ca fiind ilegală, instanțele din Rusia nu au păstrat, așadar, un echilibru just între necesitatea de a proteja reputația universității și libertatea reclamantului de a-și exprima opinia sa privind organizarea vieții universitare.

## **1.13.Sindicaliști**

### **Palomo Sánchez si alții împotriva Spaniei**

12 septembrie 2011 (Marea Cameră)

Această cauză privea concedierea unui grup de sindicaliști după ce buletinul informativ al sindicatului a publicat o caricatură și articole considerate ofensatoare pentru alți doi angajați și un director.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) interpretat în lumina art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție, constatând că măsura de concediere a reclamanților nu a fost o sancțiune în mod vădit disproporționată sau excesivă de natură să oblige statul să o remedieze prin anularea acesteia sau înlocuirea ei cu o măsură mai puțin severă. Curtea a considerat, în special, că nu există niciun motiv pentru a repune în discuție concluziile instanțelor spaniole potrivit cărora conținutul buletin informativ a fost ofensator și putea aduce atingere reputației altora. A subliniat că trebuie făcută o distincție clară între critică și insultă, aceasta din urmă putând, în principiu, să justifice sancțiuni. În consecință, motivele reținute de instanțele interne se reconciliau cu scopul legitim de a proteja reputația persoanelor fizice vizate de caricatura și articolele în cauză, iar concluzia că reclamanții au depășit limitele

criticii admisibile în cadrul raporturilor de muncă nu putea fi considerată ca nefondată sau lipsită de o bază faptică rezonabilă.

### **Vellutini si Michel împotriva Franței**

octombrie 2011

Această cauză privea condamnarea pentru calomnierea publică a unor liderilor sindicali pentru critica vehementă adusă unui primar în calitate sa de angajator.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în dreptul la libertatea de exprimare al reclamantilor, în calitate acestora de lideri sindicali, nu a fost necesară într-o societate democratică. Observând în special, că, în calitate lor de reprezentanți ai unui sindicat, reclamantii aveau totuși obligația de a se asigura că observațiile lor se încadrau în limitele dreptului la libertatea de exprimare, luând în considerare interesul de a proteja reputația și drepturile altora, Curtea a remarcat că primarul, care putea fi identificat din pliantul în litigiu, nu fusese însă menționat pe nume. Acesta a fost doar criticat în ceea ce privește îndatoririle sale și nu au fost făcute afirmații de natură privată împotriva sa. Curtea a repetat că limitele criticii acceptabile sunt mai mari față de un politician decât față de o persoană particulară. Politicienii se deschid în mod inevitabil și cu bună știință unei examinări riguroase a fiecărui cuvânt și faptă atât din partea jurnaliștilor, cât și a publicului larg și, prin urmare, trebuie să manifeste un grad mai mare de toleranță față de critică.

## **2. Dreptul la protecția reputației ca aspect legat de dreptul la respectarea vieții private**

### **2.1..Personalități istorice**

#### **Dzhugashvili împotriva Rusiei**

decembrie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea articolele publicate de ziarul Novaya Gazeta despre executarea prizonierilor de război polonezi la Katyn în 1940 și rolul pe care foștii lideri sovietici l-ar fi jucat în această tragedie. Reclamantul, nepotul fostului lider sovietic Iosif Stalin, a dat ziarul în judecată pentru insulte aduse bunicului său, fără succes. În fața Curții, acesta sa plâns, în special, că Tribunalul din Moscova nu i-a protejat celebrul înaintaș de atacurile împotriva reputației.

Curtea de Justiție a declarat cererea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată, constatând că instanțele naționale au păstrat un echilibru just între dreptul la viață privată al reclamantului și libertatea de exprimare a jurnaliștilor. Reafirmând principiul potrivit căruia publicațiile care atacă reputația unui membru decedat al familiei unei persoane pot, în anumite circumstanțe, să afecteze viața privată și identitatea persoanei respective și, astfel, intră în domeniul de aplicare al art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, Curtea a făcut însă o distincție între calomnierea unei persoane private, a cărei reputație ca parte integrantă a reputației familiei acestora intră în domeniul de aplicare al art. 8, și critica legitimă a personalităților publice care se expun controlului publicului. În speță, Curtea a constatat, în special, că articolele din Novaya Gazeta făceau trimitere la un eveniment de importanță istorică semnificativă și că atât evenimentul, cât și personalitățile istorice implicate, precum bunicul reclamantului, rămân deschise controlului public și criticilor. De asemenea, a constatat că, ținând seama de jurisprudența Curții de Justiție Europene, instanțele din Rusia au păstrat un echilibru just între interesele

concurente ale exprimării jurnalistice și dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și a celei a bunicului acestuia.

## **2.2. Persoane arestate sau urmărite penal**

### **White împotriva Suediei**

19 septembrie 2006

Reclamantul - un personaj binecunoscut ale cărui presupuse activități ilegale fuseseră deja în atenția presei - s-au plâns că instanțele suedeze nu au asigurat o protecție adecvată numelui și reputației sale în urma publicării, de către cele două principale ziare cu ediții de seară din Suedia, a unei serii de articole în care reclamantul era acuzat de diverse infracțiuni, inclusiv de asasinarea în urmă cu zece ani a prim-ministrului suedez. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. A observat, în special, că, în seria de articole apărute, ziarele au făcut toate eforturile să prezinte o relatare a diverselor acuzații făcute într-un mod pe cât de posibil echilibrat și că jurnaliștii au acționat cu bună-credință. De asemenea, a considerat că instanțele suedeze au efectuat o analiză aprofundată a cauzei și au păstrat echilibrul între interesele concurente implicate. În speță, Curtea a constatat că instanțele interne au fost îndreptățite să constate că interesul public pentru publicarea informațiilor în cauză prima asupra dreptului reclamantului la protecția reputației. În consecință, statul suedez și-a îndeplinit toate obligațiile de a asigura o protecție adecvată a drepturilor reclamantului.

### **A. împotriva Norvegiei (nr. 28070/06)**

9 aprilie 2009

Această cauză privea plângerea reclamantului despre rezultatul negativ al unui proces pentru calomnie îndreptat împotriva unui ziar, în urma publicării unui articol despre ancheta preliminară privind violul și uciderea a două fete (așa-numitul caz Baneheia) în 2000, care îl menționa ca fiind implicat. Reclamantul a fost interogat despre asasinarea celor două fete, dar a fost pus în libertate după 10 ore; doi alți bărbați au fost ulterior condamnați pentru crime.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că instanțele norvegiene nu au păstrat un echilibru just între libertatea de exprimare a ziarului și dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private. Curtea a considerat, în special, că relatarea știrilor a transmis în mod eronat ideea că existau fapte care indicau că reclamantul este cel suspectat. Deși nu s-a contestat faptul că presa are dreptul să furnizeze informații publicului, iar publicul are dreptul de a primi astfel de informații, aceste considerații nu justificau afirmațiile calomnioase formulate împotriva reclamantului și efectele negative pe care acesta le-a suferit. Astfel, reclamantul a fost hărțuit de jurnaliști pentru a obține de la el imagini și interviuri, în special, pe parcursul unei perioade din viața sa în care încerca să se reabiliteze și să se reintegreze în societate. Drept urmare a relatărilor jurnalistice, s-a aflat în imposibilitatea să-și mai continue munca, a fost forțat să-și părăsească locuința și s-a ajuns la excluderea sa socială. Publicațiile în cauză au adus astfel o grav atingere reputației și onoarei reclamantului și au produs prejudicii extrem de grave integrității morale și psihologice, precum și vieții private a acestuia.

## **2.3. Persoane particulare**

### **Sanchez Cardenas împotriva Norvegiei**

4 octombrie 2007

În 1995, reclamantul a divorțat de mama celor doi fii ai săi. În iunie 1997, s-a declanșat un litigiu legat de dreptul acestuia de a-și vizita copiii în urma acuzațiilor formulate de mamă la poliție, care îl acuza

că ar fi abuzat sexual de unul dintre copii. Ancheta privind aceste afirmații<sup>4</sup> a fost oprită în 1998. Reclamantul s-a plâns de caracterul inechitabil al unei hotărâri a Înaltei Curți din 2002 care îi refuza dreptul de a-și vizita copiii, susținând, în special, că un pasaj din hotărâre afirma că există suspiciunea că l-a abuzat pe fiul său. De asemenea, a afirmat că, după ce a fost etichetat drept persoană care comite abuzuri sexuale, a suferit de anxietate și depresie, fapt atestat de rapoarte medicale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că pasajul în litigiu din hotărârea Înaltei Curți nu a fost suficient motivat în raport cu circumstanțele și a fost disproporționat în raport cu scopul urmărit. În special, nu a fost clar motivul pentru care Înalta Curte a menționat că abuzul ar fi putut să fie săvârșit, confirmând astfel propriile sale suspiciuni că reclamantul a săvârșit o infracțiune gravă, dar a decis să nu aprofundeze această chestiune. În opinia Curții, instanța ar fi trebuit fie să trateze în întregime chestiunea abuzului sexual (și anume, examinând probele și ajungând la o concluzie motivată), fie să o lase la o parte. O astfel de hotărâre autoritară privind comportamentul acestuia l-a stigmatizat pe reclamant, a avut un impact major asupra onoarei și reputației sale și a adus atingere vieții sale private și de familie.

### **Polanco Torres și Movilla Polanco împotriva Spaniei**

21 septembrie 2010

Reclamantele erau soția, respectiv fiica unui înalt magistrat decedat în 1998. Cauza privea un articol publicat în cotidianul național *El Mundo* în 1994 care îl acuza pe primul reclamant, pe baza declarațiilor unui fost contabil, de implicare în operațiuni ilegale cu o societate. Reclamantele susțineau că, pronunțându-se în favoarea *El Mundo*, instanțele spaniole le-au încălcat onoarea și buna reputație.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că Curtea Constituțională spaniolă a prezentat motive suficiente atunci când a constatat că dreptului ziarului național de a comunica informații trebuia să i se acorde o mai mare importanță decât dreptului reclamantelor la protecția reputației și că, în consecință, nu exista niciun motiv pentru a concluziona, în punerea în balanță a intereselor concurente, că Curtea Constituțională și-a depășit limitele marjei sale de apreciere. Curtea a observat, în special, că articolul în litigiu avea caracteristicile unei relatări neutre, conținând declarațiile fostului contabil, pe de o parte, și dezmințirea dată de soția judecătorului, pe de altă parte. În plus, publicarea unui articol nu putea fi împiedicată doar pentru că persoanele în cauză negau respectivele acuzații. De asemenea, era rezonabil ca un jurnalist să se bazeze pe sursele sale și să ia suficiente măsuri pentru a verifica afirmațiile conținute în articolul său.

### **Mikolaiovă împotriva Slovaciei**

18 ianuarie 2011

În 2000, soțul reclamantei a depus o plângere la poliție susținând că aceasta l-a bătut și i-a produs răni. Cazul a fost, cu toate acestea, închis ulterior pentru că soțul nu a fost de acord cu declanșarea acțiunii penale împotriva acesteia. Reclamanta s-a plâns despre decizia luată de poliție care preciza că, deși ancheta a arătat că a săvârșit o infracțiune, urmărirea penală a încetat, întrucât partea vătămată nu a fost de acord să continue procedura. Reclamanta nu a aflat despre această decizie decât după un an și jumătate, atunci când o companie de asigurări de sănătate i-a menționat numele în cererea prin care i se solicita să plătească cheltuielile pentru tratamentul medical al soțului, în urma rănilor pe care aceasta i le-a provocat.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că autoritățile slovace nu au păstrat un echilibru just între drepturile reclamantei în temeiul art. 8 și orice interese invocate de Guvern pentru a justifica condițiile termenii deciziei poliției și dezvăluirea acesteia unei terțe părți. Curtea a observat, în special, că decizia poliției fusese formulată ca o constatare de fapt, indicând astfel faptul că poliția o considera pe reclamantă vinovată de săvârșirea infracțiunii în cauză. Deși aceasta nu a fost niciodată acuzată de o infracțiune, reclamanta a fost totuși consemnată drept autoarea unei infracțiuni posibil pentru o perioadă nedeterminată, ceea ce a cauzat prejudicii reputației

acesteia. În plus, Curtea nu ar putea decât să ia act de lipsa unor garanții procedurale pe care reclamanta nu le-a avut la dispoziție pentru a obține o retractare ulterioară sau o clarificare a deciziei în litigiu a poliției.

### **Agevevv împotriva Rusiei**

18 aprilie 2013

În 2008, reclamantii, un cuplu căsătorit, au adoptat doi copii de vârste mici (un băiat și o fată). În martie 2009, în urma unui incident în urma căruia băiatul a suferit arsuri grave la domiciliu și a trebuit să meargă la spital pentru tratament, autoritățile au luat copiii în plasament, sub suspiciunea săvârșirii de rele tratamente. Mama s-a plâns, în special, de faptul că instanțele din Rusia nu i-au protejat reputația în procesul de calomnie pe care la intentat în ceea ce privește anumite relatări mass-media care descriau pretinsele rele tratamente aplicate fiului său.

Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, având în vedere că instanțele din Rusia nu au protejat dreptul la reputație al mamei în procesul de calomnie intentat împotriva companiei media în cauză, întrucât nu a fost convinsă că motivele invocate de instanțele judecătorești în ceea ce privește protecția libertății de exprimare a companiei media ar fi primat față de dreptul mamei de a-i fi protejată reputația și dreptul la prezumția de nevinovăție. În special, nu a rezultat că instanțele interne ar fi acordat vreo importanță dreptului la prezumția de nevinovăție în procesul de calomnie. Nici nu au examinat cu atenție dacă jurnaliștii au acționat cu bună-credință și au furnizat informații credibile și exacte, conforme cu etica jurnalismului. În plus, deși niciun element din dosar nu sugerează că jurnaliștii nu au acționat cu bună-credință, aceștia nu au luat în mod evident măsurile necesare pentru a relata incidentul într-un mod obiectiv și riguros, încercând, în schimb, fie să exagereze, fie să simplifice excesiv realitatea.

### **Popovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei**

31 octombrie 2013

Această cauză privea un articol despre reclamant, publicat într-un cotidian, care sugera că a furat un tractor, precum și procesul pentru calomnie care a urmat. Reclamantul s-a plâns, în special, că neasigurând participarea la proces a persoanelor despre care a susținut că l-au calomniat, instanțele naționale nu i-au protejat reputația, care i-a fost semnificativ afectată de articolul în cauză.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că modul în care mecanismul de drept penal a fost pus în aplicare în cazul reclamantului a fost deficitar într-atât încât să constituie o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului pârât în temeiul art. 8 de a asigura respectarea efectivă a vieții private a reclamantului, în special, a dreptului acestuia la respectarea reputației.

### **Putistin împotriva Ucrainei**

21 noiembrie 2013

Această cauză privea un articol scris despre legendarul „Meci al morții” dintre fotbaliști ucraineni și membri ai Luftwaffe germane din 1942, la Kiev. Reclamantul susținea că articolul îi discredita tatăl, care participase la meci, întrucât sugera că fusese colaboraționist. A susținut că, respingându-i cererile ca articolul să fie rectificat, instanțele ucrainene nu au protejat reputația sa și a familiei sale.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că instanțele ucrainene au păstrat un echilibru just între dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și dreptul ziarului și al jurnalistei la libertatea de exprimare. Curtea a observat, în special, că instanțelor li se poate uneori solicita să protejeze reputația persoanei decedate. De asemenea, a admis că reputația unui membru decedat al familiei unei persoane ar putea afecta viața privată și identitatea persoanei respective și, prin urmare, să intre în domeniul de aplicare al art. 8. Cu toate acestea, în speță,

reclamantul a fost doar puțin afectat de articolul publicat, întrucât articolul nu menționa numele tatălui său și nu făcea în mod direct acuzația că tatăl său fusese colaboraționist.

### **Jelsevar si alții împotriva Sloveniei**

11 martie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

Cauza avea ca obiect plângerea a patru reclamante privind faptul că reputația le-a fost afectată în urma publicării unei cărți care descria viața unui personaj fictiv a cărui poveste fusese inspirată de mama lor, decedată. S-au plâns, în special, de faptul că instanța constituțională nu a păstrat un echilibru just între propriul lor drept la respectarea vieții private și de familie și dreptul la libertatea de exprimare al autorului. Curtea a declarat cererea inadmisibilă în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție ca fiind vădit nefondată, considerând că reputația reclamantelor nu a fost grav afectată în speță. A considerat, în special, că abordarea urmată de instanțele slovene - care a constatat în a evalua dacă povestea ar fi fost percepută ca fiind reală sau ofensatoare de cititorul mediu - a fost rezonabilă și în concordanță cu propria jurisprudență. Prin urmare, a concluzionat că s-a păstrat un echilibru just între interesele concurente în aflate în joc, și anume între dreptului reclamantelor la respectarea vieții private și de familie și dreptul autorului la libertatea de exprimare.

### **Soro împotriva Estoniei**

3 septembrie 2015

Această cauză avea ca obiect plângerea reclamantului privind faptul că informațiile privind meseria sa de șofer, în timpul epocii sovietice, în cadrul Comitetului Securității Statului din URSS (KGB), fuseseră publicate în Monitorul Oficial al Estoniei în 2004.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. A observat, în special, că publicarea de informații despre meseria de șofer în cadrul KGB a reclamantului i-a afectat reputația și, prin urmare, a constituit o ingerință în dreptul acestuia la respectarea vieții private. Ingerința - care a avut la bază Legea privind dezvăluirea de informații publice - era cu siguranță legală și urmărea un scop legitim în sensul art. 8, și anume protecția securității naționale și a securității publice, prevenirea dezordinii publice și protecția drepturilor și libertăților altora. Cu toate acestea, Curtea a constatat că, în cazul reclamantului, măsura a fost disproporționată în raport cu scopul urmărit. În această privință, a arătat că, în temeiul legislației naționale relevante, informații despre toți angajații fostelor servicii de securitate - inclusiv șoferii, precum în cazul reclamantului - au fost publicate indiferent de funcția specifică pe care o ocupaseră. În speță, deși Legea privind dezvăluirea de informații publice nu impunea în sine nicio restricție în ceea ce privește meseria reclamantului, potrivit afirmațiilor acestuia, fusese denigrat de colegii săi și obligat să renunțe la locul său de muncă. Deși un astfel de rezultat nu era urmărit de legea respectivă, acesta demonstra totuși cât de gravă fusese ingerința în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private.

## **2.4. Profesioniști**

### **2.4.1. Oameni de afaceri**

#### **Pipi împotriva Turciei**

12 mai 2009 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul din această cauză, om de afaceri, s-a plâns despre un articol de presă și o emisiune televizată care i-au afectat reputația. A susținut, în special, că transmiterea informațiilor în cauză au constituit o ingerință nejustificată în dreptul său la respectarea vieții private, în special în măsura în care comentariile nu reflectau realitatea și nu prezentau niciun interes pentru opinia publică.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată. În ceea ce privește articolul și emisiunea contestate, Curtea a observat, că acestea comunicaseră o serie de speculații pe baza unui fapt juridic, prezentat sub formă de zvon, în condiții tipice pentru mass-media în cauză, dar că informațiile nu se referiseră la detalii pur personale despre viața reclamantului și nu erau rezultatul unei intruziuni intolerabile și continue în viața acestuia. Astfel de informații nu ar fi putut așadar să constituie, pentru viața privată a reclamantului, o ingerință de o asemenea gravitate încât integritatea sa personală să fie pusă în pericol, și doar reputația sa ar fi putut fi afectată. Examinând poziția adoptată de instanțele din Turcia cu privire la aspectul respectiv, Curtea a constatat că nu exista niciun element care să sugereze că acestea își depășiseră marja de apreciere atunci când au nuanțat ponderea acordată dreptului reclamantului la protecția vieții sale private în sensul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, atunci când au pus-o în balanță în raport cu interesele concurente ale mass-media, în lumina art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

#### **2.4.2. Medici și lucrători din domeniul sănătății**

##### **Fürst-Pfeifer împotriva Austriei**

17 mai 2016

Reclamanta din această cauză, psihiatru, s-a plâns despre faptul că instanțele austriece nu i-au protejat reputația împotriva declarațiilor calomnioase făcute într-un articol în ziar unde se afirma că aceasta suferă de probleme psihologice, cum ar fi schimbări de dispoziție și atacuri de panică, dar a lucrat ca expert desemnat de instanță pentru mulți ani.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că instanțele austriece au menținut un echilibru just între interesele concurente în speță.

#### **2.4.3. Jurnaliști**

##### **Pfeifer împotriva Austriei**

15 noiembrie 2007

Redactor-șef al revistei oficiale a comunității evreiești din Viena, reclamantul a publicat un comentariu în care critica în termeni duri un profesor care scrisese un articol care susținea că evreii au declarat război Germaniei în 1933 și banaliza crimele regimului nazist. A fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva profesorului, care s-a sinucis cu puțin timp înainte de data prevăzută pentru procesul său. Reclamantul a susținut că instanțele austriece nu i-au protejat reputația împotriva declarațiilor calomnioase făcute de redactorul-șef al unei alte reviste, care afirmase, în special, că reclamantul și alte persoane l-au împins pe profesor să se sinucidă.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, întrucât nu a fost convinsă că motivele invocate de instanțele austriece pentru protejarea libertății de exprimare primau față de dreptul reclamantului la protecția reputației sale. A observat, în special, că, fie și în contextul unei dezbateri publice, reputația unei persoane face parte din identitatea sa personală și integritatea psihologică și, prin urmare, intră în domeniul de aplicare al „vieții private” a acesteia. Instanțele interne au considerat că declarația în litigiu era o judecată de valoare cu o bază faptică suficientă pentru a nu fi considerată calomnioasă. Curtea nu a fost convinsă de o astfel de apreciere, întrucât declarația stabilea în mod clar o legătură cauzală între acțiunile reclamantului și sinuciderea profesorului. O astfel de legătură nu era un subiect de speculație, ci un fapt care trebuia probat și pentru care nu fusese oferită nicio dovadă a existenței sale. În plus, deși era adevărat că declarațiile care șocau sau erau ofensatoare erau protejate de dreptul la libertatea de exprimare, declarația depășise în acest caz limitele

acceptabilului acuzându-l pe reclamant de acte echivalente cu un comportament infracțional, întrucât se susținea că reclamantul l-ar fi împins în cele din urmă pe profesor la sinucidere.

### **Sipos împotriva României**

3 mai 2011

Această cauză avea ca obiect un comunicat de presă publicat de conducerea televiziunii publice române după ce a înlăturat-o pe reclamantă dintr-o emisiune pe care o producea și o prezenta. Reclamanta a susținut că respectivul comunicat de presă i-a încălcat dreptul la reputație și ar fi trebuit să fie condamnat de instanțele din România.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că afirmațiile contestate de reclamantă au depășit limita acceptabilă și că instanțele din România nu au menținut un echilibru just între dreptul la protecția reputației acesteia și libertatea de exprimare protejată de art. 10 din Convenție.

Cerere pendinte

Khadija Ismailova împotriva Azerbaidjanului (nr. 35283/14)

Cerere comunicată guvernului azer la 7 ianuarie 2016

### **2.4.4. Judecători**

#### **Ozpinar împotriva Turciei**

19 octombrie 2010

Reclamanta a fost revocată din funcția de judecător printr-o decizie a Consiliului Suprem al Magistraturii, în urma unei anchete disciplinare privind, printre altele, pretensele sale relații apropiate cu mai mulți bărbați, ținuta și întârzierile sale repetate la muncă. Reclamanta a susținut, în special, că a fost concediată pe baza unor zvonuri și acuzații care îi afectau onoarea și reputația.

Curtea a observat că decizia de a o revoca pe reclamantă din funcție era direct legată de comportamentul acesteia, atât profesional, cât și privat. În plus, reputația sa a fost afectată. A existat așadar o ingerință în dreptul acesteia la respectarea vieții sale private, și se putea considera că ingerința a avut un scop legitim, în raport cu obligația judecătorilor să dea dovadă de reținere pentru a-și păstra independența și autoritatea deciziilor lor. Constatând că, în speță, ingerința în viața privată a reclamantei nu a fost proporțională cu scopul legitim urmărit, Curtea a reținut că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Desigur, a observat Curtea, obligațiile etice a judecătorilor pot aduce atingere vieții lor private atunci când conduita lor afectează imaginea sau reputația sistemului judiciar. Cu toate acestea, reclamanta era totuși o persoană privată care avea dreptul la protecția oferită de art. 8 și, chiar dacă anumite aspecte ale conduitei reproșate acesteia ar fi putut justifica revocarea sa din funcție, ancheta nu a fundamentat aceste acuzații și a luat în considerare numeroase acțiuni care nu aveau legătură cu activitatea profesională a acesteia.

#### **Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei**

9 ianuarie 2013

Această cauză privea revocarea unui judecător de la Curtea Supremă. Reclamantul s-a plâns, în special, că revocarea sa din funcția de judecător a constituit o ingerință în viața sa privată și profesională.

Curtea a observat, în special, că revocarea reclamantului din funcția de judecător i-a afectat o mare parte din relațiile sale cu alte persoane, inclusiv relațiile cu caracter profesional. De asemenea, a avut impact asupra „sferei private” a acestuia, deoarece pierderea locului de muncă trebuie să fi avut consecințe semnificative asupra bunăstării materiale a reclamantului și a familiei sale. În plus, motivul eliberării din funcție a reclamantului, și anume încălcarea jurământului depus la numirea în funcție, sugera faptul că

reputația sa profesională a fost afectată. A rezultat că revocarea din funcție a reclamantului a constituit o ingerință în dreptul acestuia la respectarea vieții private în sensul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. În cazul reclamantului, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8, reținând că ingerința în dreptul său la respectarea vieții private a fost nelegală: ingerința nu a fost compatibilă cu dreptul intern și, în plus, dreptul intern aplicabil nu a îndeplinit condițiile de previzibilitate și de furnizare a unei protecții adecvate împotriva arbitrarului.

#### **2.4.5. Avocați**

##### **Wegrzynowski si Smolczewski împotriva Poloniei**

16 iulie 2013

Această cauză avea ca obiect plângerea a doi avocați privind faptul că un articol de ziar care le-a prejudiciat reputația — și despre care instanțele poloneze, în procesele de calomnie anterioare, au hotărât că se bazase pe informații insuficiente și le-a încălcat drepturile - a rămas accesibil publicului pe site-ul internet al ziarului.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție în ceea ce privește cel de-al doilea reclamant, constatând că instanțele poloneze au păstrat un echilibru just între dreptul publicului de a avea acces la informații, pe de o parte, și dreptul reclamantului de a avea reputația protejată, pe de altă parte. A considerat, în special, că îndepărtarea completă a articolului contestat din arhiva ziarului ar fi fost disproporționată; în același timp, reclamantul nu a solicitat să fie inclusă în articolul online o trimitere la hotărârile pronunțate în favoarea sa. În continuare, Curtea a declarat plângerea primului reclamant inadmisibilă, întrucât acesta nu a depus plângerea în termenul stabilit de șase luni de la decizia definitivă a instanțelor poloneze.

##### **Jankauskas împotriva Lituaniei (nr. 2) si Lekaviciene împotriva Lituaniei**

27 iunie 2017

Aceste cauze priveau refuzul baroului lituanian de a-i include pe cei doi reclamanți pe tabloul de avocați. Reclamantul din prima cauză a fost radiat din lista avocaților stagiați, după ce s-a aflat că acesta ar fi omis să declare o condamnare anterioară în cererea sa de înscriere pe tablou. Reclamantei din a doua cauză i s-a refuzat reînscrierea pe tabloul avocaților definitiv, pe motiv că fusese în trecut condamnată pentru fraudarea sistemului de asistență juridică finanțat din fonduri publice. Ambii reclamanți s-au plâns că interzicerea dreptului lor de a practica avocatura le-a încălcat dreptul la viață privată.

În ambele cauze, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Curtea a evaluat, în special, excluderea reclamanților de pe tabloul de avocați ca o ingerință în dreptul la respectarea vieții private, în măsura în care trebuie să le fi afectat reputația și relațiile profesionale. Cu toate acestea, constatările autorităților interne - potrivit cărora reclamanții nu prezentau un grad de moralitate suficient de ridicat - au fost conforme cu dreptul intern și nu au fost nerezonabile în circumstanțele cauzelor. Ingerința în viețile private ale reclamanților a fost prin urmare justificată, cu scopul de a proteja drepturile altora prin asigurarea unei bune și corecte funcționări a sistemului judiciar.

#### **2.4.6. Polițiști**

##### **Kyriakides împotriva Ciprului și Taliadorou si Stvlianou împotriva Ciprului**

16 octombrie 2008

Reclamanții erau pensionari ai poliției cipriote, în cadrul căreia aveau grad de ofițeri superiori. Cauzele priveau anularea de către Curtea Supremă din Cipru a despăgubirilor pentru prejudiciul adus integrității morale și reputației lor în urma unor acuzații de tortură. Reclamanții, care au fost concediați din forțele de poliție printr-o decizie care a fost relatată pe larg în presă, au fost ulterior reîncadrați pe fostele lor posturi.

În ambele cauze, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Deși nu era rolul Curții să interpreteze dispoziția constituțională în temeiul căreia reclamantii au solicitat repararea prejudiciului adus integrității și reputației lor, Curtea a constatat că Curtea Supremă cipriotă nu a prezentat o explicație adecvată pentru anularea deciziei de acordare de daune morale și a observat că lipsa unei evaluări cuprinzătoare în ceea ce privește o problemă care afecta drepturile reclamantilor nu a fost conformă cu marja de apreciere acceptabilă oferită de art. 8. Prin urmare, statul a încălcat obligațiile procedurale care îi reveneau în speță.

#### **2.4.7.Profesori și conferențieri universitari**

##### **Ion Cârstea împotriva României**

28 octombrie 2014

Această cauză avea ca obiect publicarea într-un ziar local a unui articol despre reclamant, profesor universitar, care descria în detaliu un incident din viața sexuală a acestuia produs cu 19 ani în urmă și care îl acuza de corupție, șantaj, abuz sexual de minori și comportament sexual deviant. Reclamantul a susținut că instanțele interne nu i-au protejat reputația în urma publicării articolului și a imaginilor care îl însoțeau. A susținut, în special, că instanțele nu au verificat, atunci când i-au examinat plângerea, veritatea faptelor conținute în articol.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că instanțele din România nu au păstrat un echilibru just între libertatea de exprimare a jurnalistului și dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private. În special, nu exista nicio îndoială că articolul în litigiu și fotografiile care îl însoțeau i-au prejudiciat grav onoarea și reputația și au fost dăunătoare pentru integritatea psihică și viața privată a acestuia. De asemenea, Curtea nu a avut convingerea că instanțele naționale au acordat importanța necesară întrebărilor dacă articolul a contribuit la o dezbatere de interes general și dacă reclamantul trebuia să fie considerat personalitate publică.

#### **2.5.Personalități publice sau politice**

##### **Petrina împotriva României**

14 octombrie 2008

Reclamantul, politician, a fost acuzat că fusese agent al Securității în cadrul unei emisiuni televizate despre un proiect de lege privind accesul la informațiile stocate în arhivele fostelor servicii de securitate ale statului („Securitatea”) și în două articole publicate ulterior într-o revistă de satiră. Reclamantul a depus două plângeri penale împotriva jurnaliștilor în cauză pentru insultă și calomnie. După achitarea jurnaliștilor de către instanțele interne, reclamantul s-a plâns că dreptul său la respectarea onoarei și reputației i-a fost încălcat.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, întrucât nu a fost convinsă că motivele invocate de instanțele din România pentru protejarea libertății de exprimare erau suficiente pentru a prima față de reputația reclamantului. În consecință, nu au păstrat un echilibru just între interesele concurente aflate în joc. Curtea a observat, în special, că, în ciuda caracterului satiric al revistei, articolele în cauză erau de natură să jignească reclamantul, întrucât nu exista nicio dovadă a apartenenței acestuia la Securitate. În plus, afirmațiile în litigiu făceau acuzații care vizau direct persoana reclamantului, nu capacitatea sa profesională. În consecință, acesta nu era cazul unor jurnaliști care să fi recurs la doza de exagerare sau de provocare care le era permisă în contextul libertății presei. În plus, în opinia Curții, afirmațiile ziariștilor au depășit limitele acceptabilului, acuzându-l pe reclamant că a aparținut unei grupări care utiliza represiunea și teroarea pentru a servi vechiului regim drept instrument

al poliției politice. În plus, nu exista niciun cadru legislativ la acea vreme care să permită accesul public la dosarele Securității, situație care nu i se putea reproșa reclamantului.

### **Karako împotriva Ungariei**

28 aprilie 2009

Membru al Parlamentului European, reclamantul s-a plâns de faptul că autoritățile maghiare nu i-au protejat dreptul la viață privată refuzând să reacționeze la plângerea sa penală împotriva unui alt politician care, în timpul alegerilor parlamentare din 2002, a distribuit un pliant care conținea critici legate de comportamentul reclamantului față de deciziile importante din județul său.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că afirmațiile negative în litigiu, formulate împotriva reclamantului de către un alt politician, erau compatibile cu dreptul intern și Convenția. Reclamantul nu a reușit să demonstreze că afirmațiile publicate care aparent i-au știrbit reputația au produs prejudicii atât de grave vieții sale private încât integritatea sa personală să fi fost subminată. Doar reputația sa a fost în joc. În cazul în care instanțele interne i-ar fi impus o sancțiune respectivului politician doar pentru afirmațiile făcute în pliant, ar fi restricționat în mod nejustificat libertatea de exprimare a acestuia, ceea ce ar fi condus la o încălcare a drepturilor acestuia în temeiul art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

### **Petrenco împotriva Republicii Moldova**

30 martie 2010

La momentul faptelor, reclamantul era președintele Asociației Istoricilor din Republica Moldova și profesor universitar. Acesta s-a plâns că i-a fost afectată reputația drept urmare a publicării, în aprilie 2002, a unor afirmații în ziarul oficial al guvernului moldovean care sugerau că a colaborat cu KGB.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că motivele invocate de instanțele moldovenești pentru a proteja dreptul la libertatea de exprimare al ziarului și autorul articolului în litigiu erau insuficiente pentru a prima față de dreptul la respectarea reputației al reclamantului. Curtea a observat, în special, că articolul a fost publicat în contextul unei dezbateri animate de mare interes public și că reclamantul, care era o personalitate publică, avea obligația să tolereze un control și critici publice mai mari decât dacă ar fi fost o persoană particulară. Prin urmare, tonul general al articolului și limbajul ofensator nu au constituit în sine o încălcare a dreptului reclamantului la respectarea reputației sale. Cu toate acestea, sugerând că reclamantul a colaborat cu KGB ca și când ar fi fost un fapt stabilit, în măsura în care nu era decât o simplă speculație din partea autorului, articolul a depășit limitele unor comentarii acceptabile în contextul unei dezbateri de interes general.

### **Hoon împotriva Regatului Unit**

13 noiembrie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

Această cauză privea anchetarea de către autoritățile parlamentare a reclamantului, fost ministru din guvern, după ce acesta a fost implicat într-o operațiune sub acoperire de „prindere în flagrant” realizată de un jurnalist care poza în potențial om de afaceri. În cursul flagrantului, reclamantul a fost înregistrat declarând că era dispus să se folosească de cunoștințele și contactele obținute în timpul mandatului său de ministru și de consilier special al Secretarului General al NATO în schimbul unei recompense financiare. Detalii au fost publicate ulterior de un ziar și difuzate într-un documentar televizat. În urma unei plângeri formale din partea unui membru al opoziției parlamentare, Comisarul parlamentar pentru standarde a emis un raport în care a constatat că reclamantul a încălcat codul de conduită al membrilor Parlamentului și a discreditat Parlamentul. Reclamantul s-a plâns, în special, despre deciziile larg mediatizate luate de comisar împotriva sa, astfel cum fuseseră ele aprobate de Comitetul pentru standarde și privilegii și de Camera Comunelor.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă. În ceea ce privește critica reclamantului în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, a fost convinsă că ingerința în viața privată a reclamantului, adică prejudiciul cauzat reputației sale de anchetă și de raport, au fost proporționale cu interesul publicului de a fi la curent cu această procedură și cu soluționarea acesteia. În special, Curtea a constatat, în speță, că nivelul redus de protecție juridică al dreptului la reputație rezultat din norma imunității parlamentare în temeiul dreptului britanic este similar și reflectă normele general recunoscute din statele contractante, Consiliul Europei și Uniunea Europeană și nu poate fi privit, în principiu, ca o restricție disproporționată a dreptului la respectarea vieții private. În orice caz, faptele privind ingerința erau deja în domeniul public ca urmare a articolului din ziar și a programului televizat, iar reclamantul putea contesta susținerile de fapt prin introducerea unei acțiuni împotriva ziarului sau companiei de televiziune. Curtea a respins totodată plângerea reclamantului în temeiul art. 6 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, constatând că dezbaterile parlamentare în cauză nu atrăgeau aplicarea dreptului la apărare, întrucât nu au determinat și nici nu au dat naștere unui litigiu în ceea ce privește drepturile civile ale reclamantului.

### **Rubio Dosamantes împotriva Spaniei**

21 februarie 2017

Reclamanta, o cântăreață pop mexicană bine cunoscută în Spania sub numele Paulina Rubio, s-a plâns de comentariile făcute în cadrul diferitelor programe de televiziune despre viața sa privată. A susținut că reputația și viața privată i-au fost afectate de aceste comentarii.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că, având în vedere marja de apreciere acordată autorităților în ceea ce privește punerea în balanță a diferitelor interese, acestea nu și-au îndeplinit obligațiile pozitive de a asigura protecția vieții private a reclamantei. Curtea a observat, în special, că faima reclamantei în lumea muzicii nu însemna că activitățile sau comportamentul său în viața privată trebuie considerat ca încadrându-se în mod necesar în aria interesului public. Faptul că aceasta ar fi beneficiat de pe urma atenției mass-media nu autoriza canalele de televiziune să difuzeze comentarii neverificate despre viața ei privată. În această hotărâre, Curtea a reiterat totodată că anumitor evenimente din viața privată și de familie li se acordă o protecție deosebită, în special, în temeiul art. 8 din Convenție, ceea ce înseamnă că jurnaliștii trebuie să dea dovadă de prudență și precauție atunci când vorbesc despre ele. Astfel, răspândirea de zvonuri neverificate sau difuzarea nelimitată de comentarii aleatorii cu privire la orice aspect posibil al vieții de zi cu zi a unei persoane nu poate fi văzută ca inofensivă. În sfârșit, Curtea a constatat că autoritățile naționale ar fi trebuit să evalueze programele de televiziune în cauză, să facă o diferențiere între ele și să pună în balanță acele aspecte care erau parte intimă din viața privată a reclamantei și cele care ar fi putut avea un interes public legitim.

### **Haupt împotriva Austriei**

2 mai 2017 (decizie privind admisibilitatea)

Într-un episod al emisiunii de comedie satirică *Das Letzte der Woche* (care a fost difuzat în septembrie 2003), gazda emisiunii a sugerat că reclamantul — care fusese președinte al Partidului Libertății din Austria între 2002 și 2004 și Vicecancelar al Guvernului Federal în perioada cuprinsă între lunile februarie și octombrie 2003 - era „de regulă înconjurat de mici șoricei maronii”. Această afirmație a fost considerată o aluzie la neonaziști. Reclamantul a intentat proces în Austria împotriva ATV, societatea de televiziune care difuza programul. Deși pretențiile sale au avut inițial succes în perioada 2004-2005, cauza a fost în cele din urmă respinsă, după ce Curtea Supremă a redeschis procedura în 2009. Reclamantul s-a plâns că, respingându-i pretențiile, instanțele austriece i-au încălcat dreptul la protecția reputației.

Curtea a declarat plângerea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată, constatând că instanțele austriece au păstrat un echilibru just între dreptul reclamantului la protecția reputației și dreptul la libertatea de exprimare al ATV. În special, Curtea a constatat că trimiterea la „șoarecii maronii” din preajma reclamantului nu a constituit o critică cu caracter personal adusă acestuia. În schimb, reprezenta o critica politică a atitudinii față de alți membri ai partidului său. Această judecată de valoare satirică avea o bază faptică suficientă, având în vedere diferitele declarații problematice făcute de politicieni din Partidul Libertății din Austria, care au fost consemnate de instanțele austriece. De asemenea, Curtea a declarat inadmisibilă plângerea reclamantului potrivit căreia procedura legată de cererea de despăgubire a depășit termenul rezonabil și plângerea potrivit căreia redeschiderea procedurii i-a încălcat dreptul de proprietate.

### **Egill Einarsson împotriva Islandei**

7 noiembrie 2017

Cauza avea ca obiect plângerea unui blogger binecunoscut împotriva unei decizii a Curții Supreme, prin care s-a hotărât că acesta nu a fost calomniat prin folosirea, într-o postare pe Instagram, a cuvintelor „Te sparg, violator amărât”. Anterior, procurorii renunțaseră la acuzațiile de viol și de săvârșirea de infracțiuni sexuale împotriva sa. Reclamantul s-a plâns că, în urma hotărârii Curții Supreme, oricine îl putea numi violator, fără să fi fost trimis în judecată ori condamnat pentru asemenea infracțiune și fără să poată să se apere.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că, per ansamblu, instanțele interne nu au păstrat un echilibru just între dreptul reclamantului la respectarea vieții private conform art. 8 și dreptul la libertatea de exprimare conform art. 10 a persoanei care a postat. S-a considerat că instanțele interne nu au luat suficient în considerare faptul că afirmațiile, în special cuvântul „violator”, a fost au fost postate doar după o săptămână după ce procurorii încetaseră urmărirea penală împotriva reclamantului pentru săvârșirea de infracțiuni sexuale. În continuare, instanțele nu au explicat într-un mod suficient în contextul speței justificarea pentru concluzia că afirmația „violator” poate fi folosită ca judecată de valoare. De asemenea, Curtea subliniază că art. 8 din Convenție trebuie interpretat în sensul că persoanele publice ce au inițiat o dezbatere încinsă nu trebuie să tolereze acuzația de fapte penale violente fără ca afirmațiile respective să fie susținute prin probe.

## **3. DREPTUL LA PROPRIA IMAGINE**

### **von Hannover împotriva Germaniei (nr. 59320/00)**

24.06.2004

Cauza privește publicarea în revistele germane a două serii de fotografii realizate în 1993 și, respectiv, 1997, care o înfățișau pe prințesa Caroline von Hannover într-un cadru privat. Aceste fotografii au făcut obiectul a trei acțiuni în fața instanțelor germane, conducând la trei hotărâri de referință, pronunțate de Curtea Federală de Justiție în 1995, respectiv de Curtea Constituțională Federală în 1999, prin care cererile reclamantei au fost respinse.

Curtea a stabilit că deciziile instanțelor naționale au încălcat dispozițiile art. 8.

O altă cauză introdusă de prințesa Caroline von Hannover, referitoare la publicarea de fotografii, a fost soluționată de Marea Cameră (a se vedea supra).

### **von Hannover împotriva Germaniei (nr. 40660/08 și nr. 60641/08)**

07.02.2012

Reclamanții sunt prințesa Caroline von Hannover și soțul acesteia, prințul Ernst August von Hannover. Invocând art. 8, aceștia au denunțat refuzul instanțelor germane de a interzice orice nouă publicare a două fotografii realizate fără consimțământul lor, înfățișându-i în vacanță, apărute în două reviste germane în perioada 2002-2004. Aceștia au susținut, în special, că instanțele nu ținuseră suficient seama de hotărârea pronunțată în 2004 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza von Hannover împotriva Germaniei (cerere nr. 59320/00 - a se vedea infra).

Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 8.

#### **Peck împotriva Marii Britanii (nr. 44647/98)**

28.01.2003

Obiectul cauzei îl constituie dezvăluirea către mass-media a unor imagini surprinse cu o cameră de televiziune cu circuit închis (CCTV) instalată pe stradă, care îl înfățișau pe reclamant cu un cuțit în mână, fapt ce a condus la publicarea și difuzarea pe scară largă a imaginii sale.

Curtea a stabilit încălcarea art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

#### **Sciacca împotriva Italiei (nr. 50774/99)**

11.01.2005

Fotografia doamnei Sciacca a fost publicată în două cotidiane, în contextul a două acțiuni penale declanșate împotriva acesteia pentru mai multe infracțiuni, între care aceea de evaziune fiscală.

Curtea a constatat încălcarea dispozițiilor art. 8.

#### **Gurgenidze împotriva Georgiei (nr. 71678/01)**

17.10.2006

Fotografia domnului Gurgenidze a fost publicată într-un ziar împreună cu o serie de articole în care acesta era acuzat de furtul unui manuscris aparținând unui scriitor celebru.

Curtea a stabilit încălcarea dispozițiilor art. 8.

#### **Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (nr. 2) (nr. 10520/02)**

14.12.2006

Obiectul cauzei în constituie o ordonanță președințială care interzicea societății reclamante, care deținea și edita publicația săptămânală News din Viena, publicarea fotografiei unui magnat austriac în cadrul unor articole pe tema acuzațiilor de evaziune fiscală de mare amploare aduse acestuia.

Curtea a stabilit încălcarea dispozițiilor art. 10 (libertatea de exprimare).

#### **Tonsbergs Blad AS și Haukom împotriva Norvegiei (nr. 510/04)**

01.03.2007

Reclamanții, societatea editoare a unui ziar local și redactorul-șef al acestuia la momentul producerii faptelor, au fost obligați la plata unei despăgubiri către directorul general adjunct al uneia dintre cele mai mari societăți industriale din Norvegia, pe motiv că publicaseră articole, împreună cu o fotografie a acestuia din urmă, în contextul unor susțineri potrivit cărora acesta nu ar fi respectat condiția de rezidență permanentă, aplicabilă bunurilor sale.

Curtea a stabilit încălcarea dispozițiilor art. 10.

#### **Mgn Limited împotriva Marii Britanii (nr. 39401/04)**

18.01.11

În această cauză, societatea editoare Mgn Limited a susținut că Marea Britanie ar fi adus atingere dreptului său la liberă exprimare prin:

hotărârea prin care instanțele naționale au stabilit că, prin publicarea de către aceasta în Daily Mirror a unor articole și clișee pe tema curei de dezintoxicare cu stupefiante a manechinului Naomi Campbell, i-a fost încălcat dreptul la viață privată a acesteia, și

obligarea acesteia la plata „onorariilor de succes”, convenite între domnișoara Campbell și avocații săi în cadrul aceleiași proceduri.

Curtea a stabilit lipsa încălcării dispozițiilor art. 10 (libertatea de exprimare și de informare) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului în ceea ce privește capătul de cerere al Mgn Limited referitor la viața privată, precum și încălcarea dispozițiilor art. 10 din Convenție în ceea ce privește onorariile de succes pe care Mgn Limited a fost obligată să le plătească.

#### **Mosley împotriva Marii Britanii (nr. 48009/08)**

10.05.2011

Reclamantul, Max Mosley, a fost președintele Federației Internaționale a Automobilelor, o asociație nonprofit care se numără printre structurile de conducere ale campionatului mondial de Formula 1. Cererea privește publicarea în săptămânalul News of the World și pe site-ul web al acestuia a unor articole, imagini și clipuri video care dezvăluiau detalii referitoare la viața sexuală a domnului Mosley. Acesta a contestat lipsa unei obligații legale impuse de Marea Britanie mass-mediei în legătură cu avertizarea prealabilă a persoanelor care fac obiectul unor reportaje cu privire la intenția acestora de a le publica, astfel încât persoanele respective să dispună de posibilitatea de a împiedica publicarea acestora prin solicitarea pronunțării unei ordonanțe provizorii.

Curtea a stabilit lipsa încălcării dispozițiilor art. 8, menționând că obligația impusă mass-mediei de avertizare prealabilă a persoanelor care urmează să facă obiectul unor articole nu este conținută în textul Convenției.

#### **Kurier Zeitungsverlag și Druckerei GmbH (nr. 2) împotriva Austriei (nr. 1593/06) și Krone Verlag GmbH împotriva Austriei (nr. 27306/07)**

19.06.2012

Obiectul cauzelor îl constituie o acțiune în despăgubiri formulată în temeiul legii privind mijloacele de informare în masă de către o mamă și copilul acesteia împotriva a două societăți editoare ale căror publicații asiguraseră acoperirea mediatică a litigiului dintre părinți referitor la încredințarea copilului.

Curtea a stabilit lipsa încălcării art. 10. Aceasta a hotărât, în special, că reportajele detaliate au adus atingere gravă vieții private a copilului, prin dezvăluirea identității acestuia și publicarea de fotografii în care acesta putea fi recunoscut, precum și că despăgubirea acordată era proporțională.

Cerere inadmisibilă

#### **Minelli împotriva Elveției (nr. 14991/02)**

Decizie din 14.06.2005

Se referea la apariția într-o publicație săptămânală a unui articol în care domnul Minelli, avocat și jurnalist care a luat parte în mod frecvent la dezbateri publice în mass-media, era calificat drept „braconier”, cu referire la activitatea sa de consilier în cadrul unui lanț de supermarketuri. Invocând art. 8, reclamantul s-a plâns că, prin utilizarea termenului „braconier” și publicarea fotografiei sale în articolul în cauză, a fost încălcat dreptul său la respectarea vieții private.

Curtea a declarat capătul de cerere inadmisibil, menționând, în special, că reclamantul nu putea solicita o respectare absolută a vieții sale private, având în vedere că el însuși se expusese public.

#### **4. IDENTITATEA DE GEN**

##### **De la cauza Rees la cauza Christine Goodwin**

##### **Rees împotriva Regatului Unit**

17 octombrie 1986

În această cauză, un transsexual trecut de la sexul feminin la cel masculin s-a plâns că legislația Regatului Unit nu i-a conferit statut juridic corespunzător condiției sale reale. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenția europeană a drepturilor omului. Schimbările solicitate de reclamant ar fi însemnat modificarea fundamentală a sistemului de actualizare a registrului de evidență a nașterilor, ceea ce ar avea consecințe administrative importante și ar impune sarcini noi restului populației. Mai mult, Curtea a acordat importanță faptului că Regatul Unit suportase costurile tratamentului medical al reclamantului.

Curtea era totuși conștientă „de gravitatea problemelor care afectează transsexualii și de suferința lor” și a recomandat „examinarea constantă a măsurilor corespunzătoare, având în vedere în special evoluția științei și a societății” (pct. 47 din hotărâre).

De asemenea, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 12 (dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie) din Convenție. Aceasta a constatat că noțiunea tradițională de căsătorie se baza pe uniunea dintre persoane de sex biologic opus. Statele aveau prerogativa de a reglementa dreptul la căsătorie.

##### **Cossey împotriva Regatului Unit**

27 septembrie 1990

Curtea a ajuns la concluzii similare ca în cauza Rees împotriva Regatului Unit (a se vedea supra) și nu a constatat fapte noi sau circumstanțe speciale care să o determine să se îndepărteze de hotărârea anterioară.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a reiterat faptul că „operația de schimbare de sex nu a dus la dobândirea tuturor caracteristicilor biologice ale celuilalt sex” (pct. 40 din hotărâre). Curtea a mai constatat că o adnotare în registrul de evidență a populației nu ar fi o soluție corespunzătoare.

De asemenea, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 12 (dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie). Atașamentul față de conceptul tradițional de căsătorie oferea „un motiv suficient pentru adoptarea în continuare a criteriilor biologice pentru stabilirea sexului unei persoane în vederea căsătoriei”, iar statele își păstrau competența de a reglementa prin legislația națională exercitarea dreptului la căsătorie.

##### **C.împotriva Franței (cererea nr. 13343/87)**

25 martie 1992

În această cauză, Curtea a concluzionat pentru prima dată că a fost încălcat art. 8

(dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție într-o cauză având ca obiect recunoașterea transsexualilor.

Un transsexual de la sexul masculin la cel feminin s-a plâns de refuzul autorităților franceze de a modifica registrul de stare civilă în conformitate cu dorințele sale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, luând în considerare factori care deosebesc cauza B. de Rees împotriva Regatului Unit și Cossey împotriva Regatului Unit (a se vedea supra, pag. 1), în special diferențele în materie de stare civilă dintre Regatul Unit și Franța. Deși în Marea Britanie existau obstacole majore în calea modificării certificatelor de naștere, în

Franța acestea trebuiau să fie actualizate pe tot parcursul vieții persoanei în cauză. Curtea a observat că în Franța multe acte oficiale au scos la iveală „o discrepanță între sexul legal și sexul aparent al unui transsexual” (art. 59 din hotărâre), care apărea și în actele aferente contribuțiilor sociale și în statul de salarii. Prin urmare, Curtea a hotărât că refuzul de a modifica registrul de stare civilă în privința sa a pus-o pe reclamantă „într-o situație cotidiană care nu era compatibilă cu respectul datorat vieții sale private”.

### **X, Y și Z împotriva Regatului Unit (nr. 21830/93)**

22 aprilie 1997

Reclamantul X, transsexual trecut de la sexul feminin la cel masculin, trăia într-o uniune permanentă și stabilă cu Y, cea de-a doua reclamantă. Reclamanta Z a fost născută de reclamanta Y în urma inseminării artificiale de la un donator. Reclamanții au susținut că nerecunoașterea legală a relației dintre X și Z a constituit o încălcare a art. 8 din Convenție.

Deși a concluzionat că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, Curtea a recunoscut totuși existența vieții de familie între copilul unui transsexual și al partenerei sale: „X s-a comportat ca «tatăl» lui Z în orice privință încă de la naștere. În aceste condiții, Curtea consideră că legături de familie [de facto] îi unesc pe cei trei reclamanți.” (pct. 37 din hotărâre).

### **Sheffield și Horsham împotriva Regatului Unit**

30 iulie 1998

În această cauză, Curtea nu a ajuns la convingerea că ar trebui să se abată de la hotărârile sale în cauzele Rees și Cossey (a se vedea supra, pag. 1): transsexualitatea continuă să ridice complexe probleme științifice, juridice, morale și sociale, în privința cărora nu există o abordare generală comună în rândul statelor contractante” (pct. 58 din hotărâre).

Curtea a hotărât că nu au fost încălcate art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), art. 12 (dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie) și art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție. Cu toate acestea, a reafirmat că „domeniul trebuie să fie reexaminat permanent de către statele contractante” (pct. 60 din hotărâre), în contextul „extinderii acceptării fenomenului și a recunoașterii de către societate a problemelor pe care le pot întâmpina transsexualii operați”.

### **Christine Goodwin împotriva Regatului Unit**

11 iulie 2002 (Marea Cameră)

Reclamanta s-a plâns de nerecunoașterea juridică a sexului schimbat și, în special, de tratamentul său în ceea ce privește încadrarea în muncă și drepturile sale de asigurări sociale și de pensie și imposibilitatea sa de a se căsători.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, ca urmare a unei tendințe internaționale clare și continue către o mai mare acceptare socială a transsexualilor și către recunoașterea juridică a noii identități sexuale a transsexualilor operați. „Deoarece nu există factori semnificativi de interes public care să intre în concurență cu interesul acestui reclamant de a obține recunoașterea legală a schimbării sexului său, Curtea ajunge la concluzia că noțiunea de echilibru just inerent Convenției se înclină decisiv în favoarea reclamantei” (pct. 93 din hotărâre).

De asemenea, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 12 (dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie) din Convenție. Nu a ajuns la „convingerea că se poate presupune că [textul art. 12] denotă că sexul se stabilește prin criterii pur biologice” (pct. 100). Curtea a hotărât că statul este cel care trebuie să decidă condițiile și formalitățile căsătoriei persoanelor transsexuale, dar că „nu vede niciun motiv pentru care persoanei transsexuale să i se interzică în orice împrejurare dreptul de a se căsători” (pct. 103).

A se vedea, de asemenea, hotărârea pronunțată în aceeași zi de Marea Cameră în cauza I. împotriva Regatului Unit (nr. 25680/94), în care Curtea a constatat, de asemenea, încălcarea art. 8 și încălcarea art. 12 din Convenție.

În urma hotărârii Marii Camere în cauza Christine Goodwin, Regatul Unit a introdus un sistem prin care transsexualii puteau depune cerere pentru eliberarea unui certificat de recunoaștere a sexului. Cele două cauze de mai jos au fost introduse de un transsexual care fusese căsătorit înainte de operația de schimbare a sexului și care a dorit să facă uz de această procedură de recunoaștere a sexului.

**Parry împotriva Regatului Unit (nr. 42971/05) și R. și F. împotriva Regatului Unit (nr. 35748/05)**

28 noiembrie 2006 (decizii privind admisibilitatea)

Reclamanții au fost căsătoriți și au avut copii. În fiecare cauză, unul dintre aceștia a suferit o operație de schimbare de sex și a rămas împreună cu soțul/soția în calitate de cuplu căsătorit. În urma introducerii Legii din 2004 privind recunoașterea sexului, reclamanții care au făcut operație chirurgicală pentru schimbarea sexului au depus cerere pentru eliberarea unui certificat de recunoaștere a sexului, care nu putea fi obținut decât dacă înceta căsătoria lor. Reclamanții au făcut plângere în special în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și art. 12 (dreptul la căsătorie) din Convenție întrucât nu au putut obține recunoașterea legală a sexului dobândit fără încheierea căsătoriei.

Curtea a declarat cererile inadmisibile (vădit nefondate). Reclamanții erau obligați să-și anuleze căsătoria deoarece căsătoriile între persoane de același sex nu erau permise în legislația engleză. Regatul Unit permitea recunoașterea juridică a schimbării sexului, iar reclamanții își puteau continua relația printr-un parteneriat civil, care beneficia de aproape toate aceleași drepturi și obligații legale. Curtea a observat că, atunci când noul sistem a fost introdus în urma hotărârii Christine Goodwin (a se vedea mai sus), legiuitorul era conștient de faptul că încă există un număr mic de transsexuali uniți prin căsătorie, dar nu a prevăzut în mod special că aceste căsătorii trebuie să continue în eventualitatea în care un partener a folosit procedura de recunoaștere a sexului. Curtea a hotărât că statul nu putea fi obligat să aibă în vedere acest număr mic de căsătorii.

**Van Kuck împotriva Germaniei**

12 iunie 2003

Reclamanta s-a plâns de pretinsa inechitate a procedurii în fața instanțelor germane având ca obiect pretențiile pentru rambursarea cheltuielilor aferente măsurilor de schimbarea sexului, pretenții îndreptate împotriva unei societăți private de asigurare de sănătate. În plus, aceasta a considerat că hotărârile judecătorești atacate i-au încălcat dreptul la respectarea vieții private.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție. Instanțele germane ar fi trebuit să solicite clarificări suplimentare de la un expert medical. În ceea ce privește trimiterea curții de apel la cauzele stării reclamantei, nu s-ar putea spune că a existat un aspect arbitrar sau inconsecvent în decizia de a face operația de schimbare a sexului, întrucât reclamanta avea deja făcută operația la data la care curtea de apel a pronunțat hotărârea. Procedura, luat în ansamblu, nu a îndeplinit cerințele unui proces echitabil.

De asemenea, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Identitatea sexuală fiind unul dintre aspectele cele mai intime ale vieții private a persoanei, părea disproporționat să i se solicite reclamantei să dovedească necesitatea medicală a tratamentului. Nu a existat un echilibru just între interesele societății de asigurare, pe de o parte, și interesele persoanei, pe de altă parte.

**Grant împotriva Regatului Unit**

23 mai 2006

Reclamanta, în vârstă de 68 de ani și transsexuală trecută post-operatoriu de la sexul masculin la sexul feminin, s-a plâns de nerecunoașterea juridică a schimbării sexului și de refuzul de a plăti pensia pentru limită de vârstă aplicabilă celorlalte femei (60).

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a constatat că reclamanta se afla într-o situație identică cu cea a lui Christine Goodwin (a se vedea supra, pag. 2-3). Deși era adevărat că Guvernul a trebuit să ia măsuri pentru a se conforma hotărârii Christine Goodwin, care au inclus adoptarea unor legi noi, nu era cazul ca acest proces să poată fi considerat ca suspendând în vreun mod statutul de victimă al reclamantei. Ulterior pronunțării hotărârii Christine Goodwin, nu mai exista nici o justificare pentru nerecunoașterea schimbării sexului în cazul transsexualilor operați. Reclamanta nu avea la acea dată nicio posibilitate de a obține o astfel de recunoaștere și putea pretinde că a fost prejudiciată din acel moment. Statutul de victimă al reclamantei a încetat la data intrării în vigoare a Legii din 2004 privind recunoașterea sexului, care i-a oferit astfel, la nivel național, mijloacele pentru obținerea recunoașterii juridice. În consecință, aceasta putea să se considere victima nerecunoașterii juridice de la data, ulterioară hotărârii Christine Goodwin, la care autoritățile au refuzat să dea curs cererii sale, și anume din 5 septembrie 2002. Această nerecunoaștere i-a încălcat dreptul la respectarea vieții sale private.

#### **L. împotriva Lituaniei (nr. 27527/03)**

11 septembrie 2007

Cauza a avut ca obiect neadoptarea unor norme de punere în aplicare care să permită unui transsexual să se supună unei operații de schimbare de sex și să-și schimbe identificarea sexuală în documentele oficiale.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) din Convenție. Deși reclamantul s-a confruntat cu o suferință și frustrare ușor de înțeles, circumstanțele nu erau atât de intense, însemnând condiții excepționale și de natură să pună în pericol viața, încât să intre sub incidența acestei dispoziții.

De asemenea, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Legislația lituaniană a recunoscut dreptul transsexualilor de a-și schimba nu doar sexul, ci și statutul lor civil. Exista însă o lacună în legislație în sensul că nu exista nicio lege privind operația de schimbare completă de sex. Această lacună legislativă l-a lăsat pe reclamant într-o situație de nesiguranță tulburătoare în ceea ce privește viața sa privată și recunoașterea adevăratei sale identități. Constrângerile bugetare din serviciul public de sănătate ar fi justificat unele întârzieri inițiale în punerea în aplicare a drepturilor transsexualilor din Codul civil, însă nu o întârziere de peste 4 ani. Având în vedere numărul limitat de persoane implicate, sarcina bugetară nu ar fi fost excesiv de mare. Prin urmare, statul nu a reușit să realizeze un echilibru just între interesul public și drepturile reclamantului.

#### **Schlumpf împotriva Elveției**

ianuarie 2009

Această cauză a avut ca obiect refuzul asigurătorilor de sănătate ai reclamantei de a suporta costurile operației de schimbare de sex, pe motiv că nu a respectat o perioadă de așteptare de 2 ani înaintea operației de schimbare de sex, stabilită prin jurisprudență, perioadă care era o condiție pentru plata costurilor acestor operații.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Perioada de așteptare fusese aplicată mecanic, fără a ține seama de vârsta (67) a reclamantei, a cărei decizie de a face operația risca să fie afectată de acea întârziere, afectându-i astfel libertatea de a-și stabili apartenența sexuală.

#### **P.V. împotriva Spaniei (nr. 35159/09)**

30 noiembrie 2010

Această cauză are ca obiect un transsexual transformat din bărbat în femeie care, anterior schimbării sexului, a avut un fiu împreună cu soția sa în 1998. Cuplul s-a despărțit în 2002, iar reclamantul s-a plâns de restricțiile impuse de instanță în legătură cu drepturile de vizită față de fiul său, pe motiv că instabilitatea sa emoțională în urma schimbării sexului implica riscul de perturbare a copilului, pe atunci în vârstă de 6 ani. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) coroborat cu art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție. Aceasta a constatat că restrângerea drepturilor de vizită nu a fost rezultatul discriminării pe motivul transsexualității reclamantului. Motivul decisiv al restrângerii impuse de instanțele spaniole, având în vedere instabilitatea emoțională temporară a reclamantului, l-a constituit bunăstarea copilului. Prin urmare, acestea au luat măsuri progresive, care să permită copilului să se obișnuiască treptat cu schimbarea sexului tatălui său.

#### **P. împotriva Portugaliei (nr. 56027/09)**

6 septembrie 2011 (decizie de scoatere de pe rol)

La naștere, reclamanta a fost înregistrată ca bărbat. La o vârstă adultă, a făcut tratament de schimbare de sex, urmat de operație chirurgicală. Aceasta s-a plâns de recunoașterea juridică a situației sale, cumulată cu presupusa lipsă de legi în materie. Curtea a scos cererea de pe rol (în conformitate cu art. 37 din Convenție): problema a fost soluționată prin faptul că cererea reclamantei pentru recunoaștere juridică, adresată instanțelor naționale, a fost soluționată în favoarea sa în cele din urmă.

#### **Cassar împotriva Maltei**

iulie 2013 (decizie de scoatere de pe rol)

Reclamanta s-a plâns de faptul că legislația malteză nu recunoștea transsexualii ca persoane de sex dobândit în toate privințele, inclusiv cel al căsătoriei. Aceasta s-a plâns că nu i s-a pus la dispoziție o cale de atac efectivă (art. 13 din Convenție) cu privire la încălcarea drepturilor sale și, prin urmare, că încă era victima încălcării art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și art. 12 (dreptul la căsătorie) din Convenție. Curtea, observând că s-a ajuns la o soluționare amiabilă între Guvern și reclamantă, a decis scoaterea cererii de pe rol (în conformitate cu art. 37 din Convenție).

#### **Hämäläinen împotriva Finlandei**

16 iulie 2014 (Marea Cameră)

De sex masculin la naștere, reclamanta s-a căsătorit în 1996 cu o femeie. Cuplul a avut un copil în 2002. În septembrie 2009, reclamanta a făcut o operație de schimbare de sex, de la masculin la feminin. Deși și-a schimbat prenumele în iunie 2006, nu putea să modifice codul numeric personal pentru a indica sexul feminin în documentele oficiale decât în cazul în care soția sa consimțea ca respectiva căsătorie să fie transformată în parteneriat civil, ceea ce aceasta a refuzat, sau în cazul în care cuplul divorța. Prin urmare, cererea de înregistrare ca femeie la serviciul local de evidență a persoanelor a fost respinsă. Reclamanta s-a plâns că nu putea obține recunoașterea oficială deplină a noului său sex decât prin transformarea căsătoriei sale într-un parteneriat civil.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a constatat că nu era disproporționat faptul de a impune transformarea unei căsătorii într-un parteneriat înregistrat ca o condiție prealabilă a recunoașterii juridice a sexului dobândit, deoarece aceasta era o opțiune reală care oferea cuplurilor de același sex o protecție juridică aproape identică cu cea rezultată din căsătorie. Diferențele minore dintre aceste două concepte juridice nu erau de natură să facă sistemul actual finlandez deficient din punct de vedere al obligației pozitive a statului prevăzute la art. 8 din Convenție. În plus, o astfel de transformare nu ar avea niciun efect asupra vieții de familie a reclamantului, deoarece nu ar afecta paternitatea fiicei reclamantului sau responsabilitatea pentru îngrijirea, încredințarea sau întreținerea copilului. În plus, Curtea a considerat că nu a apărut o problemă

separată în temeiul art. 12 (dreptul la căsătorie) din Convenție și a constatat că nu a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 și art. 12 din Convenție.

**Y.Y. împotriva Turciei (nr. 14793/08)**

martie 2015

Această cauză a avut ca obiect respingerea de către autoritățile turcești a cererii pentru operație de schimbare de sex pe motiv că persoana care făcuse cererea, un transsexual, nu se afla în incapacitate permanentă de a procrea. Reclamantul - care la data cererii era înregistrat ca fiind de sex feminin - s-a plâns, în special, de încălcarea dreptului său la respectarea vieții sale private. Acesta a susținut în mod deosebit că discrepanța dintre percepția sa despre sine ca bărbat și constituția sa fizică a fost stabilită prin rapoarte medicale și s-a plâns de refuzul autorităților naționale de a pune capăt acestei discrepanțe pe motivul capacității sale de procreare. În cele din urmă, în mai 2013, instanțele turcești au admis cererea și au aprobat operația.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că statul turc, prin faptul că i-a negat reclamantului timp de mulți ani posibilitatea de a face operație, i-a încălcat dreptul la respectarea vieții sale private. Curtea a reiterat în special faptul că posibilitatea transsexualilor de a se bucura pe deplin de dreptul la dezvoltare personală și integritate fizică și morală nu poate fi considerată o problemă controversată. Aceasta a considerat că, și în ipoteza că respingerea cererii inițiale a reclamantului de acces la o astfel de operație s-a bazat pe un motiv întemeiat, aceasta nu era bazată pe un motiv suficient. Ingerința rezultată de aici în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private nu poate fi considerată „necesară” într-o societate democratică.

**D.C. împotriva Turciei (nr. 10684/13)**

7 februarie 2017 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamanta, transsexual a căreia schimbare de sex nu se efectuase încă, s-a plâns de refuzul autorităților responsabile din Ministerul Justiției de a suporta costul schimbării de sex, în pofida dovezilor medicale care, susținea aceasta, arătau în mod clar că avea nevoie urgentă de tratament.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă pentru neepuizarea căilor de atac interne, în conformitate cu art. 35 § 1 și art. 35 § 4 (condiții de admisibilitate) din Convenție.

**A.P. (nr. 79885/12), Garçon și Nicot împotriva Franței**

6 aprilie 2017

Această cauză a vizat trei persoane transgen de naționalitate franceză care doreau modificarea în certificatele de naștere a mențiunilor privind sexul și prenumele lor și care au fost refuzate de instanțele statului pârât. Reclamanții au subliniat, printre altele, că autoritățile le-au încălcat dreptul la respectarea vieții private prin faptul că au condiționat recunoașterea identității sexuale de efectuarea unei operații care implica o mare probabilitate de sterilitate.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție în privința celui de al doilea și a celui de al treilea reclamant, ca urmare a obligației de a stabili caracterul ireversibil al modificării aspectului lor. De asemenea, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție în privința celui de-al doilea reclamant, ca urmare a obligației de a dovedi că suferea într-adevăr de o tulburare de identitate de gen, precum și în privința primului reclamant, ca urmare a obligației de a se supune unui examen medical. Curtea a hotărât, în special, că prin condiționarea recunoașterii identității sexuale a persoanelor transgen de efectuarea unei operații sau a unui tratament de sterilizare la care acestea nu doreau să se supună s-a ajuns la subordonarea exercitării depline a dreptului la respectarea vieții private de condiția renunțării la exercitarea deplină a dreptului la respectarea integrității fizice.

### **III. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND DREPTURILE COPILULUI SI PROTECTIA MINORULUI**

#### **1.Drepturile copilului**

- 1.1.Dreptul de acces la o instanta
- 1.2.Dreptul la respectarea vietii private si de familie (art.8)
  - 1.2.1.Adoptie
  - 1.2.2.Dreptul la reantregirea familiei
  - 1.2.3.Recunoasterea legala a copiilor nascuti prin maternitatea de substitutie
  - 2.4.Autoritatea parinteasca, incredintarea copilului si dreptul de acces
  - 1.2.5.Dreptul la cunoasterea propriei origini
  - 1.2.6.Educatia sexuala in scolile publice
  - 1.2.7.Libertatea de gandire, de constiinta si de religie
  - 1.2.8.Libertatea de exprimare
  - 1.2.9.Interzicerea discriminarii. Drepturi in materie de filiatie si de nastere
  - 1.2.10.Neacordarea cetateniei unui copil, nascut in afara casatoriei
  - 1.2.11.Plasarea unor copii de etnie roma in scoli speciale
  - 1.2.12.Folosirea limbilor in educatie
  - 1.2.13.Protectia proprietatii (art. 1 Protocol 1 la Conventie)
  - 1.2.14.Dreptul la educatie (art. 2 Protocol 1)

#### **2.Protectia minorilor**

- 2.1.Pedepse corporale
- 2.2.Filmarea pe ascuns a minorilor
- 2.3.Violenta/abuz in familie
- 2.4.Excluderea din programul de protectie a martorilor
- 2.5.Minori aflati in plasament
- 2.6.Comportament abuziv al cadrelor didactice
- 2.7.Protectia contra identificarii minorilor, prin internet, de catre pedofili
- 2.8.Reglementari privind casatoria
- 2.9.Servitute si munca fortata sau obligatorie
- 2.10.Abuz sexual
- 2.11.Violenta in scoli

\*\*\*

## **1.DREPTURILE COPILULUI**

### **1.Dreptul de acces la o instanță (art. 6 din Convenție)**

#### **Stagno împotriva Belgiei**

7 iulie 2009

La moartea tatălui lor, cei doi reclamânți, minori la vremea respectivă, și alți descendenți au primit o sumă de bani de la o societate de asigurări ca beneficiari ai asigurării de viață a tatălui lor. Mama lor, fiind administratorul legal al bunurilor copiilor săi, a depus banii în conturi de economii din care au fost retrași în mai puțin de un an. La vârsta majoratului, fiecare reclamant a introdus o acțiune în justiție împotriva mamei sale și a societății de asigurări. Ulterior, aceștia au renunțat la acțiunea împotriva mamei lor după ce au ajuns la o înțelegere. Reclamânții s-au plâns Curții Europene a Drepturilor Omului de încălcarea dreptului lor de acces la o instanță, susținând că instanțele belgiene i-au lipsit de o cale de atac efectivă în fața unei instanțe prin faptul că le-au respins acțiunea ca prescrisă, având în vedere că termenul de prescripție nu s-a suspendat în perioada în care au fost minori, deși aceștia nu aveau capacitatea de a introduce o acțiune în justiție în acea perioadă.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil - accesul la o instanță) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, constatând, în special, că, prin intervenția prescripției în cazul minorilor, instanțele belgiene au acordat prioritate intereselor societăților de asigurări. Cu toate acestea, reclamânților le-a fost practic imposibil să-și apere dreptul de proprietate în fața societății respective înainte de împlinirea vârstei majoratului, iar la data la care au devenit majori, pretenția lor față de societate era prescrisă. Aplicarea strictă a termenului de prescripție, fără a lua în considerare circumstanțele speciale ale cauzei, i-a împiedicat astfel pe reclamânți să recurgă la o cale de atac care, în principiu, le era disponibilă.

### **1.2.Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8)**

#### **1.2.1.Adopție**

#### **Chbihi Loudoudi si alții împotriva Belgiei**

16 decembrie 2014

Această cauză a avut ca obiect procedura inițiată în Belgia pentru adoptarea de către reclamânți a nepoatei lor marocane care le fusese încredințată spre îngrijire prin „kafala”<sup>5</sup>. Reclamânții s-au plâns, în special, de refuzul autorităților belgiene de a recunoaște acordul kafala și de a încuviința adopția nepoatei lor, în detrimentul interesului superior al copilului, precum și de natura incertă a statutului său de rezident. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în ceea ce privește refuzul încuviințării adopției și că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) în ceea ce privește statutul de rezident al copilului. S-a constatat, în special, că refuzul încuviințării adopției era bazat pe o lege al cărei obiectiv era să se asigure, în concordanță cu Convenția de la Haga din 29 mai 1993 asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, că adopțiile internaționale se fac în interesul superior al copilului și cu respectarea vieții private și de familie

---

5. În legislația islamică, adopția, care creează legături de familie comparabile cu cele create de filiația biologică, este interzisă. În loc de aceasta, legislația islamică prevede o formă de tutelă numită „kafala”. În statele musulmane, cu excepția Turciei, Indoneziei și Tunisiei, kafala se definește ca un angajament voluntar de a întreține un copil și de a se îngriji de bunăstarea și educația lui.

a copilului, și că autoritățile belgiene puteau în mod legitim să considere că un astfel de refuz era în interesul superior al copilului, asigurând menținerea unei singure relații părinte-copil atât în Maroc, cât și în Belgia (adică relația legală părinte-copil cu părinții biologici). În plus, reiterând că nu este garantat prin Convenție un drept privind obținerea unui anumit statut de rezident, Curtea a observat că singurul obstacol real întâlnit de față fusese incapacitatea ei de a lua parte la o excursie școlară. Dificultatea respectivă, cauzată de absența unui permis de ședere între mai 2010 și februarie 2011, nu era suficientă pentru a cere Belgiei să îi acorde ședere permanentă pentru a-i proteja viața privată.

### **Zaiet împotriva României**

24 martie 2015

Cauza a avut ca obiect anularea adopției unei femei, la instigarea surorii ei adoptive, la 31 de ani după ce fusese încuviințată și la 18 ani după moartea mamei lor adoptive. Reclamanta a susținut, în special, că anularea adopției ei a constituit o intruziune arbitrară și disproporționată în viața ei de familie, menționând că locuise împreună cu mama ei adoptivă de la vârsta de nouă ani și că relația lor fusese bazată pe afecțiune, responsabilitate și susținere reciprocă. S-a plâns, de asemenea, că după anularea adopției, a pierdut proprietatea a cinci hectare de pădure pe care le moștenise de la mama ei adoptivă.

Aceasta a fost prima dată când Curtea a trebuit să examineze anularea unei hotărâri de adopție în contextul în care părintele adoptiv murise, iar copilul adoptat ajunsese de mult la vârsta adultă. În cazul reclamantei, Curtea, constatând că decizia de anulare era vagă și deficientă în a justifica de ce s-a luat o măsură atât de radicală, a concluzionat că ingerința în viața ei de familie nu fusese susținută de motive relevante și suficiente, încălcându-se art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Curtea a menționat, în special, că, în orice caz, anularea unei adopții nici nu ar trebui să fie avută în vedere ca măsură împotriva unui copil adoptat și a subliniat că, în dispozițiile legale și deciziile în aspecte privind adopția, interesul copilului trebuie să rămână cel mai important. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății) la Convenție, prin ingerința disproporționată în dreptul reclamantei de proprietate asupra terenului în litigiu.

### **1.2.2.Dreptul la reîntregirea familiei**

#### **Sen împotriva Tarilor de Jos**

21 decembrie 2001

Reclamanții sunt un cuplu de cetățeni turci și fiica lor, născută în Turcia în 1983 și încredințată de mamă mătușii ei atunci când mama a mers să locuiască cu soțul în Țările de Jos în 1986. Părinții s-au plâns de încălcarea dreptului lor la respectarea vieții de familie prin respingerea cererii lor pentru acordarea unui permis de ședere fiicei lor, decizie care a împiedicat-o să se alăture lor în Țările de Jos. Cei doi mai aveau doi copii, care s-au născut în 1990 și, respectiv, 1994 în Țările de Jos și care au locuit întotdeauna cu părinții lor în această țară.

Având sarcina de a stabili dacă autoritățile olandeze aveau o obligație pozitivă de a-i permite celei de-a treia reclamante să locuiască împreună cu părinții în Țările de Jos, având în vedere, printre altele, vârsta ei mică la data introducerii cererii, Curtea a menționat că aceasta a trăit toată viața ei în Turcia și că avea legături puternice cu mediul lingvistic și cultural din țara ei, în care mai are rude. Exista însă o piedică majoră în calea revenirii familiei în Turcia. Primii doi reclamanți se stabiliseră, în calitate de cuplu, în Țările de Jos, unde erau rezidenți legali de mulți ani, iar doi dintre cei trei copii ai lor au locuit în permanență în Țările de Jos și au mers la școală acolo. Concluzionând că Țările de Jos nu au realizat un echilibru just între interesul reclamanților și interesul propriu pentru controlarea imigrației, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție.

A se vedea, de asemenea: Tuquabo-Tekle si alții împotriva Tarilor de Jos, hotărâre din 1 decembrie 2005.

### **Osman împotriva Danemarcei**

14 iunie 2011

La vârsta de 15 ani, reclamanta, de naționalitate somaleză, care locuia cu părinții și frații ei în Danemarca de la vârsta de șapte ani, a fost trimisă, împotriva voinței sale, de tatăl său într-o tabără de refugiați din Kenya pentru a o îngriji pe bunica din partea tatălui. După 2 ani, fiind încă minoră, aceasta a făcut cerere pentru a se alătura familiei sale în Danemarca, însă cererea i-a fost respinsă de autoritatea daneză pentru imigrație pe motiv că i-a expirat permisul de ședere deoarece a absentat din Danemarca mai mult de 12 luni consecutive. Aceasta nu avea dreptul la un nou permis de ședere deoarece, în urma unei modificări legislative, pentru a-i împiedica pe părinții imigranți să-și trimită copiii adolescenți în țările de origine pentru a primi o educație mai tradițională, doar copiii sub vârsta de 15 ani puteau face cerere pentru reîntregirea familiei.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând, în special, că reclamanta putea fi considerată migrant stabilit care și-a petrecut în mod legal întreaga sau mare parte din copilărie și adolescență în țara gazdă, astfel încât ar fi necesare motive foarte serioase pentru a justifica refuzul de a-i reînnoi permisului de ședere. Deși era legitim scopul urmărit de legea în temeiul căreia a fost respinsă cererea - descurajarea părinților imigranți de a-și trimite copii în țările de origine pentru a fi „reeducați” într-un mod considerat de părinți mai potrivit cu originile lor etnice - dreptul copiilor la respectarea vieții private și de familie nu putea fi ignorat. În circumstanțele cauzei, nu se putea spune că interesele reclamantei au fost luate în considerare suficient sau că au fost puse într-un echilibru just cu interesul statului pentru controlarea imigrației.

### **Berisha împotriva Elveției**

30 iulie 2013

Cauza a avut ca obiect refuzul autorităților elvețiene de a acorda permise de ședere celor trei copii ai reclamantilor, care s-au născut în Kosovo și au intrat ilegal în Elveția, precum și decizia autorităților de a-i expulza pe copii în Kosovo.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție, considerând, în special, că reclamantii locuiau în Elveția ca urmare a deciziei lor conștiente de a se stabili acolo, nu în Kosovo, și că cei trei copii ai lor nu au locuit în Elveția timp suficient pentru a pierde complet legăturile cu țara lor natală, unde au crescut și au fost educați timp de mulți ani. Mai mult, copiii încă aveau legături de familie în Kosovo, cei doi copii mai mari, de 17 și 19 ani, aveau vârste la care puteau fi întreținuți de la distanță și nimic nu îi împiedica pe reclamanti să se deplaseze în Kosovo ori să stea acolo cu copilul cel mai mic, în vârstă de 10 ani, pentru a proteja interesul superior al copilului. De asemenea, luând în considerare comportamentul uneori nesincer al reclamantilor în cadrul procedurilor interne, Curtea a concluzionat că autoritățile elvețiene nu au depășit marja de apreciere în temeiul art. 8 din Convenție prin faptul că nu le-au acordat copiilor permise de ședere.

### **Mugenzi împotriva Franței, Tanda-Muzinga împotriva Franței și Senigo Longue si alții împotriva Franței**

10 iulie 2014

Cauzele au avut ca obiect problemele întâmpinate de reclamanti - care aveau fie statut de refugiat, fie reședință legală în Franța - la obținerea vizelor pentru copiii lor în vederea reîntregirii familiei. Reclamantii au afirmat că refuzul autorităților consulare de a acorda vize copiilor lor pentru reîntregirea familiei a constituit o încălcare a dreptului lor la respectarea vieții de familie.

Curtea a observat, în special, că procedura examinării cererilor pentru reîntregirea familiei trebuia să includă anumite elemente, având în vedere statutul de refugiat al reclamanților, pe de o parte, și interesul superior al copiilor, pe de altă parte, astfel încât să se protejeze interesele lor astfel cum sunt garantate de art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție din perspectiva cerințelor procedurale.

În toate cele trei cauze, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 din Convenție. Din moment ce autoritățile naționale nu au acordat atenția necesară circumstanțelor specifice ale reclamanților, Curtea a concluzionat că procedura pentru reîntregirea familiei nu a oferit garanțiile necesare de flexibilitate, promptitudine și eficacitate pentru a asigura respectarea dreptului lor la respectarea vieții de familie. Din acest motiv, statul francez nu a realizat un echilibru just între interesele reclamanților, pe de o parte, și propriul interes pentru controlarea migrației, pe de altă parte.

A se vedea, de asemenea, în privința unor probleme similare: *Ly împotriva Franței*, decizie privind admisibilitatea din 17 iunie 2014 (Curtea a declarat cererea respectivă inadmisibilă ca vădit nefondată, considerând că procesul decizional, în ansamblu, i-a permis reclamantului o implicare suficientă pentru a se asigura că îi sunt apărate interesele).

### **I.A.A. și alții împotriva Regatului Unit (cererea nr. 25960/13)**

31 martie 2016

Această cauză a avut ca obiect plângerea a cinci cetățeni somalezi - reclamanții -, cu privire la refuzul autorităților britanice de a le permite intrarea în Regatul Unit pentru a se alătura mamei lor. Mama reclamanților îl urmase pe cel de-al doilea soț în Marea Britanie în 2004, iar reclamanții au fost lăsați în grija surorii mamei în Somalia. Aceștia s-au mutat în 2006 în Etiopia unde au locuit de atunci fără întrerupere.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca fiind în mod vădit nefondată, constatând că, refuzând cererea de a se alătura mamei, instanțele naționale au realizat un echilibru echitabil între interesul reclamanților în a-și desfășura o viață de familie în Regatul Unit și interesul statului de a controla imigrația. Deși situația reclamanților cu siguranță nu era de invidiat, aceștia nu mai erau copii mici (în prezent au vârste de 21, 20, 19, 14 și 13 ani) și au crescut în mediul cultural și lingvistic al țării lor de origine înainte de a locui împreună ca familie în Etiopia în ultimii nouă ani. Aceștia nu au fost niciodată în Regatul Unit și nu au locuit împreună cu mama lor mai mult de 11 ani. În ceea ce o privește pe mama reclamanților, care se pare că a luat o decizie conștientă de a-și lăsa copiii în Somalia pentru a merge la noul soț în Regatul Unit, nu era niciun motiv să se creadă că ar fi vreun obstacol insurmontabil care să o împiedice să se mute ori în Etiopia, ori în Somalia.

### **1.2.3. Recunoașterea legală a copiilor născuți în urma unui tratament în vederea maternității de substituție**

#### **Mennesson și alții împotriva Franței și Labassee împotriva Franței**

26 iunie 2014

Cauzele au avut ca obiect refuzarea recunoașterii legale în Franța a unor legături de filiație stabilite legal în Statele Unite ale Americii între copii născuți în urma unui tratament în vederea maternității de substituție și cuplurile care au urmat tratamentul respectiv. Reclamanții s-au plâns, în special, de faptul că, în detrimentul interesului superior al copiilor, nu au putut obține în Franța recunoașterea legăturii de filiație stabilite legal în străinătate.

Curtea a hotărât în ambele cauze că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în ceea ce privește dreptul reclamanților la respectarea vieții de familie. De asemenea, Curtea a hotărât în ambele cauze că a fost încălcat art. 8 în ceea ce privește dreptul copiilor la

respectarea vieții lor private. Curtea a observat că autoritățile franceze, deși erau la curent cu faptul că respectivii copii au fost identificați în Statele Unite ca fiind copiii domnului și doamnei Menesson și ai domnului și doamnei Labassee, le-au refuzat totuși statutul respectiv în temeiul legislației franceze. Curtea a considerat că această contradicție a adus atingere identității copiilor în societatea franceză. Curtea a mai observat că jurisprudența exclude complet stabilirea unei legături juridice între copiii născuți în urma unui tratament în vederea maternității de substituție - legal - efectuat în străinătate și tatăl lor biologic. Acest fapt depășește larga marjă de apreciere lăsată statelor în sfera deciziilor privind maternitatea de substituție.

A se vedea de asemenea: Foulon și Bouvet împotriva Franței, hotărâre din 21 iulie 2016; Laborie împotriva Franței, hotărâre din 19 ianuarie 2017.

#### **D. și alții împotriva Belgiei (nr. 29176/13)**

8 iulie 2014 (decizie - parțial scoasă de pe rol; parțial inadmisibilă)

Cauza a avut ca obiect refuzul inițial al autorităților belgiene de a autoriza intrarea pe teritoriul Belgiei a unui copil născut în Ucraina în urma unei sarcini prin maternitate de substituție, la care au recurs reclamantii, doi cetățeni belgieni. Reclamantii au invocat, în special, art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

Având în vedere evoluția cauzei de la data introducerii cererii, respectiv acordarea unui permis de liberă trecere (*laissez-passer*) pentru copil și sosirea acestuia în Belgia, unde a locuit de la acea dată cu reclamantii, Curtea a considerat soluționat acest aspect al litigiului și a scos de pe rol capătul de cerere referitor la refuzul autorităților belgiene de a elibera documente de călătorie pentru copil. Curtea a declarat cererea inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere. Deși refuzul autorităților, menținut până în momentul în care reclamantii au depus probe suficiente pentru a permite confirmarea legăturii de familie cu copilul, a avut ca efect separarea efectivă a copilului de reclamantii și a constituit o ingerință în dreptul lor la respectarea vieții de familie, Belgia a acționat în limitele largii sale puteri discreționare („marjă extinsă de apreciere”) la soluționarea unor astfel de chestiuni. De asemenea, Curtea a considerat că nu există niciun motiv pentru a concluziona că respectivul copil a fost supus unui tratament contrar art. 3 din Convenție în perioada separării sale de reclamantii.

#### **Paradiso și Campanelli împotriva Italiei**

24 ianuarie 2017 (Marea Cameră)

Cauza a avut ca obiect plasamentul în îngrijirea serviciilor sociale a unui copil de 9 luni care s-a născut în Rusia în urma unui contract având ca obiect maternitatea de substituție gestațională încheiat de un cuplu de italieni (reclamantii) și o femeie rusă; ulterior s-a descoperit că aceștia nu aveau nicio legătură biologică cu copilul. Reclamantii s-au plâns, în special, de îndepărtarea copilului de la ei și de refuzul recunoașterii relației de filiație stabilite în străinătate prin înregistrarea, în Italia, a certificatului de naștere al copilului.

Marea Cameră a constatat, cu unsprezece voturi la șase, că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în cazul reclamantilor. Având în vedere absența oricărei legături biologice între copil și reclamantii, scurta durată a relației lor cu copilul și incertitudinea legăturilor dintre ei din perspectivă juridică și în ciuda existenței unui proiect parental și a calității legăturilor emoționale, Marea Cameră a hotărât că nu a existat o viață de familie între reclamantii și copil. Aceasta a constatat, totuși, că măsurile contestate intrau în aria de acoperire a vieții private a reclamantilor. Marea Cameră a mai considerat că măsurile contestate au urmărit scopurile legitime ale apărării ordinii și de a proteja drepturile și libertățile altora. Cu privire la acest ultim punct, s-a considerat legitimă dorința autorităților italiene de a reafirma competența exclusivă a statului de a recunoaște o relație de filiație legală - și aceasta doar în cazul unei legături biologice sau al unei adopții legale - în vederea protejării copiilor. De asemenea, Marea Cameră a acceptat că instanțele italiene, concluzionând, în special, că în urma separării, copilul nu ar suferi un prejudiciu grav sau ireparabil, au atins un echilibru echitabil între

diferitele interese implicate, rămânând în limitele spațiului de manevră („marja de apreciere”) disponibil pentru ele.

#### **1.2.4. Autoritatea părintească, încredințarea copilului și drepturi de acces**

##### **1.N.Ts. împotriva Georgiei (nr. 71776/12)**

2 februarie 2016

Această cauză a avut ca obiect procedurile de înapoiere la tatăl lor a trei băieți mici care locuiseră cu familia maternă de la moartea mamei lor. Prima reclamantă a susținut, în special, că autoritățile naționale nu au evaluat amănunțit interesul superior al nepoților ei și că au existat vicii de procedură.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a constatat, în special, că băieții nu au fost reprezentați în mod adecvat în fața instanțelor naționale, mai ales că funcțiile și atribuțiile autorității naționale desemnate să îi reprezinte nu fuseseră definite clar, iar instanțele nu au luat în considerare audierea în persoană a celui mai mare dintre băieți. Mai mult, instanțele au făcut o evaluare neadecvată a interesului superior al băieților, interes care nu a luat în considerare starea lor emoțională.

#### **1.2.5. Dreptul la cunoașterea propriei origini**

##### **Mikulic împotriva Croației**

7 februarie 2002

Cauza viza un copil născut în afara căsătoriei care, împreună cu mama sa, a declanșat o acțiune în stabilirea paternității. Reclamanta s-a plâns că legislația croată nu îi obliga pe bărbații împotriva cărora se declanșa o acțiune în stabilirea paternității să se conformeze dispozițiilor instanțelor de a se supune unor teste ADN și că nesoluționarea de către instanțele interne a acțiunii în stabilirea paternității a lăsat-o în incertitudine în legătură cu identitatea ei personală. De asemenea, aceasta s-a plâns de durata acțiunii și de lipsa unei căi de atac efective pentru accelerarea procesului.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. S-a observat, în special, că, la soluționarea unei cereri pentru stabilirea paternității, instanțelor li se cerea să țină seama de principiul fundamental al interesului copilului. În prezenta cauză, Curtea a constatat că procedura existentă nu realiza un echilibru just între dreptul reclamantei la eliminarea, fără întârzieri nejustificate, a incertitudinii referitoare [a identitatea personală și dreptul prezumtivului tată de a nu se supune unor teste ADN. În consecință, ineficiența instanțelor a lăsat-o pe reclamantă într-o stare de nesiguranță îndelungată în legătură cu identitatea sa personală. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil) și că a fost încălcat art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție.

A se vedea de asemenea, printre altele: Gaskin împotriva Regatului Unit, hotărâre din 7 iulie 1989; Ebru și Tavfun Engin Colak împotriva Turciei, hotărâre din 30 mai 2006; Phinikaridou împotriva Ciprului, hotărâre din 20 decembrie 2007; Kalacheva împotriva Rusiei, hotărâre din 7 mai 2009; Gronmark împotriva Finlandei și Backlund împotriva Finlandei, hotărâri din 6 iulie 2010; Pascaud împotriva Franței, hotărâre din 16 iunie 2011; Laakso împotriva Finlandei, hotărâre din 15 ianuarie 2013; și Roman împotriva Finlandei, hotărâre din 29 ianuarie 2013; Konstantinidis împotriva Greciei, hotărâre din 3 aprilie 2014; Călin și alții împotriva României, hotărâre din 19 iulie 2016.

##### **Odievre împotriva Franței**

februarie 2003 (Marea Cameră)

Reclamanta a fost abandonată de mama sa naturală la naștere și lăsată în grija Direcției pentru Sănătate și Asistență Socială. Mama sa a cerut ca identitatea sa să rămână secretă față de reclamantă, care a fost plasată în grija statului și ulterior a fost adoptată cu efecte depline. Ulterior, reclamanta a încercat să afle identitatea părinților și a fraților săi naturali. Cererea a fost respinsă pe motivul că reclamanta se născuse în cadrul unei proceduri speciale ce permitea mamelor să rămână anonime. Reclamanta s-a plâns de imposibilitatea de a obține detalii pentru identificarea familiei sale naturale și a declarat că această imposibilitate a afectat-o foarte mult deoarece a lipsit-o de șansa reconstituirii istoriei vieții sale. A mai susținut că legislația franceză privind confidențialitatea nașterii constituie discriminare pe motive de naștere.

În hotărârea Marii Camere, Curtea a remarcat că nașterea și, în special, circumstanțele în care s-a născut un copil, fac parte din viața privată a copilului și ulterior a adultului, astfel cum este aceasta garantată prin art. 8 din Convenție. În prezenta cauză, Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private), observând, în special, că reclamanta a avut acces la informații fără date de identificare despre mama și familia sa naturală care au ajutat-o să afle anumite informații despre originea sa, asigurându-se totodată protecția intereselor terților. În plus, prin legislația recentă adoptată în 2002 s-a permis ridicarea confidențialității și s-a înființat un organism special pentru facilitarea căutărilor de informații despre originea biologică. Reclamanta ar putea utiliza acum această legislație pentru a solicita divulgarea identității mamei sale, sub rezerva obținerii consimțământului acesteia din urmă pentru a se asigura că nevoia de protecție a mamei și cererea legitimă a reclamantei au fost suficient armonizate. Prin urmare, legislația franceză a căutat să stabilească un echilibru și să asigure proporție suficientă între interesele concurente. Curtea a mai hotărât că nu a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 din Convenție, constatând că reclamanta nu a suferit nicio discriminare cu privire la filiația sa deoarece aceasta avea legături de filiație cu părinții adoptivi și un interes potențial în proprietatea și averea acestora; mai mult, reclamanta nu putea susține că situația sa cu privire la mama naturală era comparabilă cu cea a copiilor care aveau legături de filiație stabilite cu mama lor naturală.

### **Jaggi împotriva Elveției**

iulie 2006

Reclamantului nu i s-a permis efectuarea unor teste ADN asupra unui bărbat decedat despre care credea că este tatăl său natural. Prin urmare, nu a reușit să stabilească paternitatea.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, pe motivul imposibilității reclamantului de a obține un test ADN al rămășițelor pământești ale prezumtivului său tată natural. S-a observat, în special, că testul ADN nu era deosebit de intruziv, familia nu a menționat obiecții de natură filosofică sau religioasă și, dacă reclamantul nu ar fi reînnoit contractul de închiriere pentru mormântul bărbatului decedat, trupul acestuia ar fi fost exhumat deja.

### **A. M. M. împotriva României (nr. 2151/10)**

februarie 2012

Cauza a avut ca obiect o acțiune în stabilirea paternității unui minor care s-a născut în afara căsătoriei în 2001 și care avea o serie de dizabilități. Certificatul său de naștere a fost completat cu mențiunea „tată necunoscut”. În fața Curții Europene, reclamantul a fost reprezentat inițial de mama sa și ulterior, deoarece aceasta suferea de un handicap grav, de bunica din partea mamei.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că instanțele interne nu au realizat un echilibru just între dreptul copilului la apărarea intereselor sale în cadrul acțiunii și dreptul prezumtivului tată de a nu se supune testului de paternitate sau de a nu participa la procedură.

### **Godelli împotriva Italiei**

25 septembrie 2012

Această cauză se referă la confidențialitatea informațiilor în ceea ce privește nașterea unui copil și la faptul că o persoană abandonată de mama sa nu are posibilitatea de a afla care sunt originile sale. Reclamanta a susținut că ar fi suferit un prejudiciu grav din cauză că nu își cunoaște istoria personală, neputând să afle nimic despre originile ei, în condițiile protejării intereselor terților.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, considerând, în special, că nu s-a realizat un echilibru just între interesele aflate în joc deoarece legislația italiană, în cauzele în care mama a optat pentru nedivulgarea identității sale, nu permitea unui copil nerecunoscut oficial la naștere și adoptat ulterior să solicite fie informații fără date de identificare despre originea sa, fie dezvoltarea identității mamei sale biologice cu consimțământul acesteia din urmă.

### **Canonne împotriva Franței**

2 iunie 2015 (decizie privind admisibilitatea)

În această cauză, reclamantul s-a plâns de faptul că instanțele naționale au dedus că el este tatăl biologic al unei tinere din refuzul lui de a se supune testelor genetice dispuse de acestea. Acesta a subliniat, în special, că, în temeiul legislației franceze, pârâtul într-o acțiune în stabilirea paternității este obligat să se supună unui test ADN pentru a se stabili că nu este tatăl copilului. A susținut că s-a încălcat principiul inviolabilității corpului omenesc care, în opinia lui, interzicea aplicarea de teste genetice în cauze civile. Curtea a declarat inadmisibile, ca vădit nefondate, plângerile reclamantului în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. S-a constatat că instanțele naționale nu au depășit spațiul de manevră („marja largă de apreciere”) pe care îl au la dispoziție luând în considerare refuzul reclamantului de a se supune unor teste genetice dispuse de instanță și l-au declarat tatăl tinerei și acordând prioritate dreptului celei din urmă la respectarea vieții private față de dreptul reclamantului.

### **Mandet împotriva Franței**

14 ianuarie 2016

Această cauză a avut ca obiect anularea recunoașterii formale a paternității făcută de soțul mamei la cererea tatălui biologic al copilului. Reclamantii - mama, soțul acesteia și copilul - s-au plâns de anularea recunoașterii paternității și de anularea legitimării copilului. În special, au considerat că aceste măsuri au fost disproporționate, având în vedere interesul superior al copilului care, conform susținerilor lor, necesita ca relația legală de filiație, stabilită de mai mulți ani, să fie menținută și ca stabilitatea sa emoțională să fie păstrată.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. S-a reținut, în special, că argumentarea din deciziile instanțelor franceze a arătat că interesul superior al copilului a fost plasat în mod corespunzător în centrul considerațiilor lor. Abordând astfel cauza, instanțele au constatat că, deși copilul considera că soțul mamei era tatăl lui, interesul său era în, primul rând, acela de a afla adevărul despre originile sale. Aceste decizii nu constituiau favorizarea necorespunzătoare a intereselor tatălui biologic față de cele ale copilului, ci susținerea faptului că interesele copilului și cele ale tatălui biologic se suprapuneau în parte. De asemenea, era de reținut că, oferind responsabilitatea parentală mamei, deciziile instanțelor franceze nu au împiedicat copilul să continue să facă parte din familia Mandet, conform dorinței lui.

## **1.2.6. Educație sexuală în școlile publice**

### **A.R si L.R împotriva Elveției**

19 decembrie 2017 (decizie privind admisibilitatea)

Cauza avea ca obiect refuzul unei școli primare din Basel de a admite cererea primei reclamante pentru scutirea fetei sale (cea de-a doua reclamantă), în vârstă de 7 ani și clasa a 2-a la școala primară, de

la orele de educație sexuală. Ambele reclamante, care au declarat că nu se opun predării educației sexuale ca atare în școlile primare dar nu văd rostul acesteia în cazul grădiniței ori claselor mici din ciclul școlar primar, au susținut a fost încălcat dreptul primei reclamante la respectarea vieții private și de familie. Au susținut, de asemenea, că cea de-a doua reclamantă a fost supusă unei ingerințe nejustificate în exercitarea dreptului său la respectarea vieții private.

În ceea ce privește statutul de victime al reclamantelor, Curtea a constatat, în primul rând, că, conform art. 34 (dreptul de a introduce o cerere individuală) din Convenție, plângerea era vădit nefondată cu privire la cea de-a doua reclamantă, care nu participase la orele de educație sexuală înainte de sfârșitul clasei a 2-a. De asemenea, Curtea a declarat inadmisibilă, ca fiind vădit nefondată, plângerea primei reclamante în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că autoritățile elvețiene nu au depășit spațiul de manevră („marja largă de apreciere”) acordat prin Convenție. Curtea a reținut, în special, că unul dintre scopurile educației sexuale era prevenirea violenței și exploatării sexuale, fapte ce reprezintă o amenințare reală la sănătatea fizică și psihică a copiilor și împotriva cărora aceștia trebuie protejați la orice vârstă. A mai subliniat că unul dintre obiectivele învățământului de stat este să pregătească copiii pentru realitățile sociale, iar acest lucru tinde să justifice educația sexuală a copiilor de vârstă fragedă la grădiniță ori la școala primară. Prin urmare, Curtea a reținut că educația sexuală școlară, astfel cum era predată în cantonul Basel-Urban, urmarea scopuri legitime. În ceea ce privește refuzul de a acorda scutire de la aceste ore, Curtea a observat, în special, că autoritățile naționale au recunoscut importanța fundamentală a dreptului părinților de a oferi educație sexuală copiilor lor. Mai mult, educația școlară la grădiniță și în primele clase ale școlii primare era complementară și nu sistematică; profesorii nu făceau decât „să reacționeze la întrebările și faptele copiilor”.

### **1.2.7.Libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9)**

#### **Dogru împotriva Franței si Kervanci împotriva Franței**

4 decembrie 2008

Reclamantele, ambele musulmane, au fost înmatriculate în primul an al unei școli gimnaziale publice în perioada 1998-1999. Acestea au participat de numeroase ori la orele de educație fizică purtând văluri pe cap și au refuzat să le dea jos, în pofida cererilor repetate ale profesorului în acest sens. Comitetul disciplinar al școlii a decis exmatricularea lor pe motivul încălcării obligației de asiduitate prin neparticiparea activă la orele respective, decizie care a fost confirmată de instanțe.

Curtea a hotărât în ambele cauze că nu a fost încălcat art. 9 (libertatea de religie) din Convenție, constatând, în special, că nu este nerezonabilă concluzia la care au ajuns autoritățile naționale conform căreia purtarea unui văl, precum vălul islamic, este incompatibilă cu orele de sport din motive de sănătate ori siguranță. Curtea a acceptat faptul că sancțiunea aplicată era consecința refuzului reclamantelor de a se conforma regulamentului aplicabil în școală - despre care fuseseră informate în mod corespunzător - nu a convingerilor lor religioase, cum au susținut acestea.

#### **Aktas împotriva Franței, Bavrak împotriva Franței, Gamaleddyn împotriva Franței, Ghazal împotriva Franței, J. Singh împotriva Franței si R. Singh împotriva Franței**

30 iunie 2009 (decizii privind admisibilitatea)

Cererile au avut ca obiect exmatricularea a șase elevi pe motivul purtării unor simboluri evidente ale apartenenței religioase. Aceștia erau înmatriculați în diverse școli publice în anul școlar 2004-2005. În prima zi de școală, fetele, care sunt musulmane, s-au prezentat purtând pe cap văl sau batic. Băieții purtau „keski”, un tip de turban purtat de grupul sikh. În urma refuzului acestora de a da jos de pe cap obiectele nepermise, li s-a interzis accesul în clasă și, după o perioadă de dialog cu familiile lor, au fost exmatriculați

pe motivul nerespectării Codului educației. În fața Curții, aceștia s-au plâns de interdicția privind obiectele pentru acoperirea capului, impusă în școlile lor, invocând, în special, art. 9 din Convenție.

Curtea a declarat cererile inadmisibile (vădit nefondate), reținând, în special, că ingerința în exercitarea libertății elevilor de a-și manifesta religia era prevăzută de lege și urmarea scopul legitim de a proteja drepturile și libertățile altora și de a proteja ordinea publică. De asemenea, Curtea a subliniat rolul statului de organizator neutru al practicării diverselor religii, credințe și convingeri. Referitor la sancțiunea exmatriculării definitive, aceasta nu era disproporțională față de scopurile urmărite deoarece elevii aveau încă posibilitatea de a-și continua studiile prin intermediul cursurilor prin corespondență.

### **Grzelak împotriva Poloniei**

iunie 2010

Primii doi reclamanți, care sunt agnostici declarați, sunt părinții celui de-al treilea reclamant. Potrivit dorințelor părinților săi, acesta din urmă nu a participat la orele de educație religioasă la școală. Părinții săi au adresat sistematic conducerii școlii cereri pentru organizarea unui curs de etică pentru acesta. Nu s-a organizat însă un astfel de curs pe tot parcursul ciclului primar și secundar deoarece nu existau suficienți elevi interesați. Rapoartele și certificatele lui școlare conțineau o linie în locul notei pentru „religie/etică”.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă (incompatibilă *ratione personae*) în privința părinților și a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 9 (libertatea de religie) din Convenție în privința copilului acestora, constatând, în special, că lipsa notei pentru „religie/etică” din certificatele școlare pe toată perioada școlarizării sale a echivalat cu stigmatizarea sa nejustificată, ceea ce i-a încălcat dreptul de a nu-și manifesta religia sau convingerile.

### **1.2.8.Libertatea de exprimare (art. 10)**

#### **Cipru împotriva Turciei**

10 mai 2001 (Marea Cameră)

În această cauză, referitoare la situația existentă în partea de nord a Ciprului de la desfășurarea operațiunilor militare acolo de către Turcia în iulie și august 1974 și la divizarea în continuare a teritoriului Ciprului, statul cipriot a susținut, printre altele, că s-a încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție în ceea ce îi privește pe ciprioții greci din Karpas datorită cenzurii excesive a manualelor școlare.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție în privința ciprioților greci din partea de nord a Ciprului în măsura în care manualele școlare destinate uzului în școala lor primară au fost supuse unor măsuri de cenzură excesive.

### **1.2.9.Interzicerea discriminării (art. 14)**

#### **Drepturi în materie de filiație și succesiune**

#### **Marckx împotriva Belgiei**

13 iunie 1979

O mama belgiană necăsătorită s-a plâns că ei și fiicei ei nu i s-au acordat drepturi care li se acordau mamelor căsătorite și copiilor lor: printre altele, a trebuit să-și recunoască fiica (ori să inițieze procedura legală) în vederea stabilirii filiației (mamele căsătorite puteau folosi certificatul de naștere); recunoașterea îi restrângea posibilitatea de a dispune de patrimoniul său în favoarea copilului și nu crea o legătură juridică între copil și familia mamei, bunica și mătușa sa. Doar prin căsătorie și apoi adopția propriei fiice (ori printr-un proces de legitimizare) s-ar fi asigurat că aceasta are aceleași drepturi ca și un copil legitim.

Curtea a hotărât, în special, că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție luat separat, și că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 8 în privința ambelor reclamante, în ceea ce privește stabilirea filiației față de mamă a celei de-a doua reclamante, lipsa unei legături juridice cu familia mamei sale și drepturile sale succesoriale, precum și libertatea mamei de a alege cum să dispună de proprietatea sa. La data pronunțării hotărârii, în Parlamentul Belgiei se discuta o lege pentru eliminarea diferențelor de tratament între copiii părinților căsătoriți și cei ai părinților necăsătoriți.

### **Inze împotriva Austriei**

28 octombrie 1987

Reclamantul nu avea dreptul legal de a moșteni ferma mamei sale după ce aceasta a decedat fără să lase testament deoarece s-a născut în afara căsătoriei. Deși a muncit la fermă până la vârsta de 23 de ani, fratele său vitreg mai mic a moștenit întreaga fermă. Printr-un acord juridic ulterior, reclamantul a obținut în cele din urmă un teren pe care i-l promisese mama sa în timpul vieții ei.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 1 (dreptul de a se bucura netulburat de bunurile sale) din Protocolul nr. 1 la Convenție. Reamintind că Convenția este un instrument viu, care se interpretează prin prisma condițiilor actuale, și că problemei egalității între copiii născuți în cadrul căsătoriei și cei născuți în afara căsătoriei în domeniul drepturilor civile i se acordă importanță în prezent în statele membre ale Consiliului Europei, Curtea a constatat, în special, că, în consecință, trebuie invocate motive foarte serioase pentru ca diferența de tratament bazată pe nașterea în afara căsătoriei să fie considerată compatibilă cu Convenția.

### **Mazurek împotriva Franței**

1 februarie 2000

În cauză, masa succesorală la care reclamantul, născut în cadrul unei relații extraconjugale, urma să vină la moștenire s-a redus la jumătate deoarece un copil legitim beneficia, de asemenea, de drepturi succesoriale la bunurile mamei lor, conform legii în vigoare la momentul respectiv (1990). Reclamantul s-a plâns, în special, de încălcarea dreptului său de a se bucura netulburat de bunurile sale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 (dreptul de a se bucura netulburat de bunurile sale) la Convenție. Referitor la situația din celelalte state membre ale Consiliului Europei, Curtea a observat în special, contrar afirmațiilor guvernului francez, o tendință clară către eliminarea discriminării față de copiii din relații adulterine. Curtea nu poate ignora această evoluție în interpretarea sa - care este în mod necesar evolutivă - privind dispozițiile relevante din Convenție. Curtea a mai constatat în prezenta cauză că nu exista niciun motiv valid pentru discriminarea bazată pe nașterea adulterină. În orice caz, copilului adulterin nu i se pot imputa evenimente pentru care nu are nicio vină. Cu toate acestea, din cauză că reclamantul a fost un copil născut în urma unei relații de adulter, acesta a fost penalizat în ceea ce privește partajului bunurilor. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a existat un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit.

A se vedea, de asemenea: *Merger si Cros împotriva Franței*, hotărâre din 22 decembrie 2004.

### **Camp si Bourimi împotriva Tarilor de Jos**

3 octombrie 2000

Prima reclamantă și fiul său nou-născut (al doilea reclamant) au fost obligați să se mute din locuința familiei după ce partenerul primei reclamante a murit fără să lase testament, înainte de a se căsători cu ea și de a recunoaște copilul (așa cum fusese intenția lui declarată). Conform legislației olandeze de la vremea respectivă, părinții și frații defunctului au moștenit bunurile acestuia. Aceștia s-au mutat în casa lui.

Ulterior, copilul a fost declarat legitim, însă întrucât decizia nu era retroactivă, acesta nu a devenit moștenitorul tatălui său.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție în privința celui de-al doilea reclamant. Curtea a observat că respectivul copil, care nu a dobândit legături de familie recunoscute legal cu tatăl său până când nu a fost declarat legitim la 2 ani după nașterea sa, nu a avut posibilitatea de a-l moșteni pe tatăl său, spre deosebire de copiii care aveau astfel de legături deoarece s-au născut în cadrul căsătoriei ori au fost recunoscuți de tată. Acest fapt a constituit fără îndoială o diferență de tratament între persoane aflate în situații similare, diferență bazată pe naștere. Conform jurisprudenței Curții, trebuie invocate motive foarte serioase pentru ca o diferență de tratament bazată pe nașterea în afara căsătoriei să fie considerată compatibilă cu Convenția. Curtea a observat, în acest sens, că nu exista nicio decizie conștientă din partea defunctului de a nu recunoaște copilul pe care urma să îl nască prima reclamantă. Dimpotrivă, acesta intenționase să se căsătorească cu aceasta, iar copilul a fost declarat legitim tocmai din cauză că moartea sa prematură a împiedicat căsătoria. Prin urmare, Curtea nu a putut accepta argumentele Guvernului Țărilor de Jos privind modul în care cel decedat ar fi putut evita actuala situație dificilă a fiului său și a considerat disproporționată excluderea copilului de la moștenirea bunurilor tatălui său.

### **Pla si Puncernau împotriva Andorrei**

13 iulie 2004

Primul reclamant, un copil adoptat, a fost dezmoștenit, iar mama sa, a doua reclamantă, și-a pierdut, în consecință, dreptul locativ pentru tot restul vieții asupra proprietății familiei după ce instanțele din Andorra au interpretat o clauză din testament - care prevedea că moștenitorul trebuie să fie născut într-o „căsătorie legitimă și canonică” - drept o referire exclusivă la copiii naturali.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Curtea a observat că părinții primului reclamant au avut o „căsătorie legitimă și canonică” și nu exista niciun element în testamentul respectiv care să sugereze excluderea copiilor adoptați. Decizia instanțelor interne a constituit o „privare judiciară de drepturile succesoriale ale unui copil adoptat”, lucru ceea ce era „vădit în contradicție cu interzicerea discriminării” (pct. 59 din hotărâre).

### **Brauer împotriva Germaniei**

28 mai 2009

Reclamanta nu a avut posibilitatea de a-l moșteni pe tatăl său, care a recunoscut-o în temeiul unei legi privind copiii născuți în afara căsătoriei înainte de 1 iulie 1949. Drepturile egale la succesiune aplicabile conform legislației din fosta Republică Democrată Germană (unde aceasta a trăit mare parte din viață) nu se aplicau deoarece tatăl său locuia în Republica Federală Germania la data unificării Germaniei. Reclamanta s-a plâns că, în urma decesului tatălui său, excluderea sa de la masa succesorală a constituit un tratament discriminatoriu și a fost complet disproporționat.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Curtea nu a putut constata niciun motiv care să justifice în prezent o astfel de discriminare bazată pe nașterea în afara căsătoriei, mai ales că excluderea reclamantei de la masa succesorală a prejudiciat-o mai mult decât pe reclamanții din cauze similare pe care le-a examinat.

### **Fabris împotriva Franței**

7 februarie 2013 (Marea Cameră)

Reclamantul s-a născut în 1943 în urma unei relații între tatăl său și o femeie căsătorită care avea deja doi copii născuți în cadrul căsătoriei sale. La vârsta de 40 de ani, reclamantul a fost declarat pe cale

judecătorească ca fiind copilul „nelegitim” al acesteia din urmă. În urma decesului mamei în 1994, a declanșat o acțiune în reducere împotriva donației inter vivos, solicitând o rezervă succesorală egală cu cea a donatarilor, respectiv copiii legitimi ai mamei sale. În hotărârea din septembrie 2004, instanța de fond a declarat admisibilă acțiunea reclamantului și i-a admis pretențiile pe fond. În urma apelului introdus de copiii legitimi, curtea de apel a infirmat hotărârea instanței inferioare. Recursul reclamantului a fost respins. În fața Curții acesta s-a plâns de faptul că nu a avut posibilitatea de a beneficia de legea intrată în vigoare în 2001, care acorda copiilor „născuți în urma unei relații adulterine” drepturi de moștenire identice cu cele ale copiilor legitimi, adoptată în urma hotărârii Curții din 1 februarie 2000 în cauza Mazurek împotriva Franței .

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 1 (protecția proprietății) din Protocolul nr. 1 la Convenție. Curtea a constatat, în special, că scopul legitim al protejării dreptului la moștenire ale fratelui vitreg și ale surorii vitrege a reclamantului nu avea precădere față de pretenția reclamantului la o cotă-parte din averea mamei sale și că diferența de tratament față de acesta a constituit o discriminare deoarece nu avea o justificare obiectivă și rezonabilă.

### **Mitziinger împotriva Germaniei**

9 februarie 2017

Reclamanta în cauză s-a plâns că nu a beneficiat de dreptul la moștenire după moartea tatălui ei în 2009, întrucât se născuse în afara căsătoriei și înainte de momentul la care legislația în vigoare la data respectivă a prevăzut întreruperea acestui beneficiu. Astfel, copiii născuți în afara căsătoriei înainte de 1 iulie 1949 erau excluși de la beneficiul dreptului legal la moștenire și al dreptului la despăgubire pecuniară.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. S-a constatat că scopurile urmărite de diferența de tratament la care a fost supusă reclamanta, adică păstrarea securității juridice și protejarea defunctului și a familiei sale erau legitime. Cu toate acestea, Curtea nu a acceptat că excluderea copiilor născuți în afara căsătoriei înainte de un anumit moment de întrerupere prevăzut de legislație a fost un mijloc proporțional pentru îndeplinirea scopurilor urmărite. Decisiv pentru concluzia respectivă a fost faptul că tatăl reclamantei o recunoscuse. Mai mult, reclamanta îi vizita regulat pe acesta și pe soția lui. Faptul că soția știa de existența reclamantei, precum și de faptul că legislația permitea copiilor născuți în cadrul căsătoriei și celor născuți în afara căsătoriei, după momentul de întrerupere, să moștenească, trebuie astfel să fi avut o relevanță pentru așteptările ei cu privire la patrimoniul soțului ei. În orice caz, a observat Curtea, jurisprudența europeană și reformele legislative naționale au manifestat o tendință clară către eliminarea oricăror discriminări cu privire la drepturile de moștenire ale copiilor născuți în afara căsătoriei.

## **1.2.10. Neacordarea cetățeniei unui copil născut în afara căsătoriei**

### **Genovese împotriva Maltei**

11 octombrie 2011

Reclamantul s-a născut în afara căsătoriei, având mamă britanică și tată maltez. După ce paternitatea acestuia din urmă a fost stabilită pe cale legală, mama reclamantului a depus cerere pentru acordarea cetățeniei malteze fiului său. Cererea a fost respinsă pe motivul că cetățenia malteză nu se poate acorda unui copil nelegitim a cărui mamă nu este malteză.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. S-a observat, în special, că Convenția europeană din 1975 privind statutul juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei era în vigoare în peste 20 de state europene și a reiterat că ar fi trebuit invocate motive foarte serioase pentru a justifica o diferență de tratament arbitrară bazată pe naștere. Reclamantul se afla într-o situație similară cu cea a altor copii având tată cu cetățenie

malteză și mamă cu cetățenie străină. Singura deosebire, din cauza căreia el nu a fost eligibil pentru dobândirea cetățeniei, o constituia faptul că s-a născut în afara căsătoriei. Curtea nu a fost convinsă de argumentul guvernului maltez, conform căruia copiii născuți în cadrul căsătoriei aveau o legătură cu părinții lor care rezulta din căsătoria părinților lor, ceea ce nu exista în cazul copiilor născuți în afara căsătoriei. Tocmai o deosebire de tratament bazată pe o astfel de legătură era interzisă de art. 14 din Convenție, excepție făcând cazul în care această legătură are o justificare obiectivă. De asemenea, Curtea nu a putut accepta argumentul că mama este întotdeauna cunoscută cu certitudine, dar nu și tatăl. În cazul reclamantului, tatăl era cunoscut și era înregistrat în certificatul de naștere, însă deosebirea întemeiată pe Legea cetățeniei s-a menținut. În consecință, nu s-au adus motive rezonabile sau obiective pentru a justifica diferența respectivă de tratament.

### **1.2.11. Plasarea unor copii de etnie romă în școli „speciale”**

#### **D.H. și alții împotriva Republicii Ceha**

13 noiembrie 2007 (**Marea Cameră**)

Cauza a vizat 18 copii de etnie romă, toți cu cetățenie cehă, care au fost plasați în școli pentru copii cu nevoi speciale, inclusiv pentru cei cu handicap mintal ori social, în perioada 1996-1999. Reclamanții au afirmat că exista un sistem educațional pe două niveluri, în care segregarea copiilor romi în astfel de școli - în care se predă o programă simplificată - se face aproape automat.

Curtea a observat că, la vremea respectivă, majoritatea copiilor din școlile speciale din Republica Cehă erau de etnie romă. Copiii romi cu intelect mediu sau peste medie erau adesea plasați în acele școli în baza unor teste psihologice care nu erau adaptate persoanelor de etnia lor. Curtea a concluzionat că legea în vigoare la vremea respectivă a avut un efect negativ disproporționat asupra copiilor romi, ceea ce constituie o încălcare a art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție.

#### **Orsus și alții împotriva Croației**

martie 2010 (**Marea Cameră**)

Cauza a vizat 15 cetățeni croați de etnie romă care s-au plâns că au fost victime ale discriminării rasiale în timpul anilor de școală în sensul că au fost segregati în clase alcătuite doar din elevi romi și, în consecință, au suferit daune educaționale, psihologice și emoționale.

Deși prezenta cauză diferă de D.H. și alții împotriva Republicii Ceha (a se vedea supra) în sensul că nu era o politică generală în ambele școli de a-i plasa automat pe elevii romi în clase separate, era bine cunoscut faptul că unele state europene aveau dificultăți mari în școlarizarea corespunzătoare a copiilor romi. În prezenta cauză, Curtea a observat că numai copiii romi au fost plasați în clase speciale la școlile respective. Guvernul croat a explicat separarea prin necunoașterea suficientă de către elevi a limbii croate; cu toate acestea, testele care au determinat plasarea lor în acele clase nu s-au bazat în mod special pe competențele lingvistice, programa educațională predată ulterior nu a fost centrată pe problemele lingvistice, iar progresul copiilor nu a fost monitorizat într-un mod clar. Prin urmare, plasarea reclamanților în clase alcătuite doar din elevi romi a fost nejustificată, ceea ce constituie o încălcare a art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție. A se vedea, de asemenea: Sampanis și alții împotriva Greciei, hotărâre din 5 iunie 2008; Horvath și Vadazi împotriva Ungariei, decizie privind admisibilitatea din 9 noiembrie 2010; Sampani și alții împotriva Greciei, hotărâre din 11 decembrie 2012; Horvath și Kiss împotriva Ungariei, hotărâre din 29 ianuarie 2013; Lavida și alții împotriva Greciei, hotărâre din 28 mai 2013; și fișa tematică privind „Romii și nomazii”.

### **1.2.12.Folosirea limbilor în educație**

#### **1.Cauza „referitoare la anumite aspecte ale legislației privind folosirea limbilor în educație în Belgia” împotriva Belgiei (Cauza lingvistică belgiană)**

23 iulie 1968

Reclamantii, părinți a peste 800 de copii francofoni, cu domiciliul în anumite zone ale Belgiei (în care se vorbește preponderent neerlandeza), s-au plâns de lipsa accesului copiilor lor la educație în limba franceză.

Curtea a constatat că negarea accesului anumitor copii la școli cu predare în limba franceză cu statut special în cele șase comune din suburbia orașului Bruxelles pe motiv că părinții lor nu locuiesc în comunele respective constituie o încălcare a art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție. Totuși, Curtea a hotărât, de asemenea, că prin Convenție nu se garantează unui copil dreptul la educație în limba părinților săi, în cadrul sistemului public ori subvenționat de stat.

### **1.2.13.Protecția proprietății (art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție)**

#### **1.S.L. și J.L. împotriva Croației (nr. 13712/11)**

7 mai 2015

Această cauză a avut ca obiect o înțelegere cu privire la un schimb între o vilă la malul mării și un apartament cu o valoare mai mică. Era necesar ca Centrul de Asistență Socială să-și dea acordul pentru tranzacție întrucât proprietățile vilei - cele două reclamante - erau minore. Centrul de Asistență Socială a aprobat schimbul propus fără să examineze riguros circumstanțele cazului sau ale familiei. Avocatul care îi reprezenta pe părinții copiilor era și ginerele primului proprietar al apartamentului. Eforturile ulterioare ale fetelor și ale tatălui celei de-a doua reclamante - tutorele legal al ambelor fete - de a contesta legalitatea tranzacției în instanță au fost respinse întrucât aceștia nu contestaseră decizia în timpul procedurilor administrative deși, în acea perioadă, fetele erau minore, tatăl celei de-a doua reclamante era în detenție, mama era dependentă de droguri și avea dificultăți financiare, iar avocatul lor se afla într-un conflict de interese. În fața Curții, reclamantele s-au plâns că statul croat, prin Centrul de Asistență Socială, nu au protejat în mod corespunzător interesele lor ca proprietare ale unei vile cu o valoare semnificativ mai mare decât cea a apartamentului care le-a fost dat în schimb.

Întrebarea centrală în această cauză era dacă statul a luat în considerare interesul superior al copiilor când a acceptat schimbul de proprietăți. Ca minori, interesele acestora trebuiau să fie protejate de stat, mai ales prin Centrul de Asistență Socială, iar instanțele civile aveau sarcina de a examina alegațiile cu privire la acordul de schimb care ridicau problema îndeplinirii obligației constituționale a statului de a proteja copiii. Curtea a hotărât că în cazul reclamantelor a fost încălcat art. 1 (protecția proprietății) din Protocolul nr. 1 la Convenție, constatând că autoritățile naționale nu au luat măsurile necesare pentru a garanta interesele patrimoniale ale copiilor în acordul privind schimbul de proprietăți și nu le-au dat o oportunitate rezonabilă pentru a contesta efectiv acordul.

### **1.2.14.Dreptul la educație (art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție)**

#### **Timishev împotriva Rusiei**

13 decembrie 2005

Copiii reclamantului, în vârstă de 7 și de 9 ani, au fost exmatriculați de la o școală unde studiaseră timp de 2 ani deoarece tatăl lor, cecen, nu era înregistrat ca rezident în orașul (Nalchik, regiunea

Kabardino-Balkaria, Federația Rusă) în care locuiau și nu mai avea cartea de migrant, pe care a fost obligat să o predea în schimbul unei despăgubiri pentru o proprietate pe care o pierduse în Cecenia.

Curtea a constatat refuzul de a-i admite pe copiii reclamantului la școala unde studiaseră timp de 2 ani. Guvernul rus nu a contestat afirmația că motivul real al refuzului a fost acela că reclamantul a renunțat la cartea de migrant și, prin urmare, și-a pierdut înregistrarea ca rezident al orașului Nalchik. Guvernul a confirmat totuși că legislația rusă nu permite ca dreptul copiilor la educație să fie condiționat de înregistrarea reședinței părinților lor. Prin urmare, copiilor reclamantului li s-a refuzat dreptul la educație prevăzut de legislația internă. Întrucât legislația rusă nu permitea ca accesul copiilor la educație să fie condiționat de înregistrarea locului de reședință al părinților lor, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție.

### **Folger si alții împotriva Norvegiei**

29 iunie 2007 (**Marea Cameră**)

În 1997, programa școlară pentru ciclul primar din Norvegia s-a schimbat, două discipline separate - creștinismul și filosofia vieții - fiind înlocuite de o singură disciplină care privea creștinismul, religia și filosofia, cunoscută drept KRL. Reclamanții, membri ai Asociației Umaniste din Norvegia, au încercat fără succes să obțină scutirea completă a copiilor lor de la participarea la orele de KRL. Aceștia s-au plâns în fața Curții, în special, că refuzul autorităților de a le acorda scutire totală i-a împiedicat să se asigure de educarea copiilor lor în conformitate cu convingerile lor religioase și filosofice.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție. S-a constatat, în special, că programa pentru KRL acorda pondere mai mare creștinismului, precizând că scopul educației din ciclul primar și secundar inferior era de a le da elevilor o educație creștină și morală. Opțiunea scutirii copiilor de la anumite părți din programă putea să îi supună pe părinții respectivi unei sarcini grele cu riscul unei expunerii nejustificate a vieții lor private, iar probabilitatea unui conflict ar fi putut să îi descurajeze să formuleze astfel de cereri. Totodată, Curtea a menționat că intenția aflată la baza introducerii noii discipline, aceea că prin predarea creștinismului laolaltă cu alte religii și cu alte filosofii s-ar putea asigura un mediu școlar deschis și incluziv, era în principiu compatibilă cu principiile pluralismului și obiectivității incluse în art. 2 din Protocolul nr. 1.

### **Hasan si Eylem Zengin împotriva Turciei**

9 octombrie 2007

Reclamantul, care a subliniat că familia sa este adepta ramurii islamice alevi (o minoritate neortodoxă a islamului), a cerut în 2001 ca fiica sa să fie scutită de participarea la orele de cultură religioasă și etică la școala publică din Istanbul unde era elevă. Cererile sale au fost respinse, ultima dată în recurs la Curtea Supremă Administrativă. Reclamanții s-au plâns, în special, de modul de predare a culturii religioase și a eticii în școala publică, adică dintr-o perspectivă care lăuda interpretarea sunnită a religiei și tradiției islamice, fără a oferi informații detaliate despre alte religii. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție. În urma examinării instrucțiunilor Ministerului Educației din Turcia pentru orele de cultură religioasă și etică și a manualelor școlare, Curtea a constatat, în special, că programa școlară acorda cunoașterii despre islam o prioritate mai mare decât cunoașterii altor religii și filosofii și că asigura educație specifică în privința principiilor majore ale religiei musulmane, incluzând riturile culturale ale acesteia. Deși pentru copiii creștini sau evrei exista posibilitatea scutirii de la orele de cultură religioasă și etică, aceste ore erau obligatorii pentru copiii musulmani, inclusiv pentru adepții ramurii alevi. În conformitate cu art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, Curtea a mai concluzionat că încălcarea constatată își avea originea într-o problemă legată de aplicarea programei școlare pentru educație religioasă în Turcia și lipsa unor metode corespunzătoare pentru a asigura respectarea convingerilor părinților. În consecință, Curtea a considerat

că punerea sistemului educațional și a legislației interne din Turcia în conformitate cu art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție ar constitui o formă corespunzătoare de reparație.

### **Ali împotriva Regatului Unit**

11 ianuarie 2011

Reclamantul a fost exmatriculat din școală în timpul anchetei poliției cu privire la un incendiu care a avut loc în școala lui pe motiv că se afla în apropiere la momentul respectiv. I s-a oferit școlarizare alternativă și, după încetarea urmăririi penale împotriva sa, părinții au fost invitați la o ședință la școală pentru a discuta reintegrarea sa. Aceștia nu s-au prezentat la ședință și, de asemenea, au amânat decizia privind întoarcerea reclamantului la școală. Locul său i-a fost oferit altui copil.

Curtea a observat că dreptul la educație prevăzut de Convenție include accesul la o instituție de învățământ, precum și dreptul de a obține, în conformitate cu normele fiecărui stat, recunoașterea oficială a studiilor absolvite. Orice restrângere a dreptului trebuie să fie previzibilă pentru persoanele în cauză și să urmărească un scop legitim. Totodată, dreptul la educație nu implică în mod necesar dreptul de acces la o anumită instituție de învățământ și nu exclude, în principiu, aplicarea unor măsuri disciplinare, precum suspendarea sau exmatricularea în vederea respectării regulamentului intern. În prezenta cauză, Curtea a constatat că exmatricularea reclamantului nu a constituit o denegare a dreptului la instruire. În special, aceasta a fost rezultatul unei anchete penale în desfășurare și, ca atare, a urmărit un scop legitim. De asemenea, măsura a fost aplicată în conformitate cu Legea din 1998 și a fost, așadar, previzibilă. În plus, reclamantul a fost exmatriculat doar temporar, până la încheierea anchetei penale asupra incendiului. Părinții săi au fost invitați la o ședință pentru a facilita reînmatricularea sa, dar aceștia nu s-au prezentat. Dacă ar fi venit la ședință, reînmatricularea fiului lor ar fi fost posibilă. Mai mult, reclamantului i s-a oferit instruire alternativă în perioada exmatriculării, dar oferta nu a fost acceptată. În consecință, Curtea s-a convins că exmatricularea acestuia a fost proporțională cu scopul legitim urmărit și nu a constituit o ingerință în dreptul său la educație. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție.

### **Catan si alții împotriva Republicii Moldova si Rusiei**

19 octombrie 2012 (Marea Cameră)

Cauza a avut ca obiect plângerea unor copii și părinți din comunitatea moldovenească din Transnistria cu privire la efectele politicii privind limba adoptate în 1992 și 1994 de regimul separatist, prin care se interzicea folosirea alfabetului latin în școli, și la măsurile luate ulterior pentru aplicarea politicii. Măsurile includeau evacuarea forțată a elevilor și profesorilor din școlile cu predare în limba moldovenească/română, precum și închiderea forțată a școlilor și redeschiderea lor în alte locuri.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție în cazul Republicii Moldova și că a fost încălcat art. 2 din Protocolul

nr. 1 în cazul Federației Ruse. Aceasta a constatat, în special, că regimul separatist nu ar putea supraviețui fără sprijinul militar, economic și politic oferit constant de Rusia și că închiderea școlilor intra, prin urmare, sub jurisdicția Rusiei în temeiul Convenției. Pe de altă parte, Republica Moldova nu doar că s-a abținut de la susținerea regimului respectiv, ci a făcut eforturi considerabile pentru a-i ajuta pe reclamanți plătiind chiria și renovarea noilor școli, precum și toate echipamentele, salariile profesorilor și cheltuielile de transport ale acestora.

### **Mansur Yalcin si alții împotriva Turciei**

16 septembrie 2014

În această cauză, reclamanții, care sunt adepți ai credinței alevi, o ramură minoritară neortodoxă a islamului, s-au plâns că lecțiile obligatorii de religie și etică predate în școli erau bazate pe înțelegerea sunnită a islamului.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție în privința a trei dintre reclamanți, ai căror copii erau elevi în ciclul secundar la vremea respectivă. S-a observat, în special, că, în domeniul educației religioase, sistemul de învățământ din Turcia încă nu era pregătit corespunzător pentru a asigura respectarea convingerilor părinților.

În conformitate cu art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, observând că încălcarea art. 2 din Protocolul nr. 1 constată că își avea originea într-o problemă structurală identificată deja în cauza Hasan și Eylem Zengin (a se vedea supra), Curtea a hotărât că Turcia trebuie să pună în aplicare măsuri corespunzătoare pentru remedierea fără întârziere a situației, în special, introducând un sistem prin care elevii pot fi scutiți de la orele de religie și etică fără ca părinții lor să fie obligați să-și dezvăluie convingerile religioase ori filosofice.

### **Memlika împotriva Greciei**

6 octombrie 2015

Această cauză a avut ca obiect excluderea unor copii de 7 și 11 ani din școală, după ce au fost diagnosticați greșit cu lepră. Reclamanții - cei doi copii și părinții lor - au susținut, în special, că excluderea copiilor din școală le-a încălcat dreptul la educație.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la educație) din Protocolul nr. 1 la Convenție. Aceasta a acceptat că excluderea copiilor din școală a urmărit scopul legitim de a preveni un risc de contaminare. Totuși, a considerat că întârzierea organizării comisiei însărcinate să decidă cu privire la întoarcerea copiilor la școală nu fusese proporțională cu scopul legitim urmărit. Întrucât copiii fuseseră împiedicați să participe la ore mai mult de trei luni, Curtea a constatat că excluderea lor le-a încălcat dreptul la educație.

### **C.P. împotriva Regatului Unit (nr. 300/11)**

6 septembrie 2016 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul, minor, s-a plâns că excluderea lui temporară din școală, de la 7 februarie 2007 până la 20 aprilie 2007, i-a încălcat dreptul la educație.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă în temeiul art. 35 (criterii de admisibilitate) din Convenție, constatând că, în circumstanțele cauzei, nu se putea spune că reclamantul a suferit un dezavantaj semnificativ în sensul consecințelor negative importante.

## **2 .PROTECTIA MINORULUI**

### **2.1.Pedepse corporale**

#### **Tyrer împotriva Regatului Unit**

25 aprilie 1978

În Insula Man, unui adolescent în vârstă de 15 ani i-a fost aplicată o pedeapsă corporală judiciară pentru că agresase și rănisese un elev mai mare din școala sa. I s-a cerut să își scoată pantalonii și lenjeria intimă și să se aplece peste o masă. Acesta a fost apoi ținut de doi ofițeri de poliție, în timp ce un al treilea ofițer de poliție l-a lovit de trei ori cu un mănunchi de nuiele.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că o astfel de pedeapsă constituie „violență instituționalizată”, încălcând art. 3 (interzicerea tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

#### **A. împotriva Regatului Unit (cererea nr. 25599/94)**

23 septembrie 1998

Un copil de nouă ani, presupus „dificil”, a fost lovit cu un baston, de mai multe ori, cu forță considerabilă, de către tatăl său vitreg, cauzându-i contuzii și durere. Tatăl lui vitreg a fost judecat pentru agresiune cauzatoare de vătămare corporală, dar a fost achitat, întrucât legislația engleză în vigoare la vremea respectivă permitea invocarea unei cauze de înlăturare a răspunderii bazate pe „caracterul rezonabil al unei corecții”. Curtea a considerat că minorii și alte categorii de persoane vulnerabile, în special, au dreptul la protecție, sub forma unei descurajări efective, față de astfel de rele tratamente. Aceasta a constatat o încălcare a art. 3 (interzicerea tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante) din Convenție, întrucât legislația engleză nu a protejat băiatul în mod adecvat.

## **2.2.Filmare pe ascuns a minorilor**

### **Soderman împotriva Suediei**

12 noiembrie 2013 (Marea Cameră)

Cauza viza încercarea de filmare pe ascuns a unei fete de 14 ani de către tatăl ei vitreg, în timp ce era dezbrăcată, și plângerea ei că sistemul legal suedez, care la vremea respectivă nu interzicea filmarea unei persoane fără consimțământul acesteia, nu a protejat-o împotriva încălcării integrității ei personale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Aceasta a constatat, în special, că legislația suedeză în vigoare la acea dată nu asigurase protecția dreptului reclamantei la respectarea vieții private - asigurând o cale de atac penală sau civilă - într-un mod care să respecte Convenția. Actul comis de tatăl ei vitreg i-a încălcat integritatea și a fost agravat de faptul că era minoră, că incidentul s-a produs la ea acasă, și că făptuitorul era o persoană în care era de așteptat să aibă încredere și era îndreptățită să aibă încredere.

## **2.3.Violență/abuz în familie**

### **Z. și alții împotriva Regatului Unit (nr. 29392/95)**

10 mai 2001 (Marea Cameră)

Patru copii mici/bebeluși nu au fost luați în îngrijire decât la 4 ani și jumătate după ce au raportat la serviciile sociale îngrijorări cu privire la familia lor. Copiii au fost supuși la neglijență și abuz emoțional îngrozitoare, pe termen lung, de către părinții lor în această perioadă și au suferit vătămări fizice și psihologice. Aceștia au fost găsiți, de exemplu, încuiați în camerele lor, mângînd pereții cu excremente, sau luând mâncare din coșurile de gunoi.

Curtea a constatat că sistemul existent nu îi protejase pe copii și că nu existase nicio cale de atac efectivă, încălcându-se art. 3 (interzicerea tratamentului inuman sau degradant) și art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă) din Convenție.

### **E. și alții împotriva Regatului Unit (nr. 33218/96)**

26 noiembrie 2002

Trei surori și frațele lor au fost abuzați timp de mai mulți ani fizic (toți cei patru copii) și sexual (fetele) de către prietenul mamei lor, inclusiv după condamnarea acestuia pentru agresiune asupra a două dintre fete, când acesta s-a întors să locuiască cu familia, încălcând condițiile liberării condiționate. Bărbatul i-a forțat pe copii, între altele, să se lovească unii pe alții cu lanțuri și biciuri în fața lui și uneori împreună cu el. Toate fetele au suferit tulburări de stres posttraumatic, iar băiatul a avut probleme de personalitate din această cauză.

Curtea a constatat că serviciile sociale nu i-au protejat pe copii, încălcându-se art. 3 (interzicerea tratamentului inuman sau degradant) din Convenție și că nu a existat nicio cale de atac efectivă, încălcându-se art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă) din Convenție.

### **Kontrova împotriva Slovaciei**

31 mai 2007

La 2 noiembrie 2002, reclamanta a depus o plângere penală împotriva soțului ei, acuzându-l că a agresat-o și că a bătut-o cu un cablu electric. Aceasta s-a întors ulterior la secția de poliție împreună cu soțul ei ca să retragă plângerea, iar poliția a cooperat. În data de 31 decembrie 2002, soțul i-a ucis pe fiica și pe fiul lor, născuți în 1997 și, respectiv, 2001.

Curtea a constatat o încălcare a art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, datorită incapacității autorităților de a apăra viața copiilor, și o încălcare a art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție, pentru că mamei nu i s-a oferit posibilitatea de a obține compensare.

### **Juppala împotriva Finlandei**

decembrie 2008

Această cauză se referă la condamnarea unei bunici pentru calomnie împotriva ginerelui ei după ce aceasta își dusese nepotul în vârstă de trei ani la un medic și își exprimase suspiciunea că acesta s-ar putea să fi fost lovit de tatăl său.

Curtea a constatat că a existat o încălcare a art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. În opinia acesteia, oamenii ar trebui să fie liberi să își exprime o suspiciune de abuz asupra unui copil, formulată cu bună-credință, în contextul unei proceduri de raportare corespunzătoare fără teama de o condamnare penală sau de o obligație de a plăti despăgubiri pentru prejudiciul suferit sau pentru cheltuielile pretinse. Nu exista nicio sugestie că reclamanta acționase iresponsabil: dimpotrivă, chiar și un cadru medico- sanitar decisese că acest caz trebuie raportat autorităților responsabile cu protecția copilului. În concluzie, doar în cazuri excepționale restricția dreptului la libertatea de exprimare în acest domeniu putea fi acceptată ca necesară într-o societate democratică. În cazul reclamantei, nu fuseseră furnizate motive suficiente pentru ingerința în dreptul ei la libertatea de exprimare și, prin urmare, ingerința nu răspundea niciunei „nevoi sociale imperioase”.

### **E.S. și alții împotriva Slovaciei (nr. 8227/04)**

15 septembrie 2009

În 2001, reclamanta și-a părăsit soțul și a depus o plângere penală împotriva lui pentru rele tratamente aplicate ei și copiilor ei (născuți în 1986, 1988 și 1989) și pentru abuzarea sexuală a uneia dintre fiicele lor. Doi ani mai târziu, acesta a fost condamnat pentru violențe și abuz sexual. Cererea ei ca soțul să fie obligat să părăsească domiciliul conjugal a fost totuși respinsă, instanța considerând că nu avea competența necesară să restricționeze accesul soțului ei la proprietate (ea putea să rezilieze contractul de închiriere doar după divorț). Prin urmare, reclamanta și copiii ei au fost obligați să se mute departe de prieteni și de rude, iar doi dintre copii au fost nevoiți să își schimbe școala.

Curtea a constatat că Slovacia nu asigurase reclamantei și copiilor ei protecția imediată necesară împotriva violenței soțului, încălcându-se art. 3 (interzicerea tratamentului inuman sau degradant) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

### **M. și M. împotriva Croației (nr. 10161/13)**

septembrie 2015

Această cauză a vizat un litigiu privind custodia, inclusiv acuzații de abuz asupra copilului din partea tatălui. Reclamantele, fiica și mama ei, s-au plâns în special că autoritățile croate nu au reușit să scoată copilul din îngrijirea tatălui, prevenind astfel alte abuzuri. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3

(interzicerea tratamentelor inumane și degradante) din Convenție în ceea ce privește lipsa investigării prompte de către stat a acuzațiilor de rele tratamente aduse de mamă și de copil, și că nu a fost încălcat art. 3 în ceea ce privește copilul și datoria statului de a-l proteja de alte rele tratamente. Aceasta a constatat, de asemenea, că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la viața privată și de familie) din Convenție în ceea ce o privește pe mamă și datoria statului de a o proteja pe fiica acesteia de alte rele tratamente, și că au existat două încălcări ale art. 8 din cauza duratei excesive a procedurilor de custodie în ceea ce privește atât mama cât și fiica și din cauza neimplicării fiicei în procesul decizional al custodiei. Curtea a observat în special întârzieri substanțiale atât în procedura penală împotriva tatălui, cât și în procedura privind custodia, ambele fiind încă pendinte după mai mult de patru ani, fără să fi fost interviuat copilul niciodată în niciuna dintre proceduri. Curtea a fost în special surprinsă de faptul că fata, acum în vârstă de 13 ani și jumătate, încă nu a fost audiată în procedura de custodie și astfel nu i s-a dat ocazia să exprime în fața instanțelor cu care dintre părinți vrea să locuiască. Caracterul prelungit al acestor proceduri a exacerbât situația unui copil traumatizat care, chiar și numai datorită relației conflictuale dintre părinții ei, a suferit o mare angoasă, culminând cu un comportament de auto-rănire.

### **Talpis împotriva Italiei**

2 martie 2017

Această cauză vizează violența conjugală suferită de reclamantă, care a dus la uciderea fiului ei și la o tentativă de omor asupra acesteia.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție pe motivul uciderii fiului reclamantei și al tentativei de omor asupra acesteia. Aceasta a constatat, în special, că neacționând cu promptitudine în legătură cu plângerea formulată de reclamantă, autoritățile italiene au lipsit această plângere de orice efect, creând o situație de impunitate care a condus la recurența actelor de violență, care au dus apoi la tentativa de omor asupra reclamantei și la moartea fiului ei. Autoritățile au eșuat, așadar în a-și îndeplini obligația de a proteja viața persoanelor implicate. Curtea a hotărât, de asemenea, că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) din Convenție pe motivul neîndeplinirii de către autorități a obligației lor de a o proteja pe reclamantă împotriva actelor de violență în familie. În această privință, a reținut în special că reclamanta a trăit împreună cu copiii ei într-un climat de violență suficient de grav pentru a fi calificat ca rele-tratamente și că modul în care autoritățile au desfășurat procedura penală indică pasivitate judiciară, ceea ce este incompatibil cu art. 3. În cele din urmă, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție coroborat cu art. 2 și 3, constatând că reclamanta a fost victima discriminării ca femeie pe motivul lipsei de acțiune a autorităților care au subestimat violența în cauză și, astfel, în esență au susținut-o.

### **D.M.D. împotriva României (nr. 23022/13)**

3 octombrie 2017

Această cauză se referă la acțiunea formulată de reclamant împotriva tatălui său pentru abuz. Procedurile în cauză au durat mai mult de opt ani și au fost încheiate prin condamnarea tatălui pentru abuz mental și fizic asupra copilului său. Reclamantul s-a plâns de faptul că procedurile au fost ineficace și că nu i-a fost acordată o despăgubire. În special, instanțele interne au hotărât în ultimă instanță că nu sunt competente să judece cauza sub aspectul despăgubirii întrucât nici reclamantul și nici parchetul nu au făcut o asemenea cerere în fața instanțelor de grad inferior.

Curtea a reținut că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) din Convenție întrucât ancheta cu privire la acuzațiile de abuz a durat prea mult și a fost marcată de alte deficiențe grave. În acest sens, Curtea reamintește în special faptul că statele membre ar trebui să facă eforturi pentru protecția demnității minorilor și că, în practică, acest lucru necesita un cadru legal adecvat de protecție a minorilor împotriva violenței în familie. În această hotărâre, Curtea a mai hotărât că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție întrucât instanțele interne nu au examinat

fondul cererii formulate de reclamant cu privire la neacordarea unei despăgubiri deși legislația internă prevedea în mod clar obligația de a se pronunța cu privire la acordarea unei despăgubiri în cauzele cu minori chiar și atunci când nu este formulată o asemenea cerere din partea victimei.

## **2.4.Excluderea dintr-un program de protecție a martorilor**

### **R.R. si alții împotriva Ungariei (nr. 19400/11)**

decembrie 2012

Această cauză privește excluderea unei familii (un resortisant sârb domiciliat în Ungaria, partenera sa de uniune consensuală și cei trei copii minori ai acestora) dintr-un program oficial de protecție a martorilor pe motivul că tatăl, în detenție, rămăsese în legătură cu grupuri infracționale. Familia a afirmat în special că excluderea lor din programul de protecție a martorilor le-a pus viața în pericol din cauza represaliilor mafiei.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție în ceea ce privește copiii și mama. Aceasta a constatat că reclamanții fuseseră excluși din programul în care fuseseră incluși inițial fără ca Guvernul ungar să demonstreze că riscurile au încetat să existe și fără să fi luat măsurile necesare pentru a apăra viața acestora. Curtea a concluzionat că autoritățile ungare îi expuseseră pe copii și pe mama acestora la potențiale răzbunări, din partea cercurilor infracționale, care să le pună viața în pericol. Aceasta a hotărât, în continuare, în temeiul art. 46 (forța obligatorie și executarea hotărârilor) că trebuiau instituite scheme de sprijin adecvate pentru protecția familiei, inclusiv acoperirea identității în mod corespunzător, dacă era necesar.

## **2. 5.Minori aflați în plasament**

### **Scozzari si Giunta împotriva Italiei**

13 iulie 2000 (Marea Cameră)

În septembrie 1997, cei doi fii/nepoți ai reclamanților, născuți în 1987 și 1994, au fost plasați prin hotărâre judecătorească în centrul de plasament „Il Forteto”, unde - după cum se cunoștea de instanța națională - doi dintre principalii lideri și cofondatori fuseseră condamnați pentru abuzarea sexuală a trei persoane cu handicap aflate în îngrijirea lor. Înainte de plasarea în centru, băiatul cel mai mare fusese abuzat sexual de către un asistent social pedofil.

Curtea a hotărât, în special, că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție, în ceea ce privește plasamentul neîntrerupt al băieților în „Il Forteto”. Aceasta a arătat în special că absența oricărei limite de timp asupra hotărârii de plasament, influența negativă a persoanelor responsabile de copii la „Il Forteto”, coroborate cu atitudinea și comportamentul serviciilor sociale îi conduceau pe copiii primei reclamante către o separare ireversibilă de mama lor și o integrare pe termen lung în „Il Forteto”.

### **Nencheva si alții împotriva Bulgariei**

18 iunie 2013

Cincisprezece copii și tineri au murit în perioada decembrie 1996 - martie 1997 într-un centru pentru tineri cu handicap fizic și mintal în satul Dzhurkovo, din cauza frigului și a lipsei hranei, medicamentelor și a altor lucruri de strictă necesitate. Administratorul centrului, observând problemele, a încercat în repetate rânduri, fără succes, să alerteze toate instituțiile publice care erau direct responsabile cu finanțarea centrului și de la care era de așteptat să ia măsuri.

Curtea a constatat o încălcare a art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, datorită neîndeplinirii de către autorități a datoriei lor de a apăra viața copiilor vulnerabili aflați în plasament de o amenințare gravă și imediată. De asemenea, autoritățile nu au efectuat o anchetă oficială efectivă cu privire la decese, care avuseseră loc în circumstanțe cu totul excepționale.

## **2.6.Comportament abuziv din partea cadrelor didactice**

### **V.K. împotriva Rusiei (nr. 68059/13)**

7 martie 2017

Această cauză se referă la rele tratamente aplicate unui băiat de patru ani de către cadre didactice de la grădinița lui publică, care au dus la dezvoltarea unei tulburări neurologice a băiatului. Reclamantul a afirmat în special că educatorii lui: i-au pus cu forța picături de ochi cu antibiotic fără o rețetă medicală sau aprobarea părinților lui; l-au încuiat pe întuneric la toaletă și i-au spus că îl vor mânca șobolanii; l-au forțat să stea în picioare în holul grădiniței, în lenjeria intimă, cu mâinile sus pentru perioade lungi de timp; și, o dată, i-au lipit gura cu bandă adezivă. Acesta a susținut, de asemenea, că investigația care a urmat cu privire la acuzațiile lui fusese inefficientă.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) din Convenție în ceea ce privește atât relele-tratamente aplicate copilului de către educatori, cât și lipsa unei investigații efective din partea autorităților. Aceasta a observat, în special, că relatarea reclamantului despre abuz a fost detaliată, consecventă și coroborată de un educator asistent, unii părinți ai altor elevi din școală și un raport al unui grup de experți. A constatat, în continuare, că abuzul fusese suficient de grav pentru a fi considerat inuman și degradant. Curtea a ținut seama de vârsta extrem de mică a reclamantului la acea dată, de tipul pedepselor care i-au fost aplicate de-a lungul unei perioade de cel puțin câteva săptămâni, de faptul că acele pedepse, aplicate de educatori, care erau într-o poziție de autoritate și control asupra lui, erau aplicate cu scopul de a-l educa prin umilire și înjosire, și de consecințele de lungă durată pe care lea suportat, adică o tulburare neurologică posttraumatică. În continuare, Curtea a observat că relele-tratamente au avut loc în timp ce reclamantul se afla în grija exclusivă a unei grădinițe publice care, sub reglementarea și supravegherea statului, îndeplinea serviciul public de interes general de a îngriji și educa copii de vârstă mică. În consecință, statul a fost direct responsabil de abuzul educatorilor asupra reclamantului. În cele din urmă, o întârziere de trei ani în deschiderea unei anchete penale în legătură cu acuzațiile reclamantului privind relele-tratamente a avut un impact negativ semnificativ asupra eficienței investigației, cea mai gravă consecință fiind faptul că urmărirea penală a cadrelor didactice s-a prescris.

### **3.2.7.Protectia impotriva identificarii minorilor de catre pedofil, prin internet**

Legiuitorul ar fi trebuit să asigure un cadru în care să se reconcilieze confidențialitatea serviciilor de internet cu apărarea ordinii și prevenirea infracționalității și cu protecția drepturilor și libertăților altora, în special ale copiilor și ale altor persoane vulnerabile.

### **K.U. impotriva Finlandei (nr. 2872/02)**

5 decembrie 2008

În martie 1999, a fost postat un anunț pe un site de internet pentru întâlniri, pe numele unui băiat de 12 ani, cu un link către pagina web a băiatului, în care se spunea că acesta căuta o relație intimă cu un băiat de vârsta lui sau de o vârstă mai mare „care să îl îndrume”. Băiatul a aflat de anunț când a primit un email de la un bărbat interesat. Furnizorul serviciului a refuzat să identifice persoana responsabilă, susținând că ar constitui o încălcare a confidențialității. Instanțele finlandeze au hotărât că furnizorul de servicii nu putea fi, conform legii, obligat să dezvăluie informația în cauză.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Aceasta a considerat că postarea anunțului a constituit o infracțiune prin care un minor era identificat ca tinta pentru pedofilie .

### **Trabajo Rueda împotriva Spaniei**

30 mai 20176

Această cauză se referă la ridicarea computerului reclamantului pe motivul că conținea materiale de pornografie infantilă. Reclamantul s-a plâns că ridicarea de către poliție și inspectarea computerului lui au constituit o ingerință în dreptul lui la respectarea vieții private și a corespondenței.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Aceasta a observat, mai întâi, că accesul poliției la documente din computerul personal al reclamantului și condamnarea acestuia au constituit o ingerință în dreptul lui la respectarea vieții private. Această ingerință a fost prevăzută de legea națională. De asemenea, aceasta urmărea scopul legitim al „prevenirii infracțiunilor” și „protecției drepturilor altora”. În această privință, Curtea a subliniat în special că „abuzul sexual este, fără îndoială, o infracțiune abominabilă, cu efecte devastatoare asupra victimelor” și că „copiii și alte persoane vulnerabile sunt îndreptățite să aibă protecția statului sub forma unor măsuri de descurajare eficiente, față de interferențe atât de grave în aspecte esențiale ale vieții lor private”. Cu toate acestea, Curtea a considerat că ridicarea de către poliție a computerului și inspectarea fișierelor conținute de acesta, fără autorizație judiciară prealabilă, nu fusese proporțională cu scopurile legitime urmărite și nu fusese „necesară într-o societate democratică”. Aceasta a constatat că era dificil de estimat urgența situației care a cerut ca poliția să ridice fișierele din computerul personal al reclamantului și să acceseze conținutul acestora, ocolind cerința normală a unei autorizații judiciare prealabile, când de fapt computerul în cauză era deja în mâinile poliției și autorizația prealabilă putea fi obținută destul de repede fără a împiedica anchetele poliției.

## **2. 8.Reglementări privind căsătoria**

### **Z. H. si R. H. împotriva Elveției (nr. 60119/12)**

8 decembrie 2015

Reclamantii, care au avut o căsătorie religioasă în Iran la vârsta de 14, respectiv 18 ani, s-au plâns de refuzul autorităților elvețiene de a le recunoaște căsătoria ca fiind validă și de a o lua în considerare pentru cererea lor de azil.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând, în special, că Convenția nu poate fi interpretată ca cerând unui stat să recunoască o căsătorie a unui copil de 14 ani.

## **2.9.Servitute și muncă forțată sau obligatorie**

### **Siliadin împotriva Franței**

26 iulie 2005

Reclamanta, o resortisantă din Togo care a ajuns în Franța în 1994 cu intenția de a studia, a fost pusă să muncească ca îngrijitoare într-o reședință privată din Paris. Având pașaportul confiscat, aceasta a lucrat fără plată, 15 ore pe zi, fără să aibă o zi liberă, timp de mai mulți ani. Reclamanta a susținut că a fost sclavă folosită pentru activități casnice.

---

Curtea a constatat că reclamanta nu fusese în situație de sclavie pentru că angajatorii ei, deși exercitaseră control asupra ei, nu avuseseră „un drept veritabil de proprietate legală asupra ei, reducând-o la statutul unui « obiect »”. Aceasta a hotărât, totuși, că legislația penală în vigoare la acea dată nu o protejase suficient și că deși legislația se schimbase ulterior, nu fusese aplicabilă în situația ei. Curtea a concluzionat că reclamanta fusese ținută în servitute, încălcându-se art. 4 (interzicerea sclaviei, servituții și a muncii forțate sau obligatorii) din Convenție.

#### **N. si V. împotriva Franței (cererea nr. 67724/09)**

11 octombrie 2012

Cauza se referea la acuzații de servitute sau muncă forțată ori obligatorie (munci casnice neremunerate în casa mătușii și a unchiului lor) de către două surori orfane din Burundi în vârstă de 16 și zece ani.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 4 (interzicerea sclaviei și a muncii forțate) din Convenție sub aspect material, în ceea ce o privește pe prima reclamantă, întrucât statul nu a instituit un cadru legislativ și administrativ care să facă posibilă lupta eficientă împotriva servituții și a muncii forțate. În continuare, aceasta a constatat că nu a fost încălcat art. 4, sub aspect procedural, în ceea ce o privește pe prima reclamantă, cu privire la obligația statului de a efectua o investigație efectivă a cazurilor de servitute și muncă forțată. În cele din urmă, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 4 în ceea ce o privește pe cea de-a doua reclamantă.

Curtea a concluzionat, în special, că prima reclamantă a fost supusă la muncă forțată sau obligatorie, întrucât aceasta a trebuit să efectueze, sub amenințarea de a fi trimisă înapoi în Burundi, activități care ar fi fost descrise ca muncă dacă erau efectuate de o persoană profesionistă remunerată - „munca forțată” se distingea de activități referitoare la asistență reciprocă în familie sau coabitare, avându-se în vedere, în special, natura și volumul activității în cauză. Curtea a considerat, de asemenea, că prima reclamantă fusese ținută în servitute, din moment ce aceasta simțea că situația ei era neschimbătoare și era improbabil ca aceasta să se modifice. În cele din urmă, Curtea a constatat că Franța nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul art. 4 din Convenție de a combate munca forțată.

### **2.10. Abuz sexual**

#### **X si Y împotriva Olandei (nr. 8978/80)**

26 martie 1985

O fată cu handicap mintal (a doua reclamantă) a fost violată în centrul pentru copii cu handicap mintal în care locuia, la o zi după ce a împlinit șaisprezece ani (care era vârsta consimțământului sexual în Olanda) de către o rudă a persoanei responsabile. Aceasta a fost traumatizată de experiență, dar a fost considerată inaptă pentru a semna o plângere oficială, având în vedere vârsta mentală mică a acesteia. Tatăl acesteia (primul reclamant) a semnat în locul ei, dar nu a fost inițiată o acțiune împotriva autorului actului, deoarece era necesar ca fata să depună ea însăși plângerea. Instanțele interne au recunoscut că exista o lacună legislativă.

Curtea a reamintit că, deși obiectul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție este, în esență, acela de a apăra persoanele particulare împotriva ingerinței arbitrare a autorităților publice, acesta nu se limitează la a obliga statul să se abțină de la astfel de ingerințe: pe lângă acest demers în primul rând negativ, ar putea exista obligații pozitive inerente în respectarea efectivă a vieții private sau de familie. În prezenta cauză, Curtea a constatat că protecția acordată de dreptul civil în cazul unei fapte ilegale de tipul celei la care a fost supusă cea de-a doua reclamantă nu era suficientă. În acest caz, erau în joc valori fundamentale și aspecte esențiale ale vieții private. Descurajarea eficientă era indispensabilă în acest domeniu și putea fi realizată doar prin norme de drept penal. Observând că nu i s-

a asigurat o protecție practică și eficientă prin Codul penal olandez, Curtea a concluzionat, ținând seama de natura faptei ilegale în cauză, că a doua reclamantă a fost victima unei încălcări a art. 8 din Convenție.

**P. si J.C. împotriva Regatului Unit (nr. 38719/97)**

10 octombrie 2002

O soră și un frate au fost amândoi abuzați sexual de către tatăl lor vitreg de la vârsta de aproximativ opt, respectiv zece ani. Aceștia susțin că au informat serviciile sociale ale autorității locale în legătură cu abuzul, dar autoritățile nu i-au protejat. Fata a încercat să se sinucidă după ce a fost violată de tatăl ei vitreg. Aceasta a dezvoltat o tulburare de personalitate, iar băiatul ulterior a suferit de epilepsie. Amândoi au fost afectați pe termen lung de depresie și traumă.

Curtea a constatat în special că nu a existat nicio cale de atac efectivă, sau acces la compensare disponibile pentru copii cu privire la acuzațiile lor, încălcându-se art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă) din Convenție.

**M.C. împotriva Bulgariei (nr. 39272/98)**

4 decembrie 2003

Reclamanta, în vârstă de 14 ani (vârsta de consimțământ cu privire la actul sexual în Bulgaria) a fost violată de doi bărbați; aceasta a strigat în timpul și după ce a fost violată și a fost dusă, apoi, la spital de către mama ei, unde s-a descoperit că himenul îi fusese rupt. Pentru că nu s-a putut stabili că aceasta a opus rezistență sau a strigat după ajutor, făptuitorii nu au fost trimiși în judecată.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, reținând, în special, tendința generală spre recunoașterea lipsei consimțământului ca fiind elementul esențial în determinarea violului și a abuzului sexual. Victimele abuzului sexual, în special fetele tinere, deseori nu au reușit să opună rezistență din motive psihologice (supunându-se pasiv sau disociindu-se de viol) sau din frică de alte agresiuni. Subliniind că statele aveau o obligație de a trimite în judecată orice act sexual neconsimțit, chiar și dacă victima nu a opus rezistență fizic, Curtea a constatat că atât investigația cazului cât și legislația bulgară erau defectuoase.

**P.M. împotriva Bulgariei (nr. 49669/07)**

24 ianuarie

Această cauză se referea la plângerea reclamantei că, după ce a fost violată la vârsta de 13 ani, autorităților bulgare le-a luat mai mult de 15 ani să definitiveze investigația care a urmat, iar ea nu a avut nicio cale de atac împotriva reticenței acestora de a-i trimite în judecată pe agresorii ei.

Curtea, constatând că investigația plângerii reclamantei cu privire la viol fusese ineficace, deși faptele cazului și identitatea infractorilor fuseseră stabilite, a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) din Convenție sub aspect procedural.

**C.A.S. și C.S. împotriva României (nr. 26692/05)**

20 martie 2012

Această cauză se referea la plângerea unui copil de șapte ani și a tatălui lui că a durat cinci ani pentru ca autoritățile să investigheze violul comis în repetate rânduri asupra primului reclamant de către un bărbat, în cele din urmă achitat care intrase cu forța în

apartamentul familiei când băiatul se întorcea singur de la școală, în perioada ianuarie- aprilie 1998.

Curtea, constatând că autoritățile nu reușiseră să ducă la capăt o investigație efectivă cu privire la acuzațiile de abuz sexual violent ale primului reclamant și să asigure protecția adecvată a vieții lui private și de familie, a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentului inuman sau degradant) și art. 8

(dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. În această hotărâre judecătorească, Curtea a recunoscut în mod clar că statele au o obligație pozitivă în temeiul art. 3 și 8 din Convenție să asigure o anchetă penală efectivă a cazurilor de violență împotriva copiilor. În plus, aceasta a făcut referire în mod special la obligațiile internaționale pe care România și le asumase pentru protecția copiilor împotriva oricărei forme de abuz<sup>6</sup>, inclusiv ajutorul pentru recuperarea și reintegrarea socială a victimelor, și regretă mai ales faptul că primul reclamant nu a primit niciodată consiliere și nu a fost însoțit de un psiholog calificat în timpul procedurilor referitoare la violul său sau ulterior.

### **I.G. împotriva Republicii Moldova (nr. 53519/07)**

15 mai 2012

Reclamanta a susținut că, la vârsta de 14 ani, fusese violată de un cunoscut (un bărbat de 23 de ani care locuia în aceeași zonă cu bunica reclamantei, pe care o vizita des). Aceasta s-a plâns în special că autoritățile nu investigaseră acuzațiile ei în mod eficace. Curtea a hotărât că investigația cazului reclamantei nu îndeplinise cerințele inerente obligațiilor pozitive ale statului de a investiga eficace și de a pedepsi toate formele de viol și abuz sexual, încălcându-se art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) din Convenție.

### **P. și S. împotriva Poloniei (nr. 57375/08)**

30 octombrie 2012

Reclamanții sunt o fiică și mama ei. În 2008, la vârsta de 14 ani, prima reclamantă a rămas însărcinată în urma unui viol. Reclamantele s-au plâns în special de absența unui cadru legal cuprinzător care să garanteze primei reclamante accesul la timp și neobstrucționat la avort în condițiile stabilite de legile aplicabile, și de faptul că s-au făcut publice informații cu privire la cauză. Acestea s-au plâns, în continuare, că îndepărtarea primei reclamante din custodia mamei ei și plasarea acesteia într-un adăpost pentru tineri și ulterior într-un spital au fost ilegale, și au susținut că circumstanțele cauzei au constituit tratament inuman sau degradant.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, în ceea ce privește determinarea accesului la avort legal, în ceea ce le privește pe ambele reclamante și în ceea ce privește divulgarea datelor cu caracter personal ale reclamantelor.

### **O'Keeffe împotriva Irlandei**

28 ianuarie 2014 (Marea Cameră)

Această cauză viza problema responsabilității statului pentru abuzul sexual asupra unei eleve în vârstă de nouă ani, de către un profesor laic într-o Școală Națională Irlandeză, în anul 1973. Reclamanta s-a plâns, în special, că statul irlandez nu a reușit să structureze sistemul de învățământ primar în așa fel încât să o protejeze de abuz, și nici să investigheze sau să furnizeze un răspuns judiciar adecvat pentru relele tratamente la care a fost supusă. Aceasta a susținut, de asemenea, că nu a putut să obțină recunoașterea și compensarea pentru faptul că statul nu a protejat-o.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) și art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă) din Convenție în ceea ce privește faptul că statul nu a protejat-o pe reclamantă de abuzul sexual și că aceasta nu a putut obține recunoașterea la nivel național a acestei lipse de protecție. Aceasta a hotărât, de asemenea, că nu a fost încălcat art. 3 din Convenție în ceea ce privește investigația capetelor de cerere cu privire la abuzul sexual de la școala reclamantei. Curtea a constatat, în special, că era o obligație inherentă a unui guvern să protejeze copiii de rele-tratamente, mai ales în contextul învățământului primar. Acea obligație nu a fost îndeplinită atunci când statul irlandez, care trebuia să fi avut cunoștința de abuzurile sexuale comise de adulți asupra copiilor înainte de anii 1970 prin, între altele, rata semnificativă a urmăririi penale a acestor infracțiuni, cu toate acestea a continuat să încredințeze administrarea învățământului primar a vastei majorități a copiilor mici irlandezi din Școlile

Naționale, fără a stabili vreun mecanism sau control efectiv al statului împotriva riscului de astfel de abuzuri. Dimpotrivă, potențiale plângeri au fost redirecționate de la autoritățile statului către administratorii Școlilor Naționale (în general preotul local). Într-adevăr, orice sistem de detectare și raportare a abuzurilor care a permis să se întâmple peste 400 de incidente de abuz în școala reclamantei de-a lungul unei perioade atât de îndelungate trebuie considerat inefficient.

### **Manuello si Nevi împotriva Italiei**

20 ianuarie 2015

În iunie 2002 a fost instituită procedura penală împotriva fiului reclamanților, după ce directoarea școlii unde învăța fiica lui de aproape cinci ani îl raportase la poliție pe motivul suspiciunii de interferență sexuală asupra unui minor. La 1 august 2002, mama copilului a solicitat unei instanțe pentru cauze cu minori să îl decadă pe soțul ei din exercitarea drepturilor părintești. Reclamanții nu și-au mai văzut nepoata de la acea dată. Aceștia s-au plâns în special de durata excesivă a procedurilor de autorizare pentru a se întâlni cu copilul și de neexecutarea de către serviciile sociale a deciziei instanței din februarie 2006 prin care erau autorizați să o contacteze.

Curtea a hotărât că a fost încălcat dreptul reclamanților la respectarea vieții lor de familie în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a observat în special că interzicerea întâlnirilor între bunici și nepoata lor, din motivul că aceasta îi asocia pe bunici cu tatăl ei și cu suferința prin care a trecut în urma prezumtivei interferențe sexuale, a fost o măsură pe care autoritățile erau îndreptățite să o ia în cazuri de maltratare. Cu toate acestea, deși este nevoie de multă grijă în acest tip de situații și măsurile de protecție a copilului ar putea include restricția contactului cu membrii ai familiei, Curtea a considerat că autoritățile nu au făcut eforturile necesare pentru a proteja legăturile de familie între bunici și nepoata lor, care nu s-au văzut timp de aproximativ 12 ani.

### **M.G.C. împotriva României (nr. 61495/11)**

15 martie 2016

Reclamanta, în vârstă de 11 ani la acea dată, a afirmat că a fost violată, în perioada august 2008 - februarie 2009, în casa unei familii vecine unde aceasta mergea des să se joace cu două fete de aceeași vârstă. În cererea ei, aceasta a susținut că legislația și practica din România nu asigurau copiilor o protecție efectivă împotriva violului și a abuzului sexual. În special, în România infracțiunea de viol necesită lipsa de consimțământ din partea victimei, ceea ce era imposibil pentru ea de dovedit pentru că nu erau semne de violență pe corpul ei. În plus, autoritățile, ignorând rezultatele examinării ei psihiatrice, refuzaseră să ia în considerare faptul că vârsta ei mică și vulnerabilitatea ei au constituit factori care au contribuit la atitudinea ei față de abuz.

În această cauză, Curtea a hotărât că au fost încălcate obligațiile pozitive ale României în temeiul art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) și al art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

### **I.C. împotriva României (nr. 36934/08)**

24 mai 2016

Această cauză se referă la presupusul viol al reclamantei când aceasta avea 14 ani și la investigația care a urmat. Reclamanta s-a plâns că, întrucât nu exista nicio probă fizică a agresiunii, sistemul de justiție penală din România era mai înclinat să îi creadă pe bărbații implicați în abuz decât pe ea. În plus, autoritățile, refuzând să ia în considerare vârsta ei tânără și vulnerabilitatea ei fizică/psihologică, nu au manifestat nicio considerație pentru nevoia de a o proteja ca și minor.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) din Convenție, constatând că ancheta cazului a fost deficientă, în special în ceea ce privește neaplicarea efectivă de către statul român a sistemului de legislație penală pentru a pedepsi toate formele de viol și

abuz sexual. Curtea a considerat în special că autoritățile din România au arătat prea multă importanță lipsei de dovezi că reclamanta a opus rezistență în timpul incidentului, bazându-și concluziile doar pe declarațiile prezumtivilor violatori în care aceștia au afirmat că fata își dăduse consimțământul pentru actul sexual și pe faptul că pe corpul ei nu se vedeau urme de violență. Mai mult, nici procurorii și nici judecătorii care au decis în acest caz nu au ținut seama de context în abordarea lor, neluând în considerare vârsta ei tânără, un ușor handicap intelectual pe care aceasta îl avea și faptul că pretinsul viol, în care au fost implicați trei bărbați, avusese loc în timpul nopții, pe vreme rece - toate acestea contribuind la creșterea vulnerabilității ei. Într-adevăr, ar fi trebuit analizată cu o atenție deosebită validitatea consimțământului reclamantei pentru actele sexuale având în vedere ușoara ei dizabilitate intelectuală. În acest context, pretinsul abus sexual împotriva reclamantei era de așa natură încât existența unor mecanisme utile de detectare și raportare erau fundamentale pentru implementarea efectivă a legislației penale relevante și pentru accesul ei la modalități de reparare adecvate.

#### **G.U. împotriva Turciei (nr. 16143/10)**

18 octombrie 2016

Cauza se referea la plângerea unei tinere (G.U.), minoră la data relevantă, care susținea că a fost violată și agresată sexual de tatăl ei vitreg (M.S.), în vârstă de 62 de ani la acea dată. Reclamanta s-a plâns în special de lipsa unei proceduri efective. Aceasta a susținut că a fost victima unei infracțiuni care a rămas nepedepsită și a criticat faptul că a fost obligată să prezinte probe în ședință publică și că raportul Institutului de Medicină Legală sugera că aceasta se poate să fi consimțit la actele pe care le reclama.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante/lipsa unei anchete efective) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Fără a exprima o opinie cu privire la vinovăția tatălui vitreg, aceasta a constatat în special că autoritățile competente nu au explorat posibilitățile disponibile pentru a stabili toate circumstanțele și nu au luat în considerare vulnerabilitatea deosebită și factorii psihologici speciali implicați în violul comis asupra minorilor, într-un cadru de familie.

#### **M.P. împotriva Finlandei (nr. 36487/12)**

15 decembrie 2016

Această cauză a vizat condamnarea reclamantei pentru calomnie pentru că și-a exprimat față de un asistent social îngrijorarea că fiica ei s-ar putea să fi fost abuzată sexual de tatăl ei (al copilului). Reclamanta își manifesta pentru a doua oară aceste îngrijorări, după ce o investigație a poliției cu privire la niște acuzații concluzionase că nu exista nicio dovadă a vreunei infracțiuni.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a constatat în special că autoritățile finlandeze nu păstrasera un echilibru corect între nevoia de a o proteja pe fiica reclamantei împotriva riscului unei potențiale vătămări grave și nevoia de a-l proteja pe tată de o suspiciune eronată de abus asupra copilului. Într-adevăr, a fost disproporționat să fie urmărită penal reclamanta și condamnată pentru calomnie în contextul situației ei - o conversație confidențială la telefon între ea și un asistent social.

## **2.11. Violența în școli**

#### **Kavak împotriva Turciei**

10 iulie 2012

Această cauză se referea la uciderea fiului și fratelui reclamanților, în vârstă de 15 ani, care a fost înjunghiat în fața unei școli de către un elev. Reclamanții au susținut în special că băiatul murise din cauza

neglijenței conducerii școlii și s-au plâns, de asemenea, de durata lungă a procedurii administrative de compensare.

Curtea a reiterat în această cauză că autoritățile școlare au un rol esențial în protecția sănătății și confortului elevilor - având în vedere vulnerabilitatea lor deosebită datorată vârstei lor - și o datorie principală de a-i proteja de orice formă de violență la care ar putea fi supuși în timp ce se află sub supravegherea școlii. Deși nu e de așteptat ca personalul didactic să supravegheze fiecare elev tot timpul, deplasările în incinta și în afara școlii necesită o supraveghere sporită. În prezenta cauză, Curtea a observat că, în special, conducerea școlii raportase fără succes problemele de securitate autorităților competente și solicitase chiar și asistența poliției. Aceasta a hotărât că a fost încălcat art. 2 (dreptul la viață) din Convenție, constatând că, în circumstanțele cauzei, autoritățile turce nu și-au îndeplinit datoria de a asigura supravegherea școlii. Curtea a hotărât, în continuare, că a fost încălcat art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil într- un termen rezonabil) din Convenție pe motivul duratei excesive a procedurilor de compensare care au durat cinci ani și trei luni.

#### **IV. JURISPRUDENȚA CEDO PRIVIND SUPRAVEGHEREA ÎN MASA ȘI SUPRAVEGHEREA LA LOCUL DE MUNCĂ**

##### **1. SUPRAVEGHEREA ÎN MASA**

Art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că:

*„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.*

*2. Nu este admisă ingerința unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât cum ar fi în conformitate cu legislația și necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței publice sau bunăstării economice a țării, pentru prevenirea dezordinii sau a infracțiunilor, pentru protejarea sănătății sau a moralei publice, sau pentru protecția drepturilor și libertăților altora”.*

Pentru a stabili dacă ingerința autorităților în viața privată sau corespondența reclamanților era necesară într-o societate democratică și a fost păstrat un echilibru just între diferitele interese implicate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului examinează dacă ingerința era prevăzută de lege, urmărirea un obiectiv legitim sau obiective legitime și dacă era proporțională cu obiectivul urmărit.

### **Klass si alții împotriva Germaniei**

6 septembrie 1978 (hotărâre)

În această cauză, reclamanții, cinci avocați germani, s-au plâns, în special, de legislația din Germania care autoriza autoritățile să le monitorizeze corespondența și comunicațiile telefonice fără a obliga autoritățile să-i informeze ulterior despre măsurile luate împotriva lor.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, constatând că legiuitorul german era justificat să considere ingerința rezultată din legislația contestată în exercitarea dreptului garantat de art. 8 ca fiind necesară într-o societate democratică în interesul securității naționale și pentru a preveni dezordinea sau faptele penale. Curtea a observat, în special, că aceste competențe de a supraveghea în secret cetățenii, caracteristice unui stat polițienesc, sunt tolerabile în temeiul Convenției numai în măsura strict necesară pentru protejarea instituțiilor democratice. Constatând, însă, că, în prezent, societățile democratice sunt amenințate de forme extrem de sofisticate de spionaj și de terorism, ceea ce impune ca statul să fie capabil în mod efectiv, pentru a contracara efectiv astfel de amenințări, să supravegheze în secret elementele subversive care operează în jurisdicția sa, Curtea a considerat că existența unei anumite legislații care acorda competența de a supraveghea în secret corespondența, comunicările prin poștă și telecomunicațiile era, în condiții excepționale, necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale și/sau pentru a preveni dezordinea sau faptele penale.

### **Weber si Saravia împotriva Germaniei**

29 iunie 2006 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamanții - primul, un jurnalist independent, al doilea prelua mesajele telefonice pentru primul reclamant și i le transmitea - au susținut, în special, că anumite dispoziții din Legea din 1994 privind combaterea infracționalității, care modifica Legea din 1968 privind limitarea secretului corespondenței, poștei și telecomunicațiilor („Legea G 10”)<sup>7</sup>, astfel cum au fost interpretate și modificate de Curtea Constituțională Federală prin hotărârea din 14 iulie 1999, le încălca dreptul la respectarea vieții private și a corespondenței.

Curtea a declarat plângerea reclamanților inadmisibilă ca fiind vădit nefondată. Având în vedere toate dispozițiile contestate din Legea G 10, astfel cum a fost modificată, în contextul legislativ existent, Curtea a constatat că existau garanții adecvate și efective împotriva abuzurilor privind competențele de monitorizare strategică ale statului. În consecință, Curtea a fost convinsă că Germania, în cadrul marjei sale de apreciere destul de largi în acest domeniu, era îndreptățită să considere că ingerințele în secretul telecomunicațiilor rezultate din dispozițiile contestate au fost necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale și pentru a preveni săvârșirea de infracțiuni.

---

<sup>7</sup>. Legea G 10 a fost modificată pentru a soluționa așa-numita monitorizare strategică a telecomunicațiilor, respectiv colectarea de informații prin interceptarea telecomunicațiilor pentru a identifica și a preveni pericolele grave cu care se confrunta Republica Federală Germania, ca de exemplu un atac armat de pe teritoriul său sau comiterea de atacuri teroriste internaționale și alte infracțiuni grave. Modificările vizau, în special, extinderea puterilor Serviciului de Informații Federal în privința înregistrării telecomunicațiilor în cursul unei monitorizări strategice, precum și utilizarea datelor cu caracter personal obținute prin intermediul acestora și transmiterea lor către alte autorități.

### **Liberty si alții împotriva Regatului Unit**

1 iulie 2008 (hotărâre)

Reclamantele, o organizație britanică și două organizații irlandeze pentru protecția libertăților civile, au susținut că, între 1990 și 1997, telefoanele, faxurile, mesageriile electronice și comunicațiile de date, inclusiv informații confidențiale și supuse secretului profesional, au fost interceptate de un dispozitiv de testare electronic gestionat de Ministerul Apărării britanic. Au introdus cereri în fața Tribunalului pentru Litigii referitoare la Interceptarea Comunicațiilor (Interception of Communications Tribunal), a Procurorului General (Director of Public Prosecutions) și a Tribunalului pentru Litigii referitoare la Competențele de Investigare (Investigatory Powers Tribunal) pentru a contesta legalitatea interceptării comunicațiilor acestora, fără însă niciun rezultat.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție. A considerat că, la momentul relevant, dreptul intern nu indica cu suficientă claritate, astfel încât să ofere o protecție adecvată împotriva abuzului de putere, domeniul de aplicare sau modul de exercitare a marjei de apreciere foarte extinse conferite autorităților pentru a intercepta și examina comunicațiile externe. În special, nu prevedea, astfel cum impune jurisprudența Curții, într-o formă accesibilă publicului, nicio indicație despre procedura aplicabilă selectării în vederea examinării, partajării, stocării și distrugerii materialului interceptat. Ingerința în drepturile reclamantelor în temeiul art. 8 nu era, prin urmare, „prevăzută de lege”.

### **Kennedy împotriva Regatului Unit**

18 mai 2010 (hotărâre)

Suspectând că poliția îi intercepta comunicațiile după ce a început o mică afacere, reclamantul a formulat o plângere către Tribunalul pentru Litigii referitoare la Competențele de Investigare [Investigatory Powers Tribunal (IPT)]. În cele din urmă, a fost informat, în 2005, că nu s-a constatat nimic în privința plângerilor formulate. Aceasta însemna că comunicațiile sale nu au fost interceptate sau că IPT a considerat toate interceptările ca fiind legale. IPT nu a furnizat informații suplimentare. Reclamantul s-a plâns despre presupusa interceptare a comunicațiilor sale.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că legislația Regatului Unit privind interceptarea comunicațiilor interne, coroborată cu clarificările aduse prin publicarea unui cod de deontologie, indica cu o claritate suficientă procedurile de autorizare și prelucrare a mandatelor de interceptare, precum și prelucrarea, comunicarea și distrugerea datelor colectate. În plus, nu exista nicio dovadă a unor deficiențe semnificative în aplicarea și funcționarea regimului de supraveghere. Prin urmare, având în vedere garanțiile împotriva abuzurilor, precum și garanțiile mai generale oferite de controlul Comisarului și examinarea efectuată de IPT, măsurile de supraveghere contestate, în măsura în care ar fi putut să fie aplicate reclamantului, erau justificate în temeiul art. 8 din Convenție.

### **Roman Zakharov împotriva Rusiei**

4 decembrie 2015 (hotărâre - Marea Cameră)

Această cauză privea sistemul de interceptare secretă a comunicațiilor de telefonie mobilă în Rusia. Reclamantul, editor-șef al unei edituri, s-a plâns, în special, de faptul că operatorii de rețele de telefonie mobilă din Rusia erau obligați prin lege să instaleze echipamente care să permită agențiilor de aplicare a legii să desfășoare măsuri operative de investigații și că, fără garanții suficiente în temeiul dreptului rus, acest fapt permitea interceptarea generalizată a comunicațiilor.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că dispozițiile legale ruse care reglementau interceptarea comunicațiilor nu ofereau garanții adecvate și efective împotriva arbitrarului și riscurilor de abuz inerente oricărui sistem de supraveghere secretă, care era extrem de ridicat într-un sistem precum cel din Rusia, în care serviciile secrete și poliția aveau acces direct, prin mijloace tehnice, la toate comunicațiile de telefonie mobilă. În special, Curtea a constatat deficiențe în ceea ce

privește cadrul legal în următoarele domenii: circumstanțele în care autoritățile publice din Rusia sunt abilitate să recurgă la măsuri de supraveghere secretă; durata unor astfel de măsuri, în special circumstanțele în care ar trebui să înceteze; procedurile de autorizare a interceptării, precum și stocarea și distrugerea datelor interceptate; controlul interceptărilor. În plus, caracterul efectiv al căilor de atac disponibile pentru a contesta interceptarea comunicațiilor era afectat de faptul că acestea erau disponibile numai persoanelor care puteau să probeze interceptarea și că obținerea unor astfel de probe era imposibilă în lipsa unui sistem de notificare sau a posibilității de a avea acces la informații privind interceptarea.

**A se vedea**, de asemenea: Akhlovustin împotriva Rusiei, Zubkov și alții împotriva Rusiei, Moskalev împotriva Rusiei și Konstantin Moskalev împotriva Rusiei, hotărâri din 7 noiembrie 2017.<sup>8</sup>

### **Szabo și Vissv împotriva Ungariei**

12 ianuarie 2016 (hotărâre)

Această cauză privea legislația maghiară referitoare la supravegherea secretă antiteroristă, introdusă în 2011. Reclamanții s-au plâns, în special, că exista posibilitatea de a face obiectul unor măsuri nejustificate și disproporționate intruzive, în cadrul juridic maghiar, de supraveghere secretă în scopuri legate de securitatea națională [și anume „art. 7/E (3) privind supravegherea”]. Reclamanții susțineau, în special, că acest cadru juridic era predispus la abuzuri, în special în lipsa unui control jurisdicțional.

În speță, Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 din Convenție. A admis că era o consecință firească a formelor actuale ale terorismului ca guvernele să recurgă la tehnologii de vârf, inclusiv la o monitorizare masivă a comunicațiilor, pentru a anticipa incidente iminente. Cu toate acestea, Curtea nu a fost convinsă că legislația în cauză oferea suficiente garanții pentru evitarea abuzurilor. În special, domeniul de aplicare al măsurilor putea include practic orice persoană în Ungaria, date fiind noile tehnologii care permit Guvernului să intercepteze volume mari de date chiar și despre persoane din afara sferei inițiale a operațiunii. Pe de altă parte, dispunerea unor astfel de măsuri s-a luat în întregime de către guvern, fără a exista o evaluare dacă interceptarea comunicațiilor era strict necesară și fără ca măsuri corective efective, nici măcar judiciare, să fie puse în aplicare. Curtea a hotărât, în continuare, că în speță nu a fost încălcat art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție, coroborat cu art. 8, reitărând faptul că art. 13 nu poate fi interpretat ca impunând o cale de atac împotriva stadiului în care se află dreptul intern.

### **Tretter și alții împotriva Austriei (nr. 3599/10)**

Cerere comunicată guvernului austriac la 6 mai 2013

Această cauză privește modificările aduse legii privind competențele polițienești, care a intrat în vigoare în ianuarie 2008 și a extins competențele autorităților polițienești de a colecta și prelucra date cu caracter personal.

Curtea a comunicat cererea guvernului austriac și a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și a corespondenței), art. 10 (libertatea de exprimare) și art. 34 (dreptul de petiționare individual) din Convenție.

**Cerere similară pendinte:** Ringler împotriva Austriei (nr. 2309/10), cerere comunicată guvernului austriac la 6 mai 2013

### **Big Brother Watch și alții împotriva Regatului Unit (nr. 58170/13)**

Bureau of Investigative Journalism și Alice Ross împotriva Regatului Unit (nr. 62322/14)

---

Aceste hotărâri vor deveni definitive în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 (Hotărâri definitive) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

10 organizații pentru drepturile omului și alții împotriva Regatului Unit (nr. 24960/15)

Cereri comunicate Guvernului Regatului Unit la, respectiv, 9 ianuarie 2014, 5 ianuarie 2015 și 24 noiembrie 2015

Plângerile în aceste cauze au fost generate de scurgerile de informații făcute de către Edward Snowden cu privire la programele de supraveghere electronică folosite de Statele Unite ale Americii și Regatul Unit pentru interceptarea majorităților comunicațiilor, precum și cu privire la schimbul de comunicații interceptate și comunicații de date între cele două state. Reclamanții în cele 3 cereri erau convinși că, dat fiind natura sensibilă a activităților lor, comunicațiile efectuate ar fi putut fi interceptate fie de serviciul de informații al Regatului Unit, fie de cel al Statelor Unite.

Curtea a comunicat cererea primului reclamant Guvernului Regatului Unit la 9 ianuarie 2014 și a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și a corespondenței) din Convenție. A comunicat cererea celui de-al doilea reclamant Guvernului Regatului Unit la 5 ianuarie 2015 și a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8 și art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție. Cea de-a treia cerere a fost comunicată Guvernului Regatului Unit la 24 noiembrie 2015 și Curtea a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8, art. 10, art. 6 (dreptul la un proces echitabil), art. 14 (interzicerea discriminării) și art. 34 (dreptul de petiționare individual) din Convenție.

Association confraternelle de la presse judiciaire împotriva Franței și alte 11 cereri (nr. 49526/15, 49615/15, 49616/15, 49617/15, 49618/15, 49619/15, 49620/15, 49621/15, 55058/15, 55061/15, 59602/15 și 59621/15)

Cereri comunicate guvernului francez la 26 aprilie 2017

Aceste cereri, care au fost introduse de avocați și jurnaliști, precum și de persoane juridice care au legătură cu aceste profesii, privesc Legea informațiilor franceză din 24 iulie 2015.

Curtea a comunicat cererile guvernului francez și a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și a corespondenței), art. 10 (libertatea de exprimare) și art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție.

## **2. SUPRAVEGHEREA LA LOCUL DE MUNCA**

*Art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că:*

*„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.*

*2. Nu este admisă ingerința unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât cum ar fi în conformitate cu legislația și necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței publice sau bunăstării economice a țării, pentru prevenirea dezordinii sau a infracțiunilor, pentru protejarea sănătății sau a moralei publice, sau pentru protecția drepturilor și libertăților altora”.*

Pentru a stabili dacă ingerința autorităților în viața privată sau corespondența reclamanților era necesară într-o societate democratică și a fost păstrat un echilibru just între diferitele interese implicate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului examinează dacă ingerința era prevăzută de lege, urmărirea un obiectiv legitim sau obiective legitime și dacă era proporțională cu obiectivele urmărite.

### **2.1. Monitorizarea utilizării telefonului și a internetului**

Halford împotriva Regatului Unit

25 iunie 1997 (hotărâre)

Reclamanta, care avea rangul cel mai înalt al unui ofițer de poliție de sex feminin în Regatul Unit, a introdus o acțiune pentru discriminare după ce i s-a refuzat promovarea în gradul de inspector general adjunct (Deputy Chief Constable) pe durata a mai mult de 7 ani. În fața Curții Europene a Drepturilor Omului a susținut, în special, că i-au fost interceptate convorbirile telefonice la birou și acasă cu scopul de a obține informații care să fie utilizate împotriva sa în timpul procedurii.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că, în speță, **a fost încălcat art. 8** din Convenția Europeană a Drepturilor Omului în ceea ce privește interceptarea convorbirilor telefonice efectuate din biroul reclamantei. În primul rând, a constatat că discuțiile purtate telefonic de reclamantă din biroul său intrau în domeniul de aplicare al noțiunilor „viață privată” și „corespondență” și că art. 8 din Convenție era așadar aplicabil acestui capăt de cerere. Curtea a observat, de asemenea, că exista o probabilitate rezonabilă ca apelurile efectuate de reclamantă din biroul său să fi fost interceptate de poliție cu scopul principal de a colecta probe în apărarea împotriva acțiunii pentru discriminare pe motive de sex introduse împotriva acestora. Interceptarea constituia o ingerință din partea unei autorități publice în exercitarea dreptului reclamantei la respectarea vieții sale private și a corespondenței. În cele din urmă, Curtea a observat că Legea privind interceptarea comunicațiilor din 1985 nu se aplica sistemelor de comunicații interne operate de autoritățile publice și că nu există nicio altă dispoziție de drept intern care să reglementeze interceptările convorbirilor telefonice efectuate de astfel de sisteme. În consecință, nu se putea afirma că ingerința era „prevăzută de lege”, întrucât dreptul intern nu oferea reclamantei protecție adecvată împotriva ingerințelor poliției în dreptul acesteia la respectarea vieții sale private și a corespondenței. În cauză, Curtea a hotărât, de asemenea, că **a fost încălcat art. 13** (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție, constatând că reclamanta nu a avut posibilitatea de a solicita măsuri reparatorii la nivel național în ceea ce privește capătul de cerere legat de ascultarea telefoanelor din biroul său. Pe de altă parte, Curtea a hotărât că **nu au fost încălcate art. 8 și nici art. 13** din Convenție în ceea ce privește apelurile efectuate de la domiciliul reclamantei, întrucât nu s-a stabilit că a existat o ingerință în ceea ce privește respectivele comunicări.

### **Copland împotriva Regatului Unit**

3 aprilie 2007 (hotărâre)

Reclamanta era angajată la Carmarthenshire College, instituție înființată prin lege și administrată de stat. În 1995, a devenit asistenta personală a directorului colegiului și i s-a solicitat să lucreze îndeaproape cu directorul-adjunct nou numit. În fața Curții, ea s-a plâns că, în perioada în care a fost angajată a Colegiului, utilizarea telefonului, a mesageriei electronice și a internetului a fost monitorizată la ordinul directorului-adjunct. Curtea a hotărât că, în speță, **a fost încălcat art. 8** din Convenție. În special, a reamintit că, potrivit jurisprudenței sale, apelurile telefonice din locațiile de birouri sunt *prima facie* acoperite de noțiunile „viață privată” și „corespondență”. Rezultă, în mod logic, că mesajele electronice trimise de la locul de muncă ar trebui protejate în mod similar, precum și informațiile provenite din monitorizarea utilizării personale a internetului. În ceea ce o privește pe reclamantă, nu a fost niciodată avertizată că apelurile sale telefonice ar putea face obiectul unei monitorizări și, prin urmare, putea avea speranța legitimă că apelurile sale de la telefonul de birou sunt private. Aceeași speranță legitimă se aplica și utilizării mesageriei electronice și a internetului. Curtea a observat, de asemenea, că simplul fapt că datele ar fi putut să fie obținute în mod legal de colegiu, sub forma facturilor de telefonie, nu reprezentau un obstacol în calea constatării unei ingerințe. Nu era relevant nici faptul că nu au fost divulgate unor părți terțe sau utilizate împotriva reclamantei în proceduri disciplinare sau de alt tip. Prin urmare, Curtea a constatat că colectarea și stocarea informațiilor personale referitoare la utilizarea de către reclamantă a telefonului, a mesageriei electronice și a internetului fără știrea sa reprezentau o ingerință în dreptul acesteia la respectarea vieții private și a corespondenței. În speță, lăsând totuși deschisă întrebarea dacă monitorizarea utilizării de către un angajat a telefonului, a mesageriei electronice sau a internetului la locul de muncă poate fi considerată „necesară într-o societate democratică” în anumite cazuri în vederea

unui scop legitim, Curtea a concluzionat că, în absența oricărei legi interne care să reglementeze monitorizarea, la momentul faptelor, ingerința nu era „prevăzută de lege”. În sfârșit, având în vedere decizia sa cu privire la art. 8 din convenție, Curtea **nu** a considerat **necesar** în această cauză **să examineze** capătul de cerere al reclamantei și **în temeiul art. 13** (dreptul la un recurs efectiv) din Convenție.

### **Bărbulescu împotriva României**

5 septembrie 2017 (**Marea Cameră - decizie**)

Această cauză privea decizia unei societăți private de a concedia un angajat - reclamantul - în urma monitorizării comunicațiilor sale electronice și accesării conținutului lor. Reclamantul s-a plâns că decizia angajatorului său s-a întemeiat pe o încălcare a vieții sale private și că instanțele interne nu i-au protejat dreptul la respectarea vieții sale private și a corespondenței.

Marea Cameră a hotărât, cu unsprezece voturi la șase, că a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că autoritățile române nu au protejat în mod corespunzător dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și a corespondenței. În consecință, acestea nu au păstrat un echilibru just între interesele în cauză. În special, instanțele naționale nu au stabilit dacă reclamantul a fost notificat în prealabil de angajator despre posibilitatea ca aceste comunicări să fie monitorizate, nici nu au avut în vedere faptul că acesta nu a fost informat despre natura sau întinderea monitorizării, sau despre gradul de intruziune în viața privată și corespondența acestuia. În plus, instanțele naționale nu au stabilit, în primul rând, motivele specifice care să justifice introducerea măsurilor de monitorizare; în al doilea rând, dacă angajatorul putea utiliza măsuri care să implice o mai mică intruziune în viața privată și corespondența reclamantului; și, în al treilea rând, dacă comunicațiile ar fi putut să fie accesate fără știrea acestuia.

## **2.2.Deschiderea fișierelor personale stocate pe un calculator de serviciu**

### **Libert împotriva Franței (nr. 588/13)**

Cerere comunicată Guvernului francez la 30 martie 2015

În speță, reclamantul se plânde, în special, de o încălcare a dreptului său la respectarea vieții private care rezultă din faptul că angajatorul său (compania națională de căi ferate franceză, SNCF) a deschis fișiere aflate pe partiția de pe hard-diskul calculatorului său de serviciu denumită „D:/date personale” fără ca el să fie prezent. Acesta a fost ulterior concediat din cauza conținutului fișierelor în cauză.

Curtea a comunicat cererea guvernului francez și a adresat întrebări părților, în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție.

## **2.3.Supraveghere video**

### **Kopke împotriva Germaniei**

5 octombrie 2010 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamanta, casieră la un supermarket, a fost concediată fără preaviz pentru furt, în urma unei operațiuni de supraveghere video secretă efectuată de angajatorul său cu sprijinul unei agenții particulare de detectivi. Aceasta a contestat fără succes concedierea în fața instanțelor pentru soluționarea litigiilor de muncă. Plângerea sa pe motive de constituționalitate a fost, de asemenea, respinsă.

Curtea a declarat **inadmisibilă**, ca fiind vădit nefondată, plângerea reclamantei în temeiul art. 8 din Convenție, constatând că autoritățile interne au păstrat un echilibru just între dreptul angajatei la respectarea vieții private și interesul angajatorului acesteia de a-și proteja drepturile de proprietate și interesul public, în vederea unei bune administrări a justiției. Curtea a observat, în special, că măsura contestată a fost limitată în timp (două săptămâni) și a acoperit doar zona din jurul casieriei accesibilă

publicului. Date vizuale obținute au fost prelucrate de un număr limitat de persoane care lucrau pentru agenția de detectivi și de personalul angajatorului acesteia. Ele au fost utilizate doar în legătură cu încetarea raporturilor de muncă ale acesteia și procedura în fața instanței competente pentru soluționarea litigiilor de muncă. Curtea a concluzionat, așadar, că ingerința în viața privată a reclamantei fost limitată la ceea ce era necesar pentru a atinge obiectivele urmărite de supravegherea video. Curtea a observat, însă, că intereselor concurente implicate li s-ar putea acorda o pondere diferită în viitor, având în vedere măsura în care intruziunile în viața privată au devenit posibile datorită noilor tehnologii, din ce în ce mai sofisticate.

**Antovic si Mirkovic împotriva Muntenegrului (nr. 70838/13)**

28 noiembrie 2017<sup>9</sup>

Cauza privește o plângere de încălcare a vieții private formulată de 2 profesori ai Facultății de Matematică ai Universității din Muntenegru după instalarea supravegherii video în zonele în care aceștia predau. Aceștia s-au plâns că nu aveau un control efectiv asupra informațiilor colectate, precum și că supravegherea era ilegală. Instanțele interne au respins cererea pentru acordarea de despăgubiri, reținând că aspectul vieții private nu era relevant în cauză atât timp cât sălile de curs unde reclamanții predau constituiau locuri publice.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost **încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că supravegherea video nu era prevăzută de lege. În primul rând, a respins argumentul Guvernului că respectiva cauză era inadmisibilă, deoarece niciun aspect al vieții private nu era în discuție, zona aflată sub supraveghere fiind o zonă de lucru, destinată publicului. În această privință, Curtea a reținut, în special, că a constatat anterior că viața privată poate include activități profesionale și a considerat că acesta era și cazul reclamanților. Prin urmare, art. 8 era aplicabil. Pe fondul cauzei, a constatat că supravegherea video reprezenta o ingerință în dreptul reclamanților la respectarea vieții private, precum și că elementele de probă au demonstrat că supravegherea a încălcat dispoziții ale dreptului intern. Într-adevăr, instanțele interne nici măcar nu au luat în calcul o justificare legală pentru supraveghere deoarece au decis, încă de la început, că nu a fost încălcată viața privată.

---

<sup>9</sup> Hotărârea va deveni definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 (hotărâri definitive) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

## **V. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND INCITAREA LA URĂ**

„**Libertatea de exprimare** constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți [democratice], una dintre condițiile primordiale ale evoluției sale și ale dezvoltării fiecărei persoane. Sub rezerva art. 10 § 2 din Convenție, aceasta **este aplicabilă nu numai în ceea ce privește «informațiile» sau «ideile» acceptate ori considerate drept inofensive sau neimportante, ci și pentru cele care offensează, șochează sau offensează statul sau orice segment al populației**. Acest lucru este impus de pluralism, toleranță și mentalitate deschisă, fără de care nu există o «societate democratică». Asta înseamnă, printre altele, că orice «formalitate», «condiție», «restricție» ori «pedeapsă» aplicată în acest domeniu trebuie să fie proporțională cu scopul legitim urmărit." (Handyside împotriva Regatului Unit hotărârea din 7 decembrie 1976, pct. 49).

„[...] [T]oleranța și respectarea demnității egale a tuturor oamenilor constituie bazele unei societăți democratice și pluraliste. Astfel, în principiu, **poate fi considerată necesară** în unele societăți democratice **sanționarea sau chiar prevenirea tuturor formelor de exprimare care răspândesc, incită, îndeamnă sau justifică ura bazată pe intoleranță** [...], cu condiția ca orice «formalitate», «condiție», «restricție» ori «pedeapsă» aplicată să fie proporțională cu scopul legitim urmărit." (Erbakan împotriva Turciei hotărârea din 6 iulie 2006, pct. 56)

1. Când examinează cauze având ca obiect incitarea la ură și libertatea de exprimare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului are două abordări, care sunt prevăzute de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale:

- abordarea constând în excluderea din protecția oferită de Convenție, prevăzută la art. 17 (interzicerea abuzului de drept)<sup>10</sup>, în cazul în care afirmațiile respective constituie discurs de incitare la ură și neagă valorile fundamentale ale Convenției; și

- abordarea constând în aplicarea de restricții asupra protecției, prevăzută în art. 10 § 2 din Convenție<sup>11</sup> (abordarea este folosită în cazul în care respectivul discurs, deși este limbaj de incitare la ură, nu este capabil să distrugă valorile fundamentale ale Convenției).

1. Portalurile internet de știri care, în scopuri comerciale și profesionale, oferă o platformă pentru comentarii generate de utilizatori își asumă „îndatoriri și responsabilități” asociate libertății de exprimare, în conformitate cu art. 10 § 2 din Convenție, în cazul în care utilizatorii răspândesc un discurs de incitare la ură sau comentarii care constituie o instigare directă la violență.

### **Excluderea din cadrul protecției Convenției**

„Nu există niciun dubiu că orice afirmație îndreptată împotriva valorilor fundamentale ale Convenției va fi scoasă conform art. 17 [interzicerea abuzului de drept] de sub protecția conferită de art. 10 [libertatea de exprimare] [...]” (Seurot împotriva Franței, decizia privind admisibilitatea din 18 mai 2004)

## **1. Ură etnică**

### Pavel Ivanov împotriva Rusiei

20 februarie 2007 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul, proprietar și redactor de ziar, a fost condamnat pentru incitare în public la ură etnică, rasială și religioasă cu ajutorul mass-media. Acesta a scris și a publicat o serie de articole în care evreii erau prezentați drept cauza răului în Rusia și în care îndemna la excluderea lor din viața socială. Acesta a acuzat o întreagă categorie etnică de conspirație împotriva poporului rus și le-a imputat liderilor evrei că au o ideologie fascistă. În cele două publicații ale sale, dar și în susținerile orale din timpul procesului, acesta a negat în mod repetat că evreii ar avea dreptul la demnitate națională, susținând că aceștia nu constituie o nație. Reclamantul s-a plâns în special că a nu a fost justificată condamnarea sa pentru incitare la ură rasială.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (incompatibilă *ratione materiae*). Curtea nu a avut nicio îndoială în privința conotației vădit anti-semite a opiniilor reclamantului și a fost de acord cu aprecierea instanțelor naționale, conform căreia acesta a încercat prin publicațiile sale să incite la ură față de poporul evreu. Un astfel de atac general și vehement împotriva unui grup etnic vizează valorile fundamentale ale Convenției, în special toleranța, pacea socială și nediscriminarea. În consecință, în virtutea art. 17 (interzicerea abuzului de drept) din Convenție, reclamantul nu putea beneficia de protecția conferită de art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

*A se vedea de asemenea:* W.P. și alții împotriva Poloniei (nr. 42264/98), decizia privind admisibilitatea din 2 septembrie 2004 (având ca obiect respingerea de către autoritățile poloneze a cererii

---

<sup>10</sup> Această dispoziție are scopul de a împiedica persoanele să deducă din Convenție vreun drept de a participa la activități sau de a comite acte în vederea distrugerii oricăruia dintre drepturile și libertățile prevăzute în Convenție.

<sup>11</sup> Restricții considerate necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora.

de înființare a unei asociații al cărei statut includea afirmații anti-semite - Curtea a hotărât că reclamanții nu puteau beneficia de protecția conferită de art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție.

## **Negarea Holocaustului și revizionismul**

### **Garaudy împotriva Franței**

24 iunie 2003 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul, autorul unei cărți intitulate *Miturile fondatoare ale politicii israeliene*, a fost condamnat pentru infracțiunile de negare a existenței crimelor împotriva umanității, calomnie în public împotriva unei categorii de persoane - în cazul său, comunitatea evreiască - și incitare la ură rasială. Acesta a susținut că i-a fost încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (incompatibilă *ratione materiae*).

Aceasta a considerat că afirmațiile reclamantului au constituit negarea Holocaustului și a subliniat că negarea crimelor împotriva umanității era una dintre cele mai grave forme de calomnie rasială la adresa evreilor și de incitare la ură față de aceștia. Contestarea existenței unor evenimente clar dovedite istoric nu constituie cercetare științifică ori istorică; scopul real era de a reabilita regimul național socialist și de a acuza însăși victimele de falsificarea istoriei. Întrucât aceste acte sunt vădit incompatibile cu valorile fundamentale pe care Convenția încerca să le promoveze, Curtea a aplicat art. 17 (interzicerea abuzului de drept) și a hotărât că reclamantul nu era îndreptățit să invoce art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

A se vedea de asemenea: Honsik împotriva Austriei, decizia Comisiei Europene a Drepturilor Omului<sup>12</sup> din 18 octombrie 1995 (privind o publicație care neagă săvârșirea genocidului în camerele de gazare din lagărele de concentrare sub regimul național socialist); Marais împotriva Franței, decizia Comisiei din 24 iunie 1996 (privind un articol dintr-o publicație periodică destinat să demonstreze implauzibilitatea științifică a „presupuselor gazări”).

### **M'Bala împotriva Franței**

20 octombrie 2015 (decizie privind admisibilitatea)

Cauza a avut ca obiect condamnarea lui Dieudonné M'Bala, un comic cu activități politice, pentru insulte adresate în public unei persoane sau categorii de persoane pe motivul originii lor sau al apartenenței lor la o anumită comunitate etnică, națiune, rasă ori religie, în speță în special persoane de origine sau religie iudaică. La finalul unui spectacol din decembrie 2008 la „Zénith” din Paris, reclamantul l-a invitat pe scenă pe Robert Faurisson (un academician care a primit numeroase condamnări în Franța pentru opiniile sale negaționiste și revizioniste, în principal negarea existenței camerelor de gazare în lagărele de concentrare) pentru a primi un „premiu pentru infrecventabilitate și insolență”. Premiul, în forma unui sfeșnic cu trei brațe și cu un măr pe fiecare braț, i-a fost acordat de un actor purtând ceea ce a fost descris ca o „îmbrăcăminte de lumină” - o pereche de pijamale cu dungi și pe care era cusută o stea galbenă pe care scria „evreu” - care a jucat astfel rolul unui evreu deportat într-un lagăr de concentrare.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (incompatibilă *ratione materiae*), potrivit art. 35 (condiții de admisibilitate) din Convenție, constatând că, potrivit art. 17 (interzicerea abuzului de drept), reclamantul nu avea dreptul la protecția conferită de art. 10 (libertatea de exprimare). Curtea a considerat în special că, în timpul scenei ofensatoare, spectacolul nu mai putea fi considerat divertisment, ci părea

---

<sup>12</sup>. Împreună cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, Comisia Europeană a Drepturilor Omului, reunită la Strasbourg din iulie 1954 până în octombrie 1999, a verificat respectarea de către statele contractante a obligațiilor asumate în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Comisia și-a încetat existența atunci când Curtea a devenit permanentă, la 1 noiembrie 1998.

mai degrabă o întrunire cu caracter politic care, sub pretextul comediei, promova negarea Holocaustului prin poziția-cheie acordată apariției lui Robert Faurisson și portretizarea degradantă a victimelor deportării evreiești în fața unei persoane care a negat exterminarea lor. În opinia Curții, acest spectacol nu era unul care, chiar dacă ar fi fost satiric sau provocator, să se încadreze în protecția conferită de art. 10, fiind în realitate, în circumstanțele cauzei, o demonstrație de ură și antisemitism și de sprijin pentru negarea Holocaustului. Deghizat ca o producție artistică, era, de fapt, la fel de periculos ca un atac direct și brusc și oferea o platformă pentru o ideologie care contravine valorilor Convenției europene. Astfel, Curtea a concluzionat că reclamantul a încercat să devieze art. 10 de la scopul lui real utilizându-și dreptul la libertatea de exprimare în scopuri care sunt incompatibile cu litera și spiritul Convenției și care, dacă ar fi admise, ar contribui la distrugerea drepturilor și libertăților din Convenție.

## 2. Ură rasială

### **Glimmerveen si Haaenbeek împotriva Tarilor de Jos**

11 octombrie 1979 (decizia Comisiei Europene a Drepturilor Omului<sup>13</sup>)

În această cauză, reclamantii au fost condamnați pentru posesia unor pliante adresate „poporului alb olandez”, care intenționau să se asigure în special că toți cei care nu erau albi plecau din Țările de Jos.

Comisia a declarat cererea **inadmisibilă**, constatând că art. 17 (interzicerea abuzului de drept) din Convenție nu permite utilizarea art. 10 (libertatea de exprimare) pentru a răspândi ideii de discriminare rasială.

## 3. Ură religioasă

### **Norwood împotriva Regatului Unit**

16 noiembrie 2004 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul a afișat la fereastră un poster cu Turnurile Gemene în flăcări, oferit de Partidul Național Britanic al cărui membru era. Imaginea era însoțită de cuvintele „Islamul afară din Marea Britanie - Protejați poporul britanic”. Drept urmare, a fost condamnat pentru ostilitate în formă agravată față de o grupare religioasă. Reclamantul a susținut, printre altele, că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (incompatibilă *ratione materiae*). Aceasta a constatat, în special, că un astfel de atac general și vehement împotriva unei grupări religioase, care leagă gruparea în ansamblu de un act grav de terorism, era incompatibil cu valorile proclamate și garantate de Convenție, în special toleranța, pacea socială și nediscriminarea. Prin urmare, Curtea a hotărât că afișarea posterului la fereastră constituise un act în sensul art. 17 (interzicerea abuzului de drept) din Convenție și că reclamantul nu putea așadar să revendice protecția conferită de art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

### **Belkacem împotriva Belgiei**

27 iunie 2017 (decizie privind admisibilitatea)

Cauza a avut ca obiect condamnarea reclamantului, lider și purtător de cuvânt al organizației „Sharia4Belgium”, care a fost desființată în 2012, pentru incitare la discriminare, ură și violență ca urmare a afirmațiilor pe care acesta le-a făcut în videoclipuri pe YouTube referitoare la grupări nemusulmane și Saria. Reclamantul a susținut că nu a avut niciodată intenția să îi incite pe alții la ură, violență sau

---

<sup>13</sup>. A se vedea *supra*, nota de subsol 3.

discriminare, ci doar a căutat să-și răspândească ideile și opiniile. Acesta a susținut că afirmațiile sale fuseseră doar o manifestare a libertății sale de exprimare și de religie și nu erau de natură să constituie o amenințare la adresa ordinii publice.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (incompatibilă *ratione materiae*). Aceasta a observat în special că, în afirmațiile sale, reclamantul a cerut privitorilor săi să învingă nemusulmanii, să le dea o lecție și să-i combată. Curtea a considerat că afirmațiile în discuție erau pline de ură și că reclamantul, prin înregistrările sale, a căutat să provoace ură, discriminare și violență față de toți nemusulmanii. În opinia Curții, un astfel de atac general și vehement era incompatibil cu valorile toleranței, păcii sociale și nediscriminării care stau la baza Convenției europene a drepturilor omului. Referindu-se la afirmațiile reclamantului despre Saria, Curtea a mai observat că anterior a decis că apărarea Sariei și în același timp îndemnul la violență pentru instaurarea acesteia ar putea fi considerate discurs de incitare la ură, dar și că fiecare stat contractant era îndreptățit să se opună mișcărilor politice bazate pe fundamentalism religios. În această cauză, Curtea a considerat că reclamantul a încercat să devieze art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție de la scopul lui real utilizându-și dreptul la libertatea de exprimare în scopuri care erau vădit contrare spiritului Convenției. În consecință, Curtea a hotărât că, potrivit art. 17 (interzicerea abuzului de drept) din Convenție, reclamantul nu putea să revendice protecția art. 10.

Amenințare la adresa ordinii democratice

De regulă, Curtea va declara inadmisibile, pe motiv de incompatibilitate cu valorile Convenției, cererile care sunt inspirate de doctrina totalitară sau care exprimă idei ce constituie o amenințare la adresa ordinii democratice și pot conduce la restabilirea unui regim totalitar.

A se vedea, printre altele: Partidul Comunist din Germania împotriva Republicii Federale Germania, decizia Comisiei Europene a Drepturilor Omului din 20 iulie 1957<sup>14</sup>; B.H, M.W, H.P si G.K. împotriva Austriei (cererea nr.12774/87), decizia Comisiei din 12 octombrie 1989; Nachtmann împotriva Austriei, decizia Comisiei din 9 septembrie 1998; Schimanek împotriva Austriei, decizia Curții privind admisibilitatea din 1 februarie 2000.

#### **4. Restricții privind protecția acordată prin art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție**

În temeiul art. 10 § 2 din Convenție, Curtea va examina pe rând dacă există o ingerință în libertatea de exprimare, dacă această ingerință este prevăzută de lege și urmărește unul sau mai multe scopuri legitime și, în sfârșit, dacă este o măsură necesară într-o societate democratică pentru atingerea acestor scopuri.

##### **Apologia violenței și incitarea la ostilitate** **Surek (nr. 1) împotriva Turciei**

8 iulie 1999 (Marea Cameră)

Reclamantul era proprietarul unei reviste săptămânale care a publicat scrisorile a doi cititori care condamnau vehement acțiunile militare ale autorităților în sud-estul Turciei și le acuzau de suprimarea brutală a poporului kurd în lupta lor pentru independență și libertate. Reclamantul a fost condamnat pentru „răspândire de propagandă împotriva indivizibilității statului și provocarea de dușmănie și ură în rândul poporului”. Acesta s-a plâns că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat.

Curtea a constatat că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare). Aceasta a observat că scrisorile în litigiu constituiau un apel la o răzbunare sângeroasă și că una dintre ele a identificat unele persoane după nume, a stârnit ură față de acestea și le-a expus riscului de violență fizică. Deși reclamantul nu s-a asociat personal cu opiniile conținute în scrisori, le-a oferit totuși autorilor acestora un debușeu pentru a instiga la violență și ură. Curtea a considerat că, în calitate de proprietar al revistei, reclamantul

<sup>14</sup>. A se vedea *supra*, nota de subsol 3.

era indirect subordonat îndatoririlor și responsabilităților pe care personalul editorial și jurnalist al revistei și le-a asumat în colectarea și difuzarea informațiilor către public și care căpătau o importanță și mai mare în situații de conflict și tensiune.

*A se vedea de asemenea, printre altele:* Ozaur Gundem împotriva Turciei, hotărârea din 16 martie 2000 (condamnarea unui cotidian pentru publicarea a trei articole conținând pasaje care încurajau intensificarea luptei armate, glorificau războiul și susțineau intenția de a lupta până la ultima picătură de sânge); Medya FM Reha Radvo ve Iletisim Hizmetleri A. Ş. împotriva Turciei, decizia privind admisibilitatea din 14 noiembrie 2006 (suspendarea timp de un an a dreptului de utilizare a frecvențelor radio, ca urmare a unor programe radio repetate care au fost considerate a fi contrare principiilor unității naționale și integrității teritoriale și care puteau incita la violență, ură și discriminare rasială).

### **Gunduz împotriva Turciei**

13 noiembrie 2003 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul, liderul unei secte islamice, a fost condamnat pentru instigare publică la comiterea de infracțiuni și incitare la ură religioasă în urma unor declarații preluate în presă. A fost condamnat la 4 ani și 2 luni de închisoare și la plata unei amenzi. Reclamantul a susținut, printre altele, că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată), constatând că gravitatea pedepsei aplicate reclamantului nu putea fi considerată disproporționată față de scopul legitim urmărit, și anume prevenirea instigării în public la săvârșirea de infracțiuni. Curtea a subliniat în special că afirmațiile care pot fi considerate discurs de incitare la ură sau de glorificare a violenței ori de incitare la violență, cum sunt cele din prezenta cauză, nu pot fi considerate compatibile cu noțiunea de toleranță și sunt contrare valorilor fundamentale de justiție și pace stabilite în preambulul Convenției. Într-adevăr, pedeapsa reclamantului, care a fost majorată pentru că infracțiunea a fost comisă prin intermediul comunicării în masă, a fost gravă. Cu toate acestea, Curtea a considerat că dispoziția privind sancțiunile disuasive din dreptul intern poate fi necesară atunci când comportamentul atinge nivelul observat în cazul de față și devine intolerabil prin faptul că neagă principiile fondatoare ale unei democrații pluraliste.

### **Gunduz împotriva Turciei**

4 decembrie 2003

Reclamantul era un autoproclamat membru al unei secte islamice. În timpul unei dezbateri televizate difuzate la o oră târzie, a vorbit foarte critic despre democrație, descriind instituțiile seculare contemporane drept „necuviincioase”, criticând ferm principiile seculare și democratice și solicitând deschis introducerea Șariei. A fost condamnat pentru incitarea fățișă a publicului la ură și ostilitate pe baza unei deosebiri bazate pe apartenența la o religie sau un cult. Reclamantul a invocat încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a observat în special că reclamantul, care reprezenta ideile extremiste ale sectei sale, cu care publicul era deja familiar, participase activ la o discuție publică aprinsă. Acea dezbateră pluralistă a căutat să prezinte secta și opiniile sale netradiționale, inclusiv ideea că valorile democratice sunt incompatibile cu concepția sa despre islam. Subiectul a fost dezbătut pe scară largă în mass-media turcească și a vizat o problemă de interes general. Curtea a considerat că afirmațiile reclamantului nu puteau fi considerate ca un îndemn la violență sau ca discurs de incitare la ură bazat pe intoleranță religioasă. Simplul fapt de a apăra Șaria, fără a îndemna la violență pentru a impune, nu putea fi considerat ca un discurs de incitare la ură.

### **Faruk Temel împotriva Turciei**

februarie 2011

Reclamantul, președintele unui partid politic legal, a citit în public o declarație către presă în cadrul unei ședințe de partid, criticând intervenția Statelor Unite în Irak și sancțiunea izolării aplicată liderului unei organizații teroriste. De asemenea, a criticat dispariția unor persoane arestate de poliție. În urma discursului său, reclamantul a fost condamnat pentru propagandă, pe motiv că a apărut în mod public folosirea violenței sau alte metode teroriste. Reclamantul a susținut că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a observat, în special, că reclamantul a vorbit în calitate de actor politic și membru al unui partid politic de opoziție, prezentând opiniile partidului său cu privire la chestiuni de interes general. Curtea a fost de părere că discursul său, în ansamblu, nu ia instigat pe alții să recurgă la violență, rezistență armată sau revoltă și nu a constituit discurs de incitare la ură.

*A se vedea de asemenea, printre altele:* Dicle (nr. 2) împotriva Turciei, hotărârea din 11 aprilie 2006 (condamnare pentru incitare la ură și ostilitate pe baza deosebirii de clasă socială, rasă și religie, ca urmare a publicării unui raport de seminar); Erdal Tas împotriva Turciei, hotărârea din 19 decembrie 2006 (condamnare pentru propagandă împotriva indivizibilității statului din cauza publicării unei declarații a unei organizații teroriste, în urma publicării într-un ziar a unui articol în care se analiza problema kurdă).

### **Răspândirea de pliante homofobe**

#### **Vejdeland și alții împotriva Suediei**

9 februarie 2012

Cauza a avut ca obiect condamnarea reclamantilor pentru distribuirea într-un liceu a aproximativ 100 de pliante considerate de instanțe ca insulte la adresa homosexualilor. Reclamantii au distribuit pliantele organizației *National Youth*, lăsându-le în sau pe dulapurile elevilor. Afirmațiile din broșuri erau, în special, afirmații potrivit cărora homosexualitatea este o „încalcație sexuală deviantă”, are „un efect distructiv moral asupra bazei societății” și este responsabilă pentru răspândirea HIV și SIDA. Reclamantii au susținut că nu au intenționat să-și exprime disprețul față de homosexuali ca grup și au declarat că scopul activității lor a fost de a lansa o dezbatere despre lipsa de obiectivitate a educației din școlile suedeze.

Curtea a constatat că aceste afirmații constituiau acuzații grave și prejudiciabile, chiar dacă nu constituiau un îndemn direct la acte de ură. Curtea a subliniat că discriminarea bazată pe orientarea sexuală este la fel de gravă ca și discriminarea bazată pe rasă, origine sau culoare. Curtea a concluzionat că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție, deoarece ingerința în exercitarea de către reclamantii a dreptului lor la libertatea de exprimare a fost considerată în mod justificat de autoritățile suedeze ca fiind necesară într-o societate democratică pentru protejarea reputației și a drepturilor altora.

### **Acceptarea terorismului**

#### **Leroy împotriva Franței**

2 octombrie 2008

Reclamantul, autor de benzi desenate, s-a plâns de condamnarea sa pentru acceptarea în mod public a terorismului în urma publicării într-un săptămânal basc, la 13 septembrie 2001, a unui desen reprezentând atacul asupra turnurilor gemene ale World Trade Center, cu un text imitând sloganul publicitar al unei mărci faimoase: „Toți am visat-o [...] Hamas a făcut-o”. Acesta a susținut că libertatea sa de exprimare a fost încălcată. Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție în privința condamnării reclamantului pentru complicitate în acceptarea terorismului. Curtea a considerat, în special, că desenul nu se limita la criticarea imperialismului american, ci susținea și glorifica distrugerea violentă a acestuia din urmă. În această privință, Curtea și-a întemeiat concluzia pe textul care însoțea desenul și a observat că reclamantul și-a exprimat sprijinul moral față de cei pe care îi considera autorii atacurilor din 11 septembrie 2001. Prin limbajul ales, reclamantul a comentat în mod

aprobator violența îndreptată împotriva a mii de civili și a diminuat demnitatea victimelor. În plus, trebuia recunoscut faptul că desenul avea o semnificație deosebită în circumstanțele cauzei, pe care reclamantul trebuie să o fi realizat. În plus, impactul unui astfel de mesaj într-o regiune sensibilă din punct de vedere politic, și anume Țara Bascilor, nu trebuia trecut cu vederea; în pofida circulației limitate a săptămânalului, Curtea a observat că publicarea desenului a provocat o anumită reacție publică, capabilă să instige la violență și să demonstreze un impact plauzibil asupra ordinii publice în regiune. În consecință, Curtea a considerat că motivele invocate de instanțele naționale pentru condamnarea reclamantului au fost relevante și suficiente și, având în vedere caracterul modest al amenzii aplicate reclamantului și contextul în care a fost publicat desenul în litigiu, Curtea a constatat că măsura aplicată reclamantului nu a fost disproporționată față de scopul legitim urmărit.

### **Acceptarea crimelor de război**

#### **Lehideux si Isorni împotriva Franței**

23 septembrie 1998

Reclamantii au scris un text care a fost publicat în cotidianul *Le Monde* și care îl reprezenta pe mareșalul Pétain într-o lumină favorabilă, trecând cu vederea politica sa de colaborare cu regimul nazist. Textul s-a încheiat cu invitația de a scrie celor două asociații dedicate apărării memoriei mareșalului Pétain, vizând redeschiderea cazului său, casarea condamnării sale la moarte în 1945 și a pierderii drepturilor civice de către acesta, precum și reabilitarea acestuia. În urma unei plângeri din partea Asociației Naționale a Foștilor Membri ai Rezistenței, cei doi autori au fost condamnați pentru apărarea în public a crimelor de război și a infracțiunilor de colaborare cu inamicul. Aceștia au invocat încălcarea dreptului lor la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a considerat că textul în litigiu, deși ar putea fi considerat polemic, nu putea fi considerat o negare a Holocaustului deoarece autorii nu au scris în nume propriu, ci în numele a două asociații legal constituite și nu au laudat politicile pro-naziste, ci mai degrabă o persoană particulară. În ultimul rând, Curtea a constatat că evenimentele menționate în text au avut loc cu peste 40 de ani înainte de publicarea lui și că trecerea timpului făcea neadecvată tratarea acestor afirmații, după 40 de ani, cu aceeași gravitate ca înainte cu 10 sau 20 de ani.

### **Denigrarea identității naționale**

#### **Dink împotriva Turciei**

14 septembrie 2010

Firat (Hrank) Dink, ziarist turc de origine armeană, era director de publicație și redactor-șef al unui săptămânal bilingv turco-armean, cu circulație în Istanbul. În urma publicării în acest ziar a opt articole în care și-a exprimat opiniile cu privire la identitatea cetățenilor turci de origine armeană, în 2006 a fost declarat vinovat de „denigrarea identității turcești”. În 2007, a fost omorât prin împușcare cu trei gloanțe în cap pe când pleca de la sediul ziarului. Reclamantii, rudele sale, s-au plâns, în special de verdictul de vinovăție împotriva acestuia, verdict care, au susținut aceștia, l-a transformat într-o țință pentru grupurile naționaliste extremiste.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că nu a existat o nevoie socială imperioasă pentru a-l declara pe Firat Dink vinovat de denigrarea „identității turcești”. Curtea a observat, în special, că seria de articole în ansamblu nu i-a incitat pe alții la violență, rezistență sau revoltă. Autorul a scris în calitate de ziarist și redactor-șef al unui ziar turco-armean, comentând asupra unor probleme legate de minoritatea armeană în contextul rolului său de actor pe scena politică. Acesta nu a făcut decât să-și exprime ideile și opiniile despre o chestiune de interes public într-o societate democratică. În astfel de societăți, dezbaterile legate de evenimente istorice de o natură deosebit de serioasă ar trebui să aibă loc în mod liber și era o parte integrantă a libertății de exprimare pentru aflarea

adevărului istoric. În cele din urmă, articolele contestate nu fuseseră injurioase ori insultătoare în mod nejustificat și nu i-au incitat pe alții la lipsă de respect ori la ură.

### ***Afișarea unui drapel cu conotații istorice controversate***

#### **Faber împotriva Ungariei**

24 iulie 2012

Reclamantul s-a plâns că i s-a aplicat o amendă pentru afișarea drapelului Ârpăd dungat, care avea conotații istorice controversate, la mai puțin de 100 de metri de o demonstrație împotriva rasismului și a urii.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) **citit prin prisma art. 11** (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție. Curtea a acceptat faptul că afișarea unui simbol, care a fost ubicuu în timpul unui regim totalitar în Ungaria, ar putea crea neliniște printre victimele din trecut și rudele acestora, care ar putea considera pe bună dreptate astfel de afișări ca fiind lipsite de respect. Cu toate acestea, Curtea a constatat că astfel de sentimente, deși ușor de înțeles, nu ar putea ele singure să impună limite libertății de exprimare. În plus, reclamantul nu s-a comportat în mod abuziv sau amenințător. Având în vedere comportamentul său neviolent, distanța dintre el și demonstranți și absența oricărui risc dovedit pentru siguranța publică, Curtea a constatat că autoritățile ungare nu au justificat urmărirea penală și amendarea reclamantului pentru refuzul de a da jos steagul respectiv. Simpla afișare a steagului nu a perturbat ordinea publică, nici nu a împiedicat dreptul de întrunire al demonstranților, acesta nefiind nici intimidant, nici capabil să incite la violență.

### **Incitare la ură etnică**

#### **Balsvte-Lideikiene împotriva Lituaniei**

4 noiembrie 2008

Reclamanta deținea o editură. În martie 2001, instanțele poloneze au constatat că aceasta a încălcat Codul privind contravențiile administrative prin publicarea și distribuirea „Calendarului lituanian 2000” care, potrivit concluziilor experților în științe politice, îndemna la ură etnică. Reclamanta a primit un avertisment administrativ, iar copiile nevândute ale calendarului au fost confiscate. Reclamanta a susținut, în special, că măsura confiscării calendarului și interzicerea continuării distribuirii acestuia i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. În special, Curtea a constatat că reclamanta a formulat opinii naționaliste și etnocentriste agresive, precum și afirmații care incitau la ură împotriva polonezilor și evreilor de natură să ofere autorităților lituaniene motive serioase de îngrijorare. Având în vedere marja de apreciere acordată statelor contractante în astfel de circumstanțe, Curtea a constatat că, în prezenta cauză, autoritățile naționale nu au depășit marja de apreciere atunci când au considerat că există o nevoie socială imperioasă pentru a lua măsuri împotriva reclamantei. Curtea a mai observat că, deși măsura confiscării aplicată reclamantei ar putea fi considerată destul de gravă, reclamanta nu a primit o amendă, ci doar un avertisment, care era cea mai ușoară sancțiune administrativă disponibilă. Prin urmare, Curtea a constatat că ingerința în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare ar fi putut fi considerată, în mod justificat, necesară într-o societate democratică pentru protecția reputației sau a drepturilor altora.

### **Incitare la ură națională**

#### **Hosł-Daum și alții împotriva Poloniei**

7 octombrie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantii au fost acuzați de insultarea națiunii poloneze și de incitare la ură națională. Aceștia au pretins o încălcare a dreptului lor la libertatea de exprimare prin condamnarea lor pentru punerea de

afișe în limba germană, care descriau atrocitățile comise de polonezi și cehi împotriva germanilor după cel de-al Doilea Război Mondial.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (neepuizarea căilor de atac interne). Curtea a constatat că, prin faptul că nu au depus plângere constituțională împotriva dispozițiilor contestate din Codul penal, reclamantii nu au epuizat calea de atac prevăzută de legislația poloneză.

### **Incitare la discriminare sau ură rasială** **Jersild împotriva Danemarcei**

23 septembrie 1994

Reclamantul, jurnalist, a realizat un documentar conținând extrase dintr-un interviu televizat pe care l-a avut cu trei membri ai unui grup de tineri care se numeau „Greenjackets” și care au făcut afirmații abuzive și peiorative despre imigranți și grupuri etnice din Danemarca. Reclamantul a fost condamnat pentru complicitate și îndemnare la răspândirea de afirmații rasiste. Acesta a invocat încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a făcut o distincție între membrii „Greenjackets”, care au făcut fățiș afirmații rasiste, și reclamant, care a căutat să prezinte, să analizeze și să explice respectivul grup de tineri și să se ocupe de „aspecte specifice unei chestiuni care încă de pe atunci era de mare interes public”. Documentarul în ansamblu nu a avut ca scop răspândirea opiniilor și ideilor rasiste, ci informarea publicului despre o problemă socială. În consecință, Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție.

### **Soulas și alții împotriva Franței**

10 iulie 2008

Cauza a avut ca obiect o acțiune penală îndreptată împotriva reclamantilor, în urma publicării unei cărți având titlul „Colonizarea Europei” și subtitlul „Observații realiste despre imigrare și Islam”. Procesul s-a încheiat cu condamnarea lor pentru incitare la ură și violență împotriva comunităților musulmane din Africa Centrală și de Nord. Reclamantii s-au plâns în special de faptul că libertatea lor de exprimare a fost încălcată.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a subliniat în special, că, prin condamnarea reclamantilor, instanțele naționale au subliniat faptul că termenii utilizați în carte au avut drept scop să le dea cititorilor un sentiment de respingere și antagonism, exacerbat de utilizarea limbajului militar, față de comunitățile respective, care erau desemnate drept principalul dușman, și pentru a determina cititorii cărții să adere la soluția recomandată de autor, respectiv un război de recucerire etnică. Reținând că motivele invocate în susținerea condamnării reclamantilor au fost suficiente și relevante, Curtea a considerat că ingerința în dreptul acestora din urmă la libertatea de exprimare fusese necesară într-o societate democratică. În cele din urmă, Curtea a observat că pasajele din carte în litigiu nu erau suficient de serioase pentru a justifica aplicarea art. 17 (interzicerea abuzului de drept) din Convenție în cauza reclamantilor.

### **Feret împotriva Belgiei**

16 iulie 2009

Reclamantul a fost membru belgian în Parlament și președinte al partidului politic *Front National/Nationaal Front* din Belgia. În timpul campaniei electorale, au fost distribuite diverse tipuri de pliante cu lozinci precum „Ridicați-vă împotriva islamizării Belgiei”, „Opriți politica de integrare fictivă” și „Trimiteți acasă neeuropenii care caută un loc de muncă”. Reclamantul a fost condamnat pentru incitare la discriminare rasială. A primit sancțiunea prestării unei activități în folosul comunității și interdicția de

a deține funcția de parlamentar timp de 10 ani. Acesta a pretins o încălcare a dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. În opinia sa, afirmațiile reclamantului au fost în mod evident de natură să trezească sentimente de neîncredere, respingere sau chiar ură față de străini, în special în rândul unui segment de public mai puțin informat. Mesajul său, transmis într-un context electoral, a avut o rezonanță sporită și, în mod evident, a constituit o incitare la ură rasială. Condamnarea reclamantului a fost justificată în scopul apărării ordinii și al protejării drepturilor altora, și anume al membrilor comunității imigranților.

### **Le Pen împotriva Franței**

20 aprilie 2010 (decizie privind admisibilitatea)

La momentul faptelor, reclamantul era președintele partidului „Frontul Național” din Franța. Acesta a invocat în special încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare prin condamnarea sa pentru incitare la discriminare, ură și violență față de o categorie de persoane din cauza originii lor sau a apartenenței lor ori a neapartenenței la o anumită grupare etnică, națiune, rasă sau religie, pe baza afirmațiilor făcute despre musulmanii din Franța într-un interviu cu cotidianul *Le Monde* - acesta afirmase, printre altele, că „în ziua în care nu vor mai fi 5 milioane, ci 25 de milioane de musulmani în Franța, ei vor fi la putere”.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată). Aceasta a observat că afirmațiile reclamantului au fost făcute în contextul unei dezbateri generale despre probleme legate de stabilirea și integrarea imigranților în țările gazdă. Mai mult, amploarea variată a problemelor respective, care ar putea genera uneori confuzii și neînțelegeri, necesita ca o mare latitudine să fie lăsată statului pentru evaluarea necesității unei ingerințe în libertatea de exprimare a unei persoane. În această cauză, totuși, afirmațiile reclamantului au prezentat categoric comunitatea musulmană în ansamblu într-o lumină deranjantă, de natură să genereze sentimente de respingere și ostilitate. Acesta i-a pus pe francezi pe de o parte împotriva unei comunități ale cărei convingeri religioase au fost menționate explicit și a cărei creștere rapidă a fost prezentată ca o amenințare deja latentă pentru demnitatea și securitatea poporului francez. Motivele date de instanțele naționale pentru condamnarea reclamantului au fost așadar relevante și suficiente. Iar pedeapsa impusă nu a fost disproporționată. Prin urmare, Curtea a constatat că ingerința în exercitarea de către reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică.

### **Perinçek împotriva Elveției**

15 octombrie 2015 (Marea Cameră)

Cauza a avut ca obiect condamnarea penală a reclamantului, un politician turc, pentru exprimarea în public în Elveția a opiniei că deportările în masă și masacrele suferite de armeni în Imperiul Otoman în 1915 și în anii următori nu au constituit un genocid. Instanțele elvețiene au hotărât, în special, că motivele sale păreau a fi rasiste și naționaliste și că afirmațiile sale nu contribuiau la dezbaterea istorică. Reclamantul s-a plâns că pedeapsa și condamnarea sa penală au încălcat dreptul său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Fiind conștientă de importanța deosebită atribuită de comunitatea armeană chestiunii dacă acele deportări în masă și masacre ar trebui considerate genocid, Curtea a constatat că demnitatea victimelor și demnitatea și identitatea armenilor contemporani sunt protejate de art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Prin urmare, Curtea a trebuit să găsească un echilibru între două drepturi prevăzute de Convenție - dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la respectarea vieții private -, luând în considerare circumstanțele specifice ale cauzei și proporționalitatea dintre mijloacele utilizate și obiectivul urmărit. În această cauză, Curtea a concluzionat că nu era necesar, într-o societate democratică, ca reclamantului săj se aplice o pedeapsă penală pentru a proteja drepturile comunității armenie în cauză. În special, Curtea a

luat în considerare următoarele elemente: afirmațiile reclamantului au vizat o problemă de interes public și nu au constituit un îndemn la ură sau la intoleranță; contextul în care acestea au fost făcute nu a fost marcat de tensiuni sporite sau de conotații istorice speciale în Elveția; afirmațiile nu puteau fi considerate ca afectând demnitatea membrilor comunității armenice în așa măsură încât să necesite un răspuns de drept penal în Elveția; nu exista nicio obligație de drept internațional pentru Elveția de a incrimina astfel de afirmații; instanțele elvețiene par să îl fi cenzurat pe reclamant doar pentru că a exprimat o opinie diferită de cele consacrate în Elveția; iar ingerința în dreptul său la libertatea de exprimare a luat forma gravă a unei condamnări penale.

### **Incitare la intoleranță religioasă**

#### **A. împotriva Turciei (nr. 42571/98)**

13 septembrie 2005

Reclamantul, proprietar și director executiv al unei edituri, a publicat 2 000 de exemplare ale unei cărți care aborda aspecte teologice și filozofice în stil românesc. Procurorul din Istanbul l-a acuzat pe reclamant de insultarea „lui Dumnezeu, a religiei, a Profetului și a Cărții Sfinte” prin acea publicație. Instanța de prim grad l-a condamnat pe reclamant la 2 ani de închisoare și plata unei amenzi și a comutat imediat pedeapsa închisorii într-o amendă mică. Reclamantul a făcut apel la Curtea de Casație, care a confirmat hotărârea. Reclamantul a pretins că pedeapsa și condamnarea sa i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a reiterat, în special, că persoanele care au ales să-și exercite libertatea de a-și manifesta religia, indiferent dacă au făcut-o ca membri ai unei majorități sau ai unei minorități religioase, nu au motiv să se considere scutiți de orice critică. Aceștia trebuiau să îi tolereze pe alții și să accepte negarea de către alții a credințelor lor religioase și chiar răspândirea de către alții a unor doctrine ostile credinței lor. Totuși, această cauză a avut ca obiect nu doar afirmații care erau deranjante ori șocante sau o opinie „provocatoare”, ci un atac abuziv asupra Profetului Islamului. Deși exista o anumită toleranță față de critica doctrinei religioase în societatea turcă, care era profund atașată de principiul secularismului, credincioșii puteau considera în mod justificat că anumite pasaje din cartea în litigiu constituiau un atac neîntemeiat și o insultă la adresa lor. În aceste circumstanțe, Curtea a considerat că măsura în litigiu urmărea să ofere protecție împotriva atacurilor injurioase la adresa unor aspecte considerate sacre de către musulmani și, prin urmare, răspundea unei „nevoi sociale imperioase”. De asemenea, aceasta a ținut seama de faptul că instanțele turcești nu au decis să confiște cartea în litigiu și, prin urmare, a decis că amenda nesemnificativă aplicată a fost proporțională cu scopurile urmărite de măsura în litigiu.

#### **Erbakan împotriva Turciei**

6 iulie 2006

Reclamantul, politician, a fost și prim-ministru al Turciei. La vremea faptelor, a fost președinte al *Refah Partisi* (Partidul Bunăstării), care a fost desființat în 1998 pentru participare la activități contrare principiilor secularismului. Acesta s-a plâns în special de faptul că i-a fost încălcat dreptul la libertatea de exprimare prin condamnarea sa pentru afirmațiile făcute într-un discurs public, considerat că a constituit o incitare la ură și intoleranță religioasă.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a constatat că astfel de afirmații, presupunând că au fost într-adevăr făcute, de un bine-cunoscut politician la o întrunire publică denotau mai degrabă o viziune a societății structurate exclusiv în jurul valorilor religioase și, astfel, părea greu de conciliat cu pluralismul caracteristic societăților contemporane, unde o gamă largă de grupuri diferite se confruntau reciproc. Subliniind că astfel, combaterea tuturor formelor de intoleranță constituia o parte integrantă a protecției drepturilor omului, Curtea a hotărât că este extrem de important ca politicienii să evite în discursurile lor să facă afirmații de natură să încurajeze intoleranța.

Cu toate acestea, având în vedere natura fundamentală a dezbaterii politice libere într-o societate democratică, Curtea a concluzionat că motivele invocate pentru a justifica urmărirea penală a reclamantului nu au fost suficiente pentru a o convinge că ingerința în exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare a fost necesară într-o societate democratică.

### **Ultrajul săvârșit împotriva funcționarilor publici**

#### **Otegi Mondragon împotriva Spaniei**

15 martie 2011

Reclamantul, purtătorul de cuvânt al unui grup parlamentar separatist basc de stânga, a făcut referire într-o conferință de presă la închiderea unui cotidian basc (pe motivul suspiciunii că ar avea legături cu ETA) și la preținse rele tratamente aplicate persoanelor arestate în timpul operațiunii poliției. În declarația sa, reclamantul s-a referit la regele Spaniei ca fiind „șeful suprem al forțelor armate spaniole, cu alte cuvinte, persoana care conduce tortionarii, care apără tortura și impune regimul monarhic poporului nostru prin tortură și violență”. Reclamantul a fost condamnat la pedeapsa închisorii pentru infracțiunea de ultraj împotriva regelui. Acesta a invocat încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare), constatând că condamnarea reclamantului și pedeapsa aplicată au fost disproportionale față de scopul legitim urmărit, și anume protecția reputației regelui Spaniei, așa cum este garantată de Constituția Spaniei. Curtea a observat în special că, deși este adevărat că limbajul utilizat de reclamant ar fi putut fi considerat provocator, era esențial să se țină seama de faptul că deși unele dintre cuvintele folosite în afirmațiile reclamantului au fost ostile, acestea nu conțineau nicio incitare la violență și nici nu constituiau discurs de incitare la ură. Mai mult, acestea au fost afirmații orale făcute la o conferință de presă, ceea ce însemna că reclamantul nu putea să le reformuleze, să le revizuiască ori să le retragă înainte de a fi făcute publice.

### **Discursul de incitare la ură și internetul**

#### **Delfi AS împotriva Estoniei**

16 iunie 2015 (Marea Cameră)

Aceasta a fost prima cauză în care Curtea a fost investită cu examinarea unei plângeri privind răspunderea pentru comentariile generate de utilizatori pe un portal internet de știri. Societatea reclamantă, care administrează un portal de știri pe criterii comerciale, s-a plâns că a fost declarată de instanțele naționale răspunzătoare pentru comentariile injurioase scrise de cititorii săi la un articol de știri despre o societate de transport cu feribotul. La cererea avocaților proprietarului societății de transport cu feribotul, societatea reclamantă a eliminat comentariile injurioase după circa 6 săptămâni de la publicarea lor.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. În primul rând, Curtea a observat realitățile contradictorii dintre beneficiile internetului - în special platforma fără precedent pe care o oferă pentru libertatea de exprimare - și pericolele lui - și anume posibilitatea ca limbajul de incitare la ură și de incitare la violență să se răspândească la nivel mondial în câteva secunde și ca uneori să rămână permanent disponibil online. Curtea a subliniat, de asemenea, că natura ilegală a comentariilor în litigiu era întemeiată în mod evident pe faptul că majoritatea comentariilor constituiau, la prima vedere, o incitare la ură sau la violență împotriva proprietarului societății de transport cu feribotul. În consecință, cauza a avut ca obiect îndatoririle și responsabilitățile portalurilor internet de știri, conform art. 10 § 2 din Convenție, care furnizau în regim comercial o platformă pentru comentarii generate de utilizatori la conținutul publicat anterior și anumiți utilizatori - identificați sau anonimi - într-un limbaj vădit ilegal, care a încălcat drepturile personalității altora și a constituit un discurs de incitare la ură și incitare la violență împotriva lor. În cauze precum aceasta, în care comentariile utilizatorilor terți sunt sub forma discursului de incitare la ură și a amenințărilor directe la integritatea fizică a persoanelor, Curtea a considerat că drepturile și interesele altora și ale societății în ansamblu pot îndreptăți statele contractante să angajeze răspunderea portalurilor internet de știri, fără a încălca art. 10 din Convenție, dacă acestea nu

iau măsuri pentru a elimina de îndată comentariile vădit ilegale, chiar și în lipsa sesizării din partea prezumtivei victime sau a terților. Pe baza evaluării concrete a acestor aspecte și luând în considerare, în special, natura extremă a comentariilor în litigiu, faptul că acestea au fost scrise ca reacție la un articol publicat de societatea reclamantă în propriul portal de știri, administrat de profesioniști pe criterii comerciale, insuficiența măsurilor luate de societatea reclamantă ca să elimine imediat după publicare comentariile care constituiau discurs de incitare la ură și limbaj de incitare la violență și să asigure o posibilitate reală ca autorii comentariilor să fie trași la răspundere, precum și sancțiunea moderată (320 de euro) aplicată societății reclamante, Curtea a constatat că faptul că instanțele interne au declarat răspunzătoare societatea reclamantă a constituit o restrângere justificată și proporțională a libertății de exprimare a portalului.

### **Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt împotriva Ungariei**

2 februarie 2016

Cauza a avut ca obiect răspunderea unui organism de autoreglementare a furnizorilor de conținut internet și a unui portal internet de știri pentru comentarii online vulgare și calomnioase publicate pe siteurile lor în urma publicării unei opinii critice la adresa practicilor comerciale înșelătoare de pe două siteuri imobiliare. Reclamanții s-au plâns de hotărârile instanțelor maghiare pronunțate împotriva lor, fapt care le-a obligat efectiv să modereze conținutul comentariilor cititorilor pe siteurile lor, argumentând că acest lucru contravenea esenței libertății de exprimare pe internet.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. Aceasta a reiterat în special faptul că, deși nu erau editori de comentarii în sensul tradițional, portalurile internet de știri trebuiau, în principiu, să își asume îndatoriri și responsabilități. Cu toate acestea, Curtea a considerat că instanțele ungare, atunci când s-au pronunțat asupra noțiunii de răspundere în cauza reclamanților, nu au realizat un echilibru just între drepturile concurente implicate, și anume între dreptul reclamanților la libertatea de exprimare și dreptul websiteurilor imobiliare la respectarea reputației comerciale. În special, autoritățile ungare au acceptat, ca atare, faptul că acele comentarii au fost ilegale ca fiind insulte pentru reputația websiteurilor imobiliare.

Trebuie remarcat faptul că această cauză era diferită în anumite privințe de cauza *Delfi AS împotriva Estoniei* (a se vedea mai sus), în care Curtea a hotărât că un portal internet de știri în regim comercial era răspunzător pentru comentariile online injurioase generate de cititorii săi. Cauza reclamanților era în mod evident lipsită de elementele esențiale din cauza *Delfi AS* de discurs de incitare la ură și incitare la violență. Deși injurioase și vulgare, comentariile vizate în această cauză nu constituiau un limbaj vădit ilegal. În plus, în timp ce *Index* este proprietarul unei mari societăți mediatice care trebuie considerată ca având interese economice, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete* este o asociație non-profit de autoreglementare a furnizorilor de servicii de internet, fără astfel de interese cunoscute.

### **Pihl împotriva Suediei**

7 februarie 2017 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamantul a fost subiectul unui comentariu online calomnios, care a fost publicat anonim pe un blog. Acesta a inițiat o acțiune civilă împotriva micii asociații non-profit care administra blogul, susținând că aceasta ar trebui să fie trasă la răspundere pentru comentariul terțului. Plângerea a fost respinsă de instanțele suedeze și de Cancelarul Justiției. Reclamantul s-a plâns Curții că, prin faptul că nu au declarat asociația răspunzătoare, autoritățile nu i-au protejat reputația și i-au încălcat dreptul la respectarea vieții private.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** ca fiind vădit nefondată. Aceasta a subliniat, în special, că, în astfel de cauze, trebuie realizat un echilibru între dreptul persoanei la respectarea vieții sale private și dreptul la libertatea de exprimare de care beneficiază o persoană sau un grup care administrează un portal

internet. Având în vedere circumstanțele prezentei cauze, Curtea a constatat că autoritățile naționale au realizat un echilibru just atunci când au refuzat să declare asociația răspunzătoare pentru comentariul anonim. În special, motivele au fost următoarele: deși comentariul a fost injurios, acesta nu a constituit discurs de incitare la ură sau incitare la violență; a fost publicat pe un blog mic, administrat de o asociație non-profit; a fost șters a doua zi după ce reclamantul a făcut plângere; și a stat pe blog doar vreo 9 zile.

Texte și documente

A se vedea, printre altele:

- Recomandarea nr. R 97(20) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei adresată statelor membre cu privire la „discursul de incitare la ură”, 30 octombrie 1997.
- Recomandarea de politică generală nr. 7 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) privind legislația națională pentru combaterea rasismului și a discriminării rasiale, 13 decembrie 2002.
- **Recomandarea 1805 (2007)** a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind „blasfemia, insulta religioasă și discursul de incitare la ură împotriva persoanelor pe motiv de religie”, 29 iunie 2007.
- Studiul nr. 406/2006 al Comisiei de la Veneția, „Raport privind relația dintre libertatea de exprimare și libertatea de religie: problema reglementării și urmăririi penale a blasfemiei, a insultei religioase și a incitării la ură religioasă”, doc. CDL- AD(2008)026, 23 octombrie 2008.
- Manual privind discursul de incitare la ură, Strasbourg, Editura Consiliului Europei, 2009.
- Document de discuție al Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei privind „Jurnalismul etic și drepturile omului”, doc. CommDH (2011)40, 8 noiembrie 2011.
- **Websiteul Conferinței cu tema „Abordarea discursului de incitare la ură: Conviețuirea online” organizată de Consiliul Europei la Budapesta în noiembrie 2012.**
- **Websiteul Conferinței cu tema „Factorul ură în discursul politic - Cui revin responsabilitățile?” organizată de Consiliul Europei la Varșovia în septembrie 2013.**
- **Websiteul Conferinței cu tema „Libertatea de exprimare: încă o condiție prealabilă pentru democrație” organizată de Consiliul Europei la Strasbourg în octombrie 2015.**
- Recomandarea de politică generală nr. 15 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) privind combaterea discursului de incitare la ură, adoptată la 8 decembrie 2015.

## VI. JURISPRUDENȚA CEDO PRIVIND PERSOANELE VÂRSTNICE ȘI SFÂRȘITUL VIETII

### 1. PERSOANELE VÂRSTNICE

#### *Dreptul la viață (art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului)*

##### *1.1. Moartea pretins cauzată de condițiile precare din spital și/sau de un tratament neadecvat*

Cereri pendinte

##### 1. Volintiru împotriva Italiei (cererea nr. 8530/08)

##### *Cerere comunicată Guvernului italian la 19 martie 2013*

În februarie 2007, mama în vârstă de 85 de ani a reclamantei a fost dusă de urgență la spital pentru hipoglicemie și leziuni neurologice grave, stare comatoasă, prezența simultană a unei infecții a fluxului sanguin din plămânul stâng și un blocaj al diurezei. Peste aproximativ o lună medicii au decis că aceasta trebuia externată; cu toate că starea sănătății sale încă era considerată gravă, existase o ușoară ameliorare și starea ei apărea acum stabilă. La 10 martie 2007 aceasta a fost dusă la camera de gardă în stare de comă. A murit la 19 martie 2007. Reclamanta se plânge, în special, că mama ei nu a primit tot tratamentul necesar pentru a-și proteja viața. Totodată, a mai susținut că precarele condiții din spital au cauzat infecția care a dus la decesul mamei sale, și s-a plâns de lipsa unei anchete efective a autorităților în această problemă.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a comunicat cererea Guvernului italian și a adresat întrebări părților, în conformitate cu art. 2 (dreptul la viață), art. 3 (interzicerea tratamentului inuman sau degradant), art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și art. 35 (criterii de admisibilitate) din Convenția europeană a Drepturilor Omului.

#### *Disparația unui pacient cu Alzheimer din centrul de îngrijire și asistență*

##### 1. Dodov împotriva Bulgariei

*17 ianuarie 2008*

Cauza avea ca obiect dispariția mamei reclamantului, care suferea de Alzheimer, dintr-un cămin pentru persoane vârstnice administrat de stat. Reclamantul a afirmat că viața mamei sale fusese pusă în pericol de neglijența personalului căminului, că poliția nu luase toate măsurile necesare pentru a-i căuta mama imediat după dispariție și că ancheta nu duse la sancțiuni penale sau disciplinare. A reclamat, de asemenea, durata excesivă a acțiunii civile pentru a obține despăgubiri.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 2** (dreptul la viață) din Convenție. A considerat că este rezonabilă presupunerea că mama reclamantului murise. De asemenea, constată legătura directă dintre nesupravegherea mamei acestuia, în ciuda dispozițiilor de a nu o lăsa niciodată neînsoțită, și dispariția ei. În prezenta cauză, Curtea observă că, în ciuda existenței în dreptul bulgar a trei căi de atac - penală, disciplinară și civilă - autoritățile nu oferiseră, în practică, reclamantului mijloacele pentru a stabili faptele legate de dispariția mamei sale și a trage la răspundere persoanele sau instituțiile care nu își respectaseră atribuțiile. În fața unei cauze discutabile de neglijență punând în primejdie viața persoanei, sistemul juridic în ansamblul său nu a furnizat prin urmare un răspuns adecvat și la timp conform cerințelor privind obligațiile procedurale ale statelor în temeiul art. 2. De asemenea, Curtea a considerat că **nu a fost încălcat art. 2** din Convenție în ceea ce privește reacția poliției la dispariția mamei reclamantului. Ținând seama de realitățile practice ale muncii zilnice a poliției, Curtea nu era convinsă că reacția acesteia în cazul dispariției fusese adecvată. În cele din urmă, Curtea a reținut că procedura civilă, care durase zece ani, nu respectase cerința termenului rezonabil, **încălcând art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție.

### *Transferul nevoluntar al rezidenților dintr-un cămin pentru persoane vârstnice în alt cămin*

#### Watts împotriva Regatului Unit

**4 mai 2010 (decizie privind admisibilitatea)**

Reclamanta în vârstă de 106 ani locuise mai mulți ani într-un cămin pentru persoane vârstnice pe care, din motive bugetare, consiliul local - proprietarul și administratorul căminului - a decis să-l închidă. Reclamanta s-a plâns, în special, că transferul său involuntar de către autoritățile locale la un nou cămin pentru persoane vârstnice a dus la un risc pentru viața și sănătatea ei. Ea a susținut, în special, că transferul în cauză i-ar reduce speranța de viață cu 25%.

Curtea, constatând netemeinicia capetelor de cerere formulate de reclamantă, a declarat cererea **inadmisibilă**, în conformitate cu art. 35 (criteriile de admisibilitate) din Convenție. Curtea era convinsă că transferul inadecvat gestionat al rezidenților vârstnici ai unui cămin ar putea avea un impact negativ asupra speranței lor de viață ca urmare a fragilității generale și a rezistenței la schimbare a persoanelor în vârstă. Cu toate acestea, având în vedere alegerile operaționale pe care trebuie să le facă autoritățile locale în prestarea îngrijirii de tip rezidențial pentru vârstnici, planificarea atentă și pașii care fuseseră făcuți pentru a minimiza orice risc la adresa vieții reclamantei, Curtea a considerat că autoritățile își îndepliniseră obligațiile pozitive în conformitate cu art. 2 (dreptul la viață) din Convenție.

#### ***Interzicerea torturii și a pedepselor sau a tratamentelor inumane ori degradante (art.3 din Convenție)***

*Pretinsa insuficiență a pensiei pentru limită de vârstă pentru un nivel de trai adecvat*

#### Larioshina împotriva Rusiei

**23 aprilie 2002 (decizie privind admisibilitatea)**

Reclamanta era o femeie în vârstă care trăia din pensia pentru limită de vârstă și din alte prestații sociale. Aceasta a susținut în special că aceste beneficii nu erau suficiente pentru un nivel de trai corespunzător.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată), în conformitate cu art. 35 (criteriile de admisibilitate) din Convenție. Curtea a considerat că o plângere cu privire la suma cu totul insuficientă a pensiei și a celorlalte prestații sociale poate, în principiu, să ridice o problemă în temeiul art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. Cu toate acestea, pe baza materialelor avute la dispoziție, Curtea nu constată niciun indiciu că suma pensiei reclamantei și a prestațiilor sociale ar fi cauzat prejudicii sănătății sale fizice sau mentale care să atingă gradul minim de gravitate sub incidența art. 3.

#### Budina împotriva Rusiei

**18 iunie 2009 (decizie privind admisibilitatea)**

Reclamanta primea o pensie de invaliditate. La atingerea vârstei de pensionare și la cererea reclamantei, pensia de invaliditate a fost înlocuită cu pensia pentru limită de vârstă. Considerând pensia inadecvată nevoilor sale, reclamanta a încercat fără succes să o actualizeze în instanță. Ulterior, s-a plâns Curții constituționale ruse că legea pensiilor permitea pensii sub nivelul stabilit de subzistență, dar în zadar.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată), în conformitate cu art. 35 (criteriile de admisibilitate) din Convenție. A notat că nu putea exclude că responsabilitatea statului pentru „tratamente” poate apărea atunci când un reclamant care depinde în totalitate de sprijinul statului se confruntă cu indiferența oficială aflându-se într-o situație gravă de privațiuni sau nevoi incompatibilă cu demnitatea umană. Cu toate acestea, deși venitul reclamantei nu era ridicat în termeni absoluți, ea nu reușise să-și justifice afirmația potrivit căreia lipsa de fonduri se traducea într-o suferință concretă. Într-adevăr, nu exista niciun indiciu în materialele depuse în fața Curții că nivelul pensiei și al prestațiilor sociale de care dispunea reclamanta nu era suficient pentru a o proteja de prejudicii aduse sănătății sale fizice sau mentale

sau de o situație de degradare incompatibilă cu demnitatea umană. Prin urmare, deși situația sa era dificilă, Curtea nu a fost convinsă că în circumstanțele din prezenta cauză a fost atins pragul ridicat al prevăzut de art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție.

***Riscul pretins privind tratamentul contrar art. 3 în cazul aplicării unei decizii de expulzare***

***Chyzhevskia împotriva Suediei***

***25 septembrie 2012 (decizie de radiere de pe rol)***

Reclamanta, cetățean ucrainean în vârstă de 91 de ani, s-a plâns de faptul că executarea deciziei de expulzare pentru returnarea sa în Ucraina ar încălca art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, din cauza sănătății sale precare și a faptului că nu avea rude sau altă rețea socială în Ucraina.

Curtea a hotărât **radierea de pe rol a cauzei**, în conformitate cu art. 37 (radierea de pe rol) din Convenție, întrucât reclamantei i se acordase un permis de ședere permanentă în Suedia și astfel nu se mai confrunta cu expulzarea în Ucraina. Într-adevăr, având în vedere certificatul medical din februarie 2012, în care se afirma că sănătatea precară a reclamantei se deteriorase și că viața ei ar fi în mare pericol dacă ar fi urcată în avion pentru a fi expulzată, Consiliul suedez pentru migrație concluzionase că existau obstacole de natură medicală în aplicarea deciziei de expulzare.

***Frolova împotriva Finlandei***

***14 ianuarie 2014 (decizie de radiere de pe rol)***

Bazându-se în special pe art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, reclamanta, cetățean rus, născută în 1935, a susținut că era în întregime dependentă de familia ei din Finlanda și că îndepărtarea sa în Rusia va avea consecințe grave.

Curtea a decis **radierea de pe rol a cauzei**, în temeiul art. 37 (radierea de pe rol) din Convenție. A observat că procedura internă se încheiase și că reclamantei i se acordase un permis de ședere permanentă în Finlanda, care putea fi reînnoit. Prin urmare, reclamanta nu mai reprezenta subiectul unui ordin de expulzare.

***3. Senchishak împotriva Finlandei***

***18 noiembrie 2014***

Cauza viza amenințarea cu îndepărtarea din Finlanda a unui cetățean rus de 72 de ani. Aceasta a susținut că nu va avea acces la îngrijire medicală în Rusia, fiind imposibil să obțină acolo un loc într-un centru de îngrijire și asistență, și din cauză că va fi separată de fiica sa, cetățean finlandez.

Curtea a hotărât că **nu se va încălca art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, **în cazul în care reclamanta avea să fie expulzată în**

Rusia. Curtea a constatat că nici situația generală din Rusia, nici situația personală a reclamantei nu o va expune unui risc real de tratament inuman sau degradant dacă avea să fie expulzată. În special, nu a adus probe pentru a-și dovedi acuzația potrivit căreia nu ar avea acces la tratament medical în Rusia, unde există instituții private și publice de îngrijire sau posibilitatea de a angaja ajutor extern. De asemenea, Curtea avea garanția că se va ține seamă de starea sănătății reclamantei la momentul îndepărtării sale și că va fi organizată o transportare adecvată - de exemplu, cu ambulanța. Curtea a statuat că art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție nu se aplică în cauza reclamantei și această parte din plângere a fost declarată **inadmisibilă**.

***Condițiile de detenție și compatibilitatea menținerii în detenție cu vârsta***

***Sawoniuk împotriva Regatului Unit***

***29 mai 2001 (decizie privind admisibilitatea)***

Reclamantul, născut în 1921, s-a referit la vârsta înaintată (79-80 ani), la problemele de sănătate

si la tratamentul necorespunzător din penitenciar care făceau ca pedeapsa închisorii să fie extrem de dificilă. S-a plâns în special că aplicarea pedepsei obligatorii a detențiunii pe viață a încălcat art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție.

În această cauză, Curtea a reiterat faptul că nu există nicio interdicție în Convenție cu privire la detenția în penitenciar a persoanelor care ating o vârstă înaintată. Cu toate acestea, neacordarea de îngrijiri medicale necesare deținuților poate constitui un tratament inuman si statele au obligația de a adopta măsuri pentru a proteja confortul persoanelor private de libertate. Dacă gravitatea relelor tratamente sau a neglijenței atinge pragul interzis de art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante si a pedepselor) din Convenție, aceasta depinde de circumstanțele speciale ale cauzei, inclusiv vârsta si starea de sănătate a persoanei interesate ca si de durata si natura tratamentului si a efectelor sale fizice si psihice. În speță, întrucât s-a plâns de condițiile sale de detenție sau de lipsa tratamentului medical în contextul art. 3 din Convenție, Curtea constata că reclamantul nu formulase acțiuni în instanțele naționale, în fața cărora, în temeiul Legii drepturilor omului din 1998, în vigoare din octombrie 2000, ar fi putut să se bazeze direct pe dispozițiile Convenției. Prin urmare, reclamantul nu epuizase căile de atac interne în această privință așa cum prevede art. 35 (condițiile de admisibilitate) din Convenție si în consecință Curtea a declarat cererea **inadmisibilă**.

#### Papon împotriva Franței

##### **07 iunie 2001 (decizie privind admisibilitatea)**

Reclamantul, aflat în executarea unei pedepse privative de libertate pentru complicitate la săvârșirea de crime împotriva umanității, avea 90 de ani când a introdus cererea în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. Acesta a susținut că menținerea în detenție a unei persoane de vârsta sa este contrară art. 3 (interzicerea pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, iar condițiile de detenție din penitenciarul în care se afla nu erau compatibile cu vârsta sa înaintată si cu starea sa de sănătate.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** (vădit nefondată). Curtea nu a exclus posibilitatea ca în anumite condiții detenția unei persoane vârstnice pe o perioadă îndelungată să ridice o problemă în temeiul art. 3 (interzicerea pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, dar a subliniat că trebuie să se țină seama de circumstanțele specifice fiecărei cauze în parte. De asemenea, Curtea a observat că niciunul dintre statele părți la Convenție nu are stabilită o vârstă maximă pentru detenție. În speță, Curtea a hotărât că, date fiind starea generală de sănătate a reclamantului si condițiile sale de detenție, tratamentul acestuia nu atinsese nivelul de gravitate necesar pentru a intra în domeniul de aplicare a art. 3 din Convenție. Deși avea afecțiuni cardiace, starea sa generală a fost definită ca „bună” într-un raport de expertiză.

*A se vedea, de asemenea: Priebke împotriva Italiei*, decizia privind admisibilitatea din 5 aprilie 2001; *Enea împotriva Italiei*, hotărârea (Marea Cameră) din 17 septembrie 2009.

#### Farbtuhs împotriva Letoniei

##### **02 decembrie 2004**

Reclamantul, declarat vinovat în septembrie 2009 de crime împotriva umanității și genocid pentru rolul avut în deportarea și decesul a zeci de cetățeni letoni în timpul represiunii staliniste din 1940 și 1941, s-a plâns că, date fiind vârsta, infirmitatea sa și incapacitatea penitenciarelor din Letonia de a răspunde nevoilor sale specifice, menținerea pedepsei închisorii era un tratament contrar art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. În cele din urmă, în 2002, instanțele interne au scutit reclamantul de executarea restului de pedeapsă, după ce au constatat **inter alia** că acesta contractase alte două boli aflându-se în penitenciar și că în general i se agravase starea de sănătate. Reclamantul a fost eliberat a doua zi.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor degradante) din Convenție. A

notat că reclamantul avea 84 de ani când a fost trimis la închisoare, fiind paraplegic și cu dizabilități și astfel în incapacitatea de a îndeplini majoritatea sarcinilor zilnice fără ajutor. În plus, în momentul privării de libertate, suferea deja de mai multe boli grave, majoritatea cronice și incurabile. Curtea a considerat că, atunci când autoritățile naționale au decis încarcerarea unei astfel de persoane, acestea trebuiau să aibă deosebită grijă ca să se asigure de compatibilitatea condițiilor de detenție cu nevoile specifice generate de infirmitatea deținutului. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea a constatat că, având în vedere vârsta, infirmitatea și starea reclamantului, menținerea acestuia în detenție nu era o măsură adecvată. Situația în care a fost adus iar fi cauzat cu siguranță o stare permanentă de anxietate și o senzație de inferioritate și umilire atât de acută încât să constituie tratament degradant. Prin întârzierea cu mai mult de un an a punerii sale în libertate, deși directorul penitenciarului a depus o cerere oficială pentru eliberarea acestuia însoțită de probe medicale, autoritățile letone nu îl trataseră prin urmare pe reclamant în conformitate cu dispozițiile art. 3 din Convenție.

#### Haidn împotriva Germaniei

**13 ianuarie 2011**

Reclamantul din această cauză, născut în 1934, s-a plâns în special că plasarea sa în arest preventiv pe durată nedeterminată, după ce executase integral pedeapsa cu închisoarea, reprezentase un tratament inuman și degradant.

Curtea a hotărât că **nu fusese încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că în prezenta cauză nu fusese atins nivelul minim de gravitate necesar pentru tratamente sau pedepse inumane sau degradante. Curtea nu este convinsă în mod special că vârsta avansată a reclamantului combinată cu starea sa precară (dar nu gravă) de sănătate erau de natură să-l aducă în domeniul de aplicare a art. 3 din Convenție.

#### Contrada (nr. 2) împotriva Italiei

**11 februarie 2014**

Reclamantul, în vârstă de aproape 83 de ani, a susținut în special că, date fiind vârsta și starea sa de sănătate, respingerea repetată de către autorități a cererilor sale pentru suspendarea executării pedepsei ori pentru comutarea pedepsei în arest la domiciliu era un tratament inuman și degradant.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. A observat în special că era neîndoielnic faptul că reclamantul suferise de mai multe afecțiuni medicale grave și complexe, și că toate rapoartele și certificatele medicale prezentate autorităților competente în cadrul procedurii constataseră în mod constant și fără echivoc că starea de sănătate a acestuia nu era compatibilă cu regimul de executare a pedepsei în care a fost încadrat. Curtea a mai observat că cererea reclamantului pentru arest la domiciliu a fost aprobată abia în 2008, adică abia după 9 luni de la prima cerere. Având în vedere certificatele medicale puse la dispoziția autorităților, timpul scurs până la plasarea acestuia în arest la domiciliu și motivarea deciziilor de respingere a cererilor, Curtea a constatat că menținerea reclamantului în detenție fusese incompatibilă cu interzicerea tratamentelor inumane ori degradante conform art. 3 din Convenție.

#### Obligația de a îndeplini serviciul militar

##### Tastan împotriva Turciei

**04 martie 2008**

Înscriș în registrele de stare civilă în 1986, reclamantul a fost chemat în februarie 2000 - la vârsta de 71 de ani - pentru a îndeplini serviciul militar. A fost obligat să execute pregătirea militară și să ia parte la toate activitățile fizice la fel ca recruții în vârstă de 20 de ani. După ce starea sănătății sale s-a deteriorat, a obținut un certificat care îl scutea de serviciul militar în aprilie 2000. Reclamantul s-a plâns în special că fusese obligat la îndeplinirea serviciului militar în ciuda vârstei sale, susținând în special că fusese supus unor rele tratamente fizice și psihice.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție **coroborat cu art. 13** (dreptul la o cale de atac eficientă). Aceasta a considerat, în special, că prin chemarea reclamantului pentru a îndeplini serviciul militar și faptul că a fost ținut acolo, făcându-l să ia parte la pregătirea rezervată recruților mult mai tineri decât el, fusese supus unei experiențe deosebit de traumatizante și îi fusese afectată demnitatea. Îi fusese provocată o suferință suplimentară față de ce implica pentru orice bărbat obligația îndeplinirii serviciului militar și care reprezentase, în sine, tratament degradant în sensul art. 3.

***.Interzicerea sclaviei și a muncii forțate (art. 4 din Convenție)***

Meier împotriva Elveției

**09 februarie 2016**

Această cauză privea cerința ca o persoană privată de libertate să muncească peste vârsta de pensionare. Reclamantul a invocat în special faptul că îi fusese încălcat dreptul de a nu i se cere să execute muncă forțată sau obligatorie.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 4 § 2** (interzicerea muncii forțate) din Convenție. A subliniat în special că între statele membre ale Consiliului Europei nu exista consens cu privire la munca obligatorie pentru persoanele private de libertate după vârsta de pensionare. În consecință, a scos în evidență, pe de o parte, faptul că autoritățile elvețiene se bucurau de o marjă de apreciere substanțială și, pe de altă parte, faptul că nu poate fi dedusă nicio interdicție absolută din art. 4 din Convenție. Munca obligatorie efectuată de reclamant în timpul detenției sale poate astfel fi considerată „muncă cerută a fi efectuată în cursul normal al detenției”, în sensul art. 4 din Convenție. În consecință, nu constituise „muncă forțată sau obligatorie” în sensul acestui articol.

***Dreptul la libertate și siguranță (art. 5 din Convenție)***

H.M. împotriva Elveției (nr. 39187/98)

**26 februarie 2002**

Reclamanta, născută în 1912, s-a plâns de lipsa de legalitate a pedepsei sale privative de libertate deoarece fusese plasată într-un centru de îngrijire și asistență pe motivul neglijenței. Ea a susținut în această privință că numai „vagabondajul” este citat în Convenție și nu neglijența, ca motiv de detenție. Se plânge că detenția ei era lipsită de legalitate.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 5 § 1** (dreptul la libertate și siguranță) din Convenție, constatând că, în circumstanțele speței, plasarea reclamantei în centrul de îngrijire și asistență nu reprezenta lipsire de libertate în sensul art. 5 § 1, ci fusese o măsură responsabilă pe care o luaseră autoritățile competente în interesul reclamantei, pentru a-i oferi servicii de îngrijire medicală necesare, condiții de viață și standarde de igienă satisfăcătoare. Curtea a considerat în special că reclamanta avusese ocazia de a primi îngrijiri la domiciliu, dar că aceasta și fiul ei refuzaseră să coopereze. Ulterior, condițiile de trai ale acesteia se deterioraseră atât de mult încât autoritățile hotărâseră să treacă la acțiune. Comisia de apel a examinat cu atenție circumstanțele cauzei și a hotărât că în centrul de îngrijire și asistență în cauză, aflat într-o zonă familiară reclamantei, i se putea oferi acesteia îngrijirea necesară. Reclamanta putea de asemenea să mențină un contact social cu lumea exterioară în timp ce se afla în centru. Curtea a mai reținut că reclamanta, după ce se mutase în centrul de îngrijire și asistență, fusese de acord să rămână acolo.

Vasileva împotriva Danemarcei

**25 septembrie 2003**

Reclamanta, în vârstă de 67 de ani cu stare de sănătate precară, a avut o altercație într-un autobuz cu un controlor care a acuzat-o că nu avea un bilet de călătorie valabil. A fost chemată poliția și reclamanta a fost arestată pentru că nu și-a dat numele, adresa și data nașterii la cerere. A fost dusă la secția de poliție,

unde a fost reținută de la ora 21.30. până la ora 11 a doua zi, după ce se identificase. După punerea sa în libertate, reclamanta a căzut și a fost internată trei zile cu tensiune arterială crescută. S-a plâns că reținerea ei era lipsită de legalitate.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 5 § 1** (dreptul la libertate și siguranță) din Convenție, constatând că autoritățile nu ajunseseră la echilibrul dintre dreptul la libertate și la siguranță și nevoia de a asigura îndeplinirea unei obligații prevăzute de lege. Se admite faptul că reținerea fusese în acord cu Legea privind administrarea justiției, care obliga persoanele să-și precizeze numele, adresa și data nașterii la cererea poliției, și avea ca scop să asigure îndeplinirea acestei obligații. Curtea a recunoscut, de asemenea, că era esențial ca poliția să poată identifica cetățenii în cadrul exercitării sarcinilor sale, precum și că era legitim pentru companiile de transport să implice poliția în litigii privind valabilitatea unui bilet de autobuz. Cu toate acestea, în ceea ce privește durata reținerii, privarea de libertate a reclamantei timp de 13 ore și jumătate fusese mai lungă decât necesar și neproportională cu scopul reținerii sale, ținând seama de faptul că nu se întreprinseseră eforturi pentru stabilirea identității acesteia pe toată perioada reținerii. În plus, reclamanta nu fusese asistată de un medic, fapt care ar fi fost justificat de vârsta înaintată a acesteia și ar fi servit de asemenea la depășirea impasului din comunicarea dintre aceasta și poliție.

### ***Dreptul la un proces echitabil (art. 6 din Convenție)***

*Pretinsa durată excesivă a procedurii*

Sussmann împotriva Germaniei

**16 septembrie 1998**

Reclamantul, născut în 1916, s-a plâns de durata lungă a acțiunii penale în fața Curții Constituționale Federale privind reducerea pensiei sale suplimentare.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, privitor la durata procedurilor. A reținut ca admisibil că pentru reclamant în cadrul procedurii era în joc un considerent obiectiv: pensia suplimentară îi fusese redusă și, având în vedere vârsta sa, procedura în fața Curții Constituționale Federale fusese de o importanță incontestabilă pentru el. Cu toate acestea, modificările sistemului de pensii suplimentare nu cauzaseră prejudicii reclamantului într-o măsură care să impună instanței în cauză obligația de a se ocupa de cauza sa ca de o problemă foarte urgentă, așa cum este cazul în anumite tipuri de litigii.

Jablonska împotriva Poloniei

**09 martie 2004**

Reclamanta de 81 de ani s-a plâns că durata acțiunii în anularea unui act notarial depășise termenul rezonabil. A susținut în special că, în ciuda vârstei foarte înaintate și a faptului că fiecare înfățișare în instanța regională implica o călătorie lungă și obositoare, participase la audieri și prezentase dovezi ori de câte ori fusese necesar și nu cauzase nicio amânare nejustificată.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, privitor la durata procedurilor, având în vedere mai ales faptul că, dată fiind vârsta înaintată a reclamantei - avea deja 71 de ani când a început acțiunea în instanță - instanțele poloneze ar fi trebuit să manifeste o diligență deosebită în tratarea cauze sale.

### ***Proceduri de lipsire a persoanelor de capacitatea lor juridică***

1. X și Y împotriva Croației (nr. 5193/09)

**03 noiembrie 2011**

Această cauză se referea la acțiunile inițiate de serviciile sociale de lipsi o mamă și o fiică de capacitatea lor juridică. Prima reclamantă, născută în 1923, era imobilizată la pat și suspectată de a suferi de demență. Mai întâi i-a fost numit un tutore în iulie 2006 și apoi a fost lipsită de capacitate juridică în august 2008. Aceasta a pretins că procedura nu fusese corectă, deoarece nu fusese notificată și ca urmare

nu fusese audiată de un judecător și nu fusese în măsură să prezinte probe.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, privitor la prima reclamantă, constatând că aceasta fusese privată de garanțiile procedurale corespunzătoare în acțiunea având drept rezultat o decizie cu efecte negative asupra vieții sale private. Cu privire în special la motivările prezentate de instanțele naționale pentru deciziile lor, Curtea nu a putut decât să observe că, în scopul asigurării unei îngrijiri adecvate a persoanelor în vârstă, autoritățile statului aveau la dispoziție măsuri mult mai puțin invazive decât lipsirea lor de capacitate juridică.

### ***Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art. 8 din Convenție)***

#### ***Sinuciderea asistată***

#### ***Gross împotriva Elveției***

#### ***30 septembrie 2014 (Marea Cameră)***

În această cauză, reclamanta, o femeie vârstnică - care dorea să-și curme viața deși nu suferea de o boală clinică - a făcut plângere pentru că nu a putut să obțină aprobarea autorităților elvețiene pentru a primi o doză letală de medicament pentru a se sinucide. Reclamanta s-a plâns că, negându-i dreptul de a decide prin ce mijloace și în ce moment își va încheia viața, autoritățile elvețiene au încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

În hotărârea Camerei din 14 mai 2013, Curtea a hotărât, cu majoritate, că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Aceasta a constatat, în special, că legislația elvețiană nu era suficient de clară cu privire la momentul în care se permite înlesnirea sinuciderii.

Cauza a fost apoi retrimisă Marii Camere la cererea Guvernului elvețian.

În ianuarie 2014, Guvernul elvețian a informat Curtea că a aflat că reclamanta a decedat în noiembrie 2011.

În hotărârea Marii Camere din 30 septembrie 2014, Curtea a declarat, cu majoritate, că respectiva cerere este inadmisibilă. A ajuns la concluzia că reclamanta intenționase să inducă în eroare Curtea într-o chestiune legată chiar de esența plângerii sale. În special, aceasta a luat măsuri speciale de precauție pentru a împiedica divulgarea de informații despre moartea sa către avocatul său, și astfel către Curte, pentru a împiedica instanța europeană să întrerupă judecarea cauzei sale. În consecință, Curtea constata că, prin comportamentul său, reclamanta abuzase de dreptul de a depune o cerere individuală [art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție]. Ca urmare a acestei hotărâri, constatările din hotărârea Camerei din 14 mai 2013, care nu au rămas definitive, nu mai sunt valabile din punct de vedere legal.

### ***Refuzul unei companii de asigurări de a plăti cheltuielile medicale pretinse pentru o operație de schimbare de sex***

#### ***1. Schlumpf împotriva Elveției***

#### ***08 ianuarie 2009***

Această cauză se referea la refuzul asigurătorilor de sănătate de a-i plăti reclamantei costurile operației de schimbare de sex pe motiv că aceasta nu respectase perioada de așteptare de doi ani pentru a permite o reexaminare, așa cum cere jurisprudența Tribunalului federal al asigurărilor ca o condiție pentru plata costurilor acestor operații. Reclamanta susținea că suferința psihică pe care i-o provoca tulburarea de identitate venea încă din copilărie și o dusesse în repetate rânduri la un pas de sinucidere. În ciuda tuturor acestora, și deși la vârsta de aproape 40 de ani era deja sigură că este transsexuală, ea acceptase responsabilitățile de soț și tată până când copiii au crescut și soția ei a murit de cancer în 2002.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Aceasta a considerat, **inter alia**, că perioada de doi ani, în special la vârsta de 67 de ani a reclamantei, ar fi fost de natură să-i influențeze decizia privind operația, afectându-i astfel libertatea de a-și determina identitatea de gen. Având în vedere situația specială a reclamantei și marja limitată de apreciere a statului pârât în legătură cu unul dintre cele mai intime aspecte al vieții private, Curtea a

concluzionat, prin urmare, că nu existase un just echilibru între societatea de asigurare și interesele reclamantei. Curtea a hotărât prin urmare că a fost **încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, prin refuzul Tribunalului federal al asigurărilor de a lua în considerare rapoartele de expertiză și prin lipsa audierii publice.

***.Reducerea / suprimarea îngrijirii pe timp de noapte***  
**1. McDonald împotriva Regatului Unit**  
**20 mai 2014**

Această cauză se referea la o doamnă de 71 de ani, cu o mobilitate extrem de limitată, care s-a plâns că o autoritate locală îi redusese suma alocată îngrijirii sale săptămânale. Reducerea era întemeiată pe decizia autorității locale că nevoile acesteia de a merge la toaletă noaptea ar putea fi rezolvate prin furnizarea de pampersși și cearceafuri absorbante în locul unui îngrijitor pe timp de noapte care să o asiste în utilizarea toaletei. Reclamanta susținea că decizia de a-i reduce indemnizația pe motiv că ar fi putut folosi pampersși noaptea, deși nu suferea de incontinență, reprezentase o ingerință nejustificabilă și disproporționată în dreptul ei la respectarea vieții private și o expusese unei mari umilințe.

Curtea a considerat că decizia de a reduce suma alocată pentru îngrijirea reclamantei reprezentase o ingerință în dreptul acesteia la respectarea vieții private și de familie, întrucât îi cerea să folosească pampersși când ea nu suferea de fapt de incontinență. Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție în perioada cuprinsă între 21 noiembrie 2008 și 4 noiembrie 2009 deoarece ingerința în dreptul reclamantei la respectarea vieții private și de familie nu fusese în conformitate cu legislația națională în această perioadă. Curtea a declarat, de asemenea, **inadmisibilă** (în mod vădit nefondată) plângerea reclamantei privind perioada de după 4 noiembrie 2009, deoarece statul dispunea de o putere considerabilă pentru a lua decizii privind alocarea unor resurse limitate și, prin urmare, ingerința în drepturile reclamantei fusese „necesară într-o societate democratică”.

***.Refuzul de a acorda unei persoane transsexuale pensia pentru limită de vârstă aplicabilă altor femei***  
**Grant împotriva Regatului Unit**  
**23 mai 2006**

Reclamanta, transsexuală în vârstă de 68 de ani trecută post-operatoriu de la sexul masculin la sexul feminin, s-a plâns de nerecunoașterea juridică a schimbării sexului și de refuzul de a-i plăti pensia pentru limită de vârstă aplicabilă celorlalte femei (60). Cererea sa a fost respinsă pe motivul că ar fi avut dreptul la o pensie de stat numai la vârsta de 65 de ani, aceasta fiind vârsta de pensionare a bărbaților. Aceasta a făcut apel, fără succes. În 2002 a solicitat redeschiderea cauzei sale în lumina hotărârii *Christine Goodwin împotriva Regatului Uni* din 11 iulie 2002 a Curții Europene a Drepturilor Omului. La 5 septembrie 2002, Departamentul pentru muncă și pensii, având în vedere hotărârea *Christine Goodwin*, refuza să-i acorde reclamantei pensia de stat. În decembrie 2002, când reclamanta a împlinit vârsta de 65 de ani, au început plățile pentru pensie.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Cu toate că statutul de victimă al reclamantei a încetat la data intrării în vigoare a Legii din 2004 privind recunoașterea sexului, care i-a oferit astfel, la nivel național, mijloacele pentru obținerea recunoașterii juridice, aceasta putea, totuși, să pretindă că este o victimă a nerecunoașterii juridice de la data, ulterioară hotărârii *Christine Goodwin*, la care autoritățile britanice au refuzat să dea curs cererii sale, și anume din 5 septembrie 2002.

***.Libertatea de exprimare (art. 10 din Convenție)***  
**Heinisch împotriva Germaniei**  
**21 iulie 2011**

Această cauză se referea la concedierea unei asistente medicale de geriatrie după ce formulase o

plângere penală împotriva angajatorului întemeiată pe deficiențe în privința îngrijirilor acordate. Reclamanta s-a plâns că, prin concedierea ei și refuzul instanțelor de a dispune reîncadrarea sa, a fost încălcat art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că fusese disproporționată concedierea reclamantei fără preaviz și că instanțele interne nu asiguraseră un echilibru just între necesitatea de protejare a reputației angajatorului și necesitatea de a proteja dreptul reclamantei la libertatea de exprimare. Curtea a observat în special că, având în vedere deosebita vulnerabilitate a pacienților în vârstă și necesitatea de a preveni abuzurile, informațiile dezvăluite fuseseră în mod incontestabil de interes public. În plus, interesul publicului de a fi informat despre deficiențele în furnizarea de îngrijiri pentru persoanele vârstnice de către o companie de stat era atât de important încât depășea interesul de a proteja reputația și interesele comerciale ale companiei. În sfârșit, această sancțiune nu numai că avusese repercusiuni asupra carierei reclamantei, dar putea avea și un efect descurajator important asupra altor angajați ai companiei și în general asupra angajaților serviciilor de îngrijire și asistență, descurajând astfel denunțul într-o sferă în care pacienții sunt adesea incapabili să își apere drepturile, iar membrii personalului de acordare a îngrijirilor sunt primii care își dau seama de carențele din prestarea acestor servicii.

#### Tesic împotriva Serbiei

**11 februarie 2014**

În 2002, reclamanta, o pensionară care suferea de diferite boli, a fost găsită vinovată de defăimarea avocatului său și obligată să-i plătească acestuia 300.000 dinari ca despăgubire, împreună cu dobânzile moratorii, plus cheltuieli de judecată în sumă de 94.120 dinari (echivalentul a cca 4.900 de euro în total). În iulie 2009, judecătoria municipală a emis un ordin de executare cerând ca două treimi din pensia reclamantei să fie transferate lunar în contul bancar al avocatului, până la plata integrală a sumelor acordate. După aceste deduceri, reclamantei îi rămâneau pentru a trăi aproximativ 60 de euro pe lună.

Curtea a hotărât că a fost **încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție. A observat în special că despăgubirile plus cheltuielile de judecată acordate împotriva reclamantei reprezentau în total peste 60% din pensia lunară a acesteia. Mai mult, nu se putea susține că declarația reclamantei în privința fostului său avocat fusese doar un atac personal nejustificat. În plus și mai ales frapant, judecătoria municipală emisese un ordin cerând ca două treimi din pensia reclamantei să fie transferate lunar în contul bancar al avocatului, în pofida faptului că legea aplicabilă prevăzuse că acesta era cuantumului maxim care putea fi reținut, lăsând în mod clar loc unei abordări mai nuanțate. Până la 30 iunie 2013, reclamanta plătitese un total de cca 4350 euro, dar cu dobânda acumulată și viitoare, trebuia să continue plățile pentru încă aproximativ doi ani. În mai 2012 pensia lunară a acesteia era de cca 170 euro, astfel încât după deduceri îi rămâneau cca 60 euro din care să trăiască și să-și cumpere medicamentele lunar, care costau cca 44 euro și pe care nu și le mai permitea. Curtea a constatat că aceasta era o situație deosebit de precară pentru o persoană în vârstă care suferea de o serie de boli grave. Prin urmare, de vreme ce măsurile contestate erau prevăzute de lege și au fost adoptate în vederea unui scop legitim, și anume protejarea reputației unei alte persoane, această ingerință în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare nu fusese „necesară într-o societate democratică”.

#### **Dreptul la căsătorie (art. 12 din Convenție)**

##### **Cereri în curs**

Delecolle împotriva Franței (nr. 37646/13)

***Cerere comunicată Guvernului francez la 18 septembrie 2015***

Reclamantul, născut în 1937, s-a plâns că nu se putea căsători și a criticat faptul că trebuia să obțină autorizația de la o autoritate sau de la o instanță de tutelă în vederea căsătoriei.

Curtea a înștiințat Guvernul francez cu privire la cerere și a adresat întrebări părților în temeiul art. 12 (dreptul la căsătorie) din Convenție.

***Interzicerea discriminării (art. 14 din Convenție) acordarea de scutiri de impozite pe succesiune pentru diferitele categorii de urmași; statele, în principiu, rămân libere să elaboreze norme diferite în materie fiscală.***

Carson și alții împotriva Regatului Unit

***16 martie 2010 (Marea Cameră)***

Această cauză a vizat normele pretins discriminatorii care reglementează dreptul la indexarea pensiei de stat. În conformitate cu legislația, pensiile erau indexate numai în cazul în care destinatarul are reședința în mod obișnuit în Regatul Unit sau într-o țară având un acord reciproc cu Regatul Unit privind majorarea pensiilor. Cei având reședința în alte locuri continuau să primească pensia de stat de bază, însă aceasta era înghețată la rata plătită la data la care au părăsit Regatul Unit. Cei 13 reclamanți (în vârstă de 65-92 ani) își petrecuseră cea mai mare parte a vieții active în Regatul Unit, plătind integral contribuțiile sociale naționale, înainte de a emigra sau a se întoarce în Africa de Sud, Australia sau Canada, în niciunul din aceste state neexistând un acord reciproc cu Regatul Unit privind majorarea pensiilor. Pensiile au fost înghețate în consecință la rata plătită la data plecării acestora. Considerând acest lucru drept o diferență nejustificată de tratament, prima reclamantă a solicitat reexaminarea deciziei de a nu i se indexa pensia. Cu toate acestea, cererea i-a fost respinsă în 2002 și în ultimă instanță, la apelul declarat în fața Camerei Lorzilor în 2005.

Curtea a reținut că **nu a fost încălcat art. 14** (interzicerea discriminării) din Convenție **coroborat cu art. 1** (protecția proprietății) din **Protocolul nr. 1** la Convenție. A constatat, în special, că argumentul principal al reclamanților potrivit căruia, întrucât munciseră în Regatul Unit și plătiseră contribuțiile obligatorii la Fondul național de asigurări, se aflau într-o situație în mod relevant similară cu cea a pensionarilor care beneficiau de majorare, era greșit. În plus, în ceea ce privește comparația cu pensionarii rezidenți în Regatul Unit, trebuia reamintit faptul că sistemul de securitate socială avea, în esență, un caracter național și scopul de a asigura un anumit nivel minim de trai locuitorilor săi. În ultimul rând, Curtea nu a considerat nici că reclamanții ar fi într-o situație în mod relevant similară cu cea a pensionarilor rezidenți în țări cu care Regatul Unit încheiase un acord bilateral care prevedea majorarea.

***Reparația echitabilă (art. 41 din Convenție)***

***Protecția proprietății (art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție)***

Klaus și Iouri Kiladze împotriva Georgiei

***02 februarie 2010***

Reclamanții erau doi frați, născuți în 1926 și respectiv în 1928, fiind recunoscuți ca victime ale represiunii politice sovietice. În 1998, aceștia au introdus o acțiune solicitând despăgubiri pentru prejudiciul material și moral în baza Legii privind recunoașterea statutului de victimă și regimul de protecție socială pentru persoanele supuse represiunii politice („Legea din 1997”). Aceștia s-au plâns de „vidul legislativ” care le nega drepturile economice în temeiul legii în cauză.

Curtea a reținut că a fost **încălcat art. 1** (protecția proprietății) **din Protocolul nr. 1** la Convenție, considerând că lipsa totală de acțiune pe o perioadă de mai mulți ani, care era imputabilă statului și îi lipsea pe reclamanți să se bucure efectiv de dreptul la acordarea unei despăgubiri cu titlu de prejudiciu moral într-un termen rezonabil, le impusese acestora o sarcină disproporționată și excesivă care nu poate fi justificată prin presupusa urmărire a unui interes general și legitim de către autorități în prezenta cauză. Curtea a constatat, în special, că statul georgian nu pare nici în prezent să dorească să se implice în procesul de examinare a problemei și de luare de măsuri, privându-i astfel pe reclamanții vârstnici de orice posibilitate de a beneficia în timpul vieții de drepturile pe care le au în temeiul secțiunii 9 din Legea din 1997.

În conformitate cu **art. 46** (forța obligatorie și executorie a hotărârilor) din Convenție, observând

că problema unei lacune în legislație ridicată de această cerere nu îi afectase numai pe reclamanți și că situația era de natură să ducă la un număr ridicat de cereri adresate Curții, aceasta a reținut în continuare că trebuiau luate măsuri generale la nivel național în scopul executării hotărârii. Prin urmare, autoritățile trebuiau să acționeze rapid pentru a adopta măsuri legislative, administrative și bugetare, astfel încât persoanele vizate de secțiunea 9 din legea din 11 decembrie 1997 să poată beneficia efectiv de drepturile garantate de această dispoziție.

Da Conceicao Mateus împotriva Portugaliei si Santos Januario împotriva Portugaliei

**08 octombrie 2013 (decizie privind admisibilitatea)**

Aceste cauze se referă la plata pensiilor din sectorul public a reclamanților, care au fost diminuate în 2012 ca urmare a unor reduceri ale cheltuielilor publice portugheze. Reclamanții, născuți în 1939 și respectiv în 1940, s-au plâns de impactul pe care reducerea pensiilor lor îl avusese asupra situației lor financiare și a condițiilor de viață. Curtea a examinat compatibilitatea dintre reducerea plății pensiilor reclamanților și art. 1 (protecția proprietății) din Protocolul nr. 1 la Convenție. Aceasta a declarat cererile **inadmisibile** (vădit nefondate). Curtea a reținut, în special, că reducerile pensiilor reprezentaseră o restrângere proporțională a dreptului reclamanților la protecția proprietății. Având în vedere problemele financiare excepționale cu care se confrunta Portugalia la acel moment, și dat fiind caracterul limitat și temporar al reducerii pensiilor, Guvernul portughez a găsit un echilibru echitabil între interesul public general și protecția dreptului individual al reclamanților la plata pensiei.

Mauriello împotriva Italiei

**13 septembrie 2016 (decizie privind admisibilitatea)**

În speță, contribuțiile pentru pensia pentru limită de vârstă plătite de reclamantă de-a lungul carierei sale de 10 ani nu au fost rambursate, întrucât aceasta nu se calificase pentru o pensie de funcționar public, din cauză că nu plătise contribuții timp de 15 ani așa cum cerea legislația națională. Reclamanta s-a plâns că fusese lipsită de toate contribuțiile pentru pensie deduse din salariul său de-a lungul carierei sale și că nu primise nicio sumă corespunzătoare sub forma unei pensii pentru limită de vârstă sau a unei sume forfetare.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** ca fiind vădit nefondată. Acesta a constatat în special că obligația de a plăti contribuții pentru pensia pentru limită de vârstă a dus la o ingerință în dreptul reclamantei la liniștită posesie, dar a reținut că aceasta fusese prevăzută de lege. Curtea a constatat, cu toate acestea, că ingerința nu adusese o atingere disproporționată dreptului reclamantei de a se bucura de liniștită posesie, având în vedere că statele au la dispoziție o marjă largă de apreciere pentru a alege sistemele de pensionare și că prin Convenție nu le este impusă adoptarea unui model anume. Curtea a observat, de asemenea, că reclamanta începuse să lucreze și să plătească contribuții la o dată la care era deja sigur că nu va obține un drept la pensie, dat fiind că legislația națională prevedea cel puțin 15 ani de ocupare a unei funcții pentru a putea beneficia de acest drept, iar reclamanta plătise contribuții numai 10 ani când a ajuns la vârsta obligatorie de pensionare. În sfârșit, Curtea a constatat că reclamanta nu furnizase informații cu privire la presupusa sa situație financiară precară, care o împiedicase să efectueze plăți voluntare într-un cont de pensii, care să-i permită, astfel, să obțină o pensie.

## **2. SFÂRȘITUL VIETII**

### **Hotărârile Curții**

**Prettv împotriva Regatului Unit**

29 aprilie 2002 (Hotărârea Camerei)

Reclamanta era în faza terminajă a sclerozei laterale amiotrofice, o boală degenerativă a mușchilor care este incurabilă. Întrucât faza terminală a bolii este dureroasă și nedemnă, reclamanta dorea să poată controla modul și momentul în care urma să moară. Din cauza bolii, reclamanta nu putea să se sinucidă fără ajutor, pe care dorea să îl primească de la soțul său. Dar, deși sinuciderea nu era considerată infracțiune în dreptul englez, înlesnirea sinuciderii era considerată astfel. Întrucât autoritățile i-au respins cererea, reclamanta s-a plâns că soțului său nu i se garantase neurmărirea penală dacă o ajută să moară.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 2** (dreptul la viață) din Convenție, constatând că dreptul la viață nu poate fi interpretat, fără a denatura limbajul, ca asigurând dreptul diametral opus, adică dreptul la moarte.

De asemenea, Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. Cu toată compasiunea față de teama reclamantei că, lipsită de posibilitatea de a-și pune capăt vieții, se va confrunta cu perspectiva unei morți tulburătoare, totuși, obligația pozitivă a statului care a fost invocată ar necesita ca statul să permită fapte menite să curme viața, obligație care nu se poate deduce din art. 3.

În fine, Curtea a hotărât că **nu au fost încălcate art. 8** (dreptul la respectarea vieții private), **art. 9** (libertatea de conștiință) și **art. 14** (interzicerea discriminării) din Convenție.

### **Haas împotriva Elveției**

20 ianuarie 2011 (Hotărârea Camerei)

Această cauză a ridicat problema dacă, în virtutea dreptului la respectarea vieții private, statul ar fi trebuit să se asigure că o persoană bolnavă, care intenționa să se sinucidă putea obține o substanță letală (pentobarbital de sodiu) fără rețetă medicală, prin derogare de la lege, pentru a avea posibilitatea de a-și pune capăt vieții fără durere și fără risc de eșec. Reclamantul - care suferea de o gravă tulburare afectivă bipolară de aproximativ 20 de ani și considera că, în consecință, nu mai putea trăi într-un mod demn - a susținut că dreptul său de a-și pune capăt vieții într-un mod sigur și demn a fost încălcat în Elveția ca urmare a condițiilor care trebuiau îndeplinite - și pe care nu le întrunea - pentru a putea obține substanța menționată.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că, chiar și în ipoteza că statele aveau o obligație pozitivă de a lua măsuri pentru a înlesni sinuciderea în mod demn, autoritățile elvețiene nu au încălcat această obligație în cazul reclamantului.

Curtea a observat, în special, că statele membre ale Consiliului Europei sunt departe de a ajunge la un consens în privința dreptului unei persoane de a alege cum și când să-și pună capăt vieții. Deși înlesnirea sinuciderii a fost dezincriminată (cel puțin parțial) în unele state membre, marea lor majoritate par să acorde o mai mare importanță protejării vieții persoanei decât dreptului de a-i pune capăt. Curtea a concluzionat că statele au o largă marjă de apreciere în astfel de chestiuni.

Deși a admis, de asemenea, că reclamantul ar fi dorit să se sinucidă într-un mod sigur și

demn și fără dureri inutile, Curtea a considerat totuși că cerința din legislația elvețiană privind necesitatea rețetei medicale pentru obținerea pentobarbitalului de sodiu avea un scop legitim, acela de a proteja oamenii de luarea unor decizii pripite și de a preveni abuzurile întrucât riscurile acestora nu ar trebui să fie subestimate într-un sistem care înlesnește accesul la sinuciderea asistată. Curtea a considerat că cerința unei rețete, eliberate în baza unei evaluări psihiatrice aprofundate, era un mijloc de a îndeplini obligația statelor de a institui o procedură care să permită garantarea faptului că decizia persoanei de a-și pune capăt vieții reflecta într-adevăr libera sa voință. În fine, cu privire la chestiunea dacă reclamantul avusese acces efectiv la o evaluare medicală care să îi permită să obțină pentobarbital de sodiu (în caz contrar, dreptul său de a alege când și cum urma să moară ar fi fost teoretic și iluzoriu), Curtea nu a fost convinsă de afirmația acestuia că îi fusese imposibil să găsească un specialist care să îl ajute.

### **Koch împotriva Germaniei**

19 iulie 2012 (Hotărârea Camerei)

În 2004, soția reclamantului, care suferea de tetraplegie completă, a solicitat fără succes Institutului Federal pentru Produse Farmaceutice și Medicale obținerea unei doze letale dintr-un medicament care i-ar fi permis să se sinucidă acasă, în Germania. Recursul administrativ declarat de reclamant și de soția sa a fost respins. În februarie 2005, cuplul a plecat în Elveția, unde soția s-a sinucis cu ajutorul unei asociații. În aprilie 2005, reclamantul a introdus, fără succes, o acțiune în vederea constatării lipsei de legalitate a deciziilor Institutului Federal. Acțiunile sale ulterioare în fața instanței administrative, a curții administrative de apel și a Curții Constituționale Federale au fost declarate inadmisibile. Reclamantul s-a plâns, în special, că refuzul instanțelor interne de a examina fondul plângerii sale i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private și de familie.

Având în vedere, în special, relația deosebit de strânsă dintre reclamant și soția sa, precum și implicarea sa imediată în îndeplinirea dorinței acesteia de a-și pune capăt zilelor, Curtea a considerat că acesta putea pretinde că a fost direct afectat de neacordarea autorizației de a primi o doză letală de medicamente. Aceasta a hotărât că, în speță, a avut loc o **încălcare** a drepturilor procedurale ale reclamantului prevăzute la **art. 8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, în ceea ce privește refuzul instanțelor germane de a examina fondul plângerii. În ceea ce privește, în plus, fondul plângerii reclamantului, Curtea a considerat că este în primul rând de competența instanțelor germane să examineze fondul acesteia, în special având în vedere faptul că nu există un consens între statele membre ale Consiliului European cu privire la chestiunea dacă este sau nu este permisă orice formă de sinucidere asistată.

### **Gross împotriva Elveției**

30 septembrie 2014 (Hotărârea Marii Camere)

În această cauză, reclamanta, o femeie în vârstă - care dorea să-și pună capăt vieții, deși nu suferea de o boală clinică - s-a plâns pentru că nu a putut să obțină aprobarea autorităților elvețiene pentru a primi o doză letală de medicament pentru a se sinucide. Reclamanta s-a plâns că, refuzându-i dreptul de a decide prin ce mijloace și în ce moment se va sfârși viața sa, autoritățile elvețiene au încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție.

În hotărârea Camerei din 14 mai 2013, Curtea a decis, cu majoritate, că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Aceasta a constatat, în special, că legislația elvețiană nu era suficient de clară cu privire la condițiile în care era permisă sinuciderea asistată.

Cauza a fost ulterior trimisă Marii Camere la cererea guvernului elvețian.

În ianuarie 2014, guvernul elvețian a informat Curtea că aflase că reclamanta a decedat în noiembrie 2011.

Prin hotărârea Marii Camere din 30 septembrie 2014, Curtea a declarat, cu majoritate, cererea inadmisibilă. Aceasta a ajuns la concluzia că reclamanta intenționase să inducă în eroare Curtea cu privire la o chestiune legată chiar de fondul plângerii sale. În special, aceasta luase măsuri speciale de precauție pentru a împiedica divulgarea de informații despre moartea sa către avocatul său, și astfel către Curte, pentru a împiedica instanța europeană să întrerupă judecarea cauzei sale. În consecință, Curtea constata că, prin comportamentul său, reclamanta abuzase de dreptul de a depune o cerere individuală [art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție]. Ca urmare a acestei hotărâri, constatările din hotărârea Camerei din 14 mai 2013, care nu au rămas definitive, nu mai sunt valabile din punct de vedere juridic.

### **Lambert și alții împotriva Franței**

5 iunie 2015 (Marea Cameră)

Reclamanții sunt părinții, un frate vitreg și o soră a lui Vincent Lambert, care a suferit leziuni în zona capului într-un accident rutier în 2008, în urma căruia a rămas tetraplegic. Aceștia s-au plâns în special de hotărârea din 24 iunie 2014 a Consiliului de Stat din Franța care, bazându-se printre altele pe un raport medical întocmit de o comisie de trei medici, a declarat legală decizia din 11 ianuarie 2014 a medicului curant al lui Vincent Lambert de întrerupere a alimentării și a hidratării artificiale. Reclamanții au susținut, în special, că sistarea hidratării și a alimentării artificiale ar fi contrară obligațiilor statului prevăzute la art. 2 (dreptul la viață) din Convenția europeană a drepturilor omului.

Curtea a considerat că **nu se va încălca art. 2 (dreptul la viață)** din Convenția europeană a drepturilor omului în cazul executării hotărârii din 24 iunie 2014 a Consiliului de Stat.

Curtea a observat, în special, că nu există un consens între statele membre ale Consiliului Europei în favoarea sistării tratamentului pentru menținerea funcțiilor vitale. În acea sferă, care vizează încetarea vieții, statelor trebuie să li se acorde o marjă de apreciere. Curtea a considerat că dispozițiile Legii din 22 aprilie 2005, astfel cum au fost interpretate de Consiliul de Stat, constituiau un cadru legal suficient de clar pentru a reglementa cu precizie deciziile luate de medici în situații precum cea din această cauză. Curtea era foarte conștientă de importanța problemelor ridicate de această cauză, care viza probleme medicale, juridice și etice extrem de complexe. În circumstanțele cauzei, Curtea a reîterat că era în primul rând de competența autorităților naționale să verifice compatibilitatea deciziei de sistare a tratamentului cu legislația internă și cu Convenția, precum și să stabilească dorințele pacientului în conformitate cu legislația națională.

Rolul Curții consta în examinarea respectării de către stat a obligațiilor sale pozitive care decurg din art. 2 din Convenție.

Curtea a constatat compatibilitatea, cu cerințele art. 2, a cadrului legal prevăzut de dreptul intern, astfel cum a fost interpretat de Consiliul de Stat, precum și a procesului de luare a deciziilor, care a fost efectuat cu meticulozitate.

Curtea a ajuns la concluzia că prezenta cauză a făcut obiectul unei examinări aprofundate în cursul căreia toate punctele de vedere au putut fi exprimate și că toate aspectele au fost examinate cu atenție, având în vedere atât un raport de expertiză medicală detaliată, cât și observațiile generale din partea celor mai înalte organisme medicale și etice.

Decizii ale Curții cu privire la admisibilitate

### **Sanles Sanles împotriva Snaiei**

26 octombrie 2000 (decizie privind inadmisibilitatea)

Reclamanta a fost desemnată în mod legal de către cumnatul său - care în 1968 rămăsese tetraplegic în urma unui accident și se sinucisese în ianuarie 1998 cu ajutorul unui terț, în timp ce acțiunea sa în recunoașterea dreptului la o moarte demnă era pendinte - moștenitoare pentru a continua procedura declanșată în timpul vieții acestuia. Reclamanta a solicitat, în special, recunoașterea dreptului la o viață demnă sau la o moarte demnă ori neintervenția în dorința cumnatului său de a își pune capăt vieții.

Curtea a declarat **inadmisibile** (incompatibile *ratione personae*) capetele de cerere formulate de reclamantă în temeiul art. 2 (dreptul la viață), art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță), art. 6 (dreptul la un proces echitabil), art. 8 (dreptul la respectarea vieții private), art. 9 (libertatea de conștiință) și art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenție. Curtea a hotărât că, nefiind afectată direct de presupusele încălcări ale Convenției, reclamanta nu putea așadar să pretindă că a fost victima acestora<sup>15</sup>.

---

<sup>15</sup>Comisia Europeană a Drepturilor Omului (care, împreună cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, a supravegheat respectarea de către statele contractante a obligațiilor care le revin în temeiul Convenției europene a drepturilor omului și a încetat să existe la 1 noiembrie 1998, când Curtea a devenit permanentă) declarase anterior că o cerere

### **Ada Rossi si alții împotriva Italiei**

16 decembrie 2008 (decizie privind inadmisibilitatea)

Tatăl și tutorele unei tinere aflate în stare vegetativă de mai mulți ani în urma unui accident rutier a introdus o acțiune în instanță solicitând aprobare pentru sistarea alimentării și hidratării artificiale a fiicei sale, bazându-și argumentele pe personalitatea acesteia și pe ideile despre viață și demnitate pe care aceasta le-ar fi exprimat. Printr-o decizie din 16 octombrie 2007 de trimitere a cauzei la instanță, Curtea de Casație din Italia a declarat că autoritatea judecătorească ar putea aproba sistarea alimentării dacă persoana respectivă se afla într-o stare vegetativă persistentă și dacă existau probe că, în cazul în care s-ar fi aflat în deplinătatea facultăților sale, aceasta s-ar fi opus tratamentului medical. Curtea de apel a aprobat solicitarea pe baza celor două criterii. În fața Curții Europene, reclamantii (persoane cu dizabilități grave și asociații care protejează interesele unor astfel de persoane) s-au plâns de efectele negative pe care le-ar putea avea asupra lor executarea deciziei curții de apel.

Curtea a reiterat că, în principiu, nu era suficient pentru un reclamant să pretindă că simpla existență a unei legi încalcă drepturile saje prevăzute în Convenție; era necesar ca legea să fi fost aplicată în detrimentul său. În plus, exercitarea dreptului la cerere individuală nu putea fi folosită pentru a preveni o eventuală încălcare a Convenției: numai în circumstanțe extrem de excepționale ar putea totuși un reclamant să pretindă că este o victimă a unei încălcări a Convenției din cauza riscului unei viitoare încălcări. În această cauză, Curtea a declarat **inadmisibile** capetele de cerere formulate de reclamantii (incompatibile *ratione personae*). În ceea ce privește persoanele fizice reclamante, Curtea a hotărât că acestea nu pot pretinde că sunt victime ale neprotejării de către statul italian a drepturilor lor prevăzute la art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. În ceea ce privește persoanele juridice reclamante, acestea nu au fost afectate în mod direct de decizia curții de apel, care în realitate nu putea avea niciun impact asupra activităților lor și nu le împiedica să-și atingă obiectivele.

### **Nicklinson si Lamb împotriva Regatului Unit**

23 iunie 2015 (decizie privind inadmisibilitatea)

Această cauză a avut ca obiect interdicția, prevăzută de legislația britanică, privind sinuciderea asistată și eutanasia voluntară<sup>16</sup>. Prima reclamantă, soția lui Tony Nicklinson (între timp decedat) care era afectat de pseudocomă și care a dorit să-și pună capăt vieții, s-a plâns că instanțele naționale nu au reușit să determine compatibilitatea legislației Regatului Unit privind sinuciderea asistată cu dreptul său și al soțului său la respectarea vieții private și de familie. Al doilea reclamant, care era paralizat și care, de asemenea, dorea să-și pună capăt vieții, s-a plâns că nu i s-a oferit posibilitatea de a obține acordul instanței pentru a permite unui voluntar să îi administreze medicamente letale, cu consimțământul lui.

Curtea a declarat **inadmisibile** ambele cereri. Cu privire la prima cerere, Curtea a considerat că era vădit nefondată, constatând că art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție nu prevedea obligații procedurale care impuneau instanțelor naționale să examineze fondul unei plângeri formulate în raport cu legislația primară, precum în această cauză. În orice caz, Curtea considera că majoritatea Curții Supreme examinase fondul plângerii reclamantei, concluzionând că aceasta nu demonstrase că a avut loc o evoluție relevantă ulterior pronunțării hotărârii *Pretty împotriva Regatului Unit* (a se vedea *supra*, pag. 1). Cu privire la a doua cerere, Curtea a observat că, în fața Curții Supreme, reclamantul și-a menținut doar plângerea privind interzicerea sinuciderii asistate, nu și argumentul potrivit căruia ar trebui să existe o procedură judiciară pentru aprobarea eutanasiei voluntare în anumite circumstanțe. Reamintind că cei care doresc să depună plângere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

---

formulată de însuși cumnatul reclamantei era inadmisibilă (a se vedea decizia Comisiei din 17 mai 1995 în cauza Samodro Camean împotriva Spaniei).

<sup>16</sup>Sinuciderea asistată este interzisă de art. 2 alin. (1) din Legea privind sinuciderea din 1961, iar eutanasia voluntară este încadrată ca omor în legislația britanică.

împotriva unui stat trebuie să utilizeze mai întâi căile de atac prevăzute de sistemul juridic național, Curtea a respins cererea pe motivul neepuizării căilor de atac interne.

### **Gard și alții împotriva Regatului Unit**

27 iunie 2017 (decizie privind inadmisibilitatea)

Această^ cauză s-a referit la Charlie Gard, un copil afectat de o boală genetică rară și fatală. În februarie 2017, spitalul curant a solicitat instanțelor naționale să se pronunțe dacă ar fi legal să se sisteze ventilația artificială și să i se ofere lui Charlie îngrijire paliativă. De asemenea, părinții lui Charlie au solicitat instanțelor să se pronunțe dacă ar fi în interesul fiului lor să urmeze un tratament experimental în SUA. Instanțele naționale au concluzionat că ar fi legală decizia spitalului de a sista tratamentul pentru menținerea funcțiilor vitale deoarece era probabil ca Charlie să fie supus unei suferințe considerabile dacă suferința sa actuală ar fi prelungită fără nicio perspectivă reală de îmbunătățire și terapia experimentală nu ar avea niciun beneficiu efectiv. În cadrul procedurii în fața Curții Europene, părinții lui Charlie au susținut - în nume propriu și în numele fiului lor - în temeiul art. 2 (dreptul la viață) din Convenție că spitalul a blocat accesul la tratamentul pentru menținerea funcțiilor vitale (în SUA) pentru Charlie și în temeiul art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță) că, în consecință, acesta este privat în mod nelegal de libertate. Aceștia au mai susținut, în temeiul art. 6 (dreptul la un proces echitabil) și art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), că deciziile instanțelor naționale au constituit o ingerință inechitabilă și disproporționată în drepturile lor părintești.

Curtea, cu majoritate, a confirmat în esență abordarea instanțelor naționale, declarând astfel cererea **inadmisibilă**. În special, Curtea a ținut seama de considerabila marja de manevră („larga marjă de apreciere”) lăsată autorităților în materie în ceea ce privește accesul la medicamentele experimentale pentru bolnavii aflați în fază terminală și în cazurile care ridică probleme morale și etice sensibile, reiterând că nu era de competența Curții să se substituie autorităților naționale competente. Din această perspectivă, Curtea a acordat importanță faptului că exista un cadru legal intern - compatibil cu Convenția - care reglementa atât accesul la medicamente experimentale, cât și sistarea tratamentului pentru menținerea funcțiilor vitale. În plus, deciziile instanței interne au fost meticuloase, amănunțite și revizuite în trei grade de jurisdicție, cu motivări clare și ample, care ofereau o fundamentare relevantă și suficientă pentru concluziile lor; instanțele naționale au avut contact direct cu toți cei interesați (în special, au audiat toți experții medicali implicați în tratament, precum și experții convocați de reclamant, înșiși părinții lui Charlie și un profesionist independent desemnat tutore al copilului; au primit rapoarte de expertiză de la alți medici de renume internațional în domeniu și au mers în vizită la spital); era oportun ca spitalul să se adreseze instanțelor Regatului Unit în caz de îndoială referitoare la cea mai bună decizie care trebuia luată; și, în cele din urmă, instanțele naționale au ajuns la concluzia, bazată pe expertize detaliate și de înaltă calitate, că exista probabilitatea ca Charlie să fie expus unor dureri și suferințe continue și că urmarea unui tratament experimental fără perspective de succes nu i-ar oferi niciun beneficiu și ar continua să îi facă un rău semnificativ.

### **Afiri și Biddarri împotriva Franței**

23 ianuarie 2018 (decizie privind inadmisibilitatea)

Cauza privea decizia de a sista tratamentul pentru menținerea funcțiilor vitale care era administrat unei minore în vârstă de 14 ani, aflate în stare vegetativă ca urmare a unei insuficiențe cardio-respiratorii acute. Reclamantii, părinții săi, s-au plâns în special de faptul că decizia de a sista tratamentul copilului lor minor revine, în ultimă instanță, medicului în pofida faptului că aceștia i se opun. Reclamantii au argumentat că ar trebui să dispună de un drept de a lua decizia împreună în cadrul unei proceduri colective, în calitatea lor de părinți și de persoane care dețin autoritatea părintească.

Curtea a declarat cererea **inadmisibilă** ca fiind vădit nefondată. A constatat în special că cadrul legislativ în vigoare era în concordanță cu art. 2 (dreptul la viață) din Convenție și că, în pofida faptului

că reclamanții nu erau de acord cu rezultat procesului de luare a deciziei urmat de medici, procesul îndeplinea cerințele acestui articol. Curtea a constatat și că dreptul francez prevedea o cale de atac care îndeplinea cerințele art. 2.

## **VII. JURISPRUDENTA CEDO PRIVIND SPORTUL**

### **Dreptul la viață (art. 2 din Convenție)**

#### **Harrison și alții împotriva Regatului Unit**

25 martie 2014 (decizie privind admisibilitatea)

Reclamanții, rude ale celor 96 de suporterți care au murit în timpul catastrofei de la Hillsborough din 1989, s-au plâns, în temeiul art. 2 (dreptul la viață) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, că ancheta inițială nu a fost corespunzătoare și că, deși s-au dispus anchete noi, au avut de așteptat mai mult de 24 de ani pentru o anchetă conformă cu art. 2 cu privire la decese.

Având în vedere atât lipsa de înțeles a criticilor din partea reclamanților privind măsurile prompte și efective luate până în acel moment de diverse autorități britanice pentru a ancheta în continuare decesele rudelor lor ulterior înființării Grupului independent din Hillsborough în septembrie 2012, cât și anchetele și investigațiile în curs, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că cererile trebuie considerate premature și le-a declarat **inadmisibile** în temeiul art. 35 (condiții de admisibilitate) din Convenție. Curtea a observat, de asemenea, că, dacă reclamanții sunt nemulțumiți de progresele făcute sau, la încheierea investigațiilor și anchetelor, nu sunt mulțumiți de rezultatele acestora, au posibilitatea de a depune alte cereri la Curte.

### **Interzicerea tratamentelor inumane ori degradante (art. 3 din Convenție)**

#### **Hentschel și Stark împotriva Germaniei**

9 noiembrie 2017<sup>17</sup>

Cauza a avut ca obiect plângerea a doi suporterți de fotbal privind relele tratamente la care au fost supuși de poliție în urma unui meci și caracterul necorespunzător al anchetei ulterioare.

Curtea a constatat că **nu a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în ceea ce privește tratamentul aplicat reclamanților de poliție, fiind în imposibilitatea de a stabili dincolo de orice îndoială rezonabilă că evenimentele au avut loc așa cum le-au descris reclamanții. Cu toate acestea, Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** din Convenție în ceea ce privește anchetarea susținerilor reclamanților. În această privință, Curtea a observat, în special, că agenții de poliție pentru menținerea ordinii publice nu purtau ecusoane cu numele sau insigne de identificare individuală, ci doar numere de identificare pe spatele căștilor. Prin urmare, au devenit deosebit de importante alte măsuri pentru stabilirea identităților persoanelor răspunzătoare de pretensele rele tratamente. Cu toate acestea, dificultățile care rezultă din absența insinelor de identificare nu au fost contrabalansate suficient de alte măsuri de anchetă. În special, numai fragmente din materialele video înregistrate de agenții pentru menținerea ordinii publice au fost transmise unității de anchetă și nu au fost identificați și audiați alți martori potențial relevanți.

### **Dreptul la libertate și la siguranță (art. 5 din Convenție)**

7 martie 2013

Reclamantul, suporter de fotbal, s-a plâns de reținerea sa timp de patru ore de către poliție pentru a-l împiedica să organizeze și să participe la o încăierare violentă între suporterți huligani.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 5 § 1** (dreptul la libertate și la siguranță) din Convenție, constatând că reținerea reclamantului de către poliție a fost justificată în raport cu articolul respectiv, fiind o privare de libertate „în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege”. Curtea a considerat, în special, că privarea de libertate a acestuia a urmărit îndeplinirea obligației specifice și concrete pentru reclamant de a se abține de la organizarea unei încăierări între grupuri adversare de huligani la un meci de fotbal.

---

Ostendorf împotriva Germaniei

### **Cereri pendinte în fața Marii Camere**

#### **S., V. și A. împotriva Danemarcei (cererile nr. 35553/12, 36678/12 și 36711/12)**

Cereri comunicate guvernului danez în ianuarie 2014 - Desesizare în favoarea Marii Camere în iulie 2017

Cauza are ca obiect privarea de libertate a unor suporterii de fotbal pentru a preveni violența huliganilor. Reclamantii se plâng că privarea lor de libertate a fost nelegală deoarece a depășit termenul prevăzut în dreptul intern și, în special, că nu a fost justificată.

La 7 ianuarie 2014, Curtea a adus cererile la cunoștință guvernului danez și a pus întrebări părților în temeiul art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță) din Convenție.

La 11 iulie 2017, Camera căreia i-a fost repartizată cauza s-a desesizat în favoarea Marii Camere.

La 17 ianuarie 2018, Marea Cameră a ținut o ședință în această cauză.

### **Dreptul la un proces echitabil (art. 6 din Convenție)**

#### **FC Mrebebi împotriva Georgiei**

31 iulie 2007

Această cauză a avut ca obiect sumele mari de bani legate de transferul unui fotbalist între cluburi georgiene și străine. În această cauză, Curtea Supremă i-a refuzat clubului reclamant scutirea de la plata taxelor judiciare de timbru; drept urmare, recursul acestuia nu a fost examinat. Clubul reclamant s-a plâns, în special, de faptul că i s-a refuzat accesul la o instanță.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, constatând că reclamantului i s-a refuzat accesul la o instanță în mod nejustificat. Aceasta a observat, în special, că Curtea Supremă nu a asigurat un echilibru corespunzător între, pe de o parte, interesul statului în obținerea unor taxe judiciare de timbru rezonabile și, pe de altă parte, interesul reclamantului în susținerea pretenției sale în fața instanțelor.

### **Liga Portuguesa de Futebol Profissional împotriva Portugaliei**

27 aprilie 2012 (decizie privind admisibilitatea)

Invocând în special art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție, reclamanta din această cauză, care organizează campionate profesionale de fotbal în Portugalia, s-a plâns, printre altele, că într-o cauză îndreptată împotriva autorităților fiscale portugheze nu i-a fost comunicat avizul Ministerului Public.

Constatând că reclamanta nu a suferit niciun dezavantaj semnificativ în exercitarea dreptului său de a participa în mod adecvat la procedura în litigiu, în special pe motiv că avizul Ministerului Public nu conținea elemente noi, și după ce a constatat că respectarea drepturilor omului garantate de Convenție nu necesită examinarea pe fond a cererii și că această cauză a fost examinată pe fond în primă instanță și în apel, Curtea a declarat **inadmisibilă** plângerea reclamantei formulată în temeiul art. 6 din Convenție.

### **Cereri pendinte**

#### **Bakker împotriva Elveției (nr. 7198/07)**

Cerere comunicată guvernului elvețian la 7 septembrie 2012

În 2005, comitetul antidopaj al Uniunii Regale Olandeze de Ciclism (*Koninklijke Nederlandsche Wieleren Unie*) l-a suspendat pe reclamant, ciclist profesionist olandez de curse, o perioadă de 2 ani și i-a impus plata unei amenzi după ce a fost depistat pozitiv la testul antidopaj. Tribunalul de Arbitraj Sportiv (TAS), cu sediul la Lausanne, i-a interzis pe viață participarea la competiții sportive. O cerere depusă de reclamant la Curtea Federală a Elveției a fost declarată inadmisibilă pentru viciu de formă. Reclamantul susține că procedura în fața Curții Federale a încălcat dreptul său la un proces echitabil.

Curtea a comunicat guvernului elvețian cererea și a adresat întrebări părților în temeiul art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție.

#### **Mutu împotriva Elveției (nr. 40575/10)**

#### **Pechstein împotriva Elveției (nr. 67474/10)**

Cereri comunicate guvernului elvețian la 12 februarie 2013

Aceste cauze au ca obiect plângerile depuse de un sportiv profesionist și o sportivă profesionistă în legătură cu inechitatea procedurii în fața Tribunalului de Arbitraj Sportiv (TAS), cu sediul la Lausanne, precum și cu lipsa de imparțialitate și de independență a acestei instanțe și a arbitrilor săi. În urma unui test de dopaj cu rezultat pozitiv, reclamantul din prima cauză, fotbalist profesionist, a fost obligat de FIFA să plătească daune de aproximativ 17 milioane de euro Clubului de Fotbal Chelsea pentru nerespectarea unilaterală și fără motiv a contractului pe care îl încheiase cu un an înainte. TAS a confirmat această decizie, iar cererea reclamantului depusă la Curtea Federală a Elveției pentru controlul de legalitate a fost respinsă în 2010. Reclamanta din a doua cauză, patinatoare de nivel mondial, în urma unor teste de dopaj cu rezultat pozitiv, a primit în 2009 o suspendare pentru 2 ani de la Comisia disciplinară a Uniunii Internaționale de Patinaj. TAS a confirmat acea decizie, iar cererea reclamantei depusă la Curtea Federală a Elveției pentru controlul de legalitate a fost respinsă în 2010.

Curtea a adus cererea la cunoștința guvernului elvețian și a adresat întrebări părților în temeiul art. 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție.

#### **Dreptul la respectarea vieții private și de familie și a domiciliului (art. 8 din Convenție)**

#### **Friend și alții împotriva Regatului Unit**

24 noiembrie 2009 (decizie privind admisibilitatea)

Cererile au avut ca obiect interdicțiile legale aplicate practicii tradiționale a vânătorii cu câini, introduse în Regatul Unit prin Legea din 2002 privind protejarea mamiferelor sălbatice (Scoția) și Legea vânătorii din 2004. Reclamanții, o organizație neguvernamentală și 11 persoane fizice, au contestat legislația în fața instanțelor interne, însă apelurile acestora în fața Camerei Lorzilor au fost respinse. Reclamanții s-au plâns, în special, de încălcarea dreptului lor la respectarea vieții lor private și, în unele cazuri, a domiciliului lor.

Curtea a declarat **inadmisibile** ca fiind vădit nefondate plângerile formulate în temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și a domiciliului) din Convenție. Aceasta a observat în special că, deși viața privată este un concept cuprinzător, nu înseamnă că protejează orice activitate pe care o persoană ar putea dori să o desfășoare împreună cu alte persoane pentru a stabili și dezvolta relații cu acestea.

În ciuda distracției evidente și a sentimentului de împlinire personală de care se bucurau reclamanții ca urmare a acestei activități și a relațiilor interpersonale stabilite prin intermediul ei, vânătoarea are o legătură prea slabă cu autonomia personală a reclamanților, iar relațiile interpersonale invocate de aceștia au o întindere prea amplă și neclară pentru ca interdicțiile privind vânătoarea să constituie o ingerință în drepturile acestora prevăzute la art. 8. În ceea ce privește reclamanții care au susținut că imposibilitatea de a vâna pe terenul lor constituie o ingerință în dreptul lor la respectarea domiciliului, Curtea a subliniat că noțiunea de domiciliu nu include terenul pe care proprietarul autorizează sau organizează practicarea unui sport, iar extinderea noțiunii de domiciliu în acest fel ar constitui o deformare a acesteia.

#### **Fédération Nationale des Syndicats Sportifs (FNASS) și alții împotriva Franței**

(a se vedea, de asemenea, *infra*, la „Libertatea de mișcare”)

18 ianuarie 2018<sup>18</sup>

---

<sup>18</sup> Hotărârea va rămâne definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.

Cauza a avut ca obiect cerința unui grup ținută de profesioniști din domeniul sportului să comunice locul în care se află în vederea efectuării unor teste antidopaj neanunțate. Reclamanții au susținut, în special, că mecanismul care îi obliga ca în fiecare trimestru să dea informații complete despre localizarea lor și, în fiecare zi, să indice un interval de 60 de minute în care ar fi disponibili pentru testare, constituia o ingerință nejustificată în dreptul lor la respectarea vieții private și de familie, precum și a domiciliului.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 8** (dreptul la respectarea vieții private și de familie, și a domiciliului) din Convenție în ceea ce privește plângerea a 17 dintre reclamanții individuali<sup>19</sup>, constatând că statul francez a realizat un echilibru just între diferitele interese în cauză. În special, luând în considerare impactul obligației de localizare asupra vieții private a reclamanților, Curtea a considerat totuși că motivele de interes public care au determinat acest lucru au avut o importanță deosebită și au justificat restrângerea drepturilor acestora prevăzute la art. 8. Curtea a constatat, de asemenea, că reducerea sau eliminarea obligațiilor respective ar conduce la o creștere a riscurilor de dopaj pentru sănătatea sportivilor profesioniști și a tuturor celor care practică sportul, ceea ce ar fi în contradicție cu consensul european și internațional privind necesitatea testelor neanunțate ca parte a controlului dopajului.

### **Libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9 din Convenție)**

#### **Dogru împotriva Franței și Kervanci împotriva Franței**

4 decembrie 2008

Reclamantele, musulmane amândouă, au fost înmatriculate în primul an al unei școli gimnaziale publice pentru anul școlar 1998-1999. Acestea au participat de mai multe ori la orele de educație fizică purtând văluri pe cap și au refuzat să le dea jos, în pofida cererilor repetate ale profesorului în acest sens. Comitetul disciplinar al școlii a decis exmatricularea lor pe motivul încălcării obligației de asiduitate prin neparticiparea activă la orele respective, decizie care a fost confirmată de instanțe.

Curtea a hotărât în ambele cauze că **nu a fost încălcat art. 9** (libertatea de gândire, de conștiință și de religie) din Convenție, constatând în special că nu este nerezonabilă concluzia autorităților naționale, conform căreia purtarea unui văl, precum vălul islamic, este incompatibilă cu orele de sport din motive de sănătate ori siguranță. Curtea a acceptat faptul că sancțiunea aplicată era consecința refuzului reclamanților de a se conforma regulamentului aplicabil în școală - despre care fuseseră informate în mod corespunzător - nu a convingerilor lor religioase, cum au susținut acestea.

#### **Osmanoglu și Kocahaş împotriva Elveției**

10 ianuarie 2017

Cauza a avut ca obiect refuzul unor părinți musulmani de a-și lăsa fiicele, care nu se aflau la vârsta pubertății, să participe la orele de înot obligatorii și mixte incluse în Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 9** (libertatea de gândire, de conștiință și de religie) din Convenție, constatând că prin faptul că au acordat prioritate obligației copiilor de a respecta programa școlară în totalitate și integrării lor cu succes față de interesul personal al reclamanților pentru a obține scutire de la orele de înot mixte pentru fiicele lor pe motive religioase, autoritățile elvețiene nu au depășit marja considerabilă de apreciere conferită în prezenta cauză, care avea ca obiect învățământul obligatoriu.

Curtea a observat, în special, că interesul copiilor pentru o educație completă, care să le înlesnească integrarea socială cu succes potrivit obiceiurilor și tradițiilor locale, are prioritate față de dorința părinților ca fiicele lor să fie scutite de la orele de înot mixte.

Educația fizică, din care înotul făcea parte integrantă în școala unde erau înscriși copiii reclamanților, avea o importanță deosebită pentru dezvoltarea și sănătatea copiilor.

Interesul copiilor în participarea la orele de înot nu era doar de a învăța să înoate, ci mai ales de a lua parte la activitate împreună cu ceilalți elevi, fără deosebire bazată pe originea copiilor sau pe

convingerile religioase ori filozofice ale părinților. Autoritățile le- au oferit reclamanților opțiuni foarte flexibile: permisiunea ca fiecele acestora să poarte burkini la orele de înot și să se schimbe de haine în absența băieților. Opțiunile erau menite să reducă impactul participării copiilor la orele de înot mixte asupra convingerilor religioase ale părinților.

### **Libertatea de exprimare (art. 10 din Convenție)**

#### **Ressiot și alții împotriva Franței**

28 iunie 2012

Această cauză a avut ca obiect anchetele efectuate la sediul ziarelor *L'Equipe* și *Le Point* și la domiciliul unor ziariști acuzați de încălcarea confidențialității unei anchete judiciare. Autoritățile doreau să identifice sursa unor scurgeri de informații în cadrul unei anchete privind un posibil caz de dopaj în ciclism. Reclamanții s-au plâns că anchetele îndreptate împotriva lor au fost efectuate contrar dreptului lor la libertatea de exprimare.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că guvernul francez nu a demonstrat că s-a realizat un echilibru just între diversele interese implicate și că măsurile luate nu au fost rezonabil de proporționale cu scopul legitim urmărit, având în vedere interesul unei societăți democratice în asigurarea și menținerea libertății presei. În special, Curtea a observat că subiectul articolelor în litigiu - dopajul în sportul profesionist, în acest caz ciclismul, - și problemele aferente constituiau o chestiune de interes public. În plus, articolele au răspuns unei crescânde și legitime cereri a publicului de a primi informații despre dopajul din sport - în special din ciclism.

### **Libertatea de întrunire și de asociere (art. 11 din Convenție)** **Association Nouvelle Des Boulogne Boys împotriva Franței**

În această privință, având în vedere contextul, Curtea a constatat că hotărârile de desființare puteau fi considerate proporționale cu scopul urmărit. Curtea a hotărât, de asemenea, că **nu a fost încălcat art. 6** (dreptul la un proces echitabil) din Convenție în această cauză.

**Interzicerea discriminării (art. 14 din Convenție)**

**Hachette Filinacchi Presse Automohile și Dunuv împotriva Franței Société de cnncentinn de presse et d'édition și Pnnsnn împotriva Franței**

5 martie 2009

A se vedea *supra*, la „Libertatea de exprimare”.

**Protecția proprietății (art. 1 din Protocolul nr. 1)**

**Herrmann împotriva Germaniei**

26 iunie 2012 (Marea Cameră)

Această cauză a avut ca obiect plângerea unui proprietar de terenuri, care a fost obligat să accepte vânzătoarea pe terenurile sale, deși se opunea vânzătorii din considerente morale. În opinia sa, această obligație a constituit, în special, o încălcare a dreptului la respectarea bunurilor sale.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 1** (protecția proprietății) **din Protocolul nr. 1** la Convenție, constatând că obligarea la tolerarea vânzătorii pe proprietatea lor a impus o sarcină disproporționată proprietarilor de teren care, din motive etice, se opun vânzătorii. *A se vedea, de asemenea: Chassaanou și alții împotriva Franței*, hotărâre (Marea Cameră) din 29 aprilie 1999; *Schneider împotriva Luxemburgului*, hotărârea din 10 iulie 2007.

**Libertatea de circulație (art. 2 din Protocolul nr. 4)**

**Fédération Nationale des Syndicats Snortifs (FNASS) și alții înnotriva Franței**

18 ianuarie 2018<sup>20</sup>

Cauza a avut ca obiect obligația de localizare impusă unui anumit grup de sportivi profesioniști în vederea efectuării unor teste anti-dopaj neanunțate. Reclamanții au susținut, în special, că obligația de localizare era incompatibilă cu libertatea lor de circulație.

În consecință, Curtea a hotărât că art. 2 (libertatea de circulație) din Protocolul nr. 4 nu era aplicabil în această cauză și a declarat cererea **inadmisibilă** ca fiind incompatibilă *ratione materiae*. În special, Curtea a observat că reclamanții erau obligați să comunice Agenției Franceze Antidopaj un interval zilnic de 60 de minute în care ar fi disponibili pentru un test neanunțat. Locul era la libera lor alegere, iar obligația era mai degrabă o ingerință în intimitatea lor decât o măsură de supraveghere. Curtea a luat act de deciziile instanțelor naționale de a nu considera obligația de localizare ca o restrângere a libertății de circulație și să facă deosebire între instanțele ordinare și cele administrative în ceea ce privește competența pentru astfel de teste. Astfel, Curtea a considerat că măsurile în litigiu nu au putut fi echivalate cu supravegherea cu brățară electronică folosită ca alternativă la pedeapsa închisorii sau ca măsură complementară unei forme de arest la domiciliu. În fine, Curtea a constatat că reclamanții nu au fost împiedicați să părăsească țara de reședință, fiind doar obligați să indice locul în care se vor afla în țara de destinație în vederea testării.

În ceea ce privește ceilalți reclamanți, Curtea a respins cererea ca fiind incompatibilă *ratione personae*, în temeiul art. 35 (condiții de admisibilitate) din Convenție.

**Hachette Filipacchi Presse Automobile si Dupuv împotriva Franței Société de conception de presse et d'édition et Ponson împotriva Franței**

5 martie 2009

---

<sup>20</sup> Hotărârea va rămâne definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.

Aceste cauze au avut ca obiect condamnarea a două edituri de reviste și a redactorilor-șefi pentru publicitate indirectă sau ilicită în favoarea tutunului, în special după ce în 2002 au publicat în revistele *Action Auto Moto* și *Entrevue* fotografii ale șoferului din Formula 1, Michael Schumacher, purtând sigla unei mărci de țigări.

De asemenea, reclamanții s-au plâns de o diferență de tratament în raport cu emisiunile despre sporturi cu motor difuzate de mijloacele audiovizuale dintr-o țară în care publicitatea pentru tutun nu este interzisă.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție.

Având în vedere cât de importantă era protejarea sănătății publice, nevoia stringentă de a lua măsuri pentru a proteja societățile noastre de flagelul fumatului, precum și existența unui consens la nivel european privind interzicerea publicității în ceea ce privește produsele din tutun, Curtea a constatat că restrângerea libertății de exprimare a reclamanților în această cauză a răspuns unei nevoi sociale stringente și nu a fost disproporționată față de scopul legitim urmărit. De asemenea, Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 14** (interzicerea discriminării) din Convenție **combinat cu art. 10**, constatând că mijloacele de comunicare audiovizuală și presa scrisă nu s-au aflat în situații similare sau comparabile. Curtea a observat, în special, că, așa cum au constatat instanțele franceze, în momentul respectiv nu era fezabilă, prin mijloace tehnice, ascunderea inscripțiilor, siglelor sau reclamelor în secvențele difuzate de posturile de televiziune. În schimb, era posibilă evitarea fotografiilor respectivelor sigle, ascunderea sau estomparea lor, în paginile revistelor. De asemenea, Curtea a subliniat, că, în legătură cu un litigiu privind înregistrarea unor evenimente sportive prezentată la câteva ore sau zile de la înregistrare, Curtea de Casație a Franței a confirmat că difuzarea în direct a unei curse constituie singura excepție de la interzicerea publicității indirecte pentru produse din tutun.

## **VIII. UNELE CONSIDERATII ASUPRA JURISPRUDENTEI CEDO PRIVIND ARBITRAJUL INTERNATIONAL PRIVAT SPORTIV**

### **1. Consideratii generale asupra spetei MUTU.ADRIAN vs. Elvetia**

1.1. Recunoasterea Tribunalului arbitral sportiv de la Lausanne (TAS), constituit conform legii elvetiene ca o instanță, în parametrii art. 6 (1) din Convenție

1.2. Arbitrajul voluntar și arbitrajul forțat

1.3. Jurisprudența selectivă a TAS-Lausanne

1.3.1. Aplicarea indirectă a art. 6 (1) din Convenție și a jurisprudenței CEDO în materie

1.3.2. Asupra independenței și imparțialității TAS

1.3.3. Aplicarea principiilor la speta

### **2. Speta Platini vs. Elvetia (cauza nr. 526/2018)-decizia de inadmisibilitate din 11.02.2020-art. 8 din Convenție-respectarea dreptului la viața privată**

2.1. Obiectul și hotărârile atacate

2.2. Considerentele selective ale deciziei de respingere a cererii ca inadmisibilă

### **3. Hotărârea Mutu A și Pechestein vs. Elvetia. Text în limba franceză**

\*

### **1. Consideratii generale asupra spetei MUTU A**

1.1. Recunoașterea Tribunalului arbitral Sportiv – TAS, constituit conform legii ca o instanță, în sensul art. 6 (1) din Convenție

1.1.1. În mod constant în jurisprudența Tribunalului Federal al Elveției și în cea a CEDO s-a acceptat validitatea arbitrajului privat, instituționalizat sau ad-hoc sub anumite condiții restrictive aplicabile și unui tribunal de drept comun:

– tribunalul sau curtea de arbitraj să fie constituită conform legii;  
– să îndeplinească cerințele de independență și imparțialitate ale unui proces echitabil și într-un timp rezonabil, stabilite de art. 6 (1) din Convenție și de jurisprudența unanimă a Curții.

În acest sens, Curtea nu a făcut nicio distincție între arbitrajul comercial și cel sportiv instituționalizat, obligatoriu, TAS – Lausanne, care răspunde nu numai intereselor organizațiilor sportive, ci în egală măsură și sportivilor, membri ai acestor organizații” (par. 78, Hotărâre Mutu 2018).

Dimpotrivă, „Curtea garantează oricărei persoane dreptul de acces la un tribunal pentru toate contestațiile relative la drepturile și obligațiile cu caracter civil; deci acest drept de acces la tribunal recunoscut de art. 6 (1) nu este absolut; el se pretează la limite, implicit admise, stabilite printr-o reglementare a statelor contractate, care se bucură de o anumită marje de apreciere” (par. 92-93).

1.1.2. „Acest drept la un tribunal nu implică în mod necesar dreptul de a putea sesiza o jurisdicție de tip clasic, integrată structurilor judiciare ordinare ale statului. Art. 6 nu se opune, deci, să fie create tribunale arbitrale în scopul de a soluționa litigii de natură patrimonială dintre particulari, clauzele contractuale arbitrale pentru interesați prezentând avantaje substanțiale admise de Convenție” (par. 94).

## 1.2. Arbitrajul voluntar și arbitrajul forțat

1.2.1. În cadrul arbitrajului forțat, impus de lege, părțile nu au nicio posibilitate de a sustrage litigiul lor procedurii și deciziei unui tribunal arbitral. Acest, deci trebuie să ofere toate garanțiile prevăzute de art. 6 (1) din Convenție (a se vedea hotărârea SUDA c. R. Cehe nr. 1643/06 din 28.10.2010).

1.2.2. În schimb, într-un arbitraj voluntar, liber consimțit, nu se pun aceleași probleme, în parametrii stabiliți prin art. 6 (1) din Convenție. Drept urmare, părțile sunt libere să sustragă jurisdicțiilor ordinare anumite litigii izvorâte din executarea unui contract, prin convenția arbitrală ele renunțând voluntar la unele drepturi garantate de Convenție.

Totuși, această renunțare nu poate avea efect și asupra unui minim de garanții procedurale.

1.2.3. „Curtea constată că Legea de Drept Internațional Privat – LDIP elvețiană reflectă o modalitate politică legislativă care răspunde dorinței legislatorului elvețian de a crește atractivitatea și eficacitatea arbitrajului internațional în Elveția, iar valorificarea acestui arbitraj constituie un scop legitim.

Relativ la arbitrajul specific sportiv, Curtea consideră că există un anumit interes că litigiile care se nasc în cadrul sportului profesionist, în special cele care comportă o dimensiune internațională, pot fi supuse unei jurisdicții specializate care poate decide rapid și economic.

Recurgerea la un tribunal arbitral internațional unic și specializat facilitează o anumită conformitate procedurală și întărește securitatea juridică, iar sentințele acestuia pot face obiectul unui recurs la jurisdicția supremă, respectiv Tribunalul Federal din Elveția, care statuează printr-o decizie definitivă.”

## 1.3. Jurisprudența Tribunalului de Arbitraj Sportiv – TAS de la Lausanne

1.3.1. Acceptând jurisdicția TAS, reclamantii dispun de o speranță legitimă ca într-o cale de atac la Tribunalul Federal să beneficieze de aplicarea „indirectă” a art. 6 (1) din Convenție și a jurisprudenței CEDO în materie.

1.3.2. În speța Adrian Mutu c. Elveției, Curtea a trebuit deci să determine dacă acceptarea acestei jurisdicții TAS („forțată”) relevă o alegere „liberă, licită și fără echivoc” în sensul jurisprudenței sale privind arbitrajul voluntar comercial (a se vedea hotărârile Eiffage S.A. și alții, Transporter Flunais de Sado ș.a.).

În jurisprudența sa, Tribunalul Federal a admis, relativ la TAS, că „sportivii care doresc să participe la o competiție” organizată sub controlul unei federații sportive, a cărei reglementare prevede recursul la arbitrajul prin acceptarea clauzei arbitrale și care aderă la statutul acelei federații, este un sportiv profesionist, confruntat cu dilema: „Să consimtă la arbitraj sau să practice sportul ca diletant”!

Curtea reține însă că „singura cale oferită unui sportiv profesionist pentru a câștiga în viața nivel profesionist, practicând disciplina sa sportivă, este să accepte clauza de arbitraj”.

În această privință, Curtea a decis că acceptarea jurisdicției TAS este o opțiune ca un „arbitraj forțat” în sensul jurisprudenței sale, care trebuie însă să ofere garanțiile prevăzute de art. 6 (1) din Convenție” (par. 115).

## 1.3.3. Asupra independenței și imparțialității TAS

1.3.3.1. Pentru a stabili dacă un tribunal poate fi „independent” în sensul art. 6 (1) din Convenție, trebuie să se țină cont în special de modul de desemnare și de durata mandatului membrilor, dar și de existența unei protecții contra presiunilor exterioare și unei aparențe de independent.

Imparțialitatea se definește prin absența ideii de prejudecată sau de „parti-pris”. Conform jurisprudenței CEDO, imparțialitatea, în sensul art. 6 (1), trebuie să se aprecieze după un criteriu subiectiv, ținând seama de convingerile personale și de credință ale celui care judecă, cât și după un criteriu obiectiv, constând în a determina dacă tribunalul oferă, în special prin compunerea sa, garanțiile suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă asupra imparțialității.

„Frontiera între imparțialitatea subiectivă și cea obiectivă nu este totuși ermetică, întrucât nu numai condiția unui judecător poate, din punctul de vedere al unui observator exterior, să antreneze îndoieli obiective justificate.

În materie, chiar și aparențele pot releva importanța în care, cum se spune într-un adagio englez, „justice must not only be done, it must also be seen to be done”!

În final, cele două concepte sunt strict legate și, în raport de circumstanțe, se poate apela la un „examen conjunct” (par. 141-144).

#### 1.3.3.2. Aplicarea acestor principii la speță

În jurisprudența Curții s-a statuat ca art. 6 din Convenție nu se opune ca aceste tribunale arbitrale să fie create în scopul de a judeca anumite litigii patrimoniale dintre particulari, clauzele contractuale prezentând pentru părți avantaje relevante în scopul administrării justiției.

„Curtea admite că, în materie de arbitraj comercial și de arbitraj sportiv, consimțit într-o manieră liberă, licita și neechivocă, noțiunile de independență și imparțialitate vor putea fi interpretate cu suplețe, în măsura în care esența sistemului arbitral răspunde nominalizării instanțelor decizionale prin părțile în litigiu”.

Or, în speță Curtea a decis că renunțarea la drepturile garantate de art. 6 (1) de reclamant nu a fost liberă și „fără echivoc”, iar în consecință, procedurile de arbitraj trebuiau să ofere garanțiile prevăzute de art. 6 (1).

În acest cadru, Curtea reține că, chiar dacă TAS a fost emanația unei fundații de drept privat, el beneficiază de plenitudine de competență pentru a judeca, pe baza normelor de drept și a procedurilor organizate, în orice problemă de fapt și de drept care este supusă în litigiile cu care este sesizat. Sentințele sale pronunță soluții de tip jurisprudențial acestor litigii și pot face obiectul unui recurs la Tribunalul Federal în circumstanțele limitative enumerate în art. 190-192 din LDIP – Legea de drept internațional privat a Elveției” (par. 147-148).

1.3.3.3. Printre altele, Tribunalul Federal, în jurisprudența sa, a considerat sentințele adoptate de TAS ca „veritabile hotărâri, asimilabile cu cele ale unui tribunal de stat”.

În momentul statuării asupra cauzelor respective, prin jocul combinat al LDIP și a jurisprudenței Tribunalului Federal, TAS a avut, deci, aparențele unui „tribunal stabilit de lege” în sensul art. 6 (1).

1.3.3.4. În speță, formația arbitrală (instanță) care a soluționat litigiul a fost compusă din trei arbitri, toți aleși de pe lista stabilită de Curtea Internațională de Arbitraj Sportiv – CIAS, după modalitățile statutare, listă care cuprinde 300 de arbitri și care nu prezintă elemente factuale de natură a crea îndoieli asupra independenței și imparțialității lor.

În acest sens, Curtea apreciază jurisprudența Tribunalului Federal după care sistemul listei de arbitri satisface exigențele constituționale de independență și de imparțialitatea aplicabilă Tribunalului arbitral și că TAS funcționează ca o instanță de apel exterioară

federațiilor internaționale, având aparența unei autorități judecătorești, independența de părțile în litigiu (a se vedea și Hotărârea din 04.02.2019 a CEDO-Extras în Titlul VI, pct. 5.1).

## **2. Speta Platini vs. Elvetia (cauza nr. 526/2018)-decizia de inadmisibilitate din 11.02.2020-art. 8 din Convenție-respectarea dreptului la viața privată**

### **2.1. Obiectul și hotărârile atacate.**

Decizia arbitrală a TAS care a condus la suspendarea disciplinară din sporturile profesionale este inadmisibilă.

Reclamantul a îndeplinit funcții înalte la FIFA și de președinte UEFA. A primit un „supliment” de salariu de 2 milioane de CHF de la FIFA. În 2015 au fost deschise proceduri disciplinare contra sa pentru încălcarea codului de etică al FIFA; în final, TAS i-a aplicat o suspendare de 6 ani, redusă la 4 ani de Curtea de Arbitraj Sportiv (CAS), de la Lausanne.

Tribunalul Arbitral s-a declarat competent respingând recursul reclamantului.

Curtea Europeană s-a declarat competentă și a examinat aplicarea parametrilor jurisprudenței sale asupra art. 8 din Convenție la specificul cauzei, analizând, succesiv, hotărârile instanțelor arbitrale private și decizia Tribunalului Federal al Elveției.

Respingerea recursului reclamantului de Tribunalul Federal i-a conferit decizie arbitrală forta de RES JUDICATA în ordinea publică elvețiană, astfel ca actele și misiunile importante erau apte să angajeze răspunderea statului în baza Convenției (vezi Mutu.-nr. 40575/10). Deci, CEDO are competența să judece cererea reclamantului contra deciziei Tribunalului federal.

2. Având în vedere caracterul specific al procedurii arbitrajului în sport, CAS a respins plangerile pe o manieră exhaustivă și analitică, pronunțând o decizie suficient de detaliată, examinând, în mod corespunzător, interesele în discuție.

Tribunalul federal, în recurs, a menținut decizia CAS, pe baza unei „motivări plauzibile și convingătoare”, reținând că durata suspendării nu a fost excesivă în raport de criteriile stabilite de Tribunalul arbitral; reclamantului i s-a oferit garanții instituționale și procedurale adecvate unui sistem de organe judiciare, primele private și apoi instanța supremă de stat, care au examinat în mod adecvat interesele în discuție, cu argumente convingătoare.

Drept urmare, Curtea arată că aceste decizii nu par arbitrare sau nefavorabile în mod manifest, ele urmărind NU doar scopul legitim al sancționării încălcării normelor relevante, de către un înalt oficial FIFA, dar și scopul de interes general al restabilirii reputației fotbalului și a FIFA.

Asadar, în raport de marja largă de apreciere, statul elvețian și-a îndeplinit obligațiile pozitive, cererea fiind INADMISIBILĂ.

## **3. Hotărârea Mutu A și Pechestein vs. Elvetia. Text în limba franceză. CEDO**

**AFFAIRE MUTU ET PECHSTEIN c. SUISSE  
(Requêtes nos 40575/10 et 67474/10)**

ARRÊT  
STRASBOURG  
2 octobre 2018

## DÉFINITIF

04/02/2019

Cet arrêt est devenu définitif en vertu de l'article 44 § 2 de la Convention. Il peut subir des retouches de forme.

### 1. Table des matières

#### PRPROCÉDURE

#### EN FAIT

#### I. LES CIRCONSTANCES DES CAS D'ESPÈCE

A. Les faits relatifs à la requête no 40575/10

B. Les faits relatifs à la requête no 67474/10

C. Le fonctionnement de l'arbitrage sportif international

faits 1. Les règles relatives à la nomination des membres du CIAS, en vigueur à l'époque des

faits 2. Les règles relatives à la nomination des arbitres du TAS, en vigueur à l'époque des

3. Les modifications ultérieures aux règles relatives à la nomination des arbitres du TAS

#### II. LE DROIT INTERNE PERTINENT

1. La loi fédérale sur le droit international privé du 18 décembre 1987

des faits 2. La loi sur le Tribunal fédéral du 17 juin 2005, dans sa version en vigueur à l'époque

3. La jurisprudence pertinente du Tribunal fédéral

#### III. LES TEXTES INTERNATIONAUX

Le règlement d'arbitrage de la Cour internationale d'arbitrage

#### IV. LE DROIT ET LA PRATIQUE PERTINENTS DE L'UNION EUROPÉENNE

#### V. LA RÉGLEMENTATION PERTINENTE DE LA FIFA

1. Le règlement de 2001

2. Le code disciplinaire de la FIFA

#### VI. LA RÉGLEMENTATION PERTINENTE DE L'ISU

#### EN DROIT

#### I. SUR LA VIOLATION ALLÉGUÉE DE L'ARTICLE 6 § 1 DE LA CONVENTION EN RAISON D'UN MANQUE D'INDÉPENDANCE ET D'IMPARTIALITÉ DU TAS

A. Sur la recevabilité

1. Sur l'applicabilité de l'article 6 § 1 de la Convention

a) Les thèses des parties

b) L'appréciation de la Cour

2. Sur la compétence ratione personae de la Cour

a) Les thèses des parties

b) L'appréciation de la Cour

3. Sur le non-épuisement des voies de recours internes par la requérante

4. Conclusion sur la recevabilité

B. Sur le fond

1. Sur la validité de l'acceptation de l'arbitrage par les requérants

a) Les thèses des parties et les observations du tiers intervenant

i. Les thèses du Gouvernement communes aux deux requêtes

ii. Requête no 40575/10

- α) Les thèses des parties
- β) Les observations du tiers intervenant
- iii. Requête no 67474/10
- b) L'appréciation de la Cour
  - i. Principes généraux
  - ii. Application de ces principes aux cas d'espèce
- α) Les considérations communes aux deux requêtes
- β) Requête no 67474/10
- γ) Requête no 40575/10
- 2. Sur l'indépendance et l'impartialité du TAS
  - a) Les thèses des parties et les observations du tiers intervenant
    - i. Requête no 67474/10
      - α) La thèse de la requérante
      - β) La thèse du Gouvernement
    - ii. Requête no 40575/10
      - α) Les thèses des parties
      - β) Les observations du tiers intervenant
  - b) L'appréciation de la Cour
    - i. Principes généraux
    - ii. Application de ces principes aux cas d'espèce
- α) Requête no 67474/10
- β) Requête no 40575/10
  - En ce qui concerne l'indépendance et l'impartialité de l'arbitre D.-R. M.
  - En ce qui concerne l'indépendance et l'impartialité de l'arbitre L. F.

## II. SUR LA VIOLATION ALLÉGUÉE DE L'ARTICLE 6 § 1 DE LA CONVENTION

### EN RAISON DE L'ABSENCE D'AUDIENCE PUBLIQUE

- A. Sur l'absence d'audience publique devant le TAS
  - 1. Sur la recevabilité
  - 2. Sur le fond
    - a) Les thèses des parties
    - b) L'appréciation de la Cour
      - i. Principes généraux
      - ii. Application de ces principes au cas d'espèce
- B. Sur l'absence d'audience publique devant le Tribunal fédéral

### III. SUR LES AUTRES VIOLATIONS ALLÉGUÉES

### IV. SUR L'APPLICATION DE L'ARTICLE 41 DE LA CONVENTION

- A. Dommage
- B. Frais et dépens

## 2. Le fonctionnement de l'arbitrage sportif international

26. Le TAS a officiellement été créé le 30 juin 1984, date de l'entrée en vigueur de ses statuts, dans le but de résoudre les litiges relatifs au sport. Son siège a été fixé à Lausanne. Institution d'arbitrage autonome sur le plan de l'organisation, mais sans personnalité juridique, il était composé à l'origine de soixante membres, désignés à raison d'un quart chacun par le Comité international olympique (« le CIO »), les fédérations internationales (« les FI »), les comités nationaux olympiques (« les CNO ») et le président du CIO. Les frais de fonctionnement du TAS étaient supportés par le CIO, compétent pour modifier les statuts de ce tribunal (pour plus de détails, voir l'arrêt du Tribunal fédéral ATF 119 II 271, consid. 3b).

27. Dans un arrêt rendu en 1993, le Tribunal fédéral a formulé des réserves quant à l'indépendance du TAS par rapport au CIO, en raison des liens organiques et économiques existant entre les deux institutions. Selon lui, il était souhaitable que l'on assurât une indépendance accrue du TAS à l'égard du CIO (ATF 119 II 271, consid. 3b). Cet arrêt a entraîné une importante réforme du TAS.

28. Les principales nouveautés ont consisté en la création à Paris, le 22 juin 1994, du CIAS et dans la rédaction du code de l'arbitrage, entré en vigueur le 22 novembre 1994.

29. Fondation de droit privé soumise au droit suisse, le CIAS, dont le siège est à Lausanne, est composé de vingt membres juristes de haut niveau. Les membres du CIAS sont désignés pour une période renouvelable de quatre ans.

30. Le CIAS a notamment pour mission de sauvegarder l'indépendance du TAS et les droits des parties. Exerçant diverses fonctions, il lui incombe, en particulier, d'adopter et de modifier le code de l'arbitrage, d'administrer et de financer le TAS, d'établir la liste des arbitres du TAS pouvant être choisis par les parties, de statuer en matière de récusation et de révocation des arbitres et de nommer le secrétaire général du TAS.

31. Le TAS établit des formations qui sont chargées de trancher les litiges survenant dans le domaine du sport. Il est composé de deux chambres, à savoir la chambre arbitrale ordinaire et la chambre arbitrale d'appel. La première s'occupe des litiges soumis au TAS en qualité d'instance unique (exécution de contrats, responsabilité civile, etc.), tandis que la seconde connaît des recours dirigés contre des décisions disciplinaires prises en dernière instance par des organismes sportifs, tels que les fédérations (par exemple, suspension d'un athlète pour cause de dopage, de brutalités sur un terrain ou d'injures envers un arbitre de jeu).

1. Les règles relatives à la nomination des membres du CIAS, en vigueur à l'époque des faits

32. À l'époque des faits, les vingt membres du CIAS étaient nommés en vertu de l'article S4 du code de l'arbitrage, rédigé en ces termes :

« a. quatre membres sont désignés par les Fédérations Internationales (FI), à savoir trois par les FI olympiques d'été (ASOIF) et un par les FI olympiques d'hiver (AIWF), choisis en leur sein ou en dehors ;

b. quatre membres sont désignés par l'Association des Comités Nationaux Olympiques (ACNO), choisis en son sein ou en dehors ;

c. quatre membres sont désignés par le Comité International Olympique (CIO), choisis en son sein ou en dehors ;

d. quatre membres sont désignés par les douze membres du CIAS figurant ci-dessus, après des consultations appropriées, en vue de sauvegarder les intérêts des athlètes ;

e. quatre membres sont désignés par les seize membres du CIAS figurant ci-dessus et choisis parmi des personnalités indépendantes des organismes désignant les autres membres du CIAS. »

2. Les règles relatives à la nomination des arbitres du TAS, en vigueur à l'époque des faits

33. Les arbitres du TAS devaient être au nombre de cent cinquante au moins et ils n'étaient pas affectés à une chambre en particulier. La liste des arbitres du TAS était composée en vertu de l'article S14 du code de l'arbitrage, rédigé en ces termes :

« En constituant la liste des arbitres du TAS, le CIAS devra faire appel à des personnalités ayant une formation juridique complète, une compétence reconnue en matière de droit du sport et/ou d'arbitrage international, une bonne connaissance du sport en général et la maîtrise d'au moins une des langues de travail du TAS, dont les noms et qualifications sont portés à l'attention du CIAS, notamment par le CIO, les FI et les CNO. En outre, le CIAS devra respecter, en principe, la répartition suivante :

- 1/5e des arbitres sélectionnés parmi les personnes proposées par le CIO, choisies en son sein ou en dehors ;
- 1/5e des arbitres sélectionnés parmi les personnes proposées par les FI, choisies en leur sein ou en dehors ;
- 1/5e des arbitres sélectionnés parmi les personnes proposées par les CNO, choisies en leur sein ou en dehors ;
- 1/5e des arbitres choisis, après des consultations appropriées, en vue de sauvegarder les intérêts des athlètes ;
- 1/5e des arbitres choisis parmi des personnes indépendantes des organismes chargés de proposer des arbitres conformément au présent article. »

34. Seuls les arbitres figurant sur la liste ainsi constituée - qui y restaient inscrits pendant une période renouvelable de quatre ans (article S13 du code de l'arbitrage) - pouvaient siéger dans une formation arbitrale (articles R33, R38 et R39 du code de l'arbitrage).

35. Selon l'article R54 du code de l'arbitrage, le président de la formation arbitrale était désigné par le président de la chambre arbitrale d'appel du TAS après consultation des arbitres nommés par les parties.

36. Lorsqu'ils étaient appelés à siéger, les arbitres devaient signer une déclaration solennelle d'indépendance (article S18 du code de l'arbitrage). Au demeurant, tout arbitre avait l'obligation de révéler immédiatement toute circonstance susceptible de compromettre son indépendance à l'égard des parties ou de l'une d'elles (article R33 du code de l'arbitrage). Il pouvait d'ailleurs être récusé lorsque les circonstances permettaient de douter légitimement de son indépendance. La récusation, qui était de la compétence exclusive du CIAS, devait être requise sans délai dès la connaissance de la cause de récusation (article R34 du code de l'arbitrage). Tout arbitre pouvait être révoqué par le CIAS s'il refusait ou s'il était empêché d'exercer ses fonctions, ou bien s'il ne remplissait pas ses fonctions conformément au code de l'arbitrage. Le CIAS pouvait exercer cette fonction par l'intermédiaire de son Bureau rendant une « décision sommairement motivée » (article R35 du code de l'arbitrage). Lorsque la formation arbitrale était composée de trois arbitres, à défaut de convention, chaque partie désignait son arbitre et le président de la formation était choisi par les deux arbitres ou, à défaut d'entente, nommé par le président de la chambre (article R40.2 du code de l'arbitrage). Les arbitres désignés par les parties ou par d'autres arbitres n'étaient réputés nommés qu'après confirmation par le président de la chambre. Une fois la formation constituée, le dossier était transmis aux arbitres pour instruction de la cause et prononcé de la sentence par ceux-ci.

37. Composé au départ de soixante membres, le TAS comptait à l'époque des faits près de trois cents arbitres.

3. Les modifications ultérieures aux règles relatives à la nomination des arbitres du TAS

38. Le 1er janvier 2012, l'article S14 du code de l'arbitrage a été modifié par la suppression des règles relatives à la nomination des arbitres par cinquièmes. Il se lit de la manière suivante en sa nouvelle formulation, telle que figurant actuellement sur le site Internet du TAS ([http://www.tas-cas.org/fileadmin/user\\_upload/code\\_fr\\_010112\\_avec\\_modifs.pdf](http://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/code_fr_010112_avec_modifs.pdf)) :

« En constituant la liste des arbitres du TAS, le CIAS devra faire appel à des personnalités ayant une formation juridique complète, une compétence reconnue en matière de droit du sport et/ou d'arbitrage international, une bonne connaissance du sport en général et la maîtrise d'au moins une des langues de travail du TAS, dont les noms et qualifications sont portés à l'attention du CIAS, notamment par le CIO, les FI et les CNO.

42. S'agissant de la question de savoir si un athlète professionnel devait être considéré comme « contraint » de se soumettre à une juridiction arbitrale, dans une affaire concernant un joueur de tennis professionnel, le Tribunal fédéral s'est prononcé en ces termes par un arrêt du 22 mars 2007, publié au Recueil officiel (ATF 133 III 235) :

« 4.3.2.2 (...) Le sport de compétition se caractérise par une structure très hiérarchisée, aussi bien au niveau international qu’au niveau national. Etablies sur un axe vertical, les relations entre les athlètes et les organisations qui s’occupent des diverses disciplines sportives se distinguent en cela des relations horizontales que nouent les parties à un rapport contractuel (ATF 129 III 445 consid. 3.3.3.2 p. 461). Cette différence structurelle entre les deux types de relations n’est pas sans influence sur le processus volitif conduisant à la formation de tout accord. En principe, lorsque deux parties traitent sur un pied d’égalité, chacune d’elles exprime sa volonté sans être assujettie au bon vouloir de l’autre. Il en va généralement ainsi dans le cadre des relations commerciales internationales. La situation est bien différente dans le domaine du sport. Si l’on excepte le cas – assez théorique – où un athlète renommé, du fait de sa notoriété, serait en mesure de dicter ses conditions à la fédération internationale régissant le sport qu’il pratique, l’expérience enseigne que, la plupart du temps, un sportif n’aura pas les coudées franches à l’égard de sa fédération et qu’il devra se plier, bon gré mal gré, aux desiderata de celle-ci. Ainsi l’athlète qui souhaite participer à une compétition organisée sous le contrôle d’une fédération sportive dont la réglementation prévoit le recours à l’arbitrage n’aura-t-il d’autre choix que d’accepter la clause arbitrale, notamment en adhérant aux statuts de la fédération sportive en question dans lesquels ladite clause a été insérée, à plus forte raison s’il s’agit d’un sportif professionnel. Il sera confronté au dilemme suivant : consentir à l’arbitrage ou pratiquer son sport en dilettante (...). Mis dans l’alternative de se soumettre à une juridiction arbitrale ou de pratiquer son sport « dans son jardin » (...) en regardant les compétitions « à la télévision » (...), l’athlète qui souhaite affronter de véritables concurrents ou qui doit le faire parce que c’est là son unique source de revenus (prix en argent ou en nature, recettes publicitaires, etc.) sera contraint, dans les faits, d’opter, nolens volens, pour le premier terme de cette alternative.

Par identité de motifs, il est évident que la renonciation à recourir contre une sentence à venir, lorsqu’elle émane d’un athlète, ne sera généralement pas le fait d’une volonté librement exprimée. L’accord qui résultera de la concordance entre la volonté ainsi manifestée et celle exprimée par l’organisation sportive intéressée s’en trouvera, dès lors, affecté ab ovo en raison du consentement obligatoire donné par l’une des parties. Or, en acceptant d’avance de se soumettre à toute sentence future, le sportif, comme on l’a vu, se prive d’emblée du droit de faire sanctionner ultérieurement la violation de principes fondamentaux et de garanties procédurales essentielles que pourrait commettre le tribunal arbitral appelé à se prononcer sur son cas. En outre, s’agissant d’une mesure disciplinaire prononcée à son encontre, telle la suspension, qui ne nécessite pas la mise en œuvre d’une procédure d’exequatur, il n’aura pas la possibilité de formuler ses griefs de ce chef devant le juge de l’exécution forcée. Partant, eu égard à son importance, la renonciation au recours ne doit, en principe, pas pouvoir être opposée à l’athlète, même lorsqu’elle satisfait aux exigences formelles fixées à l’art. 192 alin. (1) LDIP (...). Cette conclusion s’impose avec d’autant plus de force que le refus d’entrer en matière sur le recours d’un athlète qui n’a eu d’autre choix que d’accepter la renonciation au recours pour être admis à participer aux compétitions apparaît également sujet à caution au regard de l’art. 6 par. 1 CEDH (...).

43. Un an plus tard, le Tribunal fédéral s’est prononcé comme suit dans une affaire concernant un organisateur de matchs de football (arrêt du 20 mars 2008, 4A\_506/2007) :

« 3.2 (...) C’est le lieu d’observer que l’on a affaire ici, contrairement à ce qui est le cas pour la grande majorité des affaires du TAS soumises au Tribunal fédéral, à un litige relevant de la procédure d’arbitrage ordinaire, au sens des art. R38 ss du Code, et non de la procédure arbitrale d’appel consécutive à la contestation d’une décision prise par un organe d’une fédération sportive ayant accepté la juridiction du TAS (cf. art. R47 ss du Code). En cela, le différend soumis au TAS, relativement à l’exécution du contrat international en cause, revêtait toutes les caractéristiques de ceux qui font l’objet d’un arbitrage commercial ordinaire, n’était

le contexte sportif dans lequel il s'inscrivait. Ce différend mettait aux prises des parties placées sur un pied d'égalité, qui avaient choisi de le faire trancher par la voie arbitrale et qui n'ignoraient rien des enjeux financiers qu'il comportait ; leur situation était bien différente, sous cet angle, de celle du simple sportif professionnel opposé à une puissante fédération internationale (cf. ATF 133 III 235 consid. 4.3.2.2). »

44. En ce qui concerne l'indépendance du TAS, notamment en raison du mécanisme de nomination des arbitres, dans un arrêt du 27 mai 2003 publié au Recueil officiel (ATF 129 III 445), le Tribunal fédéral s'est prononcé comme suit :

« 3.3.3.2 (...) Tel qu'il a été aménagé depuis la réforme de 1994, le système de la liste d'arbitres satisfait aujourd'hui aux exigences constitutionnelles d'indépendance et d'impartialité applicables aux tribunaux arbitraux. Les arbitres figurant sur la liste sont au nombre de 150 au moins et le TAS en compte environ 200 à l'heure actuelle. La possibilité de choix offerte aux parties est ainsi bien réelle, quoi qu'en disent les recourantes, même si l'on tient compte de la nationalité, de la langue et de la discipline sportive pratiquée par l'athlète qui saisit le TAS. (...) »

Force est, en outre, de souligner que le TAS, lorsqu'il fonctionne comme instance d'appel extérieure aux fédérations internationales, n'est pas comparable à un tribunal arbitral permanent d'une association, chargé de régler en dernier ressort des différends internes. Revoyant les faits et le droit avec plein pouvoir d'examen et disposant d'une entière liberté pour rendre une nouvelle décision en lieu et place de l'instance qui a statué préalablement (REEB, Revue, *ibid.*), il s'apparente davantage à une autorité judiciaire indépendante des parties. A son égard, le système de la liste d'arbitres ne soulève dès lors pas les mêmes objections que celles qu'il rencontre lorsqu'il est utilisé par les tribunaux arbitraux créés par des associations. Au demeurant, il n'est pas certain que le système dit de la liste ouverte - il offre aux parties (ou à l'une d'elles) la possibilité de choisir un arbitre en dehors de la liste, contrairement au système de la liste fermée appliqué par le TAS (cf. CLAY, *op. cit.*, n. 478 p. 400) -, qui a les faveurs de certains auteurs (voir not.: BADDELEY, *op. cit.*, p. 274; STEPHAN NETZLE, *Das Internationale Sport-Schiedsgericht in Lausanne. Zusammensetzung, Zuständigkeit und Verfahren, in Sportgerichtsbarkeit, in Recht und Sport*, vol. 22, p. 9 ss, 12), constitue la panacée. Au contraire, sous l'angle de l'efficacité du tribunal arbitral, ce système comporte le risque qu'il y ait, au sein du tribunal un ou plusieurs arbitres non spécialisés et enclins à agir comme s'ils étaient les avocats des parties qui les ont désignés (cf., à ce sujet: SCHILLIG, *op. cit.*, p. 160). »

### III. LES TEXTES INTERNATIONAUX

Le règlement d'arbitrage de la Cour internationale d'arbitrage

45. La disposition pertinente en l'espèce du règlement d'arbitrage de la Cour internationale d'arbitrage (« le règlement de l'ICC ») peut se lire ainsi :

Article 12

« (...) »

4 Lorsque les parties sont convenues que le litige sera résolu par trois arbitres, chacune des parties, respectivement dans la Demande et dans la Réponse, désigne un arbitre pour confirmation. Si l'une des parties s'en abstient, la nomination est faite par la Cour [internationale d'arbitrage].

5 Lorsque le litige est soumis à trois arbitres, le troisième arbitre, qui assume la présidence du tribunal arbitral, est nommé par la Cour [internationale d'arbitrage], à moins que les parties ne soient convenues d'une autre procédure (...) »

### IV. LE DROIT ET LA PRATIQUE PERTINENTS DE L'UNION EUROPÉENNE

46. Vers la fin des années 1990, à la suite de plusieurs plaintes, la Commission européenne a ouvert une enquête approfondie sur les règles de la FIFA concernant les transferts internationaux de footballeurs. Cette enquête a conduit à l'envoi d'une communication de griefs

à la FIFA le 14 décembre 1998. À la suite de cette communication et des échanges avec la Commission européenne, la FIFA a accepté de modifier sa réglementation en prévoyant notamment que, en cas de litige concernant sa mise en œuvre, les joueurs pouvaient recourir à un arbitrage volontaire ou saisir les juridictions nationales. La Commission européenne a estimé que les nouvelles règles répondaient à ses préoccupations et a mis un terme à la procédure.

47. Par ailleurs, par une décision publiée le 8 décembre 2017, à la suite d'une plainte déposée par deux patineurs professionnels, la Commission européenne a conclu que les règles de l'ISU prévoyant des sanctions sévères contre les athlètes qui participent à des épreuves de patinage de vitesse non reconnues par l'ISU sont contraires aux règles de l'UE en matière de pratiques anticoncurrentielles. Elle a par conséquent donné à l'ISU trois mois pour modifier ces règles.

## V. LA RÉGLEMENTATION PERTINENTE DE LA FIFA

### 1. Le règlement de 2001

48. En ses dispositions pertinentes en l'espèce, le règlement de 2001 se lit ainsi :

#### Article 21

« 1 a) Dans le cas de contrats signés jusqu'au 28<sup>e</sup> anniversaire du joueur : en cas de rupture unilatérale de contrat sans juste motif ou juste cause sportive au cours des 3 premières années, des sanctions sportives seront appliquées et une indemnité devra être payée.

b) Dans le cas de contrats signés après le 28<sup>e</sup> anniversaire, les mêmes principes s'appliquent mais seulement au cours des 2 premières années.

c) Dans les cas visés aux deux paragraphes qui précèdent, toute rupture unilatérale de contrat sans juste motif est interdite au cours d'une saison.

2 a) Toute rupture unilatérale de contrat sans juste motif ou sans juste cause sportive après les 2 ou 3 premières années n'entraînera pas l'application de sanctions. Des sanctions sportives pourront toutefois être applicables à l'encontre de clubs et/ou d'agents de joueurs occasionnant une rupture de contrat. Une indemnité devra être payée.

b) Une rupture de contrat comme définie dans le paragraphe ci-dessus est interdite au cours de la saison.

c) Des mesures disciplinaires pourront être appliquées par la Chambre de Règlement des Litiges en l'absence de préavis dans les 15 jours suivant le dernier match officiel de la saison nationale du club auprès duquel le joueur était enregistré. »

#### Article 22

« Sans préjudice des dispositions relatives à l'indemnité de formation fixée à l'article 13 et suivants, et si rien n'est spécifiquement prévu par le contrat, l'indemnité pour rupture de contrat par le joueur ou le club devra être calculée conformément au droit national, aux spécificités du sport et en tenant compte de tout critère objectif inhérent au cas, tel :

1) Rémunération et autres bénéfices dans le contrat en cours et/ou dans le nouveau contrat

2) Durée de la période restante du contrat en cours (jusqu'à cinq ans maximum)

3) Montant de tous les frais payés par l'ancien club amortis au prorata sur le nombre d'années du contrat

4) Si la rupture intervient pendant les „périodes protégées”, définies sous 21.1. »

(...) »

#### Article 42

« Sans préjudice des droits de tout joueur ou de tout club de demander réparation devant une cour civile dans des litiges opposant clubs et joueurs, il convient d'établir un système arbitral et de règlement des litiges constitué des éléments suivants (...) »

### .b) L'appréciation de la Cour

#### i. Principes généraux

92. La Cour rappelle que l'article 6 § 1 de la Convention garantit à toute personne le droit à ce qu'un tribunal connaisse de toute contestation relative à ses droits et obligations de caractère civil. Il consacre de la sorte le « droit à un tribunal », dont le droit d'accès, à savoir le droit de saisir le tribunal en matière civile, ne constitue qu'un aspect (Paroisse gréco-catholique Lupeni et autres c. Roumanie [GC], no 76943/11, § 84, 29 novembre 2016 et Golder c. Royaume-Uni, 21 février 1975, § 36, série A no 18).

93. Le droit d'accès aux tribunaux, reconnu par l'article 6 § 1, n'est pourtant pas absolu : il se prête à des limitations implicitement admises, car il commande de par sa nature même une réglementation par l'État. Les États contractants jouissent en la matière d'une certaine marge d'appréciation. Il appartient pourtant à la Cour de statuer en dernier ressort sur le respect des exigences de la Convention ; elle doit se convaincre que les limitations mises en œuvre ne restreignent pas l'accès offert à l'individu d'une manière ou à un point tels que le droit s'en trouve atteint dans sa substance même. En outre, pareille limitation ne se concilie avec l'article 6 § 1 que si elle tend à un but légitime et s'il existe un rapport raisonnable de proportionnalité entre les moyens employés et le but visé (Paroisse gréco-catholique Lupeni et autres, précité, § 89, Eiffrage S.A. et autres c. Suisse (déc.), no 1742/05, 15 septembre 2009, Osman c. Royaume-Uni, 28 octobre 1998, § 147, Recueil des arrêts et décisions 1998-VIII, et Waite et Kennedy c. Allemagne [GC], no 26083/94, § 59, CEDH 1999-I).

94. Ce droit d'accès à un tribunal n'implique pas nécessairement le droit de pouvoir saisir une juridiction de type classique, intégrée aux structures judiciaires ordinaires du pays ; ainsi, un organe chargé de trancher un nombre restreint de litiges déterminés peut s'analyser en un tribunal à condition d'offrir les garanties voulues (Lithgow et autres c. Royaume-Uni, 8 juillet 1986, § 201, série A no 102). L'article 6 ne s'oppose donc pas à ce que des tribunaux arbitraux soient créés afin de juger certains différends de nature patrimoniale opposant des particuliers (Suda c. République tchèque, no 1643/06, § 48, 28 octobre 2010). Présentant pour les intéressés comme pour l'administration de la justice des avantages indéniables, les clauses contractuelles d'arbitrage ne se heurtent pas, en principe, à la Convention (Tabbane c. Suisse (déc.), no 41069/12, § 25, 1er mars 2016).

95. En outre, il convient de distinguer entre arbitrage volontaire et arbitrage forcé. S'agissant d'un arbitrage forcé, en ce sens que l'arbitrage est imposé par la loi, les parties n'ont aucune possibilité de soustraire leur litige à la décision d'un tribunal arbitral. Celui-ci doit offrir les garanties prévues par l'article 6 § 1 de la Convention (Suda, précité, § 49).

96. En revanche, lorsqu'il s'agit d'un arbitrage volontaire consenti librement, il ne se pose guère de problème sur le terrain de l'article 6. En effet, les parties à un litige sont libres de soustraire aux juridictions ordinaires certains différends pouvant naître de l'exécution d'un contrat. En souscrivant une clause d'arbitrage, les parties renoncent volontairement à certains droits garantis par la Convention. Une telle renonciation ne se heurte pas à la Convention pour autant qu'elle est libre, licite et sans équivoque (Eiffrage S.A. et autres, décision précitée, Suda, précité, § 48, R. c. Suisse, no 10881/84, décision de la Commission du 4 mars 1987, Décisions et rapports (DR) no 51, Suovaniemi et autres, décision précitée, Transportes Fluviais do Sado S.A. c. Portugal (déc.), no 35943/02, 16 décembre 2003, et Tabbane, décision précitée, § 27). De plus, pour entrer en ligne de compte sous l'angle de la Convention, la renonciation à certains droits protégés par celle-ci doit s'entourer d'un minimum de garanties correspondant à sa gravité (Pfeifer et Plankl c. Autriche, 25 février 1992, § 37, série A no 227, et Tabbane, décision précitée, § 27).

ii. Application de ces principes aux cas d'espèce

α) Les considérations communes aux deux requêtes

97. À titre liminaire, la Cour rappelle avoir déjà relevé que la LDIP reflétait un choix de politique législative qui répondait au souhait du législateur suisse d'augmenter l'attractivité et

l'efficacité de l'arbitrage international en Suisse (Tabbane, décision précitée, § 33) et que la mise en valeur de la place arbitrale suisse pouvait constituer un but légitime (ibidem, § 36).

98. En ce qui concerne le cas spécifique de l'arbitrage sportif, elle considère qu'il y a un intérêt certain à ce que les différends qui naissent dans le cadre du sport professionnel, notamment ceux qui comportent une dimension internationale, puissent être soumis à une juridiction spécialisée qui soit à même de statuer de manière rapide et économique. En effet, les manifestations sportives internationales de haut niveau sont organisées dans différents pays par des organisations ayant leur siège dans des États différents, et elles sont souvent ouvertes à des athlètes du monde entier. Le recours à un tribunal arbitral international unique et spécialisé facilite une certaine uniformité procédurale et renforce la sécurité juridique. Cela est d'autant plus vrai lorsque les sentences de ce tribunal peuvent faire l'objet de recours devant la juridiction suprême d'un seul pays, en l'occurrence le Tribunal fédéral suisse, qui statue par voie définitive.

Sur ce point, la Cour rejoint donc le Gouvernement et reconnaît qu'un mécanisme non étatique de règlement des conflits en première et/ou deuxième instance, avec une possibilité de recours, bien que limitée, devant un tribunal étatique, en dernière instance, pourrait constituer une solution appropriée en ce domaine.

99. En revanche, en ce qui concerne le risque, évoqué par le Gouvernement, que le TAS puisse être tenté de déplacer son siège dans un pays non membre du Conseil de l'Europe afin de soustraire entièrement le contentieux porté devant lui à l'examen de la Cour (paragraphe 79 ci-dessus), il n'appartient pas à cette dernière de se prononcer in abstracto sur une telle éventualité. Si une telle hypothèse devait se réaliser, il appartiendrait à la Cour de statuer, au cas par cas, lors de l'examen de requêtes introduites devant elle à la suite du prononcé par les juridictions des États parties à la Convention de décisions donnant force exécutoire aux sentences du TAS dans les ordres juridiques respectifs de ces États.

100. En l'occurrence, la question qui se pose à la Cour est celle de savoir si, dans les deux cas d'espèce, en acceptant la juridiction du TAS, les requérants ont renoncé au bénéfice des garanties prévues par l'article 6 § 1 de la Convention, qu'ils invoquent dans leurs requêtes respectives. Dans le cas du requérant, il s'agit de l'indépendance et de l'impartialité de deux des arbitres composant la formation arbitrale ayant rendu la sentence du 31 juillet 2009. Dans le cas de la requérante, il s'agit de l'indépendance et de l'impartialité structurelle du TAS en raison du mode de nomination des arbitres.

101. Cette question présuppose que l'acceptation de la juridiction du TAS ait valu renonciation implicite à l'application de tout ou partie des garanties prévues par l'article 6 § 1 de la Convention normalement applicables aux litiges portés devant les tribunaux étatiques. Or le Gouvernement soutient que c'est par le jeu de principes généraux d'ordre procédural reconnus par le Tribunal fédéral que l'article 6 trouve à s'appliquer « indirectement » aux procédures devant le TAS (paragraphe 54 ci-dessus).

102. Par conséquent, au moment de choisir d'accepter ou non la juridiction du TAS, et à supposer même qu'ils aient eu recours à des conseils éclairés, les requérants pouvaient au mieux espérer qu'en acceptant la juridiction du TAS ils auraient bénéficié d'une application « indirecte » de l'article 6 § 1. Une telle hypothèse laissait par ailleurs ouverte la question de leurs droits respectifs à un recours individuel devant la Cour, au cas où le TAS et/ou le Tribunal fédéral, dans leur application « indirecte » de l'article 6 § 1, auraient fait une mauvaise interprétation des principes dégagés par la jurisprudence de la Cour.

103. La Cour part donc du principe que, dans les deux cas d'espèce, l'acceptation de la clause d'arbitrage pouvait valoir renonciation à tout ou partie des garanties prévues par l'article 6 § 1. Elle doit donc déterminer si cette acceptation relevait d'un choix « libre, licite et sans équivoque » au sens de sa jurisprudence. Pour y parvenir, la Cour juge utile de comparer les

causes objet de la présente affaire à des affaires d'arbitrage commercial sur lesquelles elle s'est déjà prononcée.

104. Dans l'affaire *Tabbane* (déc.), précitée, le requérant était un homme d'affaires tunisien qui entretenait des relations commerciales avec la société *Colgate*. La Cour a considéré qu'en concluant un compromis d'arbitrage le requérant avait expressément et librement renoncé à la possibilité de soumettre les litiges potentiels à un tribunal ordinaire, qui lui aurait offert l'ensemble des garanties de l'article 6 de la Convention. Il n'existait par ailleurs aucune indication quant au fait que le requérant avait agi sous la contrainte en signant la convention d'arbitrage, et l'intéressé ne le prétendait pas.

105. Dans l'affaire *Eiffage S.A. et autres* (déc.), précitée, les requérantes, qui s'étaient constituées en un groupement d'entreprises de génie civil, se plaignaient d'une clause d'arbitrage contenue dans un contrat qu'elles avaient conclu avec l'Organisation européenne pour la recherche nucléaire (« le CERN ») après avoir répondu à un appel d'offres. La Cour a considéré que les requérantes avaient librement décidé de conclure un contrat avec le CERN et d'en accepter les conditions générales, lesquelles prévoyaient l'arbitrage comme voie exclusive de règlement des différends.

106. Dans l'affaire *Transportes Fluviais do Sado S.A.* (déc.), précitée, la requérante était une société anonyme ayant conclu un contrat de concession avec une administration publique. La Cour a relevé que c'était la requérante elle-même qui, en accord avec l'administration concédante, avait décidé de soustraire aux juridictions ordinaires certains différends pouvant naître de l'exécution du contrat de concession. La Cour a d'ailleurs remarqué que de telles clauses d'arbitrage étaient courantes s'agissant de ce type de contrat.

107. La Cour souligne que, dans ces trois affaires, les requérants – un homme d'affaires et des sociétés commerciales – étaient libres d'établir ou non des relations commerciales avec les partenaires de leur choix sans que cela affectât leur liberté et leur capacité de mener, avec d'autres partenaires, des projets relevant de leurs domaines d'activité respectifs. Par exemple, il est difficile de croire que l'entreprise *Eiffage*, qui est très active dans le secteur des travaux publics mais également dans celui du logement résidentiel privé, soit obligée d'accepter des clauses d'arbitrage pour pouvoir exister en tant qu'entreprise de construction. Pour une entreprise de ce type, la renonciation à un ou plusieurs marchés publics comportant une clause d'arbitrage pourrait avoir des répercussions en termes de chiffre d'affaires mais probablement pas en termes de capacité à vivre de son activité de construction.

115. La Cour en conclut que, bien qu'elle n'ait pas été imposée par la loi mais par la réglementation de l'ISU, l'acceptation de la juridiction du TAS par la requérante doit s'analyser comme un arbitrage « forcé » au sens de sa jurisprudence (voir, a contrario, *Tabbane*, décision précitée, § 29). Cet arbitrage devait par conséquent offrir les garanties de l'article 6 § 1 de la Convention (paragraphe 95 ci-dessus).

γ) Requête no 40575/10

116. En ce qui concerne le requérant, la Cour note que, si l'article 42 du règlement de 2001, auquel le requérant était tenu de se soumettre pour pouvoir évoluer dans un club de football professionnel, prévoyait bien le recours à l'arbitrage, le système permettant un tel recours devait être établi « sans préjudice des droits de tout joueur ou de tout club de demander réparation devant une cour civile dans des litiges opposant clubs et joueurs » (voir la partie « La réglementation pertinente de la FIFA »).

La situation du requérant est par conséquent différente de celle de la requérante, dans la mesure où la réglementation applicable de la fédération sportive concernée n'imposait pas l'arbitrage mais laissait le mode de règlement des litiges à la liberté contractuelle des clubs et des joueurs.

117. Or le requérant soutient que, en raison de l'existence d'une disparité quant au pouvoir de négociation contractuelle entre lui-même et le club *Chelsea*, et entre les joueurs et

les clubs de football en général, son acceptation de la clause d'arbitrage n'était pas réellement libre. Il allègue, d'une part, que tous les joueurs du club Chelsea étaient obligés d'accepter la clause d'arbitrage dans leur contrat et, d'autre part, que ce genre de pratique est courant dans le monde du football professionnel, les joueurs n'ayant à ses dires pas une force de négociation suffisante pour s'y opposer.

118. Par ailleurs, le requérant estime que, pour les mêmes raisons, la possibilité pour un joueur de football de porter un litige l'opposant à son club devant un tribunal étatique sur la base de l'article 42 du règlement de 2001, évoquée par le Gouvernement, n'est qu'apparente (paragraphe 81 ci-dessus).

119. La Cour peut accepter qu'un grand club de football, disposant de moyens financiers considérables, puisse disposer d'un pouvoir de négociation plus important qu'un simple joueur, fût-il de grande renommée. Cela étant, non seulement le requérant n'apporte pas la preuve que tous les joueurs du club Chelsea avaient été obligés d'accepter la clause d'arbitrage, mais il n'apporte pas non plus la preuve que d'autres clubs de football professionnel, disposant peut-être de moyens financiers plus modestes, auraient refusé de l'embaucher sur la base d'un contrat prévoyant le recours à une juridiction ordinaire. Au surplus, il n'apporte pas la preuve de son impossibilité à se prévaloir de l'article 42 du règlement de 2001, qui lui permettait de porter son litige devant un tribunal étatique.

120. Contrairement à la requérante, le requérant n'a donc pas démontré que le seul choix qui s'offrait à lui consistait à accepter la clause d'arbitrage et pouvoir gagner sa vie en pratiquant sa discipline au niveau professionnel, ou ne pas l'accepter et renoncer complètement à gagner sa vie en pratiquant sa discipline à un tel niveau. La Cour considère donc que l'on ne peut, dans le cas d'espèce, parler d'un arbitrage « forcé » (Tabbane, décision précitée, § 29).

121. Reste à savoir si le choix du requérant était « sans équivoque », c'est-à-dire si, en optant, même librement, pour la juridiction du TAS au lieu de celle d'un tribunal étatique, le requérant avait renoncé en toute connaissance de cause au droit à ce que son litige avec le club Chelsea fût tranché par un tribunal indépendant et impartial. À cet égard, la Cour rappelle que, dans sa décision *Suovaniemi et autres* (précitée), elle a considéré que le choix des requérants de se soumettre à un arbitrage était non seulement volontaire, car ils avaient librement accepté la convention d'arbitrage, mais également « sans équivoque », puisqu'ils n'avaient pas récusé, au cours de la procédure arbitrale, l'arbitre dont ils contestaient l'indépendance et l'impartialité.

122. En l'occurrence, la Cour note que, le 22 septembre 2008, s'appuyant sur l'article R34 du code de l'arbitrage, le requérant avait requis la récusation de l'arbitre choisi par le club Chelsea, *Me D.-R. M.*, dont il contestait l'indépendance et l'impartialité (paragraphe 15 ci-dessus). Par conséquent, à la différence de ce qui a été jugé dans l'affaire *Suovaniemi et autres* (déc.), précitée, l'on ne peut pas considérer que, en acceptant la clause d'arbitrage dans son contrat et en choisissant de porter l'affaire devant le TAS – et non devant un tribunal étatique, comme il y était autorisé par l'article 42 du règlement de 2001 –, le requérant avait renoncé « sans équivoque » à contester l'indépendance et l'impartialité du TAS lors d'un éventuel litige l'opposant au club Chelsea.

123. Par conséquent, dans le cas du requérant aussi, la procédure d'arbitrage devait offrir les garanties de l'article 6 § 1 de la Convention (paragraphe 95 ci-dessus).

## 2. Sur l'indépendance et l'impartialité du TAS

### a) Les thèses des parties et les observations du tiers intervenant

#### i. Requête no 67474/10

##### a) La thèse de la requérante

##### b) L'appréciation de la Cour

#### i. Principes généraux

138. La Cour rappelle qu'en vertu de l'article 6 § 1 un « tribunal » doit toujours être « établi par la loi ». Cette expression reflète le principe de l'État de droit, inhérent à tout le système de la Convention et de ses protocoles. En effet, un organe n'ayant pas été établi conformément à la volonté du législateur serait nécessairement dépourvu de la légitimité requise dans une société démocratique pour entendre la cause des particuliers. L'expression « établi par la loi » concerne non seulement la base légale de l'existence même du tribunal, mais encore la composition du siège dans chaque affaire (*Lavents c. Lettonie*, no 58442/00, § 114, 28 novembre 2002). La « loi » visée par cette disposition est donc non seulement la législation relative à l'établissement et à la compétence des organes judiciaires, mais également toute autre disposition du droit interne dont le non-respect rend irrégulière la participation d'un ou de plusieurs juges à l'examen de l'affaire.

139. Par ailleurs, la Cour rappelle qu'une autorité qui ne figure pas parmi les juridictions d'un État peut, aux fins de l'article 6 § 1, s'analyser néanmoins en un « tribunal » au sens matériel du terme (*Sramek c. Autriche*, no 8790/79, § 36, 22 octobre 1984). Un « tribunal » se caractérise au sens matériel par son rôle juridictionnel : trancher, sur la base de normes de droit, avec plénitude de juridiction et à l'issue d'une procédure organisée, toute question relevant de sa compétence (*ibidem*, et *Chypre c. Turquie [GC]*, no 25781/94, § 233, CEDH 2001-IV). La compétence de décider est inhérente à la notion même de « tribunal ». La procédure devant un « tribunal » doit assurer « la solution juridictionnelle du litige » voulue par l'article 6 § 1 (*Bentham c. Pays-Bas*, 23 octobre 1985, § 40, série A no 97). Aux fins de l'article 6 § 1, un tribunal ne doit pas nécessairement être une juridiction de type classique, intégrée aux structures judiciaires ordinaires. Il peut avoir été institué pour connaître de questions relevant d'un domaine particulier dont il est possible de débattre de manière adéquate en dehors du système judiciaire ordinaire (*Rolf Gustafson c. Suède*, 1er juillet 1997, § 45, Recueil 1997-IV). En outre, seul mérite l'appellation de « tribunal » au sens de l'article 6 § 1 un organe jouissant de la plénitude de juridiction et répondant à une série d'exigences telles que l'indépendance à l'égard de l'exécutif comme des parties en cause (*Beaumartin c. France*, 24 novembre 1994, § 38, série A no 296-B, et *Di Giovanni c. Italie*, no 51160/06, § 52, 9 juillet 2013).

140. Pour établir si un tribunal peut passer pour « indépendant » aux fins de l'article 6 § 1, il faut prendre en compte, notamment, le mode de désignation et la durée du mandat de ses membres, l'existence d'une protection contre les pressions extérieures et le point de savoir s'il y a ou non apparence d'indépendance (*Findlay c. Royaume-Uni*, 25 février 1997, § 73, Recueil 1997-I, et *Brudnicka et autres c. Pologne*, no 54723/00, § 38, CEDH 2005-II).

141. L'impartialité se définit d'ordinaire par l'absence de préjugé ou de parti pris. Selon la jurisprudence constante de la Cour, aux fins de l'article 6 § 1, l'impartialité doit s'apprécier selon une démarche subjective, en tenant compte de la conviction personnelle et du comportement de tel juge, c'est-à-dire du point de savoir si celui-ci a fait preuve de parti pris ou préjugé personnel en telle occasion, et aussi selon une démarche objective consistant à déterminer si le tribunal offrait, notamment à travers sa composition, des garanties suffisantes pour exclure tout doute légitime quant à son impartialité (voir, entre autres, *Fey c. Autriche*, 24 février 1993, §§ 27-28 et 30, série A no 255-A, et *Wettstein c. Suisse*, no 33958/96, § 42, CEDH 2000-XII).

142. La frontière entre l'impartialité subjective et l'impartialité objective n'est cependant pas hermétique car non seulement la conduite même d'un juge peut, du point de vue d'un observateur extérieur, entraîner des doutes objectivement justifiés quant à son impartialité (démarche objective) mais elle peut également toucher à la question de sa conviction personnelle (démarche subjective) (*Kyprianou c. Chypre [GC]*, no 73797/01, § 119, CEDH 2005-XIII). Ainsi, dans des cas où il peut être difficile de fournir des preuves permettant de réfuter la présomption d'impartialité subjective du juge, la condition d'impartialité objective

fournit une garantie importante de plus (Pullar c. Royaume-Uni, 10 juin 1996, § 32, Recueil 1996-III).

143. En la matière, même les apparences peuvent revêtir de l'importance ou, comme le dit un adage anglais, « justice must not only be done, it must also be seen to be done » (il faut non seulement que justice soit faite, mais aussi qu'elle le soit au vu et au su de tous). Il y va de la confiance que les tribunaux d'une société démocratique se doivent d'inspirer aux justiciables (Oleksandr Volkov c. Ukraine, no 21722/11, § 106, CEDH 2013, et Morice c. France [GC], no 29369/10, § 78, CEDH 2015).

144. Enfin, les concepts d'indépendance et d'impartialité objective sont étroitement liés et, selon les circonstances, peuvent appeler un examen conjoint (Sacilor-Lormines c. France, no 65411/01, § 62, CEDH 2006-XIII).

ii. Application de ces principes aux cas d'espèce

145. Comme la Cour l'a rappelé plus haut (paragraphe 91-94 ci-dessus), l'article 6 de la Convention ne s'oppose pas à ce que des tribunaux arbitraux soient créés afin de juger certains différends de nature patrimoniale opposant des particuliers (Suda, précité, § 48), les clauses contractuelles d'arbitrage présentant pour les intéressés comme pour l'administration de la justice des avantages indéniables (Tabbane, décision précitée, § 25). Les parties à un litige peuvent renoncer à certains droits garantis par l'article 6 § 1 pour autant que cette renonciation est libre, licite et sans équivoque. Dans le cas contraire, le tribunal arbitral doit offrir les garanties prévues par l'article 6 § 1 de la Convention (Suda, précité, § 49).

146. La Cour admet qu'en matière d'arbitrage commercial et d'arbitrage sportif consenti de manière libre, licite et non équivoque les notions d'indépendance et d'impartialité pourraient être interprétées avec souplesse, dans la mesure où l'essence même du système arbitral repose sur la nomination des instances décisionnelles, ou du moins d'une partie d'entre elles, par les parties au litige.

147. Or, dans la présente affaire, la Cour a conclu que la renonciation aux droits garantis par l'article 6 § 1 de la part de la requérante n'avait pas été libre et « sans équivoque » (paragraphe 114 ci-dessus), que la renonciation de la part du requérant n'avait pas été « sans équivoque » (paragraphe 122 ci-dessus) et que, par conséquent, les procédures d'arbitrage qui concernaient les intéressés devaient offrir l'ensemble des garanties de l'article 6 § 1.

148. La Cour doit donc rechercher si le TAS pouvait passer pour un tribunal « indépendant et impartial, établi par la loi » au sens de cette disposition et des principes énoncés aux paragraphes 138 à 144 ci-dessus, au moment où il a statué sur les causes respectives des requérants.

149. Elle relève, à cet égard, que, même si le TAS était l'émanation d'une fondation de droit privé (voir, cependant, Suda, précité, § 53), il bénéficiait de la plénitude de juridiction pour connaître, sur la base de normes de droit et à l'issue d'une procédure organisée, de toute question de fait et de droit qui était soumise dans le cadre des litiges dont il était saisi (Chypre, précité, § 233, et Sramek, précité, § 36). Ses sentences apportaient une solution de type juridictionnel à ces litiges et pouvaient faire l'objet d'un recours devant le Tribunal fédéral dans les circonstances limitativement énumérées aux articles 190 à 192 de la LDIP.

Par ailleurs, le Tribunal fédéral, dans sa jurisprudence constante, considérait les sentences rendues par le TAS comme de « véritables jugements, assimilables à ceux d'un tribunal étatique » (paragraphe 23 ci-dessus).

Au moment de statuer sur les causes respectives des requérants, par le jeu combiné de la LDIP et de la jurisprudence du Tribunal fédéral, le TAS avait donc les apparences d'un « tribunal établi par la loi » au sens de l'article 6 § 1, ce qui n'est d'ailleurs pas contesté explicitement par les requérants. Reste à savoir s'il pouvait passer pour « indépendant » et « impartial » au sens de la même disposition.

156. En l'espèce, la formation arbitrale ayant statué sur le litige opposant la requérante à l'ISU était composée de trois arbitres, tous choisis à partir de la liste établie par le CIAS, selon les modalités qui viennent d'être décrites, et soumis au pouvoir de révocation de ce dernier. Même la faculté laissée à la requérante de nommer l'arbitre de son choix était limitée par l'obligation de recourir à cette liste (articles R33, R38 et R39 du code de l'arbitrage), de sorte que la requérante ne disposait pas d'une totale liberté de choix – alors que pareille liberté est la règle, par exemple, en matière d'arbitrage commercial, en vertu de l'article 12 du règlement de l'ICC.

157. Cela étant, la Cour note que la liste des arbitres établie par le CIAS comportait, à l'époque des faits, quelque 300 arbitres (paragraphe 37 ci-dessus). Or la requérante n'a pas présenté d'éléments factuels permettant de douter en général de l'indépendance et de l'impartialité de ces arbitres. Même en ce qui concerne la formation arbitrale ayant statué sur sa cause, la requérante n'a contesté in concreto qu'un seul arbitre, en l'occurrence le président de la formation arbitrale, sans par ailleurs étayer ses allégations (paragraphe 150 ci-dessus).

Si la Cour est prête à reconnaître que les organisations susceptibles de s'opposer aux athlètes dans le cadre de litiges portés devant le TAS exerçaient une réelle influence dans le mécanisme de nomination des arbitres en vigueur à l'époque des faits, elle ne peut pas conclure que, du seul fait de cette influence, la liste des arbitres était composée, ne serait-ce qu'en majorité, d'arbitres ne pouvant pas passer pour indépendants et impartiaux, à titre individuel, objectivement ou subjectivement, vis-à-vis de ces organisations.

La Cour ne voit donc pas de motifs suffisants pour s'écarter de la jurisprudence constante du Tribunal fédéral, selon laquelle le système de la liste d'arbitres satisfait aux exigences constitutionnelles d'indépendance et d'impartialité applicables aux tribunaux arbitraux et le TAS, lorsqu'il fonctionne comme instance d'appel extérieure aux fédérations internationales, s'apparente à une autorité judiciaire indépendante des parties (paragraphe 44 ci-dessus).

158. Pour ce qui est du pouvoir du secrétaire général du TAS d'apporter des modifications de forme à la sentence arbitrale et d'attirer l'attention de la formation arbitrale, après les délibérations, sur des questions de principe, qui, selon la requérante, constitue une illustration de plus du manque d'indépendance et d'impartialité du TAS vis-à-vis des instances sportives, la Cour note que la requérante n'a pas apporté la preuve que la sentence du 25 novembre 2009 a été modifiée par l'intervention du secrétaire général du TAS, a fortiori dans un sens qui lui aurait été défavorable.

La Cour n'aperçoit donc aucune raison de s'écarter des conclusions du Tribunal fédéral, qui, dans son arrêt du 10 février 2010, a jugé ces allégations comme une pure spéculation ne reposant sur aucun fait établi (paragraphe 23 ci-dessus).

159. Au vu de ce qui précède, la Cour conclut qu'il n'y a pas eu violation de l'article 6 § 1 de la Convention en raison d'un prétendu manque d'indépendance et d'impartialité du TAS.

163. La Cour note que la question tranchée par la première sentence arbitrale était celle de l'interprétation des termes « unilateral breach » de l'article 21 du règlement de 2001, et que celle tranchée par la sentence du 31 juillet 2009 était en revanche liée à la correcte application de l'article 22 du règlement de 2001 par la CRL dans sa décision du 7 mai 2008 relative aux dommages-intérêts que le requérant devait verser au club Chelsea.

164. Par conséquent, comme le Tribunal fédéral l'a, à juste titre, relevé, bien que les faits générateurs de la cause soient les mêmes, les questions juridiques tranchées par les deux formations arbitrales sont à l'évidence nettement distinctes, la première portant sur la responsabilité contractuelle du requérant, la deuxième sur le quantum des dommages-intérêts devant être versés à la partie lésée.

165. Dès lors, la Cour estime qu'il n'y a pas eu violation de l'article 6 § 1 de la Convention en raison d'un défaut d'impartialité de l'arbitre D.-R. M.

- En ce qui concerne l'indépendance et l'impartialité de l'arbitre L. F.

166. Selon le requérant, l'arbitre L. F. était associé dans un cabinet d'avocats représentant les intérêts du propriétaire du club Chelsea et il ne pouvait donc pas passer pour indépendant et impartial envers ce club.

167. La Cour note que, par un arrêt longuement motivé et ne révélant aucune trace d'arbitraire, le Tribunal fédéral a conclu que le requérant n'avait pas apporté la preuve de ses allégations. Le requérant l'a d'ailleurs reconnu lui-même devant cette haute juridiction, et il ne soutient pas le contraire devant la Cour.

168. La Cour n'aperçoit donc aucune raison sérieuse de substituer son propre avis à celui du Tribunal fédéral sur ce point et conclut qu'il n'y a pas eu violation de l'article 6 § 1 de la Convention en raison d'un défaut d'impartialité de l'arbitre L. F.